ಕರ್ನಾಟಕ ಲೋಚನ

ಷಾಣ್ಮಾಸಿಕ ವಿದ್ವತ್ ಪತ್ರಿಕೆ

ಸಂಪುಟ : ೨೦ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೨೦೦೬ ಸಂಚಿಕೆ : ೦೨

ಸಂಪಾದಕರು

ಪ್ರೊ॥ ಜಿ. ಅಬ್ದುಲ್ ಬಷೀರ್

ಡಾ॥ ಎಚ್. ಶಶಿಕಲಾ

ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ. ಸ್ಮಾರಕ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ

ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ. ಕಲಾಭವನ (ರಿ.)

೩ನೇ ಮುಖ್ಯರಸ್ತೆ, ನರಸಿಂಹರಾಜ ಕಾಲೋನಿ, ಬೆಂಗಳೂರು-೧೯

ದೂರವಾಣಿ : ೨೬೬೧೫೮೭೭

ಕರ್ನಾಟಕ ಲೋಚನ

ಷಾಣ್ಮಾಸಿಕ ವಿದ್ವತ್ ಪತ್ರಿಕೆ

ಸಂಪುಟ : ೨೦ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೨೦೦೬ ಸಂಚಿಕೆ : ೦೨

ಸಂಪಾದಕರು

ಪ್ರೊ॥ ಜಿ. ಅಬ್ದುಲ್ ಬಷೀರ್

ಡಾ॥ ಎಚ್. ಶಶಿಕಲಾ

ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ. ಸ್ಮಾರಕ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ

ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ. ಕಲಾಭವನ (ರಿ.)

೩ನೇ ಮುಖ್ಯರಸ್ತೆ, ನರಸಿಂಹರಾಜ ಕಾಲೋನಿ, ಬೆಂಗಳೂರು – ೫೬೦ ೦೧೯

ದೂರವಾಣಿ : ೨೬೬೧೫೮೭೭

KARNATAKA LOCHANA (Half yearly Research Journal)
Editors : Prof. G. Abdul Basheer and Dr. H. Shashikala, Published by B.M.Sri Smaraka Prathistana, 3rd Main Road, Narasimharaja Colony, Bangalore - 560 019

Year : December 2006 (Vol. 20, No. 02)

ವಾರ್ಷಿಕ ಚಂದಾ : ರೂ. ೫೦-೦೦
ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನದ ಆಜೀವ ಚಂದಾ : ರೂ. ೫೦೦

ಮುದ್ರಣ
ಇಳಾ ಮುದ್ರಣ
ನಂ. ೩೬, ೪೦ ಅಡಿ ರಸ್ತೆ
ರಾಘವನಗರ, ನ್ಯೂ ಟಿಂಬರ್‌ಯಾರ್ಡ್ ಲೇಔಟ್
ಬೆಂಗಳೂರು - ೫೬೦ ೦೨೬
ದೂರವಾಣಿ : ೨೬೭೫೭೧೫೯ / ೩೨೭೧೫೭೭೩

ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ಒಂದೆರಡು ಮಾತು....

'ಕರ್ನಾಟಕ ಲೋಚನ' ಷಾಣ್ಮಾಸಿಕ ವಿದ್ವತ್ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೨೦೦೬ರ ಸಂಚಿಕೆಯು ತಡವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಕೈ ಸೇರುತ್ತಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕ್ಷಮೆ ಇರಲಿ. ಸಂಪಾದಕೀಯ ಮಂಡಳಿಯಲ್ಲಿ ಆದ ಬದಲಾವಣೆಯಿಂದಾಗಿ, ನಾವು – ಜಿ. ಅಬ್ದುಲ್ ಬಷೀರ್ ಮತ್ತು ಎಚ್. ಶಶಿಕಲಾ – ಇದರ ನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೇವೆ.

ಬದುಕಿನ ಎಲ್ಲ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರ ಸ್ವಯಂವೇದ್ಯ. ಕಾಲದ ಬಡಿತವನ್ನು ನಿಯತಕಾಲಿಕಗಳು ತಮ್ಮೊಡನೆ ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಾಗಲೇ ಅವುಗಳು ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹಿನ್ನೆಲೆಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮುಂದಿನ ಸಂಚಿಕೆಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಈ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ರೂಪಿಸುವ ಯೋಚನೆಯಿದೆ. ಇದರೊಡನೆ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಮುಖ್ಯಗುರಿಯಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಕಣ್ಣ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಅಂತರಂಗಕ್ಕೆ ಗೋಚರಿಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸತ್ಯದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುವ ಲೇಖನಗಳಿಗೆ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡುವ ಉದ್ದೇಶವಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತು ಮತ್ತು ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಮಾದರಿಗೂ ಈಗ ಸಂಶೋಧನೆ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಕ್ರಮದಲ್ಲೂ ಪಲ್ಲಟವಾಗಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲದನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮುಂದಿನ ಸಂಚಿಕೆಯನ್ನು 'ಸಂಶೋಧನೆ' ಆಧರಿಸಿದ ವಿಶೇಷ ಸಂಚಿಕೆಯನ್ನಾಗಿ ರೂಪಿಸುವ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಮುಂದಿನ ಸಂಚಿಕೆಗಾಗಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿನ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಸ್ವರೂಪದ ವಿವಿಧ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ.

ಈ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮೌಲಿಕವಾದ ಹಳೆಯ ಬರಹಗಳನ್ನು ಪುನರ್ ಮುದ್ರಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನೆಯನ್ನು ಕುರಿತಾದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಚಿಂತನೆಗಳ ಹರಹನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ಆರಂಭಿಸಿರುವ 'ಹಳತು-ಹೊನ್ನು' ವಿಭಾಗದ ಮೂಲಕ ಗುರುತಿಸಲಾಗುವುದು. ಈ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಡಾ. ಎಂ. ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿಯವರ ಸಾಹಿತ್ಯ, ವಿಮರ್ಶೆ ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನೆ – ಇವುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸೃಜನಾತ್ಮಕತೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ 'ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆ' ಲೇಖನವನ್ನು ಈ ವಿಭಾಗದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ.

ಎಂದಿನ ಪ್ರೀತಿ ತಮ್ಮಿಂದ ನಮಗೆ ದೊರಕುತ್ತದೆ ಎಂಬ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ,

ಜಿ. ಅಬ್ದುಲ್ ಬಷೀರ್

ಎಚ್. ಶಶಿಕಲಾ

ಪರಿವಿಡಿ

ಧಾರವಾಡ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಜೈನ ನೆಲೆಗಳು : ಒಂದು ಪರಿಚಯ

• ಅಪ್ಪಣ್ಣ ಎನ್. ಹಂಜೆ

೧.೧. ಪರಿಚಯ

ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಂದಿಗೆ ಜೈನಧರ್ಮವು ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿ ಬೆಳೆದುಬಂದಿದೆ. ಈ ಧರ್ಮ ಪರಂಪರೆಯ ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲದ ೨೩ನೇ ತೀರ್ಥಂಕರನಾದ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥನು (ಕ್ರಿ.ಪೂ. ಸುಮಾರು ೮ನೆಯ ಶತಮಾನ) ಉಗ್ರವಂಶದವನು. ಈ ವಂಶಕ್ಕೂ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿಗೂ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧವಿದೆ.[೧] ೨೪ನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರನಾದ ಮಹಾವೀರನ (ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೫೯೯-೫೨೭) ಸಮವಸರಣ ಮಂಟಪವು (ಧರ್ಮಸಭೆ) ಕನ್ನಡನಾಡಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿದ ವಿಚಾರ ವಾಧಿಭಸಿಂಹಸೂರಿಯ 'ಕ್ಷಾತ್ರಚೂಡಾಮಣಿ', ಭಾಸ್ಕರನ 'ಜೀವಂಧರಚರಿತೆ', ತಿರುತಕ್ತದೇವರ 'ಜೀವಕಚಿಂತಾಮಣಿ' ಮೊದಲಾದ ಕೃತಿ - ಕಾವ್ಯಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.[೨] ಕ್ರಿ.ಪೂ. ಸುಮಾರು ೪ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಅಂತಿಮ ಶ್ರುತಕೇವಲಿ ಭದ್ರಬಾಹು ಭಟ್ಟಾರಕನು (ಪಟ್ಟಾಭಿಷಿಕ್ತ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೩೯೪-೩೬೫) ತಮ್ಮ ಪ್ರಧಾನ ಶಿಷ್ಯ ನಂದ ಮನೆತನದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೊಂದಿಗೆ (ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೩೭೨-೩೬೬) ಬೃಹತ್ ಮುನಿ ಸಮುದಾಯದೊಂದಿಗೆ ಉತ್ತರಾಪದದ ಉಜ್ಜೈನಿಯಿಂದ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿ,[೩] ಈ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಜೈನಧರ್ಮದ ಪ್ರಸರಣಕ್ಕೆ ಚಾಲನೆ ನೀಡಿದರು. ಸಮಕಾಲೀನ ಅರಸು, ಮಂಡಳೇಶ್ವರ, ಸಾವಂತ, ಪ್ರಭುಗಾವುಂಡ, ಗಾವುಂಡ ಮೊದಲಾದ ಮನೆತನಗಳು ಈ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ ಆಶಯ - ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದಿಂದಾಗಿ ಮತ್ತು ಸಮಕಾಲೀನ ಮುನಿಪರಂಪರೆ ಹಾಗೂ ಜೈನ ಕವಿಗಳ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಾಗಿ, ಇದು ಈ ನಾಡನ್ನು -

ಜಿನಧರ್ಮಾವಾಸಮಾದತ್ತಮಳ ವಿನಯದಾಗಾರಮಾದತ್ತು
ಪದ್ಮಾಸನನಿರ್ವಾಸದ್ಮವಾದತ್ತತಿವಿಶದ ಯಶೋಧಾಮಮಾದತ್ತು
ವಿದ್ಯಾಧನಜನ್ಮಸ್ಥಾನಮಾದತ್ತಸಮತರಳ ಗಂಭೀರ ಸದ್ಗೇಹಮಾದ
ತ್ತೆನಿಸಲ್ಕಿಂತುಳ್ಳ ನಾನಾ ಮಹಿಮೆಯೊಳೆಸೆಗುಂ ಚಾರುಕರ್ಣಾಟದೇಶಂ ॥

ಎಂದು, ತನ್ನ ಆವಾಸಸ್ಥಾನವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬೆಳೆದುಬಂದಿದೆ.[೪] ಅಲ್ಲದೇ, ಈ ನಾಡಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಶಿಲ್ಪ, ವಾಸ್ತು, ಶಾಸನ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತವಾಗಿಸಿದೆ.

೧.೨. ಧಾರವಾಡ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಜೈನ ನೆಲೆಗಳು

ಮಲೆನಾಡು ಮತ್ತು ಬಯಲುನಾಡುಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಧಾರವಾಡ ತಾಲ್ಲೂಕವು, ತನ್ನ ಮಡಿಲಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮಹತ್ವವಾದ ಜೈನಾವಶೇಷಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು, ಈ ಜೈನಧರ್ಮದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಇತಿಹಾಸದ ಪುನಾರಚನೆಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದೆ. ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಜೈನಕೇಂದ್ರ/ನೆಲೆಗಳಾಗಿದ್ದ ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕೆಲವು ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದು ಉಳಿದು ಬಂದಿರುವ ಪ್ರಾಚೀನ ಜೈನ ಶಾಸನ, ವಾಸ್ತು ಮತ್ತು ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವುದು ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂಪ್ರಬಂಧದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

೧.೨.೧. ಅಗಸನಹಳ್ಳಿ

ಇದು ಧಾರವಾಡದಿಂದ ವಾಯುವ್ಯಕ್ಕೆ ೧೬ ಕಿ.ಮೀ. ಅಂತರದಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ನನ್ನ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ಸುಮಾರು ೧೧ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮಾನಸ್ತಂಭ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಏಕಶಿಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಇದು ೨೪೦ ಸೆಂ.ಮೀ. ಎತ್ತರವಾಗಿದೆ. ಮೇಲ್ಭಾಗದ ಚೌಕಾಕಾರದ ನಾಲ್ಕೂ ಮುಖಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ಜಿನನ ಉಬ್ಬುಶಿಲ್ಪಗಳಿವೆ. ಇದರ ತುದಿಯು ದ್ರಾವಿಡ ಶೈಲಿಯ ಶಿಖರದ ಪ್ರತಿರೂಪದಲ್ಲಿದೆ.

೧.೨.೨ ಅಮ್ಮಿನಬಾವಿ

ಇದು ಧಾರವಾಡದಿಂದ ಈಶಾನ್ಯಕ್ಕೆ ೧೦ಕಿ.ಮೀ. ಅಂತರದಲ್ಲಿದೆ. ಸ್ಥಳೀಯ ನೇಮಿನಾಥ ಜಿನಾಲಯವು ಕ್ರಿ.ಶ. ಸುಮಾರು ೧೦ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿದೆ. ಇದರ ತಲವಿನ್ಯಾಸವು ಗರ್ಭಗೃಹ, ಅಂತರಾಳ, ನವರಂಗ ಮತ್ತು ಮುಖಮಂಟಪದಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಮೂಲತಃ ಇದು ಚಂದ್ರಪ್ರಭನಾಥನ ಜಿನಾಲಯವಾಗಿತ್ತು.[೫] ಕ್ರಿ.ಶ. ಸುಮಾರು ೧೫ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿನಾಥನ ಜಿನಾಲಯವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.[೬] ಜೀರ್ಣಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಇದನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೪೮೨ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ದಿವಂಗತ ಬಲ್ಲಾಳರಾವ ದೇಸಾಯಿ ಅವರು ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರಪಡಿಸಿ, ನೇಮಿನಾಥ ತೀರ್ಥಕರನ ಶಿಲ್ಪವನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿದ ತರುವಾಯ ಇದು ನೇಮಿನಾಥನ ಜಿನಾಲಯವೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿದೆ.[೭] ಈ ಜಿನಾಲಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ಸುಮಾರು ೧೧ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಚಂದ್ರಪ್ರಭನಾಥ, ಚೌವ್ವೀಸ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಪ್ರಭಾವಳಿಯುಳ್ಳ ಆದಿನಾಥ, ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ, ಕ್ರಿ.ಶ. ಸುಮಾರು ೧೪ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಚೌವ್ವೀಸ ತೀರ್ಥಂಕರ ಮತ್ತು ೧೪೮೨ರ ನೇಮಿನಾಥ ತೀರ್ಥಂಕರನ ಶಿಲ್ಪಗಳಿವೆ. ಚಂದ್ರಪ್ರಭನಾಥ ತೀರ್ಥಂಕರನ ಪಾದಪೀಠದ ಮೇಲಿರುವ ಶಾಸನವು, ಶ್ರೀಮೂಲಸಂಘ ಸೇನಗಣದ ಪಾರಿಸಸೆಟ್ಟಿಯ

ಸುಪುತ್ರನಾದ ಬಮ್ಮಿಸೆಟ್ಟಿ ಎಂಬಾತನು ಪ್ರಸ್ತುತ ಶಿಲ್ಪವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಟ್ಟ ವಿವರಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ.[೮] ಇಲ್ಲಿಯ ಕೆಲವು ತೀರ್ಥಂಕರರ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು (ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ, ಆದಿನಾಥ ಇತ್ಯಾದಿ) ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕನ್ನಡ ಸಂಶೋಧನ ಸಂಸ್ಥೆಯ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಒಂದು ಶಿಲ್ಪವನ್ನು ಧರ್ಮಸ್ಥಳದ ಮಂಜುಷಾ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಗ್ರಾಮದ ವಿಜಯಣ್ಣ ಮುನಿ/ಕವಿಯು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೪೪೮ರಲ್ಲಿ 'ದ್ವಾದಶಾನುಪ್ರೇಕ್ಷೆ' ಎಂಬ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಬಂಧುವರ್ಮನ 'ಜೀವಸಂಬೋಧನಂ' ಎಂಬ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿದರೆ, ಹನ್ನೆರಡು ಅನುಪ್ರೇಕ್ಷೆಗಳ ಕುರಿತಾಗಿ ೧,೩೬೨ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸುದೀರ್ಘವಾಗಿ ಸಾಂಗತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಈತನೇ ಮೊದಲಿಗ ನೆನಿಸಿದ್ದಾನೆ.[೯] ಆಚಾರ್ಯ ೧೦೮ ಶ್ರೀಗುಣಧರನಂದಿಮುನಿ ಮಹಾರಾಜರು ೨೦೦೧ರ ಫೆಬ್ರವರಿ ೧ರಂದು ಈ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಭಟ್ಟಾರಕ ಪೀಠವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಸ್ವಸ್ತಿಶ್ರೀ ಧರ್ಮಸೇನ ಭಟ್ಟಾರಕ ಪಟ್ಟಾಚಾರ್ಯರು ಈ ಪೀಠದ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಪಟ್ಟಾಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ನನ್ನ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ಸುಮಾರು ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದ, ಶ್ರೀ ರವಿವಾಂಡಕರ ಅವರ ಮನೆಯ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಿಂಹಪೀಠ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮದ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿರುವ ಮುಳಕಮ್ಮನ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪಾದಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಶಾಸನವುಳ್ಳ ಭಗ್ನ ತೀರ್ಥಂಕರನ ಶಿಲ್ಪ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ೧೯೯೯ರಲ್ಲಿ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ದಿವಂಗತ ಸುವಾಸ ಭಹನ ಜೈನ ಇವರ ಪರೋಕ್ಷ ವಿನಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಅವರ ಬಂಧುಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಶ್ರಾವಕ ಸಮುದಾಯವು ಜೊತೆಗೂಡಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಜಿನಾಲಯದ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಾನಸ್ತಂಭವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೧.೨.೩ ಅಳ್ನಾವರ

ಇದು ಧಾರವಾಡದಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ೩೨ ಕಿ.ಮೀ. ಅಂತರದಲ್ಲಿದೆ. ಸ್ಥಳೀಯ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೮೧ರ ಶಾಸನವು, ಪ್ರಧಾನ ದಂಡನಾಯಕ ಮಾಚಣ್ಣನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದ ಪಾಶ್ವನಾಥ (?) ಜಿನಾಲಯ ಮತ್ತು ಇದಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ಜನರು ದಾನ ಮಾಡಿದ ವಿವರಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ.[೧೦] ಇಲ್ಲಿಯ ಬೋಗಾರ ಓಣಿಯಲ್ಲಿ ೧೯೧೪ರಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ತೀರ್ಥಂಕರನ ಶಿಲ್ಪವನ್ನು, ಹಳಿಯಾಳ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಹವಗಿಯಲ್ಲಿ ೧೯೨೧ರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾದ ಜಿನಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಶಿಲ್ಪದ ಪಾದಪೀಠದ ಮೇಲಿರುವ ಶಾಸನವು, ಯಾಪನೀಯಸಂಘದ ಮೈಳಾಪಾನ್ವಯದ ಕಾರೇಯಗಣದ ಶ್ರೀ ಮಾಘನಂದಿಭಟ್ಟಾರಕದೇವ ಮುನಿಗಳ ಶಿಷ್ಯೆ ಗುಣವತಿಯವ್ವೆಯ ಗುಡ್ಡ (ಶಿಷ್ಯ) ಕೋಟರ ಕಲ್ಲಗಾವುಂಡನು ಸ್ಥಳೀಯ ನಖರ ಜಿನಾಲಯಕ್ಕೆ ಈ ಶಿಲ್ಪವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಟ್ಟನೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ.[೧೧] ಇದು ಈ ಮೇಲಿನ ಶಾಸನೋಕ್ತ ಮಾಚಣ್ಣನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಪಾಶ್ವನಾಥ ಜಿನಾಲಯವಾದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಜಿನಾಲಯವು ಇಂದು ಹೇಳಹೆಸರಿಲ್ಲದಂತೆ ಸಮೂಲನಾಶವಾಗಿ ಹೋಗಿದೆ.

ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಸಿದ್ಧಣಾಂಕನ ಸುಪುತ್ರ ಚಿಕ್ಕಮಲ್ಲಿಸೆಟ್ಟಿ ಈ ಮೇಲಿನ ಜಿನಾಲಯದಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲೇಖನ ವ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ೨೧ ದಿನ ಉಪವಾಸವಿದ್ದು, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೦೬ರಲ್ಲಿ ದೇಹತ್ಯಾಗ

ಮಾಡಿದ ಪರೋಕ್ಷ ವಿನಯಾರ್ಥವಾಗಿ ನಡೆಸಿದ ನಿಷಿಧಿ ಶಾಸನಶಿಲ್ಪವು, ತಿಲಕನಗರದಲ್ಲಿರುವ ಧನಲಕ್ಷ್ಮಿ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಕೊರೆಯುವ ಗಿರಣಿಯ ಆವರಣದಲ್ಲಿದೆ.[೧೨] ಈತನು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೪೯೨ರಲ್ಲಿ ೨೪ ಸಂಧಿ ಮತ್ತು ೨,೧೯೨ ಪದ್ಯಗಳುಳ್ಳ 'ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಕೌಮುದಿ' ಎಂಬ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಸಾಂಗತ್ಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ.[೧೩] ಇದು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಬೆಳೆದುಬಂದ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಕೌಮುದಿ ಕಥಾ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಪರಿಚಯಿಸಿದ ಕಾವ್ಯವೆಂಬ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಆರಾಧ್ಯ ದೈವನಾದ ಸ್ಥಳೀಯ 'ಮತ್ತಿಯ ಜಿನಚಂದ್ರ'ನನ್ನು ಗೌರವಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸ್ಮರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

೧.೨.೪ ಉಪ್ಪಿನಬೆಟಗೇರಿ

ಇದು ಧಾರವಾಡದಿಂದ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ೧೫ ಕಿ.ಮೀ. ಅಂತರದಲ್ಲಿದೆ. ಸ್ಥಳೀಯ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥನ ಜಿನಾಲಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ಸುಮಾರು ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಚೌವ್ವೀಸ ತೀರ್ಥಂಕರನ ಚಿಕ್ಕ ಶಿಲ್ಪವಿದೆ.

೧.೨.೫ ಕನಕೂರು

ಇದು ಧಾರವಾಡದಿಂದ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ೧೭ ಕಿ.ಮೀ. ಅಂತರದಲ್ಲಿದೆ. ಸ್ಥಳೀಯ ಹಳ್ಳದ ತಟದಲ್ಲಿ ೨೦ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಕೂಷ್ಮಾಂಡಿನಿಯ (ಅಂಬಿಕೆ) ಶಿಲ್ಪ ದೊರೆತಿದೆ. ಇದನ್ನು ಪಾಂಡುರಂಗ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವಳು ವರ್ತಮಾನದ ಕಾಲದ ೨೨ನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರ ನೇಮಿನಾಥನ ಯಕ್ಷಿ. ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಕೂಷ್ಮಾಂಡಿನಿ ಶಿಲ್ಪಗಳ ಪ್ರತಿಮಾ ಲಕ್ಷಣಗಳ ಅಧ್ಯಯನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಪರೂಪವಾಗಿದೆ.

೧.೨.೬ ಕೊಟಬಾಗಿ

ಇದು ಧಾರವಾಡದಿಂದ ವಾಯುವ್ಯಕ್ಕೆ ೩೦ ಕಿ.ಮೀ. ಅಂತರದಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಗ್ರಾಮದ ದಕ್ಷಿಣಭಾಗದ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ಸುಮಾರು ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಜಿನಾಲಯವೊಂದು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿತ್ತು.[೧೪] ಇದು ಭಗ್ನವಾದ ತರುವಾಯ ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಇದೂ ಸಹ ಭಗ್ನವಾದ ತರುವಾಯ ಗ್ರಾಮದ ಉತ್ತರಭಾಗದ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ೧೯೮೨ರಲ್ಲಿ ಜಿನಾಲಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ಸುಮಾರು ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಎರಡು ಮತ್ತು ಒಂದು ಚೌವ್ವೀಸ ತೀರ್ಥಂಕರರ, ಕ್ರಿ.ಶ. ಸುಮಾರು ೧೬ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಚೌವ್ವೀಸ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಮತ್ತು ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ತೀರ್ಥಂಕರ ಶಿಲ್ಪಗಳಿವೆ. ಇವು ಮುಂಚೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಜಿನಾಲಯದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ಸುಮಾರು ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಚೌವ್ವೀಸ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಶಿಲ್ಪದ ಪಾದಪೀಠದ ಮೇಲಿರುವ ಶಾಸನವು, ಶ್ರೀಮೂಲಸಂಘದ ಕಾಣೂರಗಣದ ಗುಡಿಯೋಳೆ (?) ಗ್ರಾಮದ ಕೇತಿಸೆಟ್ಟಿಯ ಧರ್ಮಪತ್ನಿ (ಹೆಸರಿನ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ) ಪುಷ್ಪಾಂಜಳಿ ನೋಂಪಿಯನ್ನು ಆಚರಿಸಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಶಿಲ್ಪವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಟ್ಟ ವಿವರಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ.[೧೫] ಕ್ರಿ.ಶ. ಸುಮಾರು ೧೫ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಚೌವ್ವೀಸ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಶಿಲ್ಪದ ಮೇಲಿರುವ ಶಾಸನವು, ಶ್ರೀಮೂಲಸಂಘದ ದೇಸೀಯಗಣದ ಸೋಮಶ್ರೀ ಕಂತಿಯ ಗುಡ್ಡಿ (ಹೆಸರಿನ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ)

ಪ್ರಸ್ತುತ ಶಿಲ್ಪವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಟ್ಟ ವಿವರಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ.[೧೬] ಪ್ರಸ್ತುತ ಜಿನಾಲಯದ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯ ೧೦೮ ಶ್ರೀ ಕುಲಭೂಷಣಮುನಿ ಮಹಾರಾಜರ ಪರೋಕ್ಷ ವಿನಯಾರ್ಥವಾಗಿ ನಿಷಿಧಿ ಪಾದಗಟ್ಟೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ.

೧.೨.೭ ಗರಗ

ಇದು ಧಾರವಾಡದಿಂದ ವಾಯುವ್ಯಕ್ಕೆ ೧೫ ಕಿ.ಮೀ. ಅಂತರದಲ್ಲಿದೆ. ಸ್ಥಳೀಯ ಕ್ರಿಶ. ೧೨೮೭ರ ಶಾಸನವು, ದೇವಗಿರಿಯ ಯಾದವ ಮನೆತನದ ರಾಮಚಂದ್ರದೇವನ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರ (ಹೆಸರು ತ್ರುಟಿತವಾಗಿದೆ) ಜಿನಾಲಯಕ್ಕೆ (ಹೆಸರು ತ್ರುಟಿತವಾಗಿದೆ) ಭೂಮಿಯನ್ನು ದಾನ ಮಾಡಿದ ವಿವರಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ.[೧೭] ಇಂದು ಸಂಪೂರ್ಣ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರವಾಗಿರುವ ಶಾಂತಿನಾಥನ ಜಿನಾಲಯವೇ ಪ್ರಾಯಶಃ ಈ ಶಾಸನೋಕ್ತ ಜಿನಾಲಯವಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಜಿನಾಲಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಶ. ಸುಮಾರು ೧೬ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಚಂದ್ರಪ್ರಭನಾಥ ತೀರ್ಥಂಕರನ ಚಿಕ್ಕ ಶಿಲ್ಪವಿದೆ. ಸ್ಥಳೀಯ ಹೆಗ್ಗೇರೆಯ ಏರಿಯ ಮೇಲೆ ಎರಡು ನಿಷಿಧಿ ಶಾಸನಶಿಲ್ಪಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು, ಕ್ರಿಶ. ೧೨೯೦ರಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಿ ವಿಧಿಯಿಂದ ಮುಡಿಪಿ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಯಾಪನೀಯಸಂಘದ ಕುಮುದಿಗಣದ ಶ್ರೀ ಶಾಂತಿವೀರದೇವ ಮುನಿಯ, ಮತ್ತೊಂದು (ಅಪೂರ್ಣ ಶಾಸನ), ಕ್ರಿಶ. ಸುಮಾರು ೧೩ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಿಮರಣವನ್ನಪ್ಪಿದ ಯಾಪನೀಯ ಸಂಘದ ಕುಮುದಿಗಣದ ಬೆಳಿದಿಗೆಯ (?) ಮುನಿ/ಶ್ರಾವಕನ ವಿವರಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ.[೧೮] ಸ್ಥಳೀಯ ಜಯಕೀರ್ತಿ ವಿದ್ಯಾಲಯದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ, ಆಚಾರ್ಯ ೧೦೮ ಶ್ರೀ ಕುಲಭೂಷಣ ಮತ್ತು ಆಚಾರ್ಯ ೧೦೮ ಶ್ರೀ ಸಿದ್ಧಸೇನ ಮುನಿಗಳ ಪರೋಕ್ಷ ವಿನಯಾರ್ಥವಾಗಿ ನಿಷಿಧಿ ಮಂಟಪಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲು ಕಳೆದ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಮಹಾವೀರನ ಜಿನಾಲಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ.

೧.೨.೮ ತಡಕೋಡ

ಇದು ಧಾರವಾಡದಿಂದ ವಾಯುವ್ಯಕ್ಕೆ ೨೦ ಕಿ.ಮೀ. ಅಂತರದಲ್ಲಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಶ. ಸುಮಾರು ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾದ ಚಂದ್ರಪ್ರಭನಾಥನ ಜಿನಾಲಯವು, ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ವೈಷ್ಣವ ಪರಂಪರೆಯ ಚಿದಂಬರೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗಿದೆ. ಇದರ ತಲವಿನ್ಯಾಸವು ಗರ್ಭಗೃಹ, ಅಂತರಾಳ ಮತ್ತು ನವರಂಗದಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಗರ್ಭಗೃಹ ಮತ್ತು ಅಂತರಾಳದ ದ್ವಾರಬಂಧಗಳ ಲಲಾಟಪಟ್ಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಜಿನನ ಉಬ್ಬುಶಿಲ್ಪಗಳಿವೆ. ನವರಂಗದಲ್ಲಿರುವ ಎರಡೂ ದೇವಕೋಷ್ಠಗಳ ಪಟ್ಟಿಕೆಗಳ ಮೇಲೆ ಶಾಸನಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು, ಕ್ರಿಶ. ೧೨೮೩ರಲ್ಲಿ ದೇವರಿಗಿಯ ಯಾದವ ಮನೆತನದ ರಾಮಚಂದ್ರದೇವನ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಕನ್ನರದೇವನ ಪಟ್ಟದರಸಿಯ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಮಹಾಪ್ರಧಾನ ಮಾಯಿದೇವನ ಆಜ್ಞೆಯ ಮೇರೆಗೆ ದಾನ ಮಾಡಿದ ಹಾಗೂ ಇನ್ನೊಂದು, ಯಾಪನೀಯ ಸಂಘದ ಸ್ವರ್ಣಪಾಷಾಣಗಚ್ಛದ ವೃಕ್ಷಮೂಲಗಣದ ಶ್ರೀ ವಾಸುಪೂಜ್ಯ ಮುನಿಗಳನ್ನು ಶ್ರೀ ಚಂದ್ರಪ್ರಭನಾಥ ತೀರ್ಥಂಕರನು ಕಾಪಾಡಲಿ ಎಂದು ಶುಭೇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಕೋರಲಾದ ವಿವರಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿವೆ.[೧೯]

ಸ್ಥಳೀಯ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಜಿನಾಲಯವು, ಕ್ರಿಶ. ಸುಮಾರು ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿದೆ. ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಇದು ಭಗ್ನವಾದ ತರುವಾಯ ಇದನ್ನು ಕಟ್ಟಿಗೆ ಮತ್ತು ಮಣ್ಣನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ಈಗ ಮತ್ತೆ ಆಧುನಿಕ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರಪಡಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ಜಿನಾಲಯದಲ್ಲಿರುವ ಕ್ರಿಶ. ಸುಮಾರು ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ತೀರ್ಥಂಕರನ ಶಿಲ್ಪದ ಪಾದಪೀಠದ ಮೇಲಿರುವ ಶಾಸನವು, ದ್ರವಿಳಸಂಘದ ಶ್ರೀ ಅಜಿತಸೇನಪಂಡಿತದೇವ ಮುನಿಗಳ ಗುಡ್ಡನೂ ಮತ್ತು ಮೈಳಲಮಹಾದೇವಿಯ ಪೆಗ್ಗಡೆಯೂ ಆದ ಸಿಂಗಣಯ್ಯ ಎಂಬಾತನು ಶ್ರೀಮತಿಯವ್ವೆ ಕಂತಿಗೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ಶಿಲ್ಪವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಟ್ಟ ವಿವರಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ.[೨೦] ಇದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿರುವ ಸಮಕಾಲೀನ ಪರ್ಯಂಕಾಸನದಲ್ಲಿರುವ ಆದಿನಾಥ ತೀರ್ಥಂಕರನ ಶಿಲ್ಪದ ಪಾದಪೀಠದ ಮೇಲಿರುವ ಶಾಸನವು, ಮೂಲಸಂಘದ ಶ್ರೀ ವೀರಣಂದಿ ಸಿದ್ಧಾಂತಚಕ್ರವರ್ತಿದೇವ ಮುನಿಗಳ ಗುಡ್ಡ ಮೇಧಾವಿಯಣ್ಣನ ಮಗಳು ಚಾಮವ್ವೆ ಎಂಬಾತಳು ಅಣತಿಯ ನೋಂಪಿಯನ್ನು (ಇದು ೧೪ನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರನಾದ ಅನಂತನಾಥನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನೋಂಪಿ) ಆಚರಿಸಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಶಿಲ್ಪವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಟ್ಟ ವಿವರಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ.[೨೧] ಈ ಜಿನಾಲಯದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಸಮಕಾಲೀನ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ, ಚೌವ್ವೀಸ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಶಿಲ್ಪ, ಆದಿನಾಥ, ಪದ್ಮಾವತಿ ಮೊದಲಾದ ಭಗ್ನ ಶಿಲ್ಪಾವಶೇಷಗಳು ಹರಡಿಕೊಂಡಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪರ್ಯಂಕಾಸನ ದಲ್ಲಿರುವ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ತೀರ್ಥಂಕರನ ಶಿಲ್ಪದ ಪಾದಪೀಠದ ಮೇಲಿರುವ ಶಾಸನವು, ಕಂಡೂರುಗಣದ ಶ್ರೀ ಮುನಿಚಂದ್ರ ಮುನಿಗಳ ಶಿಷ್ಯೆ ಚಂದ್ರಮೋನಿ ಕಂತಿ ಈ ಶಿಲ್ಪವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದ (?) ವಿವರಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ.[೨೨]

೧.೨.೯ ಧಾರವಾಡ

ಇದು ಕುಂದೂರ ಐನೂರು ಪ್ರಾಂತದ ಧಾರವಾಡ ಪನ್ನೆರಡು ಉಪಪ್ರಾಂತದ (ಕಂಪಣ) ಮುಖ್ಯ ಪಟ್ಟಣವಾಗಿತ್ತು. ಈ ನಗರದ ಹೊಸಯಲ್ಲಾಪುರ ಬಡಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಶ. ಸುಮಾರು ೧೧ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಜಿನಾಲಯವೊಂದು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದ ಕ್ರಿಶ. ಸುಮಾರು ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದ ತ್ರುಟಿತ ಶಾಸನವು ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತದೆ.[೨೩] ಅದು ಭಗ್ನವಾದ ತರುವಾಯ ಕ್ರಿಶ. ಸುಮಾರು ೧೮ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಮತ್ತು ಮಣ್ಣನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ಇದನ್ನು ೧೯೮೩ರಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ, ಶ್ರೀಮತಿ ರೇಣುಕಾಬಾಯಿ ನಾಭಿರಾಜ ಬೋಗಾರ ಅವರು ೧೯೯೪ರಲ್ಲಿ ಮಾನಸ್ತಂಭವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಜಿನಾಲಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಶ. ಸುಮಾರು ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಎರಡು ಮತ್ತು ಪದ್ಮಾವತಿಯ ಒಂದು ಶಿಲ್ಪ ಇದೆ.

ಈ ನಗರದ ಪೊಲೀಸ್ ಕಛೇರಿಯ ಹಿಂಭಾಗದ ಮಹಾತ್ಮಾಗಾಂಧೀಜಿ ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಶ. ಸುಮಾರು ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪಾವಶೇಷಗಳು ಹರಡಿಕೊಂಡಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಕಾಲೀನ ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ತೀರ್ಥಂಕರನ ಶಿಲ್ಪವಿದೆ. ಪ್ರಾಯಶಃ

ಇಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ಸುಮಾರು ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಜಿನಾಲಯವೊಂದು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಪರಿಶೀಲನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ.

೧.೨.೧೦ ನರೇಂದ್ರ

ಇದು ಧಾರವಾಡದಿಂದ ವಾಯುವ್ಯಕ್ಕೆ ೬ ಕಿ.ಮೀ. ಅಂತರದಲ್ಲಿದೆ. ಇದು ಕುಂದೂರ ಐನೂರು ಪ್ರಾಂತದ ಮುಖ್ಯ ಪಟ್ಟಣ ಮತ್ತು ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿತ್ತು. ಗೋವೆ ಕದಂಬ ಮನೆತನದ ಇಮ್ಮಡಿ ಜಯಕೇಸಿಯ ಸ್ಥಳೀಯ ಕ್ರಿಶ ೧೧೨೫ರ ಶಾಸನವು, ಲಕ್ಷ್ಮಣೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ದಾನ ಮಾಡಿದ ಭೂಮಿಯ ಮೇರೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತ, 'ಬಡಗಲು ಬೆಟ್ಟದ ಬಸದಿಯ ಭೂಮಿ' ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ.[೨೪] ಇದೇ ಅರಸನ ಕ್ರಿ.ಶ. ಸುಮಾರು ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಶಾಸನವು, ಸ್ಥಳೀಯ ನಂದೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ದಾನ ಮಾಡಿದ ಭೂಮಿಯ ಮೇರೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತ, 'ಕೀರ್ತಿ ಜಿನಾಲಯದ ತೋಟ' ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ.[೨೫] ಇದರಿಂದ ಸ್ಥಳೀಯ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಕೀರ್ತಿ ಜಿನಾಲಯ ಎಂಬ ನಾಮಾಂಕಿತ ಜಿನಾಲಯವೊಂದು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿತ್ತೆಂಬ ವಿಚಾರ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಇಂದು ಹೇಳಹೆಸರಿಲ್ಲದಂತೆ ಸಮೂಲನಾಶವಾಗಿ ಹೋಗಿದೆ. ಈ ಮೇಲಿನ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೨೫ರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ, 'ಪಡವಲು ಸವಣಸಪಳ್ಳಿ' ಎಂಬ ಹಳ್ಳಿಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಬಂದಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಗ್ರಾಮದ ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿದ್ದ ಈ ಹಳ್ಳಿಯು ಇಂದು ನಾಮಾವಶೇಷವಾಗಿದೆ. ಇದು ಸಂಸ್ಕೃತದ ಶ್ರವಣ ಪದದ ತದ್ಭವ ರೂಪವಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತ ಇಂತಹ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶದ ಜಿನಮುನಿಗಳ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಪರಂಪರೆಯನ್ನರಿಯುವ ಕನ್ನಡಿಯಾಗಿವೆ.

ಸ್ಥಳೀಯ ಕ್ರಿ.ಶ. ಸುಮಾರು ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದ ನಿಷಿಧಿ ಶಾಸನವು, ಯಾಪನೀಯ ಸಂಘದ ಕಾರೇಯಗಣದ ಶ್ರೀ ಕನಕಶಾಂತಿಸಿದ್ಧಾಂತ ಮುನಿಗಳು ಸಲ್ಲೇಖನ ವ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ದೇಹತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಪರೋಕ್ಷ ವಿನಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಅವರ ಶಿಷ್ಯ ಶ್ರೀ ಬಾಹುಬಲಿ ಮುನಿಗಳು ನಿಷಿಧಿ ಶಾಸನಶಿಲ್ಪವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ವಿವರಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ.[೨೬]

೧.೨.೧೧. ನುಗ್ಗಿಕೇರಿ

ಇದು ಧಾರವಾಡದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ೧೦ ಕಿ.ಮೀ. ಅಂತರದಲ್ಲಿದೆ. ೧೯೭೪ರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಚೌವ್ವೀಸ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಪ್ರಭಾವಳಿಯುಳ್ಳ ಆದಿನಾಥ ತೀರ್ಥಂಕರನ (ಮೇಲರ್ಧ ಭಾಗವು ಒಡೆದು ಹೋಗಿದೆ) ಶಿಲ್ಪವನ್ನು, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಶಾಸನವಿಜ್ಞಾನ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ತಂದಿಡಲಾಗಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ಸುಮಾರು ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಈ ಶಿಲ್ಪದ ಪೀಠದ ಮೇಲಿರುವ ಶಾಸನವು, ಮೈಳಾಪಾನ್ವಯದ ಕಾರೇಯಗಣದ ಗುಡ್ಡರಾದ ಕೇಮಣ ಮತ್ತು ರೇಚಣ ಎಂಬಾತರು ಜೊತೆಗೂಡಿ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರಪಡಿಸಿದ ಚಂದ್ರಪ್ರಭನಾಥನ ಜಿನಾಲಯದ ಅಷ್ಟವಿಧಾರ್ಚನೆಗೆ ಅರುವತ್ತೊಕ್ಕಲರು ಮತ್ತು ಉಗುರಮುನ್ನೂರ್ವರು ಜೊತೆಗೂಡಿ ಹಣವನ್ನು ದಾನ ಮಾಡಿದ ವಿವರಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ.[೨೭]

೧.೨.೧೨ ಮನಗುಂಡಿ

ಇದು ಧಾರವಾಡದಿಂದ ನೈರುತ್ಯಕ್ಕೆ ೧೦ ಕಿ.ಮೀ. ಅಂತರದಲ್ಲಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ನನ್ನ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದ ಗೋವೆ ಕದಂಬ ಮನೆತನದ ಮುಮ್ಮಡಿ ಗೂವಲದೇವನ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೮೦ ಮತ್ತು ೧೦೮೮ರ ಶಾಸನವು, ಲೋಕಬ್ಬರಸಿ ಎಂಬಾತಳು ಜಿನಾಲಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಮತ್ತು ಇದಕ್ಕೆ ಹಲವು ಜನರು ದಾನ ಮಾಡಿದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ.[೨೮] ಇದರಲ್ಲಿ ರಾಮಚಂದ್ರದೇವ, ಮುನಿಚಂದ್ರಸಿದ್ಧಾಂತದೇವ, ನರೇಂದ್ರಕೀರ್ತಿಸಿದ್ಧಾಂತ, ನಿರವಧ್ಯದೇವ, ಶುಭಚಂದ್ರದೇವ, ಗೋವರ್ಧನತ್ರೈವಿದ್ಯದೇವ, ಅನಂತವೀರ್ಯಪಂಡಿತ, ದಾವಣಂದಿಭಟ್ಟಾರಕದೇವ, ನಾಗವೀರದೇವ, ರವಿಕೀರ್ತಿ, ದೇವಸಿರಿಕಂತಿ, ಚಾರುಮತಿಯಬ್ಬೆ, ಜಿನಮತಿಯಬ್ಬೆ ಮುನಿ–ಕಂತಿಯರ ಪ್ರಸ್ತಾಪಗಳು ಬಂದಿವೆ. ಇದೇ ಗ್ರಾಮದ ಗೋವೆ ಕಾದಂಬ ಮನೆತನದ ಮುಮ್ಮಡಿ ಜಯಕೇಶಿ ಮತ್ತು ಮುಮ್ಮಡಿ ವಜ್ರದೇವನ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲಾವಧಿಯ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೨೦೩, ೧೨೧೫, ೧೨೧೭ ಮತ್ತು ೧೨೨೧ರ ಶಾಸನವು, 'ನಗರ ಜಿನಾಲಯ'ವನ್ನು ಮತ್ತು ಇದಕ್ಕೆ ಹಲವು ಜನರು ದಾನ ಮಾಡಿದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತದೆ.[೨೯] ಇದನ್ನು 'ಜೋಗವಟ್ಟಿಗೆ ಜಿನಾಲಯ' ಎಂತಲೂ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಈ ಜಿನಾಲಯವು ಶೈವ ಧರ್ಮೀಯರ ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿತ್ತೆಂಬ ವಿಚಾರ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ರಾಮಚಂದ್ರದೇವ, ಶಶಾಂಕವೀರ ಮುನಿಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾಪಗಳು ಬಂದಿವೆ. ಸ್ಥಳೀಯ ಕಲ್ಮೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿದ್ದ (?) ಈ ಶಾಸನಗಳೋಕ್ತ ಜಿನಾಲಯಗಳು ಇಂದು ಹೇಳಹೆಸರಿಲ್ಲದಂತೆ ಸಮೂಲನಾಶವಾಗಿ ಹೋಗಿವೆ. ಕಲ್ಮೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಭಗ್ನಾವಶೇಷಗಳಿವೆ.

೧.೨.೧೩ ಮುಗದ

ಇದು ಧಾರವಾಡದಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ೧೦ ಕಿ.ಮೀ. ಅಂತರದಲ್ಲಿದೆ. ಗೋವೆ ಕಾದಂಬರಿ ಮನೆತನದ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮುಗುಂದ ಮೂವತ್ತು ಉಪಪ್ರಾಂತದ ಮುಖ್ಯಪಟ್ಟಣವಾಗಿದ್ದ ಈ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ, ಜೈನ ಸಾವಂತ ಮನೆತನ ಆಳ್ವಿಕೆ ಕೈಗೊಂಡಿದೆ. ಈ ಮನೆತನದ ಚಾವುಂಡರಾಯ ಮತ್ತು ಈತನ ಪಟ್ಟದರಸಿ ಚಟ್ಟಿಯಕ್ಕ, ನಾಗದೇವ ಮತ್ತು ಈತನ ಪಟ್ಟದರಸಿ ಪೊಲ್ಲಿಯಕ್ಕ, ಮಾರ್ತ್ತಂಡಯ್ಯ ಮತ್ತು ಈತನ ಪಟ್ಟದರಸಿ ಗೊಜ್ಜಿಯಕ್ಕ, ಇಮ್ಮಡಿ ಚಾವುಂಡ, ನಾಕರಸ, ಬಮ್ಮರಸ, ಉದಯಮಗಾವುಂಡ, ಇವರು ಈ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಜೈನ ಪರವಾದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಆವಿರ್ಭಾವಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಗೋವೆ ಕಾದಂಬ ಮನೆತನದ ಮುಮ್ಮಡಿ ಗೂವಲದೇವನ ಸ್ಥಳೀಯ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೪೫ರ ಶಾಸನವು, ಚಾವುಂಡರಾಯನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದ 'ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ರತ್ನಾಕರ' ಜಿನಾಲಯವನ್ನು ಈತನ ಮೊಮ್ಮಗ ಮಾರ್ತ್ತಂಡಯ್ಯನು ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರಪಡಿಸಿ, ಇದಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಂತೆ ನಾಟಕ ಶಾಲೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ.[೩೦] ಇದು ಕನ್ನಡನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ನಾಟಕ ಶಾಲೆ ಎಂಬ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿದೆ. ಈ ಜಿನಾಲಯವು ಇಂದು ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿರುವ ಸಮಕಾಲೀನ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಮತ್ತು ಪದ್ಮಾವತಿಯ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಗಮನೀಯವಾಗಿದೆ. ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ತೀರ್ಥಂಕರನ ಪಾದಪೀಠದ ಮೇಲಿರುವ ಶಾಸನವು ತುಂಬಾ ತ್ರುಟಿತವಾಗಿದ್ದು, ಹೀಗಾಗಿ

ವಿವರಣೆಗಳು ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿವೆ. ಈ ಶಿಲ್ಪವನ್ನು ಕುಮುದಿಗಣದ ಶಿಷ್ಯೆಯೊಬ್ಬಳು ಮಾಡಿಸಿಕೊಟ್ಟಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.[೩೧]

ಈ ಮೇಲಿನ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೪೫ರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಬಾಳಚಂದ್ರದೇವ, ರಾಮಚಂದ್ರದೇವ, ಶಶಾಂಕವೀರ, ವಾಸುದೇವ, ಕೀರ್ತಿದೇವ, ಏಕವೀರ, ಮಹಾವೀರ, ನರೇಂದ್ರಕೀರ್ತಿಸಿದ್ಧಾಂತ, ನಾಗಬಿಕ್ಕಿವ್ರತೀಂದ್ರ, ನಿರವದ್ಯಕೀರ್ತಿ, ಪಾರ್ಶ್ವದೇವ, ಮಾಧವೇಂದ್ರ, ಮುನಿಚಂದ್ರಸಿದ್ಧಾಂತದೇವ, ರವಿಕೀರ್ತಿ, ಗೋವರ್ಧನತ್ರೈವಿದ್ಯದೇವ, ಅನಂತವೀರ್ಯಕೀರ್ತಿ, ಕುಮಾರಕೀರ್ತಿ, ದಾವನಂದಿ ಮುನಿಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾಪಗಳಿವೆ. ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಜೈನಾಚಾರ್ಯರ ಪರಂಪರೆಯ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಈ ಶಾಸನ ಅಪರೂಪದ ಆಕರವಾಗಿದೆ.

೧.೨.೧೪ ಶೇಡಬಾಳ

ಇದು ಧಾರವಾಡದಿಂದ ವಾಯವ್ಯಕ್ಕೆ ೧೮ ಕಿ.ಮೀ. ಅಂತರದಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಗ್ರಾಮದ ಪೂರ್ವಭಾಗದ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ ಬೆಟ್ಟವನ್ನು 'ಜಿನಮರಡಿ' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ೧೯೮೭ರಲ್ಲಿ ಶಾಸನವುಳ್ಳ ಆದಿನಾಥ ತೀರ್ಥಂಕರನ ಶಿಲ್ಪ ದೊರೆತಿದೆ. (ಇದು ಈಗ ತಡಕೋಡದ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥನ ಜಿನಾಲಯದಲ್ಲಿದೆ). ಈ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲಿರುವ ಬನಶಂಕರಿದೇವಿ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ಸುಮಾರು ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದ ತ್ರಿಭಂಗಿಯ ಸ್ಥಾನಕ ಪದ್ಮಾವತಿಯ ಶಿಲ್ಪವಿದೆ. ಇದು ಈಗ ಬನಶಂಕರಿದೇವಿ ಎಂದು ಆರಾಧಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದೆ. ಈ ದೇವಾಲಯದ ಬಲಭಾಗದ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಾಚೀನ ವಾಸ್ತು ಅವಶೇಷಗಳು ಹರಡಿಕೊಂಡಿವೆ. ಪ್ರಾಯಶಃ ಈ ಅವಶೇಷಗಳು ಇಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರಾಚೀನ ಜಿನಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರಬಹುದೇ (?) ಎಂಬುದು ಪರಿಶೀಲನಾರ್ಹ ವಾಗಿದೆ.

೧.೨.೧೫ ಸೈಬನಕೊಪ್ಪ

ಇದು ಧಾರವಾಡದಿಂದ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ೧೮ ಕಿ.ಮೀ. ಅಂತರದಲ್ಲಿದೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ನನ್ನ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಹನುಮಾನ ದೇವಾಲಯದ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ, ಕ್ರಿ.ಶ. ಸುಮಾರು ೧೩ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಜಿನಬಿಂಬ ಶಿಲಾಫಲಕ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಇದು ಈ ಗ್ರಾಮದ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಯಾವುದೋ ಗ್ರಾಮದ ಜಿನಾಲಯಕ್ಕೆ ಭೂದಾನ ಮಾಡಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಅದರ ಮೇರೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ನಡೆಸಿದ ಮೇರೆಗಲ್ಲಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

೧.೨.೧೬ ಹೆಬ್ಬಳ್ಳಿ

ಇದು ಧಾರವಾಡದಿಂದ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ೧೨ಕಿ.ಮೀ. ಅಂತರದಲ್ಲಿದೆ. ೧೯೮೧ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಚಂದ್ರಪರಮೇಶ್ವರಿ ದೇವಾಲಯದ ಹಿಂಭಾಗದ ಕೆರೆಯಂಗಳದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಶ.೧೧ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಪರ್ಯಂಕಾಸನದಲ್ಲಿರುವ ತೀರ್ಥಂಕರನ ಶಿಲ್ಪ ದೊರೆತಿದೆ. ನವರಂಗ ಮಾತ್ರ ಉಳಿದುಬಂದಿರುವ ಪ್ರಸ್ತುತ ಚಂದ್ರಪರಮೇಶ್ವರಿ ದೇವಾಲಯವೇ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಾಚೀನ ಜಿನಾಲಯ ವಾದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಗ್ರಾಮದ ದಕ್ಷಿಣದ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ೧೯೮೧ರಲ್ಲಿ, ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಪಂಚಲೋಹದ ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ತೀರ್ಥಂಕರನ ಪ್ರತಿಮೆ ದೊರೆತಿದೆ. ಇದನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕನ್ನಡ ಸಂಶೋಧನ ಸಂಸ್ಥೆಯ

ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯದಲ್ಲಿ ತಂದಿಡಲಾಗಿದೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ನನ್ನ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಮೇಲಿನ ದೇವಾಲಯದ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಕ್ರಿಶ. ೧೬ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಬಾಹುಬಲಿಯ ಶಿಲ್ಪ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಇದು ಅಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದು, ತ್ರುಟಿತವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಶಾಸನವಿಜ್ಞಾನ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ತಂದಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಸ್ಥಳೀಯ ಕ್ರಿ.ಶ. ಸುಮಾರು ೧೩ನೆಯ ಶತಮಾನದ ತ್ರುಟಿತ ಶಾಸನವು, ಯಾಪನೀಯಸಂಘದ ಪುನ್ನಾಗವೃಕ್ಷಮೂಲಗಣದ ವಿವರಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ.[೨೨]

ಹೀಗೆ, ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕೆಲವು ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿರುವ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪಶಾಸನಾದಿ ಕುರುಹುಗಳು, ಈ ಗ್ರಾಮಗಳು ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಜೈನಕೇಂದ್ರ ನೆಲೆಗಳಾಗಿದ್ದ ವಿಚಾರ ಮನದಟ್ಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಶಾಸನೋಕ್ತ ಮುನಿಪರಂಪರೆ ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಜೈನಧರ್ಮದ ಪ್ರಸರಣಕ್ಕೆ ಇದರ ಕೊಡುಗೆ ಅಮೋಘವಾಗಿದೆ. ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕೊಟಬಾಗಿಯ ಆಚಾರ್ಯ ೧೦೮ ಶ್ರೀ ವಿಮಲಸಾಗರಮುನಿ, ನವಲೂರದ ಸ್ವಸ್ತಿಶ್ರೀ ೧೦೫ ಅತಿಬಲ ಮಹಾರಾಜರು ಮತ್ತು ಸುವ್ರತಾದೇವಿ ಕಂತಿ, ಅಮ್ಮಿನಬಾವಿಯ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ಚಾಮಪ್ಪ ಅವರು ಧರ್ಮಪ್ರಭಾವನೆ ಕೈಗೊಂಡು ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಗರಗದ ಆಚಾರ್ಯ ೧೦೮ ಶ್ರೀ ಸಿದ್ಧಸೇನಮುನಿ, ಕ್ಷುಲ್ಲಕ ೧೦೫ ಶ್ರೀ ಧ್ಯಾನೇಶ್ವರ ಮಹಾರಾಜರು, ನೀರಲಕಟ್ಟಿಯ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಣಿ ಜಯಶ್ರೀ ಅವರು ಸಮಾಜದ ಜಾಗೃತಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ. ಕಳೆದ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡ ನಗರದ ಲೈನ್‌ಬಜಾರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿರುವ ಶ್ವೇತಾಂಬರ ಸಮುದಾಯದ ಶೀತಲನಾಥ ಜಿನಾಲಯವು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ವಾಸ್ತು ರಚನೆಯಿಂದ ಮನಮೋಹಕವಾಗಿದೆ. ಇದೇ ರೀತಿ ಈ ನಗರದ ರವಿವಾರ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿರುವ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ, ಸನ್ಮತಿ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ಮಹಾವೀರ, ಗರಗದ ಶಾಂತಿನಾಥ, ಉಪ್ಪಿನಬೇಟಗೇರಿಯ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ, ಕೊಟಬಾಗಿಯ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ, ಲೋಕೂರದ ಆದಿನಾಥ, ತಡಕೋಡದ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ, ಹೊನ್ನಾಪುರದ ಸುಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ, ನೀರಲಕಟ್ಟಿಯ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ, ಮುಮ್ಮಿಗಟ್ಟಿಯ ಮಹಾವೀರ, ಸತ್ತೂರದ ಮಹಾವೀರ, ನವಲೂರದ ಆದಿನಾಥ, ಗೋವನಕೊಪ್ಪದ ಆದಿನಾಥ, ಕಲ್ಲಾಪುರದ ಅಭಿನಂದನನಾಥ ಜಿನಾಲಯಗಳು ಇತ್ತೀಚಿನ ನಿರ್ಮಾಣಗಳಾಗಿವೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ, ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಜೈನ ನೆಲೆಗಳ ಕೊಡುಗೆ ಅಪಾರವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಾಗಲಾರದು.

೧.೩. ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧) ೨೦೦೫ರ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೨೨ ಮತ್ತು ೨೩ರಂದು ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಅಖಿಲ ಕರ್ನಾಟಕ ಜೈನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಡಾ॥ ಹಂಪನಾ ಅವರು ತಮ್ಮ ಅಧ್ಯಕ್ಷೀಯ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. (ಈ ಕುರಿತು ಸಂಶೋಧನ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ)

೨) ನಾಯಕ ಹಾ.ಮಾ. (ಸಂ.), ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೨ (೧೯೭೫), ಪು. ೩೪೮.

೩) ವಸಂತರಾಜ ಎಂ.ಡಿ., ಸನ್ಮತಿ ಶ್ರೀವಿಹಾರ (೧೯೭೧), ಪು. ೧೮೨.

೪) ಅಣ್ಣಿಗೇರಿ ಎಂ.ಎಂ. (ಸಂ.) ಶಾಸನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಚಯ (೧೯೬೧), ಶಾ.ಸಂ. ೧೦೬, ಪು. ೧೬೧.

೫) ಇದು ಈ ಜಿನಾಲಯದಲ್ಲಿರುವ ಚಂದ್ರಪ್ರಭನಾಥ ತೀರ್ಥಂಕರ ಶಿಲ್ಪ ಮತ್ತು ಪಾದಪೀಠ ಶಾಸನದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

೬) ಈ ಗ್ರಾಮದ ವಿಜಯಣ್ಣ ಕವಿ/ಮುನಿ ತನ್ನ 'ದ್ವಾದಶಾನುಪ್ರೇಕ್ಷೆ' ಎಂಬ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯ ಶಾಂತಿನಾಥನ ಜಿನಾಲಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೪೮ರಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿದ್ದೇನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

೭) ಕಲಬುರ್ಗಿ ಎಂ.ಎಂ. (ಸಂ.), ಧಾರವಾಡ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಶಾಸನಗಳು (೧೯೭೬), ಶಾ.ಸಂ. ೧೦, ಪು. ೧೯.

೮) ಅದೇ, ಶಾ.ಸಂ. ೬, ಪು. ೧೫.

೯) ಶೇಷಗಿರಿ ಕೆ.ಆರ್. (ಸಂ.) ವಿಜಯಣ್ಣ ವಿರಚಿತ ದ್ವಾದಶಾನುಪ್ರೇಕ್ಷೆ (೧೯೭೫), ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ.

೧೦) ಕಲಬುರ್ಗಿ ಎಂ.ಎಂ. (ಸಂ.), ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಶಾ.ಸಂ., ಪು.

೧೧) ಗುರವ ಆರ್.ಎನ್., ದಿ ಕದಂಬಾಸ್ ಆಫ್ ಗೋವಾ ಆ್ಯಂಡ್ ದೇಯರ್ ಇನ್‌ಸ್ಕ್ರಿಪ್‌ಶನ್ಸ್ (ಅಪ್ರಕಟಿತ ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ ೧೯೬೯), ಶಾ.ಸಂ. ೪೩, ಪು. ೬೩೭.

೧೨) ಕಲಬುರ್ಗಿ ಎಂ.ಎಂ. (ಸಂ.), ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಶಾ.ಸಂ. ೧೧, ಪು. ೨೦–೨೧.

೧೩) ಪಾಟೀಲ ಎಸ್.ಪಿ. ಮತ್ತು ಶೇಷಗಿರಿ ಕೆ.ಆರ್. (ಸಂ.), ಚಿಕ್ಕಮಲ್ಲಣಕವಿಯ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಕೌಮುದಿ (೨೦೦೧), ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ.

೧೪) ಇದು ಇಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಸಮಕಾಲೀನ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪಾವಶೇಷಗಳಿಂದ ದೃಢಪಡುತ್ತದೆ.

೧೫) ಹಂಜೆ ಅಪ್ಪಣ್ಣ ಎನ್., ಧಾರವಾಡ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಜೈನಧರ್ಮ (ಅಪ್ರಕಟಿತ ಕೃತಿ.)

೧೬) ಅದೇ.

೧೭) ಕಲಬುರ್ಗಿ ಎಂ.ಎಂ. (ಸಂ.) ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಶಾ.ಸಂ. ೨೦, ಪು. ೩೭–೩೮.

೧೮) ಅದೇ ಶಾ.ಸಂ. ೨೧, ಪು. ೩೮–೩೯.

೧೯) ಅದೇ, ಶಾ.ಸಂ. ೨೨, ಪು. ೩೯,

೨೦) ಪಾಡಿಗಾರ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಮತ್ತು ಹಂಜೆ ಅಪ್ಪಣ್ಣ ಎನ್., "ತಡಕೋಡದ ಮೂರು ಜೈನ ಪಾದಪೀಠ ಶಾಸನಗಳು" (ಇದು ಹಂಪಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ 'ಶಾಸನ ಅಧ್ಯಯನ' ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿದೆ).

೨೧) ಅದೇ.

೨೨) ಅದೇ.

೨೩) ಪಾಡಿಗಾರ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಮತ್ತು ಹಂಜೆ ಅಪ್ಪಣ್ಣ ಎನ್., "ಧಾರವಾಡ ನಗರದ ಹೊಸಯಲ್ಲಾಪುರದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಜೈನಶಾಸನ", ಶಾಸನ ಅಧ್ಯಯನ, ಸಂ. ೨, ಸಂ. ೧ (೨೦೦೫), ಪು. ೮–೧೦.

೨೪) ಕಲಬುರ್ಗಿ ಎಂ.ಎಂ. (ಸಂ.) ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಶಾ.ಸಂ. ೩೯, ಪು. ೬೬–೭೧.

೨೫) ಷಡಕ್ಷರಯ್ಯ ಆರ್.ಎಂ., "ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದ ಹೆಚ್ಚಿನ ದೇವಾಲಯ, ಶಿಲ್ಪ, ಶಾಸನಗಳು", ಇತಿಹಾಸ ದರ್ಶನ ಸಂ. ೧೩ (೧೯೯೮), ಪು. ೭೩–೭೪.

೨೬) ಕಲಬುರ್ಗಿ ಎಂ.ಎಂ. (ಸಂ.), ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಶಾ.ಸಂ. ೪೨, ಪು. ೭೮–೭೯.

೨೭) ಅದೇ, ಶಾ.ಸಂ. ೪೫, ಪು. ೮೩.

೨೮) ಪಾಡಿಗಾರ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಮತ್ತು ಹಂಜೆ ಅಪ್ಪಣ್ಣ ಎನ್., "ಮನಗುಂಡಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಗೋವೆ ಕಾದಂಬ ಮನೆತನದ ಮುಮ್ಮಡಿ ಗೂವಲದೇವನ ಶಾಸನ" (ಇದು ಹಂಪಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ 'ಶಾಸನ ಅಧ್ಯಯನ' ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿದೆ).

೨೯) ಕಲಬುರ್ಗಿ ಎಂ.ಎಂ. (ಸಂ.) ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಶಾ.ಸಂ. ೫೩, ಪು. ೧೦೭–೧೧೧.

೩೦) ಅದೇ, ಶಾ.ಸಂ. ೫೬, ಪು. ೧೧೬–೧೨೦.

೩೧) ಅದೇ, ಶಾ.ಸಂ. ೬೧, ಪು. ೧೩೨.

೩೨) ಅದೇ, ಶಾ.ಸಂ. ೭೩, ಪು. ೧೬೨.

ಕನಕಪುರ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಅಲಸೂರು ಮತ್ತು ಕಾಡಹಳ್ಳಿಯ ಪ್ರಾಚೀನ ವೀರಗಲ್ಲುಗಳು ಹಾಗೂ ಮೂರ್ತಿಗಳು – ಒಂದು ನವ ಶೋಧನೆ

• *ಮುತ್ತುರಾಜು*

ಕನಕಪುರ ತಾಲ್ಲೂಕು ಸಾತನೂರು ಹೋಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಎರಡು ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರಾಮಗಳು ಅಲಸೂರು ಮತ್ತು ಕಾಡಹಳ್ಳಿ ಗ್ರಾಮಗಳು. ಎರಡೂ ಅವಳಿ ಗ್ರಾಮಗಳಾಗಿದ್ದು ಕೇವಲ ಒಂದುವರೆ ಕಿಲೋಮೀಟರ್ ಹಂತದ ದೂರದಲ್ಲಿವೆ. ಹಲಸು ಮರಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಊರು ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿದೆ. ಕಾಡಿನ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಕಾಡಿನಹಳ್ಳಿ ಕಾಡುಹಳ್ಳಿ ನಂತರ ಕಾಡಳ್ಳಿಯಾಗಿ ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದಿದೆ.

ಅಲಸೂರು ಹೋಬಳಿಕೇಂದ್ರವಾದ ಸಾತನೂರಿನಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಕಿ.ಮೀ. ಅಂತರದಲ್ಲಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಪ್ರಾಚೀನ ವೀರಗಲ್ಲುಗಳ

ಜೊತೆಗೆ ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರತಿಮೆ ಮತ್ತು ದುರ್ಗೆಯ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೂ ಕಂಡುಬಂದಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಆರು ವೀರಗಲ್ಲುಗಳು ಈ ಗ್ರಾಮದ ಮಹಾದೇವಮ್ಮ ದೇವಾಲಯದ ಬಲ ಮತ್ತು ಎಡ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಒಂದೂವರೆ ಅಡಿ ಎತ್ತರ ಮತ್ತು ಮುಕ್ಕಾಲು ಅಡಿ ಅಗಲವಾದ ಗ್ರಾನೈಟ್ ಶಿಲೆಯ ವೀರಗಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ವೀರ ಮತ್ತು ಆತನ ಸತಿ ಇರುವ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ. ವೀರನು ತನ್ನ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಕೈಯಿಂದ ಮೇಲೆ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳ ಜೊತೆ ಹೋರಾಡಿ ಮಡಿದ ಈ ವೀರನನ್ನು ಸತಿ ಪದ್ಧತಿ ಅನುಸರಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಪತ್ನಿಯೂ ಸಹ ಮಡಿದ ತನ್ನ ಪತಿಯ ಜೊತೆ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಸೇರಿದ್ದಾಳೆ. ಈಕೆಯು ಪತಿಯ ಚಿತ್ರದ ಪಕ್ಕ ತನ್ನ ನಡುವಿನ ಬಳಿ ಎಡದಕೈ ಅನ್ನು ಮಡಚಿಕೊಂಡು ನಿಂತಿದ್ದಾಳೆ. ಇವರಿಬ್ಬರ ಚಿತ್ರದ ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸತಿಯು ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿರುವ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ.

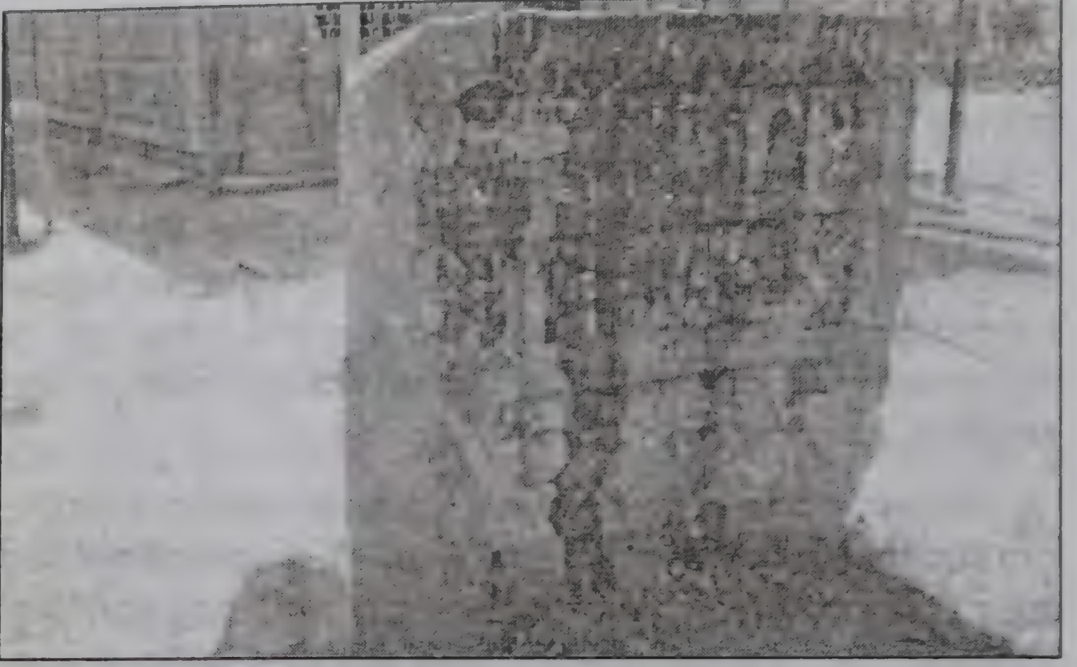
ಒಂದೂವರೆ ಅಡಿ ಅಗಲ ಮತ್ತು ಒಂದು ಅಡಿ ಎತ್ತರವಿರುವ ಎರಡನೆಯ ವೀರಗಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ವೀರ ಮತ್ತು ಸತಿಯರ ಚಿತ್ರಗಳೇ ಇದ್ದು ಸತಿಯು ಕೈ ಮುಗಿದು ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ವೀರ ತನ್ನ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಚಿತ್ರಣದಿಂದ ವೀರನು ಶತ್ರುಗಳೊಡನೆ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಟ ಮಾಡಿ ಮಡಿದಿದ್ದಾನೆ. ಮಡಿದ ಈ ವೀರನ ಪತ್ನಿ ಅಂದಿನ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ಸಹಗಮನ ಪದ್ಧತಿ ಅನುಸರಿಸುವ ಚಿತೆಯನ್ನು ಏರಿ ಪತಿಯನ್ನು ಸಾವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದ್ದಾಳೆ.

ಮುಕ್ಕಾಲು ಅಡಿ ಎತ್ತರ ಮತ್ತು ಅಷ್ಟೇ ಅಗಲವಿರುವ ಗ್ರಾನೈಟ್ ಕಲ್ಲಿನ ವೀರಗಲ್ಲು ಮೂರನೆಯದಾಗಿದ್ದು ಇಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಸತಿಯನ್ನು ನಿಂತಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಣ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ವೀರನ ಚಿತ್ರ ಈಗ ನಾಶವಾಗಿದೆ. ಇದೂ ಸಹ ವೀರನು ಶತ್ರುಗಳ ಜೊತೆ ಹೋರಾಡಿ ಮಡಿದ ವೀರನ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಾಗಿದ್ದು ಪತ್ನಿಯು ಸಹಗಮನ ಪದ್ಧತಿ ಅನುಸರಿಸಿದ್ದಾಳೆ.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಗ್ರಾನೈಟ್‌ಕಲ್ಲಿನ ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಸತಿಯು ಇಳಿಬಿಟ್ಟ ಕೈಗಳಿಂದ ತಾಡಾಸನದಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದಾಳೆ. ವೀರನು ಖಡ್ಗವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹೋರಾಡಿರುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ವೀರ ರಾಜಕೀಯವಾದ ಯಾವುದೋ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡಿ ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಹತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಪತ್ನಿ ಚಿತೆ ಏರಿ ಸಹಗಮನ ಪದ್ಧತಿ ಅನುಸರಿಸಿದ್ದಾಳೆ.

ಎರಡೂವರೆ ಅಡಿ ಎತ್ತರ ಮತ್ತು ೨ ಅಡಿ ಅಗಲವನ್ನು ಉಳ್ಳಂತಹ ಕೆಂಪು ಗ್ರಾನೈಟ್ ಕಲ್ಲಿನ ವೀರಗಲ್ಲಿನಿಂದ ಪತಿ ಪತ್ನಿಯರು ಆಭರಣಭೂಷಿತರಾಗಿರುವ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಸತಿಯು ವಿಭಿನ್ನವಾದ ನೃತ್ಯಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದಾಳೆ. ಪತಿ ತನ್ನ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ. ಈತನೂ ಸಹ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳೊಡನೆ ಹೋರಾಡಿ ರಾಜಕೀಯ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹೋರಾಡಿ ಹತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಪತ್ನಿ ಚಿತೆ ಏರಿ ಸಹಗಮನ ಮಾಡಿದ್ದಾಳೆ.

ಇದೇ ಮಹಾದೇವಮ್ಮ ದೇವಾಲಯದ ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಎರಡು ಅಡಿ ಎತ್ತರ ಮತ್ತು ಅಷ್ಟೇ ಅಗಲದ ಕೆಂಪು ಗ್ರಾನೈಟ್‌ನ ವೀರಗಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ವೀರನು ವೀರಾವೇಶದಿಂದ

ಹೋರಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಈತನ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಖಡ್ಗ ಮತ್ತು ಗುರಾಣಿಗಳಿವೆ. ಸತಿ ಕೈ ಮುಗಿದು ಈ ವೀರನ ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದಾಳೆ. ಈ ಘಟನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ವೀರ ಶತ್ರುಗಳ ಜೊತೆ ಹೋರಾಡಿ ಹತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಸತಿ ಸಹಗಮನ ಮಾಡಿದ್ದಾಳೆ.

ಮೇಲಿನ ಎಲ್ಲಾ ವೀರಗಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಮಡಿದ ಎಲ್ಲಾ ವೀರರ ಸತಿಯರು ಇಲ್ಲಿ ಸಹಗಮನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಅಲಸೂರು ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಂತೆ ಸತಿಸಹಗಮನದ ಪವಿತ್ರ ಭೂಮಿಯೂ ಆಗಿತ್ತು ಎಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಇದೇ ಮಹಾದೇವಮ್ಮನ ದೇವಾಲಯದ ಮುಂದೆ ಇರುವ ಖಾಲಿ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಐದು ಅಡಿ ಎತ್ತರ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಅಡಿ ಅಗಲದ ಕೆಂಪು ಗ್ರಾನೈಟ್‌ಕಲ್ಲಿನ ವೀರಗಲ್ಲು ಒಂದು ಇದ್ದು ಮೂರು ಹಂತಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ತುರುಗಾಳಗ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರುವ ವೀರಗಲ್ಲು ಆಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಗೋವು ಅನ್ನು ಕಲ್ಲಿನ ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಎಡಮುಖವಾಗಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದೆ. ಅಂದರೆ ಈ ಗೋವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವಲ್ಲಿ ವೀರರು ವಿಫಲರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆಕ್ರಮಿತ ಶತ್ರುಗಳು ಖಡ್ಗವಿಡಿದು ಗೋವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಬಂದ ವೀರರನ್ನು ಇರಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಯುದ್ಧನಿರತ ವಾಗಿರುವ ವೀರನ ಯುದ್ಧ ಚಿತ್ರಣ ಭೀಭತ್ಸವಾಗಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಿದ್ದು ಮಡಿಯುತ್ತಿರುವ ವೀರನು ತನ್ನ ಎದೆ ಉದರಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ತೋರಿಸಿ ಬೆನ್ನಿನ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಬಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇಂತಹ ಯುದ್ಧ ಚಿತ್ರಣ ಈವರೆಗೆ ದೊರೆತ ವೀರಗಲ್ಲುಗಳಲ್ಲೇ ಅತಿ ವಿರಳವಾದ ಚಿತ್ರಣವಾಗಿದೆ. ಈ ವೀರಗಲ್ಲಿನ ಎರಡನೇ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಗೋವುಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ವಿಫಲರಾಗಿ ಮಡಿದ ಈ ಈರ್ವರು ವೀರರನ್ನು ಅಪ್ಸರೆಯರು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಚಾಮರ ಬೀಸುತ್ತಾ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಮೂರನೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಮಡಿದ ವೀರರು ಕೈಲಾಸದಲ್ಲಿ ಚಾಮರಧಾರಿಣಿಯರಾದ ಅಪ್ಸರೆಯರ ಜೊತೆ ಪದ್ಮಾಸನದ ವೀರಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಾರೆ. ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಂದಿ ಮತ್ತು ಶಿವಲಿಂಗ ಹಾಗೂ ಮಂಟಪಗಳು ಇವೆ.

ಇಲ್ಲಿಯ ಹನುಮಂತರಾಯನ ಕೆರೆಯ ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿಗೆ ಇರುವ ನಾಲ್ಕು ಅಡಿ ಎತ್ತರ ಮತ್ತು ಅಷ್ಟೇ ಅಗಲದ ಕೆಂಪು ಗ್ರಾನೈಟ್‌ಕಲ್ಲಿನ ವೀರಗಲ್ಲೂ ಸಹ ಮೂರು ಹಂತಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಮೊದಲ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಜನ ವೀರರು ತಮ್ಮ ಬಲದ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಶಿರದ ಮೇಲೆ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಸತಿ ಸಹಗಮನ ಪದ್ಧತಿ ಅನುಸರಿಸಿರುವ ಓರ್ವ ಮಹಿಳೆ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದಾಳೆ. ಎರಡನೆ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಮಡಿದ ಈ ಮೂರು ಜನ ವೀರರು ಕೈ ಕೈ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಇಬ್ಬರು ಚಾಮರಧಾರಿಣಿಯರೊಡನೆ ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದರೆ ಈ ಮೂರುಜನ ವೀರರು ರಾಜಕೀಯ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಶತ್ರುಗಳ ಜೊತೆ ಹೋರಾಡಿ ಮಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಲ್ಲಿನ ಓರ್ವನ ಸತಿ ಚಿತೆ ಏರಿ ಸಹಗಮನ ಪದ್ಧತಿ ಅನುಸರಿಸಿದ್ದಾಳೆ.

ಮೂರನೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಮೂವರು ವೀರರು ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ವೀರಮಂಡಿ ಹಾಕಿ ನಮಿಸುತ್ತಾ ಕುಳಿತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪದ್ಮಾಸನ ಹಾಕಿ ಕೈಮುಗಿದು ಕುಳಿತಿರುವ ಚಿತ್ರಣವೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ವೀರಮಂಡಿಯಿಂದ ಕುಳಿತಿರುವ ಚಿತ್ರಣ ವಿಭಿನ್ನವಾದುದಾಗಿದೆ. ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಂದಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಯತಿ, ಶಿವಲಿಂಗ ಮತ್ತು ಮಂಟಪಗಳಿವೆ.

ಮೇಲಿನ ಈ ಎಲ್ಲಾ ವೀರಗಲ್ಲುಗಳು ಪ್ರಾಚೀನತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ. ಸುಮಾರು ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ಹದಿನೈದನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಲಿಂಗದಗುಡಿಯ ಮುಂದೆ ನಾಗರಕಟ್ಟೆಯ ಬಳಿ ಒಂದೂವರೆ ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಸೂರ್ಯಮೂರ್ತಿ ಇದೆ. ಅಲ್ಲದೇ ಮಹಾದೇವಮ್ಮ ದೇವಾಲಯದ ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿನ ಅರಳಿಮರ ಮತ್ತು ಬೇವಿನ ಮರದ ಕಟ್ಟೆಯ ಬಳಿ ಕೆಂಪುಗ್ರಾನೈಟ್‌ನಿಂದ ಮಾಡಿರುವ ದುರ್ಗೆಯ ಮೂರ್ತಿಯೂ ಒಂದಿದೆ. ಇದು ನಿಂತ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ದುರ್ಗೆಮೂರ್ತಿಗಳು ಲಭಿಸಿರುವುದೇ ಹೆಚ್ಚು. ಆದರೆ ನಿಂತಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿತ ವಾಗಿರುವುದು ವಿಶೇಷ. ಈಕೆ ಚತುರ್ಭುಜ ಧಾರಿಣಿಯಾಗಿದ್ದು ಖಡ್ಗ ಮತ್ತು ಡಮರು ಹಾಗೂ ಪಾನಪಾತ್ರೆ ಮತ್ತು ತ್ರಿಶೂಲಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದಾಳೆ. ಶಿಲ್ಪಚಿತ್ರಣದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ನಾಗರಹಾವು ಇರುವ ಚಿತ್ರವಿದೆ. ಇದೂ ಸಹ ಅತಿ ವಿರಳವಾದ ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಮತ್ತೆರಡು ಅಸ್ಪಷ್ಟ ಚಿತ್ರಗಳು ಎಡಬಲಗಳಲ್ಲಿವೆ. ಪ್ರಾಚೀನತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮೇಲಿನ ಎರಡೂ ಮೂರ್ತಿಗಳು ಕ್ರಿ.ಶ. ಸುಮಾರು ಹದಿಮೂರನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಇದರಿಂದ ಅಲಸೂರು ಕ್ರಿ.ಶ. ಸುಮಾರು ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದಲೇ ಅತ್ಯಂತ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಗ್ರಾಮವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿದ್ದಿತೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಕಾಡುಹಳ್ಳಿಯ ಮುಖ್ಯರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟಗುಡಿಯ ಹಾಗೆ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದ ವೀರಗಲ್ಲುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಈಗಿನ ದಂಡಿನ ಮಾರಮ್ಮ ದೇವಾಲಯದ ಎದುರುಗಡೆ ತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಲಾಗಿದೆ. ಐದೂವರೆ ಅಡಿ ಎತ್ತರ ಮತ್ತು ಅಷ್ಟೆ ಅಗಲದ ಗ್ರಾನೈಟ್ ಕಲ್ಲಿನ ಪ್ರಾಚೀನ ವೀರಗಲ್ಲುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಇದಾಗಿದ್ದು ಮೂರು ಹಂತಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ವರು ವೀರರು ಅಶ್ವದೊಡನೆ ಹೋರಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅಶ್ವ ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿದ್ದು ಎಡಭಾಗದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಿದೆ. ಖಡ್ಗ ಗುರಾಣಿ ಹಿಡಿದ ಇಬ್ಬರು ವೀರರು ಬಿಲ್ಲು ಬಾಣ ಹಿಡಿದ ಇಬ್ಬರು

ಎದುರಾಳಿಗಳಾದ ಶತ್ರುಗಳ ಜೊತೆ ಹೋರಾಟ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವೀರನ ಹಿಂದುಗಡೆ ಖಡ್ಗ ಮತ್ತು ಗುರಾಣಿ ಹಿಡಿದ ವೀರನೊಬ್ಬ ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ.

ಈ ವೀರಗಲ್ಲಿನ ಎರಡನೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಡಿದ ವೀರರಿಬ್ಬರು ತಮ್ಮ ಸತಿಯರ ಜೊತೆ ಕೂಡಿ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಚಾಮರಧಾರಿಣಿಯರ ಜೊತೆ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಮೂರನೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಮಡಿದ ವೀರರು ತಮ್ಮ ಸತಿಯರ ಜೊತೆಗೆ ಪದ್ಮಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಕೈಮುಗಿಯುತ್ತಾ ಕೈಲಾಸದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಯತಿಯೊಬ್ಬನು ನಂದಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಚಿತ್ರ ಮತ್ತು ಶಿವಲಿಂಗ, ನಂದಿಯ ಬಳಿ ಮಂಟಪದ ಚಿತ್ರವಿದೆ. ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರರ ರೇಖಾಚಿತ್ರಗಳಿವೆ.

ಈ ಹಳ್ಳಿಯ ಸರಹದ್ದಿನಲ್ಲಿರುವ ನಾಗರಸನ ಕೋಟೆ, ಹರಿಹರ ಅಲಸೂರು ದಳವಾಯಿ ಕೋಡಿಹಳ್ಳಿ, ಹಲಗೂರು ಪ್ರದೇಶಗಳು ಯುದ್ಧ ಮತ್ತು ಮಹಾಸತಿ ಆಚರಣೆಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಾಗಿದ್ದು ಹಾಗೆಯೇ ಕಾಡಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಹೊರಗಿನ ಇಬ್ಬರು ಶತ್ರುಗಳ ಆಕ್ರಮಣ ಎದುರಿಸಲು ಸ್ಥಳೀಯ ಇಬ್ಬರು ವೀರರು ಹೋರಾಡುತ್ತಾ ಮಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಮರಣದ ನಂತರ ಅಂದಿನ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ಇವರ ಪತ್ನಿಯರು ಚಿತೆ ಏರಿ ಸತಿಪದ್ಧತಿ ಅನುಸರಿಸಿ ತಮ್ಮ ವೀರರಾದ ಪತಿಗಳೊಡನೆ ಕೈಲಾಸವನ್ನು ಸೇರಿದ್ದಾರೆ. ರಾಜಕೀಯ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ನಡೆದಿರುವ ಯುದ್ಧ ಇದು ಎಂದು ಶಿಲ್ಪದ ಚಿತ್ರಣದಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಬರವಣಿಗೆ ಇಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಯಾವ ಊರಿನ ಶತ್ರುಗಳು ಕಾಡಹಳ್ಳಿಯ ವೀರರ ಮೇಲೆ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡಿದರು ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದು ಕಷ್ಟಕರವಾಗಿದೆ. ವೀರಗಲ್ಲುಗಳ ಲಕ್ಷಣದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ವೀರಗಲ್ಲಿನ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯನ್ನು ಕ್ರಿಸ್ತಶಕ ಸುಮಾರು ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದುದೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಬಹುದು.

ಇದೇ ವೀರಗಲ್ಲಿನ ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಹುಲಿ ಬೇಟೆಯಾಡುತ್ತಿದೆ. ಆಕ್ರಮಿತ ಹುಲಿಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಗೋವು ಹೆಣಗಾಡುತ್ತಿದೆ. ಕೊನೆಗೆ ಹತವೂ ಆಗಿದೆ. ಇದರ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ಈ ಸ್ಮಾರಕವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಪುಟ್ಟ ಸ್ಮಾರಕಶಿಲೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದಾಗಿದೆ. ಕ್ರಿಸ್ತಶಕ ಸುಮಾರು ಹದಿನೈದನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಘಟಿಸಿದ ಘಟನೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕನಕಪುರ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಇತಿಹಾಸದ ಸ್ಮಾರಕಗಳಲ್ಲಿ ಅಲಸೂರು ಮತ್ತು ಕಾಡಹಳ್ಳಿಯ ಈ ವೀರಗಲ್ಲು ಮತ್ತು ಮೂರ್ತಿಶಿಲ್ಪಗಳು ಮುಖ್ಯವಾದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದ ಈ ಗ್ರಾಮಗಳು ಬೆಳೆದು ಉಳಿದು ಬಂದಿವೆ.

❑

ಚಿಕದೇವರಾಯರ "ಗೀತಗೋಪಾಲ" ಪ್ರಬಂಧ ಕಾವ್ಯ

• ಎಂ.ಆರ್. ನರಸಿಂಹನ್

ಮೈಸೂರಿನ ಅರಸರು ಸಂಗೀತ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಅರಿತಿರುವರೇ ವಿನಹ ಅನೇಕ ಅರಸರು ಸ್ವಯಂ ಸಂಗೀತ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆ ನಡೆಸುವುದರಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿದ ಕೈ ಆಗಿದ್ದರೆಂಬ ವಿಚಾರ ಹಲವರಿಗೆ ತಿಳಿಯದು.

ಚಿಕದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಅವರು ಗೀತರಚನೆ ನಡೆಸಿರುವುದು ಅವರ 'ಗೀತಗೋಪಾಲಂ' ಎಂಬ ಪ್ರಬಂಧ ಕಾವ್ಯದಿಂದ ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. 'ಗೀತಗೋಪಾಲಂ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೇ ನಮಗೆ ತಟಕ್ಕನೆ ಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕೆ ಬರುವುದು ಜಯದೇವ ಮಹಾಕವಿಯ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ "ಗೀತಗೋವಿಂದ" ಪ್ರಬಂಧಕಾವ್ಯ ಎರಡರ ಹೆಸರಲ್ಲೂ ಗೋಪಾಲ, ಗೋವಿಂದ ಎಂಬ ಕೃಷ್ಣನ ನಾಮಾಂತರಗಳು ಕಂಡುಬರುವುದರಿಂದ ಗೀತಗೋಪಾಲವನ್ನು ಗೀತಗೋವಿಂದ ಕನ್ನಡಾನುವಾದವಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಲವಕಾಶವುಂಟು. ಆದರೆ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿ ಹಾಗಲ್ಲ. ಗೀತಗೋವಿಂದದ ವಿಚಾರವೇ ಬೇರೆ; ಗೀತ ಗೋಪಾಲದ ಕಾವ್ಯ ಸಾಮಗ್ರಿಯೇ ಬೇರೊಂದು ತೆರ. ಎರಡರಲ್ಲೂ ಕೃಷ್ಣ ಗೋಪಿಯರ ವಿಲಾಸ ವಿಚಾರ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಗೀತಗೋವಿಂದ ಕೃಷ್ಣ ರಾಧೆ ಮತ್ತು ಗೋಪಿಯರು ಇವರ ಕಾಮವಿಹಾರಕ್ಕೇ ಮೀಸಲಾಗಿರುವ ಗ್ರಂಥ. ಶೃಂಗಾರದ ವಿಧಿ ಅವಸ್ಥೆಗಳ ವರ್ಣನೆ ತದ್ವತ್ತಾಗಿ ವಿವರಗೊಂಡಿರುವ ಪ್ರಬಂಧ ಕೃತಿ ಅದು, ಎಂದಾಗ ಇದೊಂದು ಅಶ್ಲೀಲ ಕಾವ್ಯವೆನಿಸುವುದಲ್ಲವೆ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮೂಡುವುದು ಸಹಜ. ಕೃಷ್ಣನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿ ಪೂಜಿಸುವ ನಮ್ಮ ಜನ ಅವನ ರಾಮಲೀಲೆಗಳನ್ನು ಅಶ್ಲೀಲವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸದೆ ಅದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಪಾವಿತ್ರ್ಯದ ಹೊದಿಕೆ

ಹೊದಿಸಿ, ಆದರದಿಂದ ಕಂಡು ಪೂಜ್ಯಭಾವದಿಂದಲೇ ಈ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಿತ್ಯ ಪಾರಾಯಣಕ್ಕೂ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು ಕೃತಾರ್ಥರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಜನರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ "ಕಾಣುವ ಕಣ್ಣು" ಇದನ್ನು ಪವಿತ್ರ ಗ್ರಂಥವನ್ನಾಗಿ ಕಂಡುಕೊಂಡಿದೆ. ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಆಳ್ವಾರ್ ದಿವ್ಯ ಪ್ರಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಇಂತಹುದೇ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರುಗಳಾದ ಆಚಾರ್ಯವರ್ಯರುಗಳು ಭಗವತ್ ಕಾಮವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು "ಪೇರಿನ್ಬಂ" ಎಂದೂ ಮಾನವನ ಕಾಮವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು "ಚಿಟ್ರಿನ್ಬಂ" ಎಂದೂ ಪರಿಗಣಿಸಿ ವಿವರಣೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. "ಪೇರಿನ್ಬಂ" ಎಂದರೆ "ಹಿರಿದಾದ, ಮಹತ್ತಾದ ಕಾಮ" ಎಂಬುದಾಗಿಯೂ "ಚಿಟ್ರಿನ್ಬಂ" ಎಂದಾಗ "ಕಿರಿದಾದ, ಕೀಳಾದ ಕಾಮ" ಎಂಬುದಾಗಿಯೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಐಹಿತ ಕಾಮವ್ಯಾಪಾರವೂ ಮನುಷ್ಯನ ಚತುರ್ವಿಧ, ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದ್ದು ಅದರ ಅನುಸರಣೆಯಿಂದಲೂ ಮೋಕ್ಷ ಪುರುಷಾರ್ಥ ಸಂಪಾದನೆ ಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದಾಗಿ ಅವರು ಭಾಗವತಾದಿ ಪುರಾಣಗಳಿಂದ ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ವಾದದ ಪ್ರಕಾರ ಪರಮಾತ್ಮನೊಬ್ಬನೇ ಪುರುಷ ಮಿಕ್ಕ ಜೀವಾತ್ಮಗಳೆಲ್ಲ ಸ್ತ್ರೀಯರೇ. ಈ ಜೀವಾತ್ಮಗಳ ಗುರಿ – ಗಂತವ್ಯ ಪರಮಾತ್ಮನೊಡನೆ ಸಂಶ್ಲೇಷ ಸೌಖ್ಯ ಹೊಂದುವುದೇ ತಾನೇ. ಇದೇ ಮುಕ್ತಿ ಎಂದು ಅವರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಮುಕ್ತಿಲಾಭಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯವಾದ ಸುಲಭ ಆಚರಣಾಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ತರವೇ ಪ್ರಪತ್ತಿ ಮಾರ್ಗ ಎಂದು ಅವರ ತತ್ತ್ವ ವಿವರಣೆ. ಪರಮಾತ್ಮ ಜೀವಾತ್ಮಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಆದರೂ ಜೀವಾತ್ಮದಿಂದ ಕೂಡಿಯೇ ಪರಮಾತ್ಮ ಅದ್ವೈತನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣ ಹೊಂದಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಈ ಸಿದ್ಧಾಂತ ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತ ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು. ಇದೇ ಈ ಗೋಪೀ ಕೃಷ್ಣ ವಿಲಾಸ ವೈಭವದ ಹಿಂದೆ ಅಡಗಿರುವ ಉಪಾಯ ಭಕ್ತ್ಯಾಚರಣೆ. ಇದರಿಂದಲೇ ಜಯದೇವ ಕವಿಯ ಗೀತ ಗೋವಿಂದ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಪಾವಿತ್ರ್ಯತೆ ಲಭಿಸಿರುವುದು.

ಇನ್ನು ಗೀತಗೋಪಾಲ ಕಾವ್ಯ ಯಾವ ರೀತಿ ಗೀತಗೋವಿಂದ ಕಾವ್ಯದೊಡನೆ ಸಾಮ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಭಿನ್ನತೆ ಹೊಂದಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನರಿಯಲು ಗೀತಗೋವಿಂದದ ರಚನಾ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಮೊದಲು ಅರಿಯಬೇಕಾದುದು ಅತ್ಯವಶ್ಯಕ.

ಗೀತಗೋವಿಂದ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ಸರ್ಗಗಳಿವೆ. ಪ್ರತಿ ಸರ್ಗದಲ್ಲೂ ಅಷ್ಟಪದಿಗಳೆಂಬ ಗೀತಪ್ರಕಾರಗಳಿವೆ. ಅಷ್ಟಪದಿಗಳು ಎಂದರೆ ಎಂಟು ಅಥವಾ ಒಂಭತ್ತು ದ್ವಿಪದಿಗಳು ಜೋಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಗೀತಗಳು. ಈ ಅಷ್ಟಪದಿಗಳ ಕಡೆಯ ದ್ವಿಪದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ಹೆಸರು, ಅಷ್ಟಪದಿಯಲ್ಲಿನ ಭಾವದ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಪರಿಚಯ ಮತ್ತು ಫಲಶೃತಿಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಪ್ರತಿ ಅಷ್ಟಪದಿಯ ಮೊದಲನೆಯ ದ್ವಿಪದಿಯನಂತರ 'ಧ್ರುವಮ್' ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಿರುವ ಒಂದು ಸಾಲಿನ ಪಲ್ಲವಿಯಂತಹ ರಚನೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಗೀತಗೋವಿಂದದ ಅಷ್ಟಪದಿಗಳನ್ನು ಹಾಡುವವರು ಪ್ರತಿ ದ್ವಿಪದಿಯ ಕಡೆಗೂ ಈ ಧ್ರುವಂ ಅನ್ನು ಹೇಳುವ ಪದ್ಧತಿ ನಾನು ಕೇಳಿಲ್ಲ.

ಕೆಲವು ಸರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಅಷ್ಟಪದಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಕೆಲವದರಲ್ಲಿ ಎರಡಿರುತ್ತವೆ; ಕೆಲವದರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಅಷ್ಟಪದಿಗಳು ಇರುವುದನ್ನೂ ನಾವು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಸರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಪದಿಗಳ ಜೋಡಣೆ ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿಲ್ಲ. ಈ ಅಷ್ಟಪದಿಗಳ ವಿಚಾರ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಅಷ್ಟಪದಿಗೂ

ಇರುವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವ ಶ್ಲೋಕ ವೃತ್ತಗಳು ಅವುಗಳ ಆದಿ ಮತ್ತು ಅಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವುದನ್ನೂ ನಾವು ನೋಡಬಹುದು. ಇಂತಹ ವೃತ್ತ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಅಷ್ಟಪದಿಗಳ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡಿದ್ದು ಮುಕ್ತಾಯದಲ್ಲಿ ಮೂರು, ನಾಲ್ಕು ಅಥವಾ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆಯೂ ಇರಬಹುದು.

ಹೀಗೆ ಈ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಅಷ್ಟಪದಿಗಳ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆ ಇಪ್ಪತ್ನಾಲ್ಕು; ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳೂ ಮತ್ತು ಅಷ್ಟಪದಿಗಳೂ ಸೇರಿದರೆ ಈ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿರುವ ಒಟ್ಟು ಶ್ಲೋಕಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಒಂದು ನೂರ ಇಪ್ಪತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಮೊದಲಿನ ಸರ್ಗದ ಪ್ರಾರಂಭಿಕ ಪೀಠಿಕಾ ಶ್ಲೋಕಗಳ ನಂತರ ಇರುವ ಪ್ರಥಮ ಅಷ್ಟಪದಿಯಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಹತ್ತು ಅವತಾರಗಳನ್ನು ಹತ್ತು ತ್ರಿಪದಿಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿ ತ್ರಿಪದಿಯ ಮೂರನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಅವತಾರದ ಹೆಸರು ಮತ್ತು "ಜಯ ಜಗದೀಶ ಹರೇ" ಎಂಬ ಧ್ರುವ ವಾಕ್ಯವೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಈ ಹತ್ತು ತ್ರಿಪದಿಗಳ ನಂತರ ಹತ್ತು ಅವತಾರಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಹೇಳಿ ಅವುಗಳ ವೈವಿಧ್ಯ ಸ್ಮರಿಸುವ ವೃತ್ತವೊಂದು ಕೂಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಎರಡನೆ ಅಷ್ಟಪದಿಯಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನ ಗುಣಮಹಿಮಾ ವರ್ಣನೆಯ ಎಂಟು ದ್ವಿಪದಿಗಳು ಇದ್ದು ಪ್ರತಿದ್ವಿಪದಿಯ ನಾಲ್ಕನೇ ಪಾದ "ಜಯ ಜಯದೇವ ಹರೇ" ಎಂಬ ಭಗವಂತ ಕವಿಯ ಹೆಸರೂ ಆಗಬಲ್ಲ ಶ್ಲೇಷಾರ್ಥದ ನಮನ ಚಮತ್ಕಾರದ ರಚನೆ ಇದೆ. ಮುಂದಿನ ಅಷ್ಟಪದಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಗ್ರಂಥಾಂತ್ಯದವರೆಗೂ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣರಾಧೆಯರ ವಿಲಾಸವೈಭವವನ್ನು ತುಂಬಿ ಕವಿಯು ಶೃಂಗಾರದ ವಿವಿಧ ಮಜಲುಗಳ ವರ್ಣನೆಗಳು ರಂಜಿತವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದು ಈ ಪ್ರಬಂಧ ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಿರಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಿ ಬೆಳಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ. ಜಯದೇವ ತನ್ನ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿನ ಸರ್ಗಗಳಿಗೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸಾಮೋದ ದಾಮೋದರ, ಅಕ್ಲೇಶ ಕೇಶವ, ಮುಗ್ಧ ಮಧುಸೂದನ, ಸ್ನಿಗ್ಧ ಮಧುಸೂಧನ, ಸಾಕಾಂಕ್ಷ ಪುಂಡರೀಕ, ಧನ್ಯ ವೈಕುಂಠ ಕುಂಕುಮ, ನಾಗರ ನಾರಾಯಣ, ವಿಲಕ್ಷ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿ, ಮುಗ್ಧ ಮುಕುಂದ, ಚತುರ ಚತುರ್ಭುಜ, ಸಾನಂದ ದಾಮೋದರ ಮತ್ತು ಸುಪ್ರೀತ ಪೀತಾಂಬರ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಆಕರ್ಷಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೀಡಿದ್ದಾನೆ. ಕಾಮವಿಹಾರ, ವಿಕಾರಗಳ ವಿವಿಧ ಮಜಲುಗಳಾದ ವಸಂತ ಋತುವಿನ ಕಾಲ, ರಾಧೆಗೆ ಕೃಷ್ಣನೊಡನೆ ಸೇರುವ ತವಕ, ಆತ ಇತರ ಗೋಪಿಯರೊಡನೆ ಲೀಲಾವಿನೋದದಲ್ಲಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಈರ್ಷೆ, ತನ್ನ ವಿರಹದ ಆವೇಗ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ತನ್ನ ಮೇಲಿರುವ ಅಲಕ್ಷ್ಯ ಇವುಗಳನ್ನು ಗೆಳತಿಗೆ ವಿವರಿಸುವ ರೀತಿ, ಹಾಗೆ ಹೇಳುವಾಗ ತಾನು ಕೃಷ್ಣನೊಡನೆ ಅನುಭವಿಸಿದ ರತಿ ಸೌಖ್ಯದ ವರ್ಣನೆ, ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಲು ಸಂಧಾನ, ಆ ಸಖಿ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕಂಡು ರಾಧೆಯ ವಿರಹ ತಾಪವನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು, ರಾಧೆಯನ್ನು ಕೂಡುವಂತೆ ಉಪದೇಶ, ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ತಾನು ರಾಧೆಯನ್ನು ದೂರ ಮಾಡಿದ್ದು ತಪ್ಪೆಂದು ತಿಳಿದು ಪರಿತಾಪ ಪಡುವುದು, ಹಾಗೆ ಪರಿತಪಿಸುವಾಗ ತಾನು ಆಕೆಯೊಡನೆ ಅನುಭವಿಸಿದ ಕೇಳಿಗಳನ್ನು ನೆನೆದು ಬಾಧೆ ಪಡುವುದು; ಅವುಗಳನ್ನು ಸಖಿಗೆ ಹೇಳುವುದು, ಸಖಿಯೊಡನೆ ರಾಧೆಯನ್ನು ನಿಗದಿತ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ತನ್ನೊಡನೆ ಸಂಧಿಸಲು ಆಹ್ವಾನ ನೀಡುವುದು, ರಾಧೆಗೆ ಹೋಗಲು ತವಕ, ಆದರೆ ಆತ್ಮಾಭಿಮಾನದ ತಡೆ; ಆಕೆ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ನಿಂದಿಸುವುದು, ಕೃಷ್ಣನ ಸಮಾಧಾನ, ಕೊನೆಗೆ ಈರ್ವರೂ ಸಂಕೇತ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಗೆಳತಿಯರ ಸಂಧಾನದಿಂದ ಸೇರಿ ಸಮಾಗಮ ಮಾಡಿ ತೃಪ್ತಿ ಹೊಂದುವುದು ಈ ಎಲ್ಲ ವಿವರಗಳೂ ಗೀತ ಗೋವಿಂದದಲ್ಲಿ

ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಕವಿಯ ವಚನ ರಚನಾ ವೈಭವದಿಂದ ಗೀತ ಗೋವಿಂದ ಒಂದು ಅಭೂತಪೂರ್ವ ಕಾವ್ಯರತ್ನವಾಗಿ ಏಕಮೇವಾದ್ವಿತೀಯವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೆರೆಯುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿನ ಅಷ್ಟಪದಿಗಳಿಗೆ ಒಂದೊಂದಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಅಷ್ಟಪದಿಗಳು ನಮ್ಮ ಸಂಗೀತಗಾರರು ಹಾಡುವ ಕೀರ್ತನೆಗಳಂತೆ ಇರದಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಗೇಯಪ್ರಬಂಧವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿನ ಕೀರ್ತನೆಗಳಂತೆ ಪಲ್ಲವಿ, ಅನುಪಲ್ಲವಿ ಚರಣ (ಎರಡು ಅಥವಾ ಮೂರು ನುಡಿಗಳು)ಗಳ ರೂಪ ಹೊಂದಿದ್ದರೆ ಇವೂ ಮುತ್ತುಸ್ವಾಮಿ ದೀಕ್ಷಿತರ ಅಥವಾ ನಾರಾಯಣ ತೀರ್ಥರ ಅಥವಾ ಸ್ವಾತಿ ತಿರುನಾಳರ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಸೊಗಸನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಿದ್ದುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಅಷ್ಟಪತಿಗಳ ಬೆಡಗು ಕಾವ್ಯ ಲಕ್ಷಣ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರದ ಕಡೆಗೇ ಹೆಚ್ಚು ವಾಲುತ್ತದೆ ಎಂದು ಲಾಕ್ಷಣಿಕರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ರಚನೆಗಳು ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಅಷ್ಟಪದಿಗಳೇ ರಾಜಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ, ನರ್ತಕಿಯರ ಅಭಿನಯದಲ್ಲಿ ರಸಿಕರ ಕೂಟಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಡಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದುದು ತಿಳಿದ ವಿಚಾರವೇ ಆಗಿದೆ. ಈ ರೀತಿಯ ಕೀರ್ತನ ನಿರ್ಮಾಣ ಪದ್ಧತಿ ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿರುವಂತೆ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಹರಿದಾಸರೆಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿರುವ ೧೨-೧೩ನೇ ಶತಮಾನದ ನರಹರಿತೀರ್ಥರಿಂದಲೇ ಆರಂಭಗೊಂಡಿದೆಯೆಂದು ಊಹಿಸಲವಕಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅವರ ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಲಭ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಒಂದೆರಡು ಅವರದ್ದೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ಸಾಕ್ಷ್ಯಪುರಾವೆಗಳು ಸಾಲದಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಹರಿದಾಸರಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಕೃತಿಕಾರರೆನಿಸಲ್ಪಡುವ ಶ್ರೀಪಾದರಾಯರ ಕೃತಿ ಚಿಕದೇವ ರಾಜೊಡೆಯರ ಗೀತಗೋಪಾಲ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಮೊದಲಿಂದ ಕಡೆಯವರೆಗೂ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕೀರ್ತನೆಗಳಿಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧವಿರುವುದೆಂದು ಕಂಡರೂ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಗೀತಗಳೂ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಹಾಡುಗಳಂತೆಯೇ ವಿಷಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ತ್ಯಾಗರಾಜರ ನೌಕಾಚರಿತ್ರೆಯಿಂದ, ನಾರಾಯಣ ತೀರ್ಥರ ಕೃಷ್ಣ ಲೀಲಾ ತರಂಗಿಣಿಯಿಂದ ಆರಿಸಿಕೊಂಡ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಹಾಡುಗಳಂತೆಯೇ ನಮ್ಮ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಕಛೇರಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಡುವಂತೆ ಗೀತಗೋಪಾಲದ ಈ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಕೃತಿಗಳಂತೆಯೇ ಸಂಗೀತಗಾರರು ಹಾಡಲು ಯಾವ ಅಡ್ಡಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಇದೇ ನಾವು ಕಾಣುವ ಗೀತಗೋವಿಂದ ಗೀತಗೋಪಾಲಗಳಲ್ಲಿನ ಸಾಮ್ಯ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು.

ನಾವೀಗ ಗೀತಗೋಪಾಲದ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ತೊಡಗೋಣ. ಗೀತಗೋಪಾಲವನ್ನು ಎರಡು ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪೂರ್ವಭಾಗ, ಉತ್ತರ ಭಾಗವೆಂದು ಅವುಗಳನ್ನು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಗೀತಗಳನ್ನು ಸಪ್ತಪದಿಗಳೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪ್ರಬಂಧದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಈ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಮೊದಲಿಗೆ ಮುದ್ರಣ ಕಾಣಿಸಿದ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾವ್ಯ ಕಲಾನಿಧಿ ಕಾರ್ಯಾಲಯದ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕರುಗಳೂ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೇವಕರುಗಳೂ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಾತಃಸ್ಮರಣೀಯರುಗಳೂ ಆದ ಎಂ.ಎ. ರಾಮಾನುಜಯ್ಯಂಗಾರ್ಯರೂ, ಎಸ್.ಜಿ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರೂ ಅದರ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪೀಠಿಕೆಯು ಕಿರಿದಾದರೂ ಅನೇಕ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ಉದ್ಧರಿಸಲು ಆಶಿಸುತ್ತೇನೆ.

"ಕರ್ನಾಟಕ ಮಂಡಲಾಧೀಶ್ವರ ಶ್ರೀ ಚಿಕದೇವ ಮಹಾರಾಜ ವಿರಚಿತನಾದ ದಿವ್ಯ ಪ್ರಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಒಂದಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ರಚನೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಕವಿಯು ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಗ್ರಂಥಾದಿಯಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಅನವಧಿದಯದಿಂದೀ ಪರಿ
ಜನಮನಿತುಮನರಸುಗೆಯ್ತದಿಂ ಪೊರೆದಿಹದೊಳ್ ।
ನೆನೆದಂ ಪರಸುಖಮನವ
ರ್ಗನುಗೊಳಿಪಿರವಾವುದೆಂದು ಚಿಕದೇವೇಂದ್ರಂ ॥

ಪರಿಕಿಸೆ ಪರಿಕಿಸೆ ಕವಿಯೊಳ್
ಪರಾಶರವ್ಯಾಸ ಮುಖ್ಯ ಮುನಿಸಮ್ಮತದಿಂ ।
ಹರಿಸಂಕೀರ್ತನಮೊಂದೆ
ಪರಸತಿಗನುಕೂಲಮೆಂದು ನಿರವಿಸಿನೆಗಟ್ಟಿಂ ॥

ಪಾಲಂ ಬಯಸಿದ ರೋಗಿಗೆ
ಪಾಲಿಂದೌಷಧಮನೀವ ವೈದ್ಯನ ತೆಱದಿಂ ।
ದೀಲೋಗರೊಲ್ವ ಗೀತದ
ಮೂಲದೊಳೇ ಮುಕ್ತಿಗತಿಯಮೊಗದೋಜಿಸಿದಂ ॥

ತೊಡರ್ದಿರೆ ನುಡಿನುಣ್ಬರಗಳ
ಬೆಡಂಗುಮನಮೊಲ್ದು ಗೀತ ಗೋಪಾಲ ವೆಸ ।
ರ್ವಡೆದೊಳ್ಗನ್ನಡ ಗಬ್ಬಮ
ಗೊಡರಿಸಿ ಚಿಕದೇವರಾಯನುನ್ನತಿವೆತ್ತಂ ॥

'ಗೀತಗೋಪಾಲ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ' ಎಂದು ಕವಿ ತಾನೇ ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಮಹಾಪ್ರಬಂಧಗಳ ಗಣನೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸುತ್ತಾನೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಕವಿಯು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಜಯದೇವನ ಗೀತಗೋವಿಂದ ಕಾವ್ಯದ ಕ್ರಮವನ್ನನುಸರಿಸಿ "ಗೋಪಿಕಾ ವೃತ್ತಾಂತ ನಿರೂಪಣಾ ವ್ಯಾಜದಿಂಭಗವದ್ಗುಣಂಗಳಂ", "ಮೋಕ್ಷೋಪಾಯಮಂ ಸಾಧಿಪುದರ್ಕೆ ಉಪಾಯ ಮಾದ ಪ್ರಪತ್ತಿ ಸ್ವರೂಪಮಂ" ಕೀರ್ತನೆಗಳ ದ್ವಾರಾ ನಿರೂಪಿಸಿ, ತನ್ಮೂಲಕ ವೇದಾಂತ ತಾತ್ಪರ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವ, ಉತ್ತರ ಎಂಬುದಾಗಿ ಎರಡು ಭಾಗಗಳಿವೆ. ಪ್ರತಿ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಏಳೇಳು ಖಂಡಗಳಿವೆ. ಈ ಪ್ರತಿಖಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಏಳೇಳು "ಪದ"ಗಳಿವೆ. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರತಿಖಂಡಕ್ಕೂ 'ಸಪ್ತಪದಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಕವಿ ನೀಡಿದ್ದಾನೆ. ಒಂದೊಂದು ಸಪ್ತಪದಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ವಿಷಯ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಆಯಾ ವಿಷಯಗಳ ಸಾರಾಂಶವು ಆಯಾ ಸಪ್ತಪದಿಗಳ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ವಚನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಇತಿಹಾಸ ಪುರಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಗೊಳಿಸುವ ಭಾಗವತೋತ್ತಮರ ಸೂಕ್ತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಗಳೂ, 'ಆಳ್ವಾರ್' ಎಂಬ ನಾಮದಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಭಕ್ತಾಗ್ರಗಣ್ಯರ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳೂ ಸಹ ಅಡಕವಾಗಿವೆ.

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪಲ್ಲವಿ, ಚರಣಗಳು ಇವೆ. ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಹಾಡಲು

ಅನುಕೂಲಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಆಯಾ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ತಾತ್ಪರ್ಯವು ಸುಗಮವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಆಯಾ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಕಂದಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುತ್ತಾನೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಪದ್ಯಗಳು ಹಳೆಗನ್ನಡದ ಶೈಲಿ ಅನುಸರಿಸಿದ್ದರೂ ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಮಾತ್ರ ಹೊಸಗನ್ನಡ ಶೈಯಲಿಯನ್ನನು ಸರಿಸಿವೆ. ಇದರಿಂದ ಸ್ತ್ರೀ ಬಾಲ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪಂಡಿತ ಪಾಮರರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಉಪಯೋಗ ವಾಗಬೇಕೆಂಬುದೇ ಕವಿಯ ಉದ್ದೇಶವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

.... ಧಾವಕ ಕಪಿಯಂತೆ ತಿರುಮಲೆಯಾರ್ಯನೂ ಕೂಡ ಈ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಚಿಕದೇವ ಮಹಾರಾಜರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಪಡಿಸಿದನೆಂದು ಊಹಿಸಲು ಅವಕಾಶವುಂಟು.

ಮತಾಭಿಪ್ರಾಯ ತಿಳಿಯಲಾಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರಿಗೆ ಅತ್ಯಾದರಣೀಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಭಜನೆ ಮಾಡಲಪೇಕ್ಷೆಯುಳ್ಳ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಉಪಯೋಗವಾಗುವುದರಿಂದಲೂ ಸುಲಭವಾದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಮಹತ್ತಾದ ವಿಷಯಗಳು ಸಂಗೀತ ಸರಣಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಕಾರಣ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಸಂಗೀತ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನವುಳ್ಳ ಹಿತೈಷಿಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗ ಬಹುದಾದುದರಿಂದಲೂ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿದ್ದೇವೆ.

ಈ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಗೀತಗೋಪಾಲದ ಸಮಗ್ರ ಮಾಹಿತಿ ಸಿಗುವುದರಿಂದ ನಾನೇನೂ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕಾದುದೇನೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಗೀತಗೋವಿಂದದಲ್ಲಿ ಶೃಂಗಾರಲೀಲೆಗಳು ತದ್ವತ್ತಾಗಿ ವಿವರಿತವಾಗಿ ಅದರಿಂದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ನಾನು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಗೀತಗೋಪಾಲದ ರೀತಿ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲಿ ಗೋಪಿಯರ ಶೃಂಗಾರದ ಲೀಲೆಗಳು ಕೆಲವೆಡೆ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ಇಡೀ ಕೃತಿ ಪೂರ್ತಿ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮೀಸಲಾಗಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದು ಒಂದು ವಿಚಾರ. ಈ ಶೃಂಗಾರ ಲೀಲೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ತತ್ತ್ವ ಚಿಂತನೆಗಳೂ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿ ಸೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು ಈ ಕಾವ್ಯದ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶೇಷ. ಜೊತೆಗೆ ಪುರಾಣೇತಿಹಾಸಗಳಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನ ಲೀಲಾವೈಖರಿಗಳನ್ನೂ ಕೂಡಿಸಿರುವುದು ಮತ್ತೊಂದು ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆ. ಶ್ರೀ ವೈಷ್ಣವ ಪ್ರಧಾನ ತತ್ತ್ವವಾದ ಪ್ರಪತ್ತಿ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮೆರೆಸಿರುವುದು ಚಿಕದೇವರಾಯ ಒಡೆಯರು ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತ ಪಂಥದ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸುತ್ತದೆ. ಪೂರಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನ ಬಾಲಲೀಲೆಗಳ ವಿಚಾರವು ಒಂದು ಖಂಡ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ನಂತರ ಗೋಪಿಯರೊಡನೆ ಆತ ತನ್ನ ಯೌವ್ವನದಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸಿದ ವಿಚಾರ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಶೃಂಗಾರ ವೃತ್ತಾಂತ ನಿರೂಪಣೆ ಗಂಭೀರವಾಗಿಯೂ ಗೌರವಯುತವಾಗಿಯೂ, ಭಕ್ತಿಪೂರಿತವಾಗಿಯೂ ಕಂಡುಬರುವುದು ಮತ್ತೊಂದು ವಿಶೇಷವೆನ್ನಬಹುದು. ಜಯದೇವ ಕವಿ ವಿಪ್ರಲಂಭ ಶೃಂಗಾರ ವರ್ಣನೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಆದ್ಯತೆ ನೀಡಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಚಿಕದೇವರಾಯರು ಕಾಮ ವಿಚಾರ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿರುವುದು ಅವರ ಘನತೆಗೆ ಮೆರಗನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಅರಸರು ಶೃಂಗಾರಪ್ರಿಯರು. ಅವರ ರಸಿಕತೆ ಮಾತಿಗಿಂತ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಅವರುಗಳ ಚರಿತ್ರೆಯಿಂದ ಕಂಡಿದ್ದೇವೆ. ಆದರೆ ಚಿಕದೇವ ರಾಜರ ಸ್ವಭಾವವೂ ಸಾತ್ವಿಕತೆಯ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಆವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ರಾಜಸ ಗುಣವೆಂಬುದನ್ನು ನಾವಿಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅವರ ವೀರಶೌರ್ಯ ಪರಾಕ್ರಮಕ್ಕೇನೂ ಕೊರೆಯಿಲ್ಲ. ಅವರು ಜಗದೇಕವೀರೆಂದು ಡಿಲ್ಲಿಯ

ಪಾದುಶಹ ಔರಂಗಸೇಬನಿಂದಲೇ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪಡೆದ ಸಾಹಸವಂತರು. ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಪಾಂಡ್ಯ ಚೋಳಚೇರ ಮುಂತಾದವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸೊಲ್ಲಡಗಿಸಿ ಮೆರೆದ ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳು. ಅಷ್ಟೇ ಸಾಹಸ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮ, ಕಲಾ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲೂ ಅಡಕವಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಅರಸರು ಹಿಂದಿಲ್ಲ ಮುಂದಿಲ್ಲವೆನ್ನಬಹುದು. ಅವರ ಗೀತಗೋಪಾಲ ಕೃತಿಯೂ ಸಹ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಏಕಮೇವಾದ್ವಿತೀಯವಾಗೇ ಬೆಳಗುತ್ತದೆ.

ಈ ರೀತಿ ಗೀತಗೋಪಾಲದಲ್ಲಿನ ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿರುವಂತೆಯೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರತ್ಯೇಕವೆಂದೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪೂರ್ವಭಾಗ ಕೃಷ್ಣ ಲೀಲಾಪ್ರಸಂಗ ವೆನಿಸಿದರೆ ಉತ್ತರಭಾಗ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಬೋಧನೆಗೆ ಮೀಸಲಾಗಿದೆ. ರಾಯರು ಗೀತಗೋವಿಂದ ದಂತೆಯೇ ಈ ಭಾಗಗಳ ಖಂಡಗಳಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ಹೆಸರನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವು ಈ ರೀತಿ ಇವೆ. ಪೂರ್ವಭಾಗದ ಮಂಗಳಾಚರಣೆ, ಪ್ರಾಸ್ತಾವಿಕ ವೃತ್ತ ಕಂದಗಳ ನಂತರ ಪ್ರಾಬೋಧಿಕ ಸಪ್ತಪದಿ ಪ್ರಥಮಾನುರಾಗ ಸಪ್ತಪದಿ, ವಿರಹ ಸಪ್ತಪದಿ, ವಿರಹೋದ್ರೇಕ ಸಪ್ತಪದಿ, ಪ್ರಣಯ ಕಲಹ ಸಪ್ತಪದಿ, ರೂಪಕತಾಳ ಸಪ್ತಪದಿ ಮತ್ತು ಮಂಗಳ ಸಪ್ತಪದಿ ಎಂದು ಏಳು ಖಂಡಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಉತ್ತರ ಭಾಗದವು ಪ್ರವೇಶದ ನಂತರ ಗುರು ಪರಂಪರಾ ಸಪ್ತಪದಿ, ನಂಬುಗೆಯ ಸಪ್ತಪದಿ, ಅನ್ಯಾಪದೇಶ ಸಪ್ತಪದಿ, ಮಹಿಮೆಯ ಸಪ್ತಪದಿ, ಉಪಾಯ ಸಪ್ತಪದಿ, ಫಲಸಪ್ತಪದಿ, ಮತ್ತು ಮೂರ್ತಿಧ್ಯಾನ ಸಪ್ತಪದಿ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ.

ಕೆಲವರು ಜಯದೇವನ ಗೀತಗೋವಿಂದದ ಕಾವ್ಯ ವಿಚಾರ ಲೌಕಿಕವಾದ ಕಾಮವ್ಯಾಪಾರ ವೆಂದರೂ ಅದರ ಅಂತರಂಗಾರ್ಥ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಜ್ಞಾನ, ಫಲ ಸಂಪಾದನವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ನಾವು ಈ ಅಂತರಂಗಾರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ತತ್ತ್ವಪಾರಾಂಗತರಾಗಬೇಕು. ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣಿತರಾಗಬೇಕು. ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಜ್ಞಾನ ಸಂಪನ್ನರಾಗಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅದರ ಪ್ರತಿಮಾ ವಿಧಾನ ನಮಗೆ ಬೋಧೆ ಆಗುವುದು ಕಷ್ಟ. ಆದರೆ ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಯರ ಕೀರ್ತನೆಗಳು ನಾರಿಕೇಳಪಾಕವಲ್ಲ. ದ್ರಾಕ್ಷಾಪಾಕದಂತೆ ಸುಲಭಗ್ರಾಹ್ಯ. ಭಾಷೆ, ಭಾವ, ವಾಕ್ಕು ಅರ್ಥ ಎಲ್ಲವೂ ನೇರ, ಸ್ಪಷ್ಟ, ನಿಖರವಾದ ನಿರೂಪಣೆ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಅವಲೋಕನದಿಂದಲೇ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ತತ್ತ್ವದ ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಯಮಕಗಳ ಗೊಂದಲವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕವಿತಾಚಾತುರ್ಯ, ಪ್ರೌಢ ನಿರೂಪಣೆ, ಆಕರ್ಷಕ ಭಾಷೆ ಇವುಗಳಿಗೆ ಯಾವ ಕೊರೆಯೂ ಇಲ್ಲ.

ಕವಿ ಪ್ರತಿಖಂಡಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನೂ ಆರಂಭದ ಗದ್ಯವಚನದಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರತಿ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಅವುಗಳ ಆರಂಭದಲ್ಲಿನ ಕಂದ ವೃತ್ತಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಜಯದೇವನ ಅಷ್ಟಪದಿಗಳಲ್ಲಿ ಇಂತಿಷ್ಟೇ ದ್ವಿಪದಿಗಳು ಇರಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವಿದೆ. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ರಾಜರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿನ ಚರಣಗಳಿಗೆ ಇಂತಿಷ್ಟು ಇರಬೇಕೆಂಬ ನಿಗದಿ ಇಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಕೀರ್ತನೆಗಳಿಗೆ ಒಂದೇ ಚರಣ. ಕೆಲವಕ್ಕೆ ಮೂರು ಕೆಲವಕ್ಕೆ ಏಳೆಂಟು ಹೀಗೆ ಹಲವು ವಿಧ ಇವೆ. ಇವರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಿಗೆ ಪಲ್ಲವಿಗಳೇ ಕೀರ್ತನೆಯ ವಿಚಾರ ತಿಳಿಸುವಾಗ ಸಾಧನವಾಗಿವೆ. ಜಯದೇವನಾದರೋ ತನ್ನ ಅಷ್ಟಪದಿಯ ಕಡೆಯ ದ್ವಿಪದಿಯಲ್ಲಿ ಸಾರಾಂಶ ತಿಳಿಸುವ

ಜಾಣ್ಮೆ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಚಿಕದೇವರಾಯರು ಅಂತಹ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕೈ ಹಾಕಿಲ್ಲ. ಅವರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶಃ ಅವರ ಹೆಸರಿನ ಅಂಕಿತವನ್ನೇ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಕೀರ್ತನೆಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅಂಕಿತ ಕಾಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ರೀತಿ ಅಂಕಿತವಿಲ್ಲದೆ ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಗೊತ್ತಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದೇ ಒಂದು ತೆಲುಗು ಕೀರ್ತನೆ ಆರನೇ ಸಪ್ತಪದಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನೇಕೆ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆಂಬುದೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಅಂತೂ ಒಂದು ಮುಖ್ಯವಾದ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಗೀತಗೋವಿಂದಕ್ಕೂ ಇಲ್ಲಿನ ಸಪ್ತಪದಿಗಳಿಗೂ ಇರುವುದೇನೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಖಂಡಗಳಲ್ಲೂ ಏಳೇಳು ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಇದ್ದೇ ಇವೆ. ಗೀತಗೋಪಾಲ ಸಪ್ತಪದಿ ಎನಿಸಲು ಅದರ ಎರಡು ಭಾಗಗಳಲ್ಲೂ ಏಳೇಳು ಖಂಡಗಳು ಇರುವುದರಿಂದ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಪ್ರತಿಖಂಡದಲ್ಲೂ ಏಳೇಳು ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಇರುವುದರಿಂದ ಎಂದು ನಾವು ತಿಳಿಯಲವಕಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಗೀತಗೋವಿಂದದ ನಿರ್ಮಾಣ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಲ್ಲಿನ ಸರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಂಖ್ಯೆಗಳ ಅಷ್ಟಪದಿ ರಚನೆ ಇವೆ. ಇವಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕ್ರಮ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಚಿಕದೇವರಾಜರು ಈ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೂ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡಿರುವುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಸಪ್ತಪದಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಔಚಿತ್ಯ ಕೂಡ ವಿವಾಹದ ಮಂಗಳವೇ ಸಪ್ತಪದಿ ಎನಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥವೂ ಮಂಗಳವಾಗಿ ಬೆಳಗಲೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಲು ಅವಕಾಶ ವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಪ್ರಬಂಧದ ಸಾರ ಇಂತಿದೆ. ಮೊದಲನೆ ಖಂಡದ ಸಪ್ತಪದಿಗಳಲ್ಲಿ (ಏಳು ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ) ಕೃಷ್ಣ ಬಾಲಲೀಲೆಗಳ ವರ್ಣನೆ ಇದೆ. ಇದು ಪೆರಿಯಾಳ್ವಾರ್ ಅವರ ಪೆರಿಯ ತಿರುಮೊಳಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಕೃಷ್ಣನ ಬಾಲ ಚೇಷ್ಟೆಗಳ ನಿರೂಪಣೆಯಂತೆಯೇ ತೋರಿಬರುತ್ತದೆ. ಎರಡನೇ ಖಂಡದ ಏಳು ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನ ಯೌವ್ವನದ ಆರಂಭಿಕ ಲೀಲೆಗಳನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದು. ಕೃಷ್ಣನ ವೇಣುವಿನ ಗಾನದಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗುವ ಗೋಪಿಯರ ವಿಚಾರ, ಕೃಷ್ಣನ ಸುಂದರ ರೂಪದ ವರ್ಣನೆ ಇವು ಇಲ್ಲಿ ತುಂಬಿವೆ. ಮೂರನೇ ಖಂಡದ ಏಳು ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಗೋಪಿಯರ ವಿರಹಬಾಧೆ, ಆತನ ಲೀಲೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ಗೋಪಿಯರು ಪರಿತಪಿಸುವುದು ಈ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ನಾಲ್ಕನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನು ಈ ರೀತಿ ಅವರಿಗೆ ವಂಚನೆ ಮಾಡುವುದು ತರವೇ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮೂಡುವ ಭಾವ ಇದೆ. ವಿರಹಿಣಿಯಾದ ಗೋಪಿ ಗೆಳತಿಯೊಡನೆ ಈ ರೀತಿ ದೂರುವುದೇ ಈ ಭಾಗದ ಸಾರಾಂಶ. ಐದನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಗೋಪಿಯರು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ನಿಂದಿಸುವ ವಿಚಾರ. ಆರನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಗೋಪಿಯರು ಕೃಷ್ಣನೊಡನೆ ಅನುಭವಿಸಿದ ವಿಹಾರ ಸೌಖ್ಯದ ವರ್ಣನೆ, ಏಳನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನ ಬಾಲ್ಯದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಇಂದಿನವರೆಗಿನ ಆತನ ವಿವಿಧ ಲೀಲೆಗಳ ವಿವರ, ಗುಣವರ್ಣನೆ, ಮಹಿಮಾದಿಗಳ ಕೀರ್ತನೆ ಇವನ್ನು ರುಕ್ಮಿಣೀ ಸತ್ಯಭಾಮೆಯರು ಮತ್ತು ಆಳ್ವಾರುಗಳು ಮಂಗಳಾ ಶಾಸನ ಮಾಡುವ ರೀತಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕೀರ್ತನೆಗಳೆಲ್ಲ ಶೃಂಗಾರದ ಅತಿರೇಕಗಳ ವಿವರಣೆ ಆಗದೆ ಭಕ್ತಿ ಪ್ರಭಾವ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಇವು ಸಂಗೀತ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಂದ ಕಛೇರಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಡಲ್ಪಡಲು ಅರ್ಹವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇದುವರೆಗೂ ಯಾವ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ರಾಜರ ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತಂದಿಲ್ಲದಿರುವುದು

ಒಂದು ಕೊರತೆಯೇ ಸರಿ. ಆಸ್ಥಾನ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಕೂಡ ಏಕೆ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರವರ್ತಿಸಲಿಲ್ಲವೋ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾದ ವಿಚಾರವೇ. ಈಗಲಾದರೂ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿವಹಿಸಿ ಚಿಕದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಬೆಳಕಿಗೆ ತರಬೇಕೆಂದು ವಿನಂತಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ.

ಗೀತಗೋಪಾಲದ ಎರಡನೇ ಭಾಗ ಭಗವದ್ಗುಣದರ್ಪವೇ ಸರಿ. ಮೇಲುಕೋಟೆ, ಮೈಸೂರು, ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ದೈವಗಳ ಮೇಲೆ ರಚಿತವಾದ ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಶ್ರೀ ವೈಷ್ಣವ ಆಳ್ವಾರ್, ಆಚಾರ್ಯರ ಮೇಲಿನ ಹಾಡುಗಳು. ಆ ದೈವಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಪ್ರಪತ್ತಿ ಮಾರ್ಗದ ಅನುಸರಣೆಯಿಂದ ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಹಾಗೆ ಒಲಿಸಿಕೊಂಡ ಭಕ್ತರ ವಿಚಾರಗಳು ವಿವರಗಳು ಈ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಷಯಗಳಾಗಿವೆ.

ಈ ಎಲ್ಲ ಕೀರ್ತನೆಗಳಿಗೂ ರಾಗ, ತಾಳಗಳ ನಿರ್ದೇಶನವಿದೆ. ಈ ಸಪ್ತಪದಿಗಳ ಆರಂಭದ ವೃತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಚಿಕದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರ ರಾಜವೈಭವ, ಗುಣವರ್ಣನೆ, ಪರಾಕ್ರಮ ಪ್ರಶಂಸೆ, ಅವರು ಮಾಡಿದ ವಿಜಯಯಾತ್ರಾ ವೈಭವ, ಅವರ ಬಿರುದು ಬಾವಲಿಗಳು ಎಲ್ಲವೂ ನಿರೂಪಣೆಗೊಂಡಿವೆ. ಎರಡು ಭಾಗಗಳ ಕಡೆಯಲ್ಲೂ ಅವರ ವೈಭವದ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿ ಜೋಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಈ ಎಲ್ಲಾ ವಿಶೇಷಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿರುವ ಕೃತಿ ಗೀತಗೋಪಾಲ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ. ಅದರಲ್ಲೀಗ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ರಚನಾ ವೈವಿಧ್ಯ, ವಿಷಯ ನಿರೂಪಣಾ ಮನೋಜ್ಞತೆ, ಕೀರ್ತನೆಗಳ ವಿಷಯ ಮಹತ್ವ ಇವುಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಳ್ಳೋಣ.

ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಸೊಗಸಿಗೆ ಒಂದೆರಡು ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ರಾಗ : ನಾಟ, ತಾಳ ಝಂಪೆ

ಗೆಲವು ಗೆಲವು। ಗೆಲವು ಗೆಲವಾಗಪರಿಗೆಲ್ಲ ಮನೀವ
ಒಲವದಪ್ರತಿಮಗೋಪಾಲರಾಯನಿಗೆ ॥
ಮನವೊಲಿದು ಸಜ್ಜನರ ಮನ್ನಣೆಯೊಳೋವಿದು
ರ್ಜನರ ತೊತ್ತವಿದುಟಿದು ಜಾತಿಧರ್ಮವನು
ಅನಂಗೊಳಿಸಲವತರಿಸಿ ಯದುಕುಲದಿ ನಂದಗೋ
ಪನಭಾಗ್ಯ ಫಲವೆನಿಸಿ ಬಳೆವ ಗೋವಳಿಗೆ ॥

ಬಟಿಕ ಪೂತನಿಯಸುವ ಪಾತ್ರಿರಸುಸವಿದೀಂಟಿ
ಸುಟಿಗಾಳಿ ರಕ್ಕಸನ ಸೊಕ್ಕಮುಜಿದಿಕ್ಕಿ
ಕಳೆದು ಶಕಟನ ಜೀವ ಕಳೆಯ ನೆಣೆವರವ ನುಡಿ
ದಿಳೆಯೊಳಡಗೆಡಹಿ ನಗುವೆಳೆಯಗೋವಳಗೆ ॥

ಪುಸಿಗಜುರ ಮಡುಪಿ ಪೊಸಬಸವನನುಬಸವಟಿಸಿ
ಮಸಗಿ ಬರ ತುರಗ ವೆನಿಪಸುರರನುಗೆಲಿದು
ಬಿಸದ ಮಡುವನು ಕಲಕಿ ಪೆಡೆಮೆಟ್ಟಿ ಕಾಳಿಯನ
ವಸರಿಸಿದ ಕಾಟ್ಗಿಚ್ಚ ಪರಿದ ಗೋವಳಿಗೆ ॥

ತನಗೊಡರಿಸದ ಪೂಜೆ ತಪ್ಪಿದಟಲಿಂದೆ ಕಡು
ಗನಲಿಯೆಡೆವಿಡದೆ ಮಟೆಗಜೆವ ವಾಸವನ
ತನಿಗೊರ್ವು ತಳಕಿಜೆಯೆ ತಳೆದುಗೋವರ್ಧನ
ವನನುಗೊಳಿಸಿ ಕಱು ತುಱುವನಾಳ್ದಗೋವಳಗೆ ॥

ಕೊಳಲಧನಿಯಿಂದೆ ಗೋವಳಗುವರಿಯರ ಬಗೆಯ
ನೊಳಗುಗೆಯ್ದೊಡನಾಟ ಕೆಳಸಿಯೊಡ ವೆರಸಿ
ಕೆಳೆಯೊಡಂಬಡೆರಾಸ ಕೇಳಿಯೊಳು ಸೊಗವಡಿಸಿ
ಸುಟಿಸುಟಿದು ನಲಿನಲಿವ ಸೊಗಸು ಗೋವಳಗೆ ॥

ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಟ, ಱ ಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೃಷ್ಣನ ಬಾಲಲೀಲೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಐದು ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವ ಜಾಣ್ಮೆಯನ್ನು ಕವಿ ಪ್ರಕಾಶ ಪಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರತಿಚರಣಕ್ಕೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರಾಗ ಹಾಕಿ ಸ್ವರ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನೂ ಜೋಡಿಸಿ ಹಾಡಿದಾಗ ಸ್ವಾತಿ ತಿರುನಾಳರ ಭಾವಯಾಮಿಯಂತೆ ಕಳೆಗಟ್ಟುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇನುಂಟು. ಯಾರಾದರು ಸಂಗೀತಗಾರರು ಸ್ವರಪ್ರಸ್ತಾರ ಹಾಕಿ ಹಾಡಿದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಯರಿಗೆ ಉಚಿತ ಗೌರವ ತೋರಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ನನ್ನ ಭಾವನೆ.

ಕೃಷ್ಣನ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಹಾಡು ರಮ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದಂತಿದೆ
ಬಣ್ಣವಾತಲ್ಲವೆನ್ನಂತೆ ಭಾವಿಸಿ ನೋಡಬಾರದೆ ॥ಪ॥

ಸೂಡಿದ ಸೋಗೆಗಜೆಯ ಕಡುಸೊಂಪು
ಸೊಗಸುವಡೆದ ಸುಟುಗುರುಳಿನ ಗುಂಪು
ಆಡುವ ಮುರುಹುಮಾಗಾಯ್ಗಳ ಪೆಂಪು
ಕೂಡೆ ಕುಣಿವ ಕುಡುಪುರ್ವಿನಲಂಪು ॥೧॥

ಕೊಳಲೆಡೆಗಮರುವ ಕೆಂಬೆರಳು
ಕೊನಬುವಡೆಯ ಕೊಂಕುವಗೆಜೆಗೊರಲು
ತಳತಳಿಸುವ ತೇಲುವ ಕಣ್ಮಲರು
ತನಿಗಂಪನುಸೂಸುವ ಸುಯ್ಯೆಲರು ॥೨॥

ಸಿರಿಯೆದೆಯೊಳು ತೊಳಗುವ ಪುಲಿಯುಗುರು
ಸಿಂಗರಿಸಿದ ಸಿರಗಂಧದ ತಿರುಗು
ಕೊರಲ ದಂಡೆಯ ತೊಳಸಿಯ ಪೊಸ ಚಿಗುರು
ತೆರೆ ಮಸಗುವ ಪೊಂದುಗುಲದ ಪೊಗರು ॥೩॥

ಮುಳಿದು ಯಶೋದೆ ಕಟ್ಟಿದ ಪೊಡೆದಾರ
ಮುದ್ದುವಡೆದ ನೇವಳದುಡಿದಾರ
ಬಳಸಿದ ಪಳವ ಸರದ ಸಿಂಗಾರ
ಬಣ್ಣದುಡೆಯ ಬಿಗಿದುಟ್ಟ ವೈಯ್ಯಾರ ॥೪॥

ಒಂದಡಿ ತಲದೊಳು ನಿಂದಿಹ ನಿಲುವು
ಮತ್ತೊಂದಡಿಯನು ಸಾರ್ಚಿದ ಬಲುಗೆಲುವು
ಮಂದೆಯ ಪಸುಗಳ ಮನ್ನಿಪ ನಲವು
ಮಡವ ಸವಿವ ನಲ್ದಱುವಿನೊಲೊಲವು ॥೫॥

ಕೃಷ್ಣ ಕೊಳಲು ಬಾರಿಸುವ ಚೆಲುವು ಇಂತಿದೆ.

ಸೊಗಯಿಸುತಿದೆ ಕೊಳ ಉಲಿಯಿಂತ ಸೊಗಯಿಸುತಿದೆ.
ಬಗೆಗರಗಿಸಿ ಮಿಗೆ ಪರವಶಗೊಳಿಸುತ ॥ಪ॥

ಬಿಗುಹ ಬಿಡಿಸಲೆಂದು ಬೆದಜಿಸುವಂತೊಮ್ಮೆ
ಬಗೆಯಜಿತೊಡನೊಡಬಡಿಪಂತೊಮ್ಮೆ
ಸೊಗಸುವಾತುಗಳಿಂದ ಸೊಕ್ಕುಗೊಳಿಪಂತೊಮ್ಮೆ
ನಗುನಗುತ ಮಿಗೆನಲ್ಲಿಜಿವಂತೊಮ್ಮೆ ॥೧॥

ಮುನಿದಿದಿರೊಳು ನಿಂದು ಮೂದಲಿಪಂತೊಮ್ಮೆ
ಮುನಿಸ ತಿಳುಹಲೆಂದು ಮುದ್ದಿಪಂತೊಮ್ಮೆ
ಇನಿವಾತಿ ನಿಂದೆಸಗುವಿಚ್ಚಕದಂತೊಮ್ಮೆ
ಮನಗರಗಿ ನುಡಿವಮಜುಕವಾತಿನಿಂತೊಮ್ಮೆ ॥೩॥

ಕೃಷ್ಣನ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿ ಪ್ರಮತ್ತೆಯಾಗಿ ಗೋಪಿ ಆತನನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ರೀತಿ ಇದು.

ರಾಗ : ಯರಕುಲಕಾಂಬೋಧಿ

ಕಾಣಿರೇ ನೀವೆನ್ನಿನಿಯನೆಲ್ಲರ ಕಣ್ಣಪುಣ್ಯದ ಬೆಳಸ
ಕಾಣಕಾಣದೊಳು ತಡೆದು ತಡೆದು ಸವಿಗಾಣಿಸಿ ಹರಣವ ಕೇಣಿಗೊಂಬುವನ ॥ಪ॥

ನೋಟದ ಸುಳುಹಿನೊಳೇ ಮುನ್ನಿನ ಮಾಂಟವ ಮಜೀತಿಯಿವನ ಪುರ್ಬಿ
ನಾಟದೊಳೆಲ್ಲರ ನಳವುಗಿಡಿಸಿಮಿಗೆಕೋಟಲೆಗೊಳಿಸುವ ಕೊಳಲುಗೋವಳನ ॥೧॥

ಸಿರಿಮೊಗದೊಲಹಿನೊಳೇನೋಟ್ಟರಕರಣವ ಕಲಕುವನಮೆ
ಯ್ಸಿರಿಯೊಳಾನಂದದ ಸೆರೆಯನಲುಗಿಮಿಗೆ ಹರವಸಗೊಳಿಸುವಹರಿಯನೀಯೆಡೆಯ ॥೨॥

ಪೊಂಗೊಳ ಉಲುಹಿನೊಳೇಲೋಕಕೆ ಮಂಗಳ ವೆಸಗುವನ ತನ್ನಿಂಗಿ
ಕಂಗಳೊಳಗೆಳವೆಣ್ಗಳನುಜಿಗುಂಗುದಿಗೊಳಿಸುವ ಕೊನಬುಗೋವಳನ ॥೩॥

ಗೋಪಿ ತನ್ನೊಡನೆ ಆದ ಕೃಷ್ಣ ಸಮಾಗಮಸೌಖ್ಯವನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುವ ಗೀತ ಇದು

ರಾಗ : ಕಲ್ಯಾಣಿ

ಎಳಸಿದುದೆಲ್ಲವನೆಸಗುವ ಯುವತಿಯರೇಂ ಪುಣ್ಯವತಿಯರೋ
ಎಳಸಿದಂತೊಂದನು ಎಸಗಲೀಸದು ಎನ್ನನೀ ಯೊಡಲಿಗೆನೊಳೇಂ ಕೇಣವಮ್ಮ ॥ಪ॥

ಪಾಸಿನೊಳಿರಲನುವಾದುದಲ್ಲದೆಮೆಯ್ಮೆಯ್
ಪತ್ತಿ ಕುಳ್ಳಿರಲು ಜೌ ಪದುಗುವುದಮ್ಮ
ಕೈ ಸೋಂಕಿ ಗವರಿದುದಲ್ಲದೆಯುಗುರ್ಗೊನೆ
ಗೆಯ್ಮೆಗಳುಕಿ ನಡುನಡುಗುವುದಮ್ಮ ॥೧॥

ಸುಗಿಯೆ ಮೇಲುದ ನೊಪ್ಪುಗೊಂಡಿರ್ಪುದಲ್ಲದೆ
ಬಿಗಿದುಪಿಡಿಯೆ ಮಿಗೆ ಬೆಚ್ಚುವುದಮ್ಮ
ಮೊಗದೊಳುಮೊಗವಿಡೆ ಸೈರಿಪುದಲ್ಲದೆ
ಮೊನೆವಲ್ಲಘಾಸಿಗೆ ಮುರಿಗೊಂಬುದಮ್ಮ ॥೨॥

ಉಡೆನೂಲ ಸಡಲಿಸೆ ತಾಳ್ದುದಲ್ಲದೆ ನಿಜಿ
ವಿಡದೀಟಿ೯ಹರಣ ಹಮ್ಮೈಸುವುದಮ್ಮ
ಒಡಲು ಮಜ೯ತು ಮರವಟ್ಟುದಲ್ಲದೆ ಮೇಲೆ
ನಡೆದ ನಡತೆಯೊಂದನಜಿತಂದಿಲ್ಲಮ್ಮ ॥೩॥

ಇನ್ನೊಂದು ಈ ರೀತಿಯ ಶೃಂಗಾರ ಗೀತೆಯು ನಡೆಯಲ್ಲೂ ಮಟ್ಟಿನಲ್ಲೂ ವಿಶೇಷತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿದೆ.

ರಾಗ : ಕುರಿಂಜಿ

ಇನಿಯನ ಬಗೆಗಳನೆಣಿಸದ ಮುನ್ನ । ತನುಮನವೊಂದಾಗಿ ತಲ್ಲಣಿಸುತಿದೆ
ಮುನಿವುದೆತ್ತಣದಿನ್ನು ಮೋಡಿಯೆತ್ತಣದು । ಮನವ ಬೈತಿಟ್ಟುಮಾರ್ಮೊಲೆವು
ದೆತ್ತಣದು । ಮೊನೆದೋರ್ಪುದೆತ್ತಣದು ॥ ಮೂದಲೆಯೆತ್ತಣದು । ತೊನೆವು
ದೆತ್ತಣದಿನ್ನುದೂರ್ವುದೆತ್ತಣದು । ಅನುಮಾನವೆತ್ತಣದು । ಅಳವೆತ್ತಣದು ।
ಅನುವನಾರಯ್ಯನೆಂಬಾಸೆಯೆತ್ತಣದು ॥ಪ॥

ಇದೆ ಬಂದನರಸನೆಂಬೀ ನುಡಿಗೇಳಿ । ಬೆದೆಬೇಟದೊಳು ಮೆಯ್ಗ್ ಪೆಂಪು
ಗೊಂಡುರ್ಬಿ । ಸೂದೆಯುಂಡವೊಲುಗಾಳಿ ಸೋಂಕಿದವೊಲು । ಬೆದರುವಡೆ
ದವೊಲು ಬೆರ್ಚಿದವೊಲು । ಮದವೇಜಿದ ವೊಲು ಮರುಳದವೊಲು ।
ಹದ ಮಿರಿದವೊಲು ಹರವಸ ಗೊಂಡವೊಲು । ಮದನ ಮಂತ್ರಾವೇಶ ಮಡ
ಲಿಟ್ಟ ವೊಲುಮುದದ । ಮುನ್ನೀರೊಳು ಮುಜಿಗಿ ತೇಲುತಿದೆ ॥೧॥

ಒಜಿನುಡಿಯಲೆನ್ನಪ್ರಾಣವಲ್ಲಭನ । ಕುಜಿತುನೋಡದ ಮುನ್ನಿಕೊಜಿ
ಗಿತೆನ್ನೊಡಲು । ಮಜಿತೊಜಗಿದವೊಲು ಮರವಟ್ಟವೊಲು । ಬೆಜಗುವಡೆ
ದವೊಲು ಬೆಗಡುಗೊಂಡವೊಲು । ಅಜಿವುಗುಂದಿದವೊಲು ಅಳವಜಿದ
ವೊಲು। ತೆಜಿನಜಿಯದ ವೊಲುದೆಸೆಗೆಟ್ಟವೊಲು । ಪರಿವಡಿಸಿದವೊಲು
ಪಾಡಜಿದವೊಲು । ತೊಜಿದನ್ಯ ಚಿಂತೆಯ ಸೊರ್ಕೇಜುತಿದೆ ॥೨॥

ಎಜಿಯಚಿಕದೇವೇಂದ್ರನೆನ್ನಲಾಲಿಸಿದ । ನೆರೆಸೊಗಸುಗಳೆನ್ನೆರ್ದೆವನೆ
ಯೊಳು । ಸೆಜಿತಿಸಿಕ್ಕಿದವೊಲು ಚಿತ್ರಿಸಿದವೊಲು। ಕರುವಿಟ್ಟೆ ಜಿದವೊಲು
ಕಾಸಿಬೆಚ್ಚವೊಲು । ಸರಿಗೊಂಡವೊಲು ಸರಗೊಳಿಸಿದವೊಲು । ಕೊಜಿದು
ಕೋದವೊಲೊಂದುಗೂಡಿದವೊಲು । ನಿಜಿಗೆವಡೆದವೊಲು ನೆಲಸಿತೆಂಬ
ವೊಲು । ತಜಿಸಂದಾನಂದದ ತನ್ಮಯವಾಗುತಿದೆ ॥೩॥

ಇದು ಹಾಡಲು ಪೆಡಸಾದರೂ ಇದರಲ್ಲಿನ ಓಟ, ಧಾಟಿ, ವಾಗ್ಜೋಡಣೆ, ಪದಗಳ ಓಘ ಇವುಗಳ ಪೆಂಪಿನಿಂದ ಈ ಹಾಡು ಸೊಗಸಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಹೀಗೆ ಉದಾಹರಿಸಲು ಬಹಳಷ್ಟು ಹಾಡುಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಸೊಗಸಾಗಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಕೇಳಲೂ ಆಪ್ಯಾಯಮಾನವಾಗಿಯೂ ಇವೆ. ಸಾಹಿತ್ಯಮಯವಾಗಿಯೂ ಇವೆ. ಈ ಕೆಳಗಿನ ಗೀತೆ ಮತ್ತೊಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಸೊಗಸಾಗಿದೆ.

ರಾಗ : ಮೋಹನ

ಕೆಳದಿಯಿದೇನು ಮಾಯ । ಕೇಳಿನ್ನೇನುಪಾಯ
ಸುಟುಯಲೊಡನೆಗೋಪಾಲರಾಯ ಸೊಕ್ಕಗೊಳಿಪುದೆನ್ನ ಕಾಯ ॥ಪ॥

ಮುರಿದೇಳ್ವುದುನವಿರು । ಮೊಳೆವುದೊಡನೆಬೆಮರು ।
ತರಹರಿಪುದೊಯ್ಯನುಸಿರು । ತಳೆವುದೆಟ್ಟಜಿಂಬ ಹೆಸರು ॥೧॥

ಕುರುಬುಗೊಂಬುದು ಕರಣ । ಕವಿವುದಂತಃಕರಣ ।
ಗದಗದಿಪುದುಕರಚರಣ । ಕರಗಿಕಾತರಿಪುದು ಹರಣ ॥೨॥

ಬಳೆವುದೆರ್ದೆಯಗೆಲುವು । ಬಲಿವುದೊಡನೆ ನಲಿವು।
ಮುಟುಗಿತೇಲುತಿರ್ಪುದೊಲವು । ಮುಂದಣೆಸಕದೆಣಿಕೆ ಪಲವು ॥೩॥

ಮೇಲಿನ ಮೂರು ಶೃಂಗಾರದ ವರ್ಣನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಹಾಡಾದರೂ ಅಸಭ್ಯವೂ ಅಶ್ಲೀಲವೂ ಆಗಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ರೀತಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯಸಿದ್ಧಿ ಚಿಕದೇವ ರಾಜರದು. ಇವುಗಳನ್ನು ಜಯದೇವನ ಗೀತಗೋವಿಂದದ ಅಷ್ಟಪದಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದಾಗ ನಮಗೆ ಇಲ್ಲಿನ ಗಾಂಭೀರ್ಯವೇ ಮೆಚ್ಚುಗೆ ನೀಡುತ್ತದೆ.

ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಈ ಭಾಗವನ್ನು ಬೆಳೆಸಲಿಚ್ಛಿಸದೆ ಈ ಭಾಗದ ಗೋಪಾಲಮಂಗಳವೊಂದನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿ ಮುಂದಿನ ಭಾಗದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗೆ ತೊಡಗುತ್ತೇನೆ.

ರಾಗ : ಇಂದುಘಂಟಾರವ, ತಾಳ : ಝಂಪೆ

ಸೊಗಸು ಗೋಪಾಲನಿಗೆ ಶುಭಮಂಗಳಂ
ಜಗದೇಕ ಮೋಹನಗೆ ಜಯಮಂಗಳಂ
ಸಿರಿವೆತ್ತಮೆಲ್ಲಡಿಯ ಚೆಲ್ವಿಕೆಗೆ ಮಂಗಳಂ
ತೆರೆಮಸಗುವುಗುರ ಕಾಂತಿಗೆ ಮಂಗಳಂ
ಕರಮೆಸೆವ ಕಿಱುದೊಡೆಯಗಾಡಿಗುಜ಼ಿ ಮಂಗಳಂ
ಸಿರಿಮಲಗುದೊಡೆವೊಗರ ಸೇರುವೆಗೆ ಮಂಗಳಂ ॥೧॥

ಪೊಸದೇಸೆಯಿಂದುಟ್ಟ ಪೊನ್ನುಡೆಗೆ ಮಂಗಳಂ
ಬಿಸಜದೆಂದೆಸೆವನಾಭಿಗೆ ಮಂಗಳಂ
ಮಿಸುಪ ಕೆಂಬರಲಿಂದೆ ಮೆಱೆವೆರ್ದೆಗೆ ಮಂಗಳಂ
ಒಸೆದು ಧರಿಸಿದ ತುಳಸಿಯೊಳುಸರಗೆ ಮಂಗಳಂ ॥೨॥

ಚೆಲುವಪಾಱುಂಬಳೆಯ ಸಿಂಗರಕೆ ಮಂಗಳಂ
ಬಲಮುರಿಯ ಸಂಕದೊಪ್ಪಕೆ ಮಂಗಳಂ
ಉಲಿವ ಪೊಂಗೊಳಲ ಮೆಲ್ಲುಲಿಗಳಿಗೆ ಮಂಗಳಂ
ನಲಿನಲಿವ ಮಕರ ಕುಂಡಲಗಳಿಗೆ ಮಂಗಲಂ ॥೩॥

ಮುಗುಳು ನಗೆ ಬಗೆಗೊಳುವ ಮೊಗಸಸಿಗೆ ಮಂಗಳಂ
ಪೊಗರುಗುವ ಕದಪಿನೋಜೆಗೆ ಮಂಗಳಂ
ಮಗಮಗಿಪಯುಸಿರ ಪರಿಮಳಗೆ ಮಂಗಳಂ
ಬಗೆಸೆಗಣ್ಗಳ ತಣ್ಪುವಗೆಗಳಿಗೆ ಮಂಗಳಂ ॥೪॥

ಸಕಲ ಲೋಕವ ಪೊರೆವಸ್ವೈರಣೆಗೆ ಮಂಗಳಂ
ಅಕಳಂಕ ಗುಣ ಸಮೂಹಕೆ ಮಂಗಳಂ
ಚಿಕದೇವರಾಯನಿಗೆ ಚಿಂತಿತಾರ್ಥವನೀವ
ಸುಕರಗೋಪಾಲನಿಗೆ ಶೋಭನಂ ಮಂಗಳಂ ॥೫॥

ಭಗವಂತನ ಸೌಂದರ್ಯ, ಮಾಧುರ್ಯ, ಸಗುಣತ್ವ, ಕಾರುಣ್ಯ ಔಜ್ವಲ್ಯಗುಣಗಳು ಈ ಮಂಗಳದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ ಚಕ್ಷುಗಳು ಅನುಭವಿಸಿದ ಆನಂದ ಇಲ್ಲಿ ಸುವ್ಯಕ್ತಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಗೀತಗೋಪಾಲದ ಉತ್ತರ ಭಾಗವನ್ನು ನಾವೀಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಗಮನಿಸೋಣ. ರಾಯರೇ ಈ ಭಾಗದ ಪರಿವಿಡಿಯನ್ನು ವಚನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇಂತು ನೀಡುತ್ತಾರೆ.

ಇಂತು ಶ್ರೀ ಗೀತಗೋಪಾಲ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದೊಳ್ ಪೂರ್ವ ಭಾಗದೇೞುಂ ಸಪ್ತಪದಿಗಳೊಳ್ ಗೋಪಿಕಾ ವೃತ್ತಾಂತ ನಿರೂಪಣ ವ್ಯಾಜದಿಂದ ಭಗವದ್ಗುಣಂಗಳನನುಭವಿಸಿ ಈಯುತ್ತರ ಭಾಗದೇೞುಂ ಸಪ್ತಪದಿಗಳೊಳೀಗುಣಾನುಭವಂ ಎಡವಿಡದೆ ದೊರೆಕೊಂಬ ಮೋಕ್ಷಮಂ ಸಾಧಿಪುದರ್ಕೆ ಉಪಾಯಮಾನ ಪ್ರಪತ್ತಿಸ್ವರೂಪಮಂ ನಿರೂಪಿಸುವರ್. ಇದಱೊಳ್ ಮೊದಲ ಸಪ್ತಪದಿಯೊಳ್ ತಾಂ ಪ್ರಪತ್ತಿಗೆಯ್ವ ದೇವತೆಯಂ ಗುರುಪರಂಪರೆಯೊಡನೆ ನುಡಿಗೆಯ್ವರ್, ಇದಱೊಳ್ಮೊದಲ ಪಂಚಪದಿಯೊಳ್ ತಮ್ಮ ಯದುಕುಲ ದೇವತೆಯಪ್ಪ ಯಾದವಗಿರಿ ನಾರಾಯಣನ ಕಲ್ಯಾಣಗುಣಂಗಳನನುಭವಿಸಿಯದರ್ಕೆ ಮಂಗಳಾ ಶಾಸನಂಗೆಯ್ವರ್.

ಇದೊಂದು ನಮ್ಮ ವೈಷ್ಣವ ಗೃಹಿಣಿಯರಿಗೆ ಪರಿಚಿತಗೀತವಾದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ರಾಗ : ಯರಕುಲಕಾಂಬೋಧಿ ತಾಳ: ಆದಿ

ಮಂಗಳಂ ತಿರುನಾರಾಯಣನೀಗೆ
ಮಿಗೆ ಮಂಗಳಂ ಯದುಗೀರಿನಿಲಯನಿಗೆ ॥ಪ॥

ತಾನೊಲಿದರ್ಚಾವತಾರನಡೆದು ಚತು
ರಾನನಲೋಕದೊಳವತರಿಸಿ
ಆನಂದಮಯನೆನಿಪತಿಶಯವೆಸರವಿ
ಮಾನಮಧ್ಯದಿನಿಂದ ಮಹನೀಯಗೆ ॥೧॥

ವನಜ ಸಂಭವನ ಭವನದೊಳು ಬಹುಕಾಲ
ವನುಪಮ ದಿವ್ಯಾರ್ಚನೆವಡೆದು
ಸನತುಕುಮಾರನ ಸಂಗಡ ಬದರಿಯ
ಬನದೆಡೆಗೆಯ್ತಂದ ಭವ್ಯನಿಗೆ ॥೨॥

ಪಲವಗೆ ಪೂಜುವ ಬದರೀನಾರಾಯಣ
ನೊಲಿದು ಮುನಿಗಳು ತನ್ನೊಡನೆ ಬರೆ
ಕಲಿಕಲುಷವನೆಲ್ಲ ಕಳೆವಯಾದವಗಿರಿ
ನಿಲಯದಿ ನೆಲಸಿದ ನಿರುಪಮಗೆ ॥೩॥

ಆದಿವಿಡಿದು ದತ್ತಾತ್ರೇಯ ರಾಘವ
ಯಾದವ ರಾಮ ಕೃಷ್ಣಾದಿಗಳು
ಪಾದವಂದನೆ ಗೆಯ್ದು ಭಜಿಸೆಯವರ ಪೊರೆ
ವಾದಿದೇವನಿಗಂಬುಜಾಕ್ಷನಿಗೆ ॥೪॥

ರಾಮಾನುಜ ಮುನಿರಾಜ ಭೂಮಿಪರೊಳು
ಪ್ರೇಮವ ಮಿತಿಮೀಜಿ ಬಳಸಿದಗೆ
ಶ್ರೀಮಂತನಿಗೆ ಮಿಗೆ ಚಿಕದೇವರಾಯಗೆ
ಕಾಮಿತಾರ್ಥವನೀವ ಗರುವನಿಗೆ ॥೫॥

ಇದೇ ರೀತಿ ಮೈಸೂರಿನ ಲಕ್ಷ್ಮೀರಮಣ ಶ್ರೀರಂಗ ಪಟ್ಟಣದ ರಂಗನಾಥ, ನಾಯಕಿಯರ ಗುಣವರ್ಣನೆ ಮಾಡುವರು. ರಂಗನಾಥನನ್ನು ಕುರಿತ ಹಾಡು ಇಂತಿದೆ.

ರಾಗ: ಕುರಂಜಿ ತಾಳ: ಅಟ್ಟತಾಳ

ಪಾವನ ಗುಣ ನಿಸ್ಸೀಮನ । ಭಾವುಕ ಹೃದಯಾಭಿರಾಮನ ನಾ
ಭಾವಿಪೆ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಕಾಮನ । ಪಶ್ಚಿಮ ಶ್ರೀರಂಗಧಾಮನ ॥ಪ॥

ಮಂಗಳ ಫಣಿಪತಿ ತಲ್ಪನ । ಮಪನೀಯ ಸತ್ಯಸಂಕಲ್ಪನ । ಅಂತ
ರಂಗದೊಳಿಡುವೆಯೆನ್ನಪ್ಪನ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ರಂಗಪ್ಪನ ॥೧॥

ನೀಲನೀರದ ಸಂಕಾಶನ । ನಿರವಧಿ ನಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾಶನ ಭಕ್ತ
ಪಾಲನ ಕಲಿತಾವೇಶನ ನಾ । ಭಜಿಸುವೆ ಶ್ರೀರಂಗೇಶನ ॥೨॥

ಸರಸಿಜ ಭವಭವಧ್ಯೇಯನ ಮುನಿ। ವರ ಗೌತಮಭಾಗಧೇಯನ
ನಿರುಪಮಭಕ್ತಿ ವಿಧೇಯನ ನಾ । ನೆನೆವೆ ಪಶ್ಚಿಮ ರಂಗರಾಯನ ॥೩॥

ಶ್ರೀರಂಗನಾಯಕಿಯನ್ನು ಕೀರ್ತಿಸುವ ಹಾಡು ಮನೋಹರವಾಗಿದೆ

ರಾಗ: ಮುಖಾರಿ, ತಾಳ: ಅಟ್ಟತಾಳ

ನಿನ್ನ ಪೊಗಟಲೆನ್ನಳವೆ । ರಂಗ ನಿಲಯನ ಭಾಗ್ಯದ ಫಲವೆ । ನಿನ್ನೊ
ಳೆನ್ನ ನುಡಿಯ ಬಿತ್ತಿಬೆಳೆವೆ । ಯೆನ್ನಿಷ್ಟಾರ್ಥವ ಕೈಕೊಳುವೆ ॥ಪ॥

ಕಡಲೊಳೊಗೆದ ಕನ್ನೆರನ್ನೆ । (ನಿತ್ಯ) ಕಲ್ಯಾಣಗುಣ ಸಂಪನ್ನೆ
ಕಡುವಣ್ಣವಿಡಿದ ಚೆಂಬೊನ್ನೆ । ರಂಗಾಧೀಶನ ಮನದನ್ನೆ ॥೧॥

ಆರಯ್ಯೆ ನಿನ್ನ ಮಗಬೊಮ್ಮ । ಅಲ್ಲಾ ಚಂದ್ರಶೇಖರಮೊಮ್ಮ
ನಿನ್ನಸೇರಿರೆ ಹರಿ ಪರಬೊಮ್ಮ । ಅಮ್ಮ ಶ್ರೀರಂಗನಾಚ್ಚಾರಮ್ಮ ॥೨॥

ಶ್ರೀ ರಮಣಿ ಶ್ರುತಿಗೇಯೇ । ಸಿದ್ಧೋಪಾಯ ಸಹಾಯೇ
ಈ ರೇಟು ಲೋಕದ ತಾಯೇ । ರಂಗೇಶ ಪದಾಂಬುಜಚ್ಛಾಯೇ ॥೩॥

ಇವರ ಶರಣಾಗತಿಯ ಗೀತ ರಮ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಯೋಗ ಕರ್ಮಯೋಗ ಭಕ್ತಿಯೋಗಗಳಿಗಿಂತ ಮಿಗಿಲು ಶರಣಾಗತಿ ಮಾರ್ಗವೇ ಸುಲಭೋಪಾಯ ಎಂಬುದು ಕಾಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅರಸರು ಮುಂದಿಡುವ ವಾದ ಸುಲಭವಾಗಿಯೂ ಚಮತ್ಕಾರದಿಂದ ಕೂಡಿಯೂ ಇದೆ. ಸತ್ಯ ವಿಚಾರವನ್ನೇ ಒಳಗೊಂಡ ಕೃತಿ ಇದು.

ರಾಗ: ಕಾಂಬೋಧಿ, ತಾಳ: ಅಟ್ಟತಾಳ

ನಿನ್ನ ನಂಬಿದೆ । ನಿನ್ನ ನಂಬಿದೆ । ನಿನ್ನ ನಂಬಿದೆ ನಂಬಿದೆ
ನೀನೆನ್ನ ಸಲಹು ಬಿಡು ನಿನ್ನ ಚಿತ್ತವಿನ್ನು ॥ಪ॥

ನೀನಱಿಯದುದೆ ಪೇಳು । ನಿನವನೆಂಬೇಱ್ಗೆಯೊಂದೆನಗೆ
ನೀನಲ್ಲದನ್ಯವ ನೆನೆವನಲ್ಲ ಕರ್ಮ । ಜ್ಞಾನ ಭಕುತಿ ವೈರಾಗ್ಯವ ನಂಬಿದನಲ್ಲ ॥೧॥

ಎಳಮೆಯೊಳ್ ಪರಿದಾಟ । ಯೌವ್ವನದೊಳುಯೆಳವೆಣ್ಗಳೊಡನಾಟ ।
ಬಟಿಕ ವಾರ್ಧಿಕದೊಳು ಪಲವೆಂಡರಿನಕಾಟ । ತಿಳಿಯಕರ್ಮಯೋಗ ತೀರದೆಂದಿಗು ರಂಗ ॥೨॥

ವೇದಾಂತಗಳು ಪಲವು । ಅವಱೊಳು ವಿವಾದಂಗಳವು ಕೆಲವು
ಬೋಧಿಸಿನೋಡಲು ವೇದ್ಯಮಾಗವು ಪಲವು । ಓದುಗಳಿಂ ಜ್ಞಾನಯೋಗ ಸಾಗದೆಂದಿಗು ॥೩॥

ತನುವ ದಂಡಿಪುದರಿದು। ಕರಣಂಗಳ ತಡೆವುದುಮಿಗೆಯಂದು
ಮನವ ಬಲ್ವಿಡಿವುದು ಮತ್ತಮರಿದರಿದು। ನೆನಹಿನೊಳ್ ವೈರಾಗ್ಯ ನೆಲೆಗೊಳ್ಳದೆಂದಿಗು ॥೪॥

ಸಿರಿಯಾಸೆ ಕಡುನಿಡಿದು । ಸಗ್ಗದ ನಾಡಪೆಱೆಯಾಸೆಯಡೆಗೊಡದು
ಮರಳಿ ಕೈವಲ್ಯದ ಮರುಳು ಬೆನ್ನ ಬಿಡದು । ಪರಮಭಕುತಿಯೋಗ ಬಲಿಯದೆಂದಿಗು ರಂಗ ॥೫॥

ಶರಣಾಗತಿಯಿಂದ ಲಭಿಸುವ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಸಮ ಮತ್ತಾವುದಿದೆ. ಇದನ್ನೇ ತೈತಿರೀಯ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಆನಂದವಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಕಾಣುವುದು ಆ ಅಪರಿಮಿತ ಆನಂದವೇ ಭಗವತ್ಸಾಧನೆ, ಮೋಕ್ಷ, ಅದರ ವರ್ಣನೆ ಇಂತಿದೆ.

ರಾಗ: ಮುಖಾರಿ, ತಾಳ: ಆದಿತಾಳ

ಧನ್ಯನಾದೆನು ನಾನಿಂದು ಧನ್ಯನಾದೆನು । ಅನ್ಯವನುಟಿದುನಾ ನಿನ್ನಾಳುತನದಿ ನಿಂದೆನು ॥ಪ॥
ನಿನ್ನಡಿಗೆ ಪೊಡಮಟ್ಟು ನಿನ್ನ ದಿವ್ಯನಾಮವನಿಟ್ಟು ನಿನ್ನಮುದ್ರೆಗಳವಟ್ಟು ನಿನ್ನಾಬೀಱುಡೆಯುಟ್ಟು ॥೧॥
ನಿನ್ನಡಿಯೊಲವ ಕಂಡು ನಿನ್ನೂಳುಗವ ಕೈಕೊಂಡು । ನಿನ್ನ ಪ್ರಸಾದವನುಂಡು ನಿನ್ನೊಲ್ಮೆಚಾಗವ ಕೊಂಡು ॥೨॥
ನಿನ್ನ ಮೂರುತಿಯ ನೋಡಿ ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ನಲಿದಾಡಿ । ನಿನ್ನದಾಸರೊಡಗೂಡಿ । ನಿನ್ನ ಗುಣಂಗಳ ಪಾಡಿ ॥೩॥
ನಿನ್ನ ಕೂರ್ಮೆಗೆಡೆಯಾಗಿ । ನಿನ್ನವರಡಿಬಾಗಿ । ನಿನ್ನೊಲವಿದ್ದಂತೆ ಪೋಗಿ । ನಿನ್ನಾಳಿನಾಳಾನಾಳಾಗಿ ॥೪॥
ಚೆನ್ನಿಗ ಗೋಪಾಲರಾಯ ಚಿಕದೇವೇಂದ್ರ ವಿಧೇಯ । ಸನ್ನುತ ಮಂಗಳಕಾಯ ಸಲಹಿದೆಯೆನ್ನನು ಜೀಯ ॥೫॥

ಇವರ ಪಾದವೆಚ್ಚರಿಕೆ, ತಪ್ಪದಾರದು ಮುಂತಾದ ಗೀತಗಳು ಈಗಾಗಲೇ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಸುಪರಿಚಿತವಾಗಿರುವ ಗೀತಗಳು.

ಇವರ ಮತ್ತೊಂದು ಕೀರ್ತನೆಯೂ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ. ಮೆಚ್ಚುವುದು ವಾಚಕರಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು

ರಾಗ: ಕಾಂಬೋಧಿ, ತಾಳ: ಅಟ್ಟತಾಳ

ಪಾದವ ನಂಬಿ ಬದುಕಿರೋ । ನಮ್ಮ ಯಾದವನಾರಾಯಣನ ದಿವ್ಯಶ್ರೀ ॥ಪ॥

ಹಿಂದಣ ನಡತೆಗೆ ಹೇಸಿರೋ । ಮುಂದೆ ನಿಂದೆ ಬಾರದವೊಲುನೀಸಿರೋ
ನೀವಿಂದು ಮೊದಲು ಕುಲಕೇಱುಗೆಯಪ್ಪಂತೆ । ಒಂದೆದಿಟವ ಪಿಡಿದುತ್ತಮರೆನಿಸಿರೋ ॥೧॥

ನಿಮ್ಮ ನೆಲೆಯ ನೀವೇ ತಿಳಿಯಿರೋ । ತಿಳಿದೊಮ್ಮದ ನಡತೆಯನುಱುಯಿರೋ
ಬಲುಹಮ್ಮ ಹೆಮ್ಮೆಗಳನು ಹಱುಯಿರೋ । ಸಜ್ಜನ ಸಮ್ಮತವಪ್ಪಂತೆ ಸನ್ಮಾರ್ಗವಿಡಿಯಿರೋ ॥೨॥

ಕರ್ಮದಬಿಜುಗಂಟ ಕಳೆಯಿರೋ ನಿಮ್ಮ । ದುರ್ಮತಿಧೂಳಿಯ ತೊಳೆಯಿರೋ ಮಿಗೆ
ನಿರ್ಮಲಚಿತ್ತದಿ ನೇಮವಿಡಿದು ನಮ್ಮ । ತಿರ್ಮಲಾರ‍್ಯರಂತೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಬಾಟಿರೋ ॥೩॥

ಹೀಗೆ ಚಿಕದೇವರಾಯರು ಉತ್ತಮ ವಾಗ್ಗೇಯಕಾರರೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಗೀತಗೋಪಾಲ ದಿವ್ಯ ಪ್ರಬಂಧದಿಂದ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಉತ್ತಮ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನೂ ರಚಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸಿದ್ಧಹಸ್ತರಾಗದೆ ವೇದಾಂತದ ಗಹನ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಸರಳ ಸುಭಗವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಬಲ್ಲ ಸವ್ಯಸಾಚಿಗಳೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರನ್ನು ಶ್ರೀ ವೈಷ್ಣವ ಹರಿದಾಸಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲು ಸಂದೇಹವನ್ನೇ ಪಡಬೇಕಿಲ್ಲ. ಇತ್ತೀಚಿನ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕವಿಗೋಷ್ಠಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಈ ಗೀತಗೋಪಾಲವು ಗೇಯಪ್ರಬಂಧ ಅದನ್ನು ಕೀರ್ತನ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವ್ಯಕ್ತವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಆ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಸರ್ವದಾ ತಪ್ಪು. ಹಲವು ವಾಗ್ಗೇಯಕಾರರುಗಳ ಗೀತಪ್ರಬಂಧಗಳಲ್ಲಿನ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಸಂಗೀತಗಾರರು ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಡಿ ಅವರುಗಳು ಉತ್ತಮ ವಾಗ್ಗೇಯಕಾರರೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ಥಿರಪಡಿಸಿರುವಾಗ ಚಿಕದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರೂ ಕೂಡ ಗೀತಗೋಪಾಲ ದಿವ್ಯ ಪ್ರಬಂಧ ನಿರ್ಮಾಣವೆಸಗಿ ಈ ವಾದದ ಪರಿಮಿತಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟವರಲ್ಲ ಎಂಬುದಾಗಿ ಸ್ಥಿರ ಪಡಿಸಲೋಸುಗ ಈ ಲೇಖನವನ್ನು ವಿದ್ವಾಂಸರ ಅವಗಾಹನೆಗಾಗಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಒಪ್ಪುವರೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತೇನೆ.

❑

ಸೋಸಲೆ ಅಯ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳು*

• ಪ್ರೊ. ಜಿ. ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಯ್ಯ

ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಶವಾದ ಮೇಲೆ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ರಾಜಾಶ್ರಯ ದೊರೆತುದು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ವೊಡೆಯರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ. ರಾಜವೊಡೆಯರ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಮೈಸೂರ ಅರಸರು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಗೀತಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾಗಿ ಆ ಎರಡು ಕಲೆಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಇತರ ಲಲಿತ ಕಲೆಗಳು ಬೆಳೆದು ವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಲು ಸಹಾಯಹಸ್ತವನ್ನು ನೀಡಿದರು. ರಾಜವೊಡೆಯರು (೧೬೧೭-೧೬೩೭) ಕಂಠೀರವನರಸರಾಜ ವೊಡೆಯರೂ (೧೬೩೮-೧೬೫೯) ಅನೇಕ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ನೀಡಿ ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ಒದಗಿಸಿದರು. ಚಿಕ್ಕ ದೇವರಾಜ ವೊಡೆಯರ ಕಾಲವನ್ನು (೧೬೭೩-೧೭೦೪) ಕನ್ನಡದ ಸುವರ್ಣಯುಗವೆಂದು ಹೆಸರಿಸಬಹುದು. ಈ ಮಹಾರಾಜರು ಸ್ವತಃ ಕವಿಗಳಾಗಿದ್ದು ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜ ಬಿನ್ನಪ, ಗೀತಗೋಪಾಲ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ತಿರುಮಲಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಸಿಂಗರಾರ್ಯ ಎಂಬ ಮಹಾ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ಆಶ್ರಯದಾತರಾಗಿದ್ದರು. ಚಿಕುಪಾಧ್ಯಾಯ, ಚಿದಾನಂದ, ಹೊನ್ನಮ್ಮ, ಶೃಂಗಾರಮ್ಮ ಮುಂತಾದ ಇತರ ಸಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಪೋಷಿಸಿ ಬೆಳೆಸಿದರು. ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರು (೧೭೯೪-೧೮೬೮) ರಾಜರಾಗಿದ್ದರು. ೧೭೯೯ ರಿಂದ ೧೯೩೧ರ ವರೆಗೆ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯವು ಆಂಗ್ಲ ರೆಸಿಡೆಂಟರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಹೀಗಿದ್ದೂ ರಾಜರು ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಕೆಲವರು ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನೂ ಕವಿಗಳನ್ನೂ ಹೆಸರಿಸಬಹುದು. ಕುಣಿಗಲು ರಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಸೋಸಲೆಗರಳಪುರಿ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಅಳಿಯ ಲಿಂಗರಾಜ ಅರಸು (೧೮೨೩-೧೮೭೪)

* ಸೋಸಲೆ ಅಯ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಿ ದತ್ತಿ ಉಪನ್ಯಾಸ

ಕೆಂಪುನಾರಾಯಣ, (೧೮೨೩) ದೇವಚಂದ್ರ, ದೇವಲಾಪುರದ ನಂಜುಂಡ, ಅಭಿನವ ಕಾಳಿದಾಸ ಬಸಪ್ಪ ಶಾಸ್ತ್ರಿ (೧೮೪೩-೧೮೯೧) ಇವರೆಲ್ಲ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ನೀಡಿರುವ ಕೊಡುಗೆ ಅಪಾರ.

ಸೋಸಲೆ ಗರಳಪುರಿ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು (೧೮೨೨-೧೮೭೭) ದಿವಾನ್ ಸರ್ ಎಂ.ಎನ್. ಕೃಷ್ಣರಾಯರ, ಪ್ರೊ॥ ಎಂ. ಹಿರಿಯಣ್ಣನವರ, ಮೈಸೂರು ಸೀತಾರಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ, ನರಹರಿ ಜೋಯಿಸರ ಗುರುಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಅವರೆಲ್ಲ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಮಹಾವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾಗಿ ಲೇಖಕರಾಗಿ ವಿದ್ವಾಂಸರಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದರು.

ಚಾಮರಾಜ ನಗರದ ಶ್ರೀಕಂಠಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಅವರ ತಮ್ಮ ರಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಕೂಢ ಅರಮನೆಯ ವಿದ್ವಾಂಸರಾಗಿದ್ದರು. ಈ ಎಲ್ಲ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ಅನಂತರ ಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದು ಕನ್ನಡದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಬಾಳಿನ ಕರ್ತವ್ಯದಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಿದರು.

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದವರು ಸೋಸಲೆ ಅಯ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು (೧೮೫೪-೧೯೩೪). ಅಳಿಯ ಲಿಂಗರಾಜ ಅರಸು ಮತ್ತು ಅಭಿನವ ಕಾಳಿದಾಸ ಬಸವಪ್ಪ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡರು.

ಸೋಸಲೆ ಅಯ್ಯಾ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಯನ್ನು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಮುಂಚೆ ಅವರ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಅರಿತಿರುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದು. ಸೋಸಲೆ ಅಯ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಕ್ಷೇತ್ರ ಸಂಸ್ಕೃತ, ಸಾಹಿತ್ಯ. ಆ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢಿಮೆ ಗಳಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಅಳಿಯ ಲಿಂಗರಾಜ ಅರಸು ಮತ್ತು ಪಂಡಿತ ಬಸವಪ್ಪ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಸಾಹಚರ್ಯ ದಿಂದಲೂ ಸಹಾಯದಿಂದಲೂ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪರಿಶ್ರಮವನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಿಶೀಲ ಸ್ವಭಾವವನ್ನೂ ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜರಿಗೆ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರೂ ಅಂತಃಪುರದ ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಪುರಾಣ ಪ್ರವಚನಕಾರರೂ ಆಗಿದ್ದು, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಗಳಿಸಿದರು. ನಾಲ್ವಡಿ ವೊಡೆಯರಿಂದ ಕವಿ ತಿಲಕ ಎಂಬ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗೆ ಪಾತ್ರವಾದರು. ಅವರ ಮನೆಗೆ ಕವಿತಾ ವಿಳಾಸ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಇಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅವರ ಮಕ್ಕಳು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ವಹಿಸಿ ಲೇಖಕರಾಗಿ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಗಳಿಸಿದರು. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಎಲ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಕಷ್ಟು ದುಡಿದರು. ಮಹಾರಾಣಿಯವರ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಬಾಲಿಕೆಯರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ರೂಪಣಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವಾಗುವಂತೆ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳು ಇರಬೇಕೆಂಬ ಮಹಾರಾಜರ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಮಹಾರಾಜರ ನಾಟಕಾಭಿರುಚಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಅರಮನೆಯ ಶ್ರೀ ಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಕರ್ನಾಟಕ ನಾಟಕ ಸಭಾ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಅದರ ಪ್ರಮುಖರಾಗಿ ೧೮೮೨ರಿಂದ ಕೆಲವು ವರ್ಷ ಅದರ ಪುರೋಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ದುಡಿದರು. ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಗ್ರಂಥ ರಚನೆ ಮಾಡಿದರು. ಈ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಅವರು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನುಳಿದು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಪರಿಚಯ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲ.

ಅಯ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಷಟ್ಪದಿ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮೊದಲನೆಯದು ದಮಯಂತೀ ಚರಿತ್ರೆ, ಇದು ಭಾಮಿನೀ ಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಎರಡನೆಯದು ಕರ್ಣಾಟಕ ಶೇಷರಾಮಾಯಣ. ಇದು ವಾರ್ಧಕ ಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿದೆ. ಇವೆರಡೂ ಸ್ತ್ರೀಯರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ರೂಪಣಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಿರಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ರಚಿತವಾಗಿದೆ. ರಾಮಾಯಣದ ಉತ್ತರಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಬರುವ ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧ ಕಥೆಗೆ ಹಿಂದಣ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಾದರಿಗಳಿವೆ. ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಅವುಗಳನ್ನು ಓದಿರಬೇಕು. ಕಥನ ಕಲೆಗೆಂದೇ ನಿರ್ಮಾಣವಾದುದು ವಾರ್ಧಕ ಷಟ್ಪದಿ. ಹಿಂದಣ ಹಿರಿಯ ಕವಿಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅವರ ಸ್ವಭಾವವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುವಂತಿದ್ದರೂ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಶೇಷರಾಮಾಯಣವು ೨೦ನೆಯ ಶತಮಾನದ ದೀರ್ಘವಾವ ಮೊದಲ ಷಟ್ಪದೀ ಗ್ರಂಥ. ಮುದ್ದಣನ ಗ್ರಂಥವೂ ಈ ಸುಮಾರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಮುದ್ರಣವಾಯಿತು. ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಅದನ್ನು ನೋಡಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಅದರ ಪ್ರಭಾವವು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ; ಲಕ್ಷ್ಮೀಶನ ಪ್ರಭಾವ ಹೆಚ್ಚು. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಕರ್ಮಲೀಲೆಯನ್ನೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ದಮಯಂತೀ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಗುರುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಪಂಡಿತ ಬಸವಪ್ಪ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು, ಅವರಿಗಿಂತ ಹಿಂದೆ ೨೫ ವರ್ಷಗಳ ಅಂತರದಲ್ಲಿ 'ಬಸವಪ್ಪ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ದಮಯಂತೀ ಸ್ವಯಂವರಂ' ಎಂಬ ಚಂಪೂ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದರು. ಅವರು ಪೂರ್ವಕವಿಗಳ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದ ಆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢಿಮೆಯಿದೆ. ಪೂರ್ವಕವಿಗಳ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಹಾಕವಿಗಳ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಹೀಗಿದ್ದೂ ಅಯ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಅದೇ ವಸ್ತುವನ್ನು ಷಟ್ಪದೀ ಕೃತಿಗೆ ಆರಿಸಿದ್ದು ಸ್ವಲ್ಪ ಆಶ್ಚರ್ಯ ವಾಗಬಹುದು. ಅಥವಾ ಚಂಪೂಕೃತಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಷಟ್ಪದಿಯ ಕೃತಿ ಒಂದು ಇರಲಿ ಎಂದು ರಚಿಸಿರಬಹುದು. ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಆರಂಭದ ಕವಿಗಳ ಶಬ್ದ ವೈಭವವೂ ಕೆಲವು ಶಬ್ದ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ತೊಡಕುಗಳೂ ಕಾಣಬರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಕಥನ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಚಾತುರ್ಯವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಬಳಿಕ ರಚಿಸಿದ ಶೇಷ ರಾಮಾಯಣದ ಗಾಂಭೀರ್ಯವೂ ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರಗಳ ಸೊಗಸು, ರಸ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಯಮವು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ. ಪ್ರಥಮ ಕೃತಿ ತಾನೆ.

'ಮಹಿಶೂರ ಮಹಾರಾಜ ಚರಿತ್ರಂ' ಎಂಬುದೇ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಮೂರನೇ ಕೃತಿ. ಇದು ರಾಜರ ಚರಿತ್ರೆ, ಮೈಸೂರು ಅರಸರ ವಂಶದ ವರ್ಣನೆ. ದೀರ್ಘ ಚಂಪೂ ಕಾವ್ಯ. ಸುಮಾರು ಸಾವಿರ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿವೆ. ಸುಂದರ ವಚನಖಂಡಗಳಿವೆ. ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜರ ಜೀವನದ ವಿವರಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕವಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ರಾಜರ ಅರಮನೆಯ ಸಂಸಾರಿಕ ಸುಖ ದುಃಖಗಳ ವೈಭವೋತ್ಸವಗಳ ವಿದ್ವಾಂಸರ ವೈದುಷ್ಯದ ಸಂಗೀತಗಾರರ ಕಛೇರಿಗಳ ಸಾರಿತ್ಯದ ಯಾವುದೆ ವಿವರವೂ ದೊರಕದೆ ಓದುಗರಿಗೆ ನಿರಾಸೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ರಸಿಕ ಕಾವ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ ಪಂತನ ಕಣ್ಣು ಬೇಕು. ಬಾಣನ ಬಣ್ಣನೆ ಬೇಕು. ಆದರೂ ಕನ್ನಡದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಮುಖರಾವ ಸ್ಥಾನವೇ ಇದೆ.

ಅಯ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ನಾಟಕಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಸ್ಥಾನವು ದಕ್ಕುತ್ತದೆ. ಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರು

ನಾಟಕ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಈ ಮಹಾರಾಜರು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಾಂಗಲಿ ಎಂಬ ಊರಿನ ಒಂದು ನಾಟಕ ಮಂಡಲಿಯು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾಗ ಅದರ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಬಹಳ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿಬಿಟ್ಟರು. ಅಲ್ಲದೆ ಬೊಂಬಾಯಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ನೆರವೇರುತ್ತಿದ್ದ ಪಾರಸಿ ನಾಟಕಗಳ, ಮರಾಠೀ ನಾಟಕಗಳ ಸೊಗಸಿನಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗಿಬಿಟ್ಟರು. ಹೀಗೆ ಅವರು ಬೊಂಬಾಯಿಯ ಪ್ರವಾಸದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅವರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಅಯ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳನ್ನು ಇತರ ಲೇಖಕರನ್ನು ಈ ನಾಟಕ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಅಂಥ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕೆಂದೂ ನಾಟಕ ಕಂಪನಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಸೂಚಿಸಿದರು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿಯೆ ಶ್ರೀ ಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಕರ್ನಾಟಕ ನಾಟಕ ಸಭಾ ಸಂಸ್ಥೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾದುದು.

ಈ ಸಂದರ್ಭದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿಯೇ ಈ ಹಿಂದೆ ಬಸವಪ್ಪ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು 'ಶಾಕುಂತಲಾ' ನಾಟಕವನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಅಭಿನವ ಕಾಳಿದಾಸ ಎಂಬ ಬಿರುದು ಬಂದಿತ್ತು. ಅಯ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಈ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಭಾವಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಕಾಳಿದಾಸನ 'ವಿಕ್ರಮೋರ್ವಶೀಯ' ಎಂಬ ನಾಟಕವನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದರು. ಅವರ ಈ ಅನುವಾದವೇ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಅನುವಾದಗೊಂಡ ಕಾಳಿದಾಸನ 'ವಿಕ್ರಮೋರ್ವಶೀಯ'.

ಕಾಳಿದಾಸನ ನಾಟಕಗಳ ಅನುವಾದ ಎಂದೂ ಕಷ್ಟಕರವಾದ ಕಾರ್ಯವೇ! ಅಲ್ಲದೆ ವಿಕ್ರಮೋರ್ವಶೀಯವು ಒಂದು 'ಅಪೂರ್ವಂ ನಾಟಕಂ' ಎಂದು ಕವಿಯೇ ಸೂತ್ರಧಾರನ ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. 'ವಿಕ್ರಮೋರ್ವಶೀಯ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶಕರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದು ಹೀಗಿದೆ – ದಾನವನಿಂದ ಅಪಹರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದಾತ ಊರ್ವಶಿಯು ಧೀರಾವ ಕ್ರಮದಿಂದ ಪಾರಾದ ಕಥೆಯ ನಾಟಕ-ಅದರ ನಾಯಕಿ ಊರ್ವಶಿ. ಇನ್ನೊಂದು ಹೀಗಿದೆ – ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಗೆದ್ದ ಊರ್ವಶಿಯ ಕಥೆಯ ನಾಟಕ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾಟಕದ ಹೆಸರಿಗೆ ಬೇರೆಯ ಅರ್ಥವಿದೆ. 'ಶೌರ್ಯಕ್ಕೆ ಸೋತು ಒಲಿದ ಊರ್ವಶಿ'. ಏನೇ ಆದರೂ ವಿಕ್ರಮ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಒಬ್ಬ ವೀರ ಪುರುಷನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ನಾಟಕದ ನಾಯಕನಾದ ಪುರೂರವನೇ ನಿಜವಾದ ವಿಕ್ರಮ ಎಂದೂ ಅರ್ಥಮಾಡಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೇ ಈ ನಾಟಕದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮುತ್ತದೆ.

ವಿಕ್ರಮೋರ್ವಶೀಯ ಕಥೆಗೆ ಅನೇಕ ಮೂಲಗಳಿವೆ. ಅವಿಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕಾಳಿದಾಸನ ಸ್ವಕಪೋಲ ಕಲ್ಪಿತರಾದ ಅಪ್ಸರೆಯರು ಔಶೀನರೀ, ನಿಪ್ಪಾಣಿಕೆ, ತಿರಸ್ಕರಿಣೀವಿದ್ಯೆ, ಕುಮಾರವನ ಸಂಗಮನೀಯಮಣಿ ಮುಂತಾದವೆಲ್ಲ ಮಹಾಕವಿಯ ಪ್ರತಿಭೆಯ ನಿರ್ಮಾಣವೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂದೇಹವೂ ಇಲ್ಲ.

ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಾಯಕನಾಯಿಕೆಯರು ಮೂರು ಸಲ ಅಗಲುವ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕವಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ವಿಪ್ರಲಂಭಶೃಂಗಾರವನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನಾಯಕನ ಪಾತ್ರಧಾರಿಗೆ ಬಹುವಾದ ಅವಕಾಶವಿದೆ. ನಾಯಕನ ಉನ್ಮಾದದ ಅವಸ್ಥೆಯ ಅಭಿನಯದಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಭಾವಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನವಿರಬೇಕು. ಈ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಆತನು ಮರಗಿಡಗಳ ಪಶುಪಕ್ಷಿಗಳ ಜೊತೆ ಮಾತನಾಡುವ ಅವಕಾಶ ಒದಗುತ್ತದೆ. ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಪ್ರತಿಭಾವಂತನಾದ ಕವಿ ಸಹಜವಾದ,

ಆಕರ್ಷಕವಾದ, ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನಟನಿಗೆ ಸುಂದರ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ವಿವಿಧ ಛಂದಸ್ಸಿನ ರಚನೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಂಕದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಈ ವಿವರಗಳೆಲ್ಲ ಭಾವಗೀತಾತ್ಮಕವಾಗಿವೆ.

ಅನುವಾದಕನು ವಿಕ್ರಮೋರ್ವಶೀಯದ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ ಈ ಭಾವಾಭಿನಯಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಕನ್ನಡ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕು. ಮೂಲ ಕವಿಯ ಆಶಯವು ಎಲ್ಲೂ ಕೆಡದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇಂಥ ಮಹಾಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕೈ ಹಾಕುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಈ ವಿವರಗಳ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪರಿಚಯವಿರಬೇಕು. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಯ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಇಂಥ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಕೈ ಹಾಕಬೇಕಿದ್ದರೆ ಎಷ್ಟು ಸಿದ್ಧತೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನೂ ನಾವು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ನಾಲ್ಕನೇ ಅಂಕದಿಂದಲೇ ಕೆಲವು ಅನುವಾದಿತ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾಡಿ ಅನುವಾದನದ ಸ್ವಾರಸ್ಯವನ್ನು ಕಾಣಿಸಬಹುದು.

ಇದು ಕೋಗಿಲೆಯೊಡನೆ ನಾಯಕನ ಆಲಾಪ:

ಎಲೆ ಮದನ ದೂತಿ ಕೋಗಿಲೆ
ಕಲ ಭಾಷಿಣಿ ಎನ್ನನಿನಿಯಳೊಡನೆನ್ನೊಡನಾ
ಲಲನೆಯ ಮೇಣ್ಸೇರಿಸು ಕಾ
ದಲರ್ಗೆ ನೀನಲ್ತೆ ಮಾನಭೇದನಮಸ್ತ್ರಂ

ಕಲಹಂಸದೊಡನೆ ಆಡಿದ ಮಾತು:

ಕಲಬುತ್ತಿಯ ಬಿಸದ ಬುತ್ತಿಯ
ನುಳಿ ಬಳಿಕಂ ಕೊಳ್ವೆ ಬೆಸಸುಮುಂ ಕ್ರಿಯೆಯಿರವಂ
ಬಳಿಕಂ ಪೋ ಮಾನಸಕುರೆ
ತಿಳಿದರ್ ನಂಬಿದರ ಕಾರ್ಯಮಂ ಕಡೆಗಣಿಸಿರ್

ಎಲೆ ಕಲಹಂಸ ನೀನಾ
ಲಲನೆಯನೀ ಸರದ ತೀರದೊಳ್ ಕಾಣದಿರಲ್
ಕಲಿಕೆಯದೆಲ್ಲದಂ ನೀಂ
ಖಲನೇ ಬೆಸನೆಂತು ಬೆಡಗುವಡೆದೀ ನಡೆಯಂ

ದುಂಬಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಆಡುವ ಮಾತು:

ತಿಳಿಪೆನಗಿನಿಯಳುದಂತವ
ನಳಿಯೇ ವೇಣ್ಕಂಡುದಿಲ್ಲ ನೀನಾಕೆಯೆನಾ
ಎಳೆಯಳ ಸುಯ್ಯರುಗಂಪಂ
ಬಳಸಿರ್ದೊಡೆ ಬಯಸುತಿರ್ದಯೇಂ ತಾವರೆಯಂ

ಸಂಗಮನೀಯಮಣಿಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ಲತೆಯು ಊರ್ವಶಿಯಾದ ಬಳಿಕ ಅರಮನೆಗೆ ಹೊರಡುವಾಗ ಊರ್ವಶಿಯು 'ಮಹಾರಾಜನೆ ಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದ ಹೊರಡಲಿಚ್ಛಿಸುವೆ?' ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ರಾಜನು ಹೇಳುವ ಆ ಅಂಕದ ಕೊನೆಯ ಪದ್ಯ ತುಂಬ ಸುಂದರವಾಗಿದೆ.

ಸುರಚಾಪಂ ಚಿತ್ರದ ಮೇ
ಲಿರೆ ಪಳರಿಗೆಯಾಗೆ ಮಿಂಚು ನಡೆಮಾಡದವೋಲ್
ಚರಿಸುವ ಪೊಸಮುಗಿಲಿಂದೆ
ನ್ನರಮನೆಗೆ ವಿಲಾಸಿಗಮನೆ ಸಾರ್ಚುವುದೆನ್ನಂ

ಮೋಡಕ್ಕೆ ನಡೆಮಾಡ ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಮಾಡಿರುವ ಅನುವಾದ ತುಂಬಾ ಸುಂದರವಾಗಿದೆ.

ವಿಕ್ರಮೋರ್ವಶಿಯ ಅನುವಾದವನ್ನು ಇತರ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಮೆಚ್ಚಿದ್ದಾರೆಂಬುದು ಇದೇ ಗ್ರಂಥದ ಪೀಠಿಕೆಯಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಅನುವಾದವಾದ ತರುಣದಲ್ಲಿಯೇ ಶ್ರೀ ಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಕರ್ನಾಟಕ ನಾಟಕ ಸಭೆಯ ವತಿಯಿಂದ ಪ್ರದರ್ಶನಗೊಂಡು ಜನರ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿರಬೇಕು.

ಓದುವವರ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೂ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಭಿನಯಿಸುವ ನಟನಟಿಯರ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೂ ಹೊಂದುವಂತೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಅನುವಾದ ಮಾಡಿರುವಂತೆ ಲೇಖಕರೇ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ನಾಟಕದ ಅನುವಾದದಿಂದ ಅಯ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಮಾಧಾನವುಂಟಾಗಿರಬೇಕು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಸ್ವಂತ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ಅನುವಾದ ಮಾಡಿದ ನಾಟಕವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ದೊರೆತಿರಬೇಕು. ಸ್ವಂತವಾದ ನಳ ಚರಿತ್ರೆ ನಾಟಕವನ್ನು ರಚಿಸಲು ಉತ್ಸಾಹ ದೊರಕಿರಲು ಸಾಕಷ್ಟು ಕಾರಣವಿದೆ. ನಳನ ಕಥೆ ಕರುಣರಸದ ನಿರೂಪಣೆಗೆ ಹೇಳಿ ಮಾಡಿಸಿದ್ದು. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಅನೇಕ ನಾಟಕಗಳಿವೆ. ಎ.ಆರ್. ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕದ ಅನುಬಂಧದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ನಾಟಕಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ದಾಖಲಾಗಿವೆ. ದಮಯಂತೀ ಕಲ್ಯಾಣ, ನಲ ಚರಿತ್ರೆ, ನಲದಮಯಂತೀಯ, ನಲಭೂಮಿ ಪಾಲ ರೂಪಕ, ನಲವಿಕ್ರಮ, ನಲವಿಲಾಸ, ನಲವಿಲಾಸ ನಾಟಕ, ನಲಾನಂದ, ಇತ್ಯಾದಿ. ಅಯ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಈ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ನಾಟಕದ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಾರೋ ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಯಾರೂ ಇನ್ನೂ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ವಿವರಿಸಿರುವ ಅಂಶ ನನ್ನ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ತಿಳಿಸುವಾಗ ಒಂದು ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರವಾದ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ. ಭೈಮೀಪರಿಣಯ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮೂರು ನಾಟಕಗಳಿವೆ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಲೇಖಕರವು. ಮಂಡಿಕಲ್ ರಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಭೈಮೀಪರಿಣಯವು ತುಂಬ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದ್ದು ನವರಸಗಳ ಗಣಿಯಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಮಾತು ವಿದ್ವಾಂಸರ ಮಂಡಳಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿತ್ತು. ಅದು ಈ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಇತ್ತೀಚಿನದು. ಅಯ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಅದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಅದನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಹೋಲಿಕೆಯಿಂದ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಬೇಕು. 'ಕರ್ನಾಟಕ ನಳ ಚರಿತ್ರ ನಾಟಕಂ' ಎಂಬುದು ನಳ ಕಥೆಯ ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಒಂದು ನಾಟಕದ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಕಾಲವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಎಂಬುದು ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದ ಪ್ರಶ್ನೆ. ಎರಡು ಗಂಟೆಯಿಂದ ಮೂರು ಗಂಟೆಯ ಒಳಗಡೆ ಇದ್ದರೆ ಅದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವೀಕ್ಷಕರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಮೀರಿದರೆ ಯಕ್ಷಗಾನಗಳ ಹಾಗೆ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಿಂದ ಬೆಳಗಿನ ಜಾವದವರೆಗೂ ನಾಟಕವಾಡುವುದಾದರೆ ಅದು ವೀಕ್ಷಕರಿಗೆ ಕಷ್ಟಕರವಾಗಿತ್ತದೆ. ಅಯ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ರಚಿಸಿರುವ

ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯೂ ಕರ್ಣಾಟಕ ರಾಮಾಯಣಂ ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯೂ ಏಳೇಳು ಅಂಕಗಳಿವೆ. ಕಥೆಗಳು ಹಿರಿಯವು. ಆದುದರಿಂದ ಅನೇಕ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತೆ ಕೆಲವನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತರುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿ ಈ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ನಾಟಕಗಳೇ ಇರದಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ನಾಟಕಗಳಿವು. ಇಂದಿನ ನಾಟಕ ಪ್ರದರ್ಶನದ ಎಲ್ಲ ಯಾಂತ್ರಿಕ, ತಾಂತ್ರಿಕ ಸಹಾಯಗಳನ್ನೂ ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಚರ್ಚೆಗೆ ಒಳಗು ಮಾಡಬೇಕು.

ಕಾಳಿದಾಸನ ನಾಟಕವೊಂದನ್ನು ಅನುವಾದ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಬಂದ ಅನುಭವದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ವೀಕ್ಷಕರಿಗೆ ಬೇಸರ ತರದೆ ಇರುವಂತೆ ಈ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ನಾಟಕ ಕುರಿತು ಪ್ರಯತ್ನ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಎರಡು ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕರುಣರಸಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ. ನಾಟಕಗಳ ಭಾಷೆ ಉಚಿತವಾಗಿದೆ. ದೃಶ್ಯಗಳ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಕಥಾನಿರೂಪಣೆಯ ಮಾರ್ಗವಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಓದುಗರಿಗೂ ನಟರಿಗೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಗಗಳು ರಚಿತವಾಗಿವೆ. ಅಂದಿನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಎರಡೂ ನಾಟಕಗಳು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಎಷ್ಟು ಸಲ ಪ್ರದರ್ಶಿತವಾದವು, ಏನೇನು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಅಳವಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು ಮುಂತಾದ ಯಾವ ವಿವರವೂ ಈಗ ದೊರಕುವಂತಿಲ್ಲ. ಊಹಿಸಿ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ಮುಂದಿನ ನಾಟಕಕಾರರಿಗೆ ಇವು ಮಾದರಿಯಾಗಿ ಇದ್ದುವು. ಬೆಳ್ಳಾವೆ ನರಹರಿ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನಾಟಕಾಭಿನಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಆದರೂ ಈ ನಾಟಕಗಳ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಆ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕರ್ಣಾಟಕ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹ ಚರಿತ್ರ ನಾಟಕಂ ಎಂಬುದು ಅಯ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಮತ್ತೊಂದು ನಾಟಕ. ಇದು ವಿಕ್ರಮೋರ್ವಶೀಯದಂತೆ ಅನುವಾದಿತ ನಾಟಕ. ಇದಕ್ಕೆ ಮೂಲ ಯಾವುದೋ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನಿ ಭಾಷೆಯ ಇದೇ ಹೆಸರಿನ ನಾಟಕ. ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಯಾವ ರಸವಿಶೇಷವುಳ್ಳ ರಚನೆಯೂ ಕಾಣಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯರು ಓದುವುದಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ರಚಿತವಾದುದು. ಹಿಂದೆ ಹೆಸರಿಸಿದ ಮೂರು ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಓದಿದ ಮೇಲೆ ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಯಾವ ಸ್ವಾರಸ್ಯವೂ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸ್ವಯಂವೇದ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ವಸ್ತು ನಾಟಕ ರಚನೆಗೆ ಸೂಕ್ತವಾದುದೇ ಅಲ್ಲವೆಂಬ ಭಾವನೆ ಬಂದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಈ ಸ್ವಂತ ರಚನೆಗಳಲ್ಲದೆ ಅಯ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಕೆಲವು ವಿದ್ವತ್ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ನೆರವೇರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕರ್ಣಾಟಕ ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನದ ಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿ ಸಹಾ ಅಳವಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾಗಿದ್ದ ಒಂಬತ್ತು ಪದ್ಯಗಳನ್ನೆ ಮೂಲದ ಸಹಾಯದಿಂದ ನೂತನವಾಗಿ ನಾಗವರ್ಮನ ಶೈಲಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗುವಂತೆ ರಚಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ನಾಗರಸನ 'ಕರ್ಣಾಟಕ ಭಾಗವದ್ಗೀತೆ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಎಂ. ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್ ಎಂಬ ನಾಗರಸನ ವಂಶೀಯರು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಮುದ್ರಣಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಅಯ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನೋಡಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಆದರೆ ಅದು ಮುದ್ರಣವಾದಾಗ ಅದರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಅಪಮುದ್ರಣಗಳೂ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ ಅಸಂಗತಿಗಳೂ ಇದ್ದುವು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದ ಕೆಲವರು ಓದುಗರು ಅದನ್ನು ನಾನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡರು. ಅದನ್ನು ಓದಿದಾಗ ಅದರಲ್ಲಿದ್ದ ತಪ್ಪುಗಳು ಅಸಂಖ್ಯಾತವಾಗಿದ್ದು ಕಂಡುಬಂತು. ಮೂಲದೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಹೊಂದುವಂತೆ ನಾನು ಅದನ್ನು ತಿದ್ದಿ ಕೊಟ್ಟೆ. ಈ ಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಮುದ್ರಣದ

ಸ್ಖಾಲಿತ್ಯವನ್ನು ತಿದ್ದಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯನ್ನು ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ ಓದಿದರೆ ಮೂಲದ ಸ್ವಾರಸ್ಯ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ನನ್ನ ಅನುಭವ.

ಅಯ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಮಹಾರಾಜರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ, ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಲಕ ಬಾಲಿಕೆಯರು ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡುವಾಗ ಯಾವ ಒಂದು ಮತದ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವೂ ಇರದಂತೆ, ಎಲ್ಲ ಮತದವರಿಗೂ ಅನ್ವಯವಾಗುವಂತೆ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಸ್ವಾಮಿದೇವನೆ ಲೋಕಪಾಲನೆ ತೇನಮೋಸ್ತು ನಮೋಸ್ತುತೇ, ಪ್ರೇಮದಿಂದಲಿ ನೋಡು ನಮ್ಮನು ತೇನಮೋಸ್ತು ನಮೋಸ್ತುತೇ– ಈ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಪದ್ಯಗಳಿವೆ. ಹಿಂದಿನ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಎಲ್ಲ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶಾಲೆಯ ತರಗತಿಗಳು ಮೊದಲಾಗುವ ಮುಂಚೆ ಈ ಪದ್ಯಗಳನ್ನೇ ಪಠನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಾಮೂಹಿಕವಾದ ಪಠನಕ್ಕೆ ಈ ಪದ್ಯಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿದ್ದವು. ಹಳ್ಳಿಯ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಊರಿನವರಿಗೂ ಇದು ಬಾಯಿಪಾಠವಾಗಿತ್ತು. ಅದರ ಪ್ರಭಾವ ಅಷ್ಟು ಗಾಢವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಪದ್ಯಗಳ ನೆನಪು ಆಗದಿದ್ದರೆ ಅಯ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ನೆನಪು ಅಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ.

ಇವಿಷ್ಟು ಅಯ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಕೃತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನೀಡಿದ ಪರಿಚಯದ ಭಾಗವಾಯಿತು. ಇವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ನಾನು ಅವರನ್ನು ಸ್ವತಃ ಕಂಡ ಅನುಭವವನ್ನು ದಾಖಲಿಸಲು ಇಷ್ಟ ಪಡುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಇಂಟರ್ ಮೀಡಿಯಟ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಸೇರಿದಾಗ ಅಯ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಬೀದಿಯ ಹಿಂದಿನ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಓಡಾಡುವಾಗ 'ಕವಿತಾವಿಲಾಸ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಅವರ ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಓಡಾಡುವುದಿತ್ತು. ಅರಮನೆಗೆ ಅವರು ಶಾಲಿನ ಪೇಟ ಮತ್ತು ಶಾಲಿನ ಹೊದಿಕೆಯ ವೇಷದಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೆ.

ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಉಡುಪನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಗಂಭೀರವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೈಲಿ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಕಂತೆ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರ ಮನೆಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಬಾಂಧವರು ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೈಸೂರಿನ ಕೋರ್ಟು ಕಟ್ಟಡಗಳ ಎದುರಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿದ್ದ ಅವರ ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಒಂದು ಉದ್ಯಾನವನ ಇತ್ತು. ಅದು ಬಾಲಕರು ಆಟವಾಡುವ ಸ್ಥಳವಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಾಲಿನ ಮನೆಗಳನ್ನು ಮಹಾರಾಜರು ಕಟ್ಟಿಸಿ ವಿದ್ವಾಂಸರ ವಾಸಕ್ಕೆಂದು ದಾನ ಮಾಡಿದ್ದ ಕಥೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿದ್ದಿತು. ಚಾಮರಾಜ ಅಗ್ರಹಾರ ಎಂಬುದು ಆ ಸಾಲಿನ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಇದ್ದ ಹೆಸರು.

ಈಗ ಆಗಿನ ಮೈಸೂರನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿಯ ಅರಮನೆಯ ವಿವಿಧ ಉತ್ಸವಗಳನ್ನೂ, ವಿದ್ವತ್‌ಪ್ರಭೆಗಳನ್ನೂ ಸಂಗೀತ ಕಛೇರಿಗಳನ್ನೂ ನೆನೆಯುವುದು ಒಂದು ಸುಂದರ ಕನಸಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ. ಕಳೆದ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯದ ಆ ಬಾಳಿನ ಸೌಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡ ಅನುಭವ ಅತ್ಯಂತ ಸುಖಮಯವಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ನೆನೆದರೆ ನಾನು ೮೦ ವರ್ಷದ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಎಲ್ಲ ಅನುಭವಗಳು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ಅಯ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಕಾಣಬರುತ್ತಾರೆ. ❑

ಡಿ.ಎಲ್.ಎನ್. ಅವರ ಛಂದಸ್ಸು – ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಂಶೋಧನೆ*

• *ಡಾ. ಸಿ. ನಾಗಭೂಷಣ*

ಕನ್ನಡ ವಿದ್ವತ್ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಡಿ.ಎಲ್.ಎನ್. ಅವರ ಹೆಸರು ಮೇರು ಪರ್ವತದಂತೆ ಶಿಖರ ಪ್ರಾಯವಾದುದು. ಪಾಂಡಿತ್ಯ, ವಿದ್ವತ್, ಸಂಶೋಧನಾ ಪ್ರತಿಭೆ ಈ ಮೂರು ಅಂಶಗಳು ಮುಪ್ಪುರಿಗೊಂಡಿದ್ದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಂಶೋಧಕರು. ಇವರ ವಿದ್ವತ್ ಕುರಿತು ದೇಜಗೌ ಅವರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಳುವುದಾದರೆ "ಡಿ.ಎಲ್.ಎನ್. ಕಿಟೆಲ್ ನಂತರ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೂ ವಿದ್ವತ್ತಿಗೂ ಬುನಾದಿ ಹಾಕಿದವರು. ಹಳಗನ್ನಡ ಮತ್ತು ನಡುಗನ್ನಡದ ಪ್ರಕಟಿತ ಹಾಗೂ ಅಪ್ರಕಟಿತ ಗ್ರಂಥಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅವರಿಗೆ ಕರತಲಾಮಲಕವಾಗಿದ್ದವು. ಅವರ ವಿದ್ವದ್ದಾಹ ಎಷ್ಟಿತ್ತೆಂದರೆ ಅಪ್ರಕಟಿತ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಓದುತ್ತಾರೆ. ಈಗಿನ ಕನ್ನಡ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಉಪೇಕ್ಷೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಶಾಸನಗಳನ್ನವರು ವ್ಯಾಸಂಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಸ್ಮರಣ ಶಕ್ತಿ ಅದ್ಭುತ. ಅದೆಷ್ಟು ಕಂದ, ವೃತ್ತ, ಷಟ್ಪದಿಗಳು ಅವರ ಬಾಯಿಂದ ಲೀಲಾಜಾಲ ವಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದವೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿದರೆ ಈಗಿನ ಕಾಲದ ಪಂಡಿತರು ನಂಬಲಾರರು. ಹಳಗನ್ನಡ – ನಡುಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪದ, ಪದ್ಯ, ವಾಕ್ಯಗಳ ಬಗೆಗೆ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ಏನಾದರೂ ಸಂಶಯ ಉಂಟಾದರೆ ಕೂಡಲೆ ದೊಲನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ದೊಲನ ಮಂದಹಾಸ ಬೀರುತ್ತ ತುಸು ತಲೆಯಲ್ಲಾಡಿಸಿ ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟ ಪದ್ಯ, ಪದಗುಂಪಿನ ಮತ್ತು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಸಲೀಸಾಗಿ

* ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆಯವರು ದಿನಾಂಕ ೧೪-೦೨-೦೬ರಂದು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಭಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಆಯೋಜಿಸಿದ್ದ ಪ್ರೊ. ಡಿ.ಎಲ್. ನರಸಿಂಹಚಾರ್ ಶತಮಾನೋತ್ಸವ ಸಮಾರಂಭ ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಮಂಡಿಸಿದ್ದ ಪ್ರಬಂಧದ ವಿಸ್ತೃತ ರೂಪ.

ಕೃಷ್ಣರಾಜಸಾಗರದ ತೂಬಿನ ಕದಗಳನ್ನು ತೆರೆದಾಗ ನುಗ್ಗುವ ನೀರಿನಂತೆ ಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು". ಈ ನುಡಿಮುತ್ತುಗಳು ಅವರ ವಿದ್ವತ್ ಹಿರಿಮೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ.

ಪಾಂಡಿತ್ಯವೆಂದರೆ ಕೇವಲ ವಿಷಯ ರಾಶಿಯ ಸಂಗ್ರಹವಲ್ಲ. ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಆ ವಿವಿಧ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಮರೆಯಾಗಿರುವ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಊಹಿಸಿ ಗ್ರಹಿಸಿ, ಎಳೆಗಳ ತೊಡಕುಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಕೂಡಿಸಿ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಬೆಳಗುವ ಸಂಯೋಜಕ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಉಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರು. ಕನ್ನಡದ ಪ್ರತಿಮಾತಿನ ಜೀವಾಳವನ್ನು ಹುಡುಕುವ ಮನೋಧರ್ಮದವರಾಗಿದ್ದರು. ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯ ವಿಮರ್ಶಕನೂ ಶೋಧಕನೂ ಕವಿಚರಿತ್ರೆಕಾರನೂ ಆಗಬೇಕಾದರೆ ಮೊದಲಿಗೆ ಆತನು ಸಾಹಿತಿಯೂ ರಸಜ್ಞನೂ ಆಗಿರಬೇಕೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಡಿ.ಎಲ್.ಎನ್. ಅವರು ಒಳ್ಳೆಯ ನಿದರ್ಶನ. ಡಿ.ಎಲ್.ಎನ್. ಅವರ ಹಳಗನ್ನಡ, ಶಾಸನ, ಓಲೆಗರಿಗಳು, ಹಳೆಯ ಕರಡು ಪ್ರತಿಗಳು ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಅತ್ಯುತ್ಸಾಹದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹಸಿವು ದೈಹಿಕ ಹಸಿವನ್ನು ಅಡಗಿಸಿ ಬಿಡುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಛಂದಸ್ಸುಗಳ ಸಂವರ್ಧನೆಗಾಗಿಯೇ ಇಡೀ ಜೀವಮಾನವನ್ನೇ ಮುಡುಪಾಗಿಟ್ಟು ಶ್ರಮಿಸಿದ ಅವರ ಹೆಸರು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಚಿರಸ್ಥಾಯಿಯಾದುದು.

ಮೂಲತಃ ಸಂಶೋಧಕರಾದ ಡಿ.ಎಲ್.ಎನ್. ಅವರು ಮೂಲ ಆಕರಗಳು ಸರಿಯಾಗಿ ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕವಿಕಾವ್ಯಗಳು ಓಲೆಗರಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಂತಹ ಸಂದರ್ಭ ದಲ್ಲಿಯೇ ಸುಮಾರು ೬೦ ಸಂಶೋಧನ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅವೆಲ್ಲವೂ ಪೀಠಿಕೆ–ಲೇಖನಗಳು ಎಂಬ ಬೃಹತ್ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ಒಂದೆಡೆಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಇವರ ಸಂಶೋಧನೆಯು ಕವಿ ಕಾಲ ವಿಚಾರ ಛಂದಸ್ಸು ಭಾಷೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಕ್ಲಿಷ್ಟ ಪದಗಳ ಅರ್ಥ ನಿರ್ಣಯ ಹಾಗೂ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

ಛಂದಸ್ಸು ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅವರ ಸಂಶೋಧನೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಕನ್ನಡ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಸಂವರ್ಧನೆಗಾಗಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ದುಡಿದ ವಿದ್ವಾಂಸರಲ್ಲಿ ಇವರು ಮೇಲ್ತರಗತಿ ಯವರಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಶಾಸನ – ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವ ಹಲವು ಛಂದೋರೂಪಗಳನ್ನು ಪ್ರಥಮ ಬಾರಿಗೆ ಶೋಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಛಂದಸ್ಸನ್ನು ಕುರಿತ ಅವರ ಐದು ಮೌಲಿಕವಾದ ಸಂಶೋಧನಾ ಲೇಖನಗಳು ಇಂದಿಗೂ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿ ಕೊಂಡಿವೆ. ಈ ಲೇಖನಗಳು ಸಂಗ್ರಹಣೆ – ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗಷ್ಟೇ ಸೀಮಿತವಾಗದೆ ಹೊಸ ವಿಷಯ ಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು ಛಂದಸ್ಸನ್ನು ಕುರಿತಾದ ಸಂಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತರ ಹೆಜ್ಜೆಗುರುತು ಗಳಾಗಿವೆ.

ಧವಳವೆಂಬ ಹಾಡಿನ ಸ್ವರೂಪ ಎಂಬ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಹಾಡುಗಬ್ಬ ಪ್ರಕಾರದ ಧವಳ ಹಾಡಿನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಧವಳ ಎಂದರೆ ಮದುವೆ ಮುಂತಾದ ಮಂಗಳ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಹಾಡು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯ ವಿಶಿಷ್ಟ ರೀತಿಯ ಹಾಡಾದ ಧವಳವನ್ನು ಮೊದಲಿಗೆ ಗುರುತಿಸಿ ಅದರ ಲಕ್ಷಣವಾದ ಮಾತ್ರಗಣಾನ್ವಿತವಾದ ಚತುಷ್ಪದಿ,

ಅದರ ಪ್ರತಿಪಾದದಲ್ಲಿ ೨ ಷಣ್ಮಾತ್ರ ಗಣಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಆದಿಪ್ರಾಸ ನಿಯತವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಿ ಮದ್ರಾಸ್ ಓರಿಯಂಟಲ್ ಲೈಬ್ರರಿಯಲ್ಲಿ 'ಧವಳದ ಹಾಡು' ಮುಂತಾದವು ಹೆಸರಿನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಕೆಲವು ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು ಪ್ರಥಮಬಾರಿಗೆ ಪರಿಚಯಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಹಾಡು ೧೦ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ರನ್ನನ ಕಾವ್ಯದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತೆಲುಗು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಧವಳ ಹಾಡಿನ ಉಲ್ಲೇಖ ಇದ್ದು ತೆಲುಗಿನ ಧವಳದ ಜೊತೆಗೆ ಕನ್ನಡದ ಧವಳಗಳನ್ನು ತೌಲನಿಕವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಕವಿಗಳು ಧವಳಮಟ್ಟಿನ ೬ ಮಾತ್ರೆಗಳ ಗಣವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾದ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು (ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ., ಕುವೆಂಪು, ಪು.ತಿ.ನ.) ರಚಿಸಿರುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾ ರನ್ನನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಧವಳ ಹಾಡು ನಂತರದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದ ಕವಿದೃಷ್ಟಿಗೆ ಹೇಗೋ ಗೋಚರವಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ರೂಪಾಂತರಗೊಂಡು ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೂವಿನ ಹಡಗಲಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೫೫ರ ಕೋಗಳಿ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಕೋಗಳಿ ನಾಡಿನ ಇಂದ್ರಕೀರ್ತಿ ಮುನೀಂದ್ರರೆಂಬ ಜೈನಮುನಿಯ ಪ್ರಶಂಸೆಯ ಕುರಿತಾದ ಶಾಸನ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ತೋಮರರಗಳೆ ಉಲ್ಲೇಖವಿರುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಅದರ ಲಕ್ಷಣ ಹಾಗೂ ಹೆಸರಿನ ಔಚಿತ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು 'ತೋಮರರಗಳೆ' ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ತೋಮರರಗಳೆ ಲಲಿತರಗಳೆಯ ಲಕ್ಷಣಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ ಪ್ರತಿಪಾದದ ೫ ಮಾತ್ರೆಗಳ ೪ ಗಣಗಳು, ಎರಡೆರಡು ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಆದಿ ಮತ್ತು ಅಂತ್ಯಪ್ರಾಸಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಲಲಿತ ರಗಳೆಯ ಬದಲಿಗೆ ತೋಮರರಗಳೆ ಎಂದು ಕರೆದ ಉದ್ದೇಶ ವೇನೆಂಬುದನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಶಾಸನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಲಲಿತ ರಗಳೆಯ ಪದ್ಯಜಾತಿ ಹೆಸರು ಇರಲಿಲ್ಲವೇ ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ ತೋಮರರಗಳೆಯ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಛಂದೋ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ರಗಳೆ ಪ್ರಕಾರದ ೩, ೪, ೫ ಇತ್ಯಾದಿ ಮಾತ್ರಾ ಗಣಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಶಾಸನೋಕ್ತ ತೋಮರ ರಗಳೆಯು ೫ ಗಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ತೋಮರ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಲಭಿಸಿದ್ದರ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ವಿರಹಾಂತನ ವೃತ್ತಿ ಜಾತಿ ಸಮುಚ್ಚಯದಲ್ಲಿ ಪಂಚಕಲದ ನಾಮಾಂತರಗಳಾದ ಅಸಿ, ಅಶನಿ, ತೋಮರ, ಕನಕ, ಕರಪಾಲ, ಕ್ಷುರಪ್ರ, ಬಾಣ, ಚಾಪಾಸನ, ಧನಸ್ ಇತ್ಯಾದಿ ಆಯುಧ ಪ್ರಕಾರಗಳ ನಾಲ್ಕು ಹೆಸರುಗಳು ಪಂಚಮಾತ್ರಾ ಗಣಃ ನಿರ್ದೇಶನಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಗಗೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿ 'ತೋಮರ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಪಂಚಮಾತ್ರಾಗಣವೆಂತಲೂ ಅದರ ವಿನ್ಯಾಸದಿಂದ ಕೂಡಿದ ರಗಳೆ ಪ್ರಕಾರಕ್ಕೆ 'ತೋಮರರಗಳೆ' ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಈಗ ಲಲಿತರಗಳೆಯೆಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಪದ್ಯಜಾತಿಗೆ ಆ ಹೆಸರು ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇದ್ದಿರಲಾರದು. ಸುಮಾರು ೫೦ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ನೀಡಿದ ಇವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಇಂದಿಗೂ ಸರ್ವಸಮ್ಮತವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ.

ಇವರ "ಮಾನಸೋಲ್ಲಾಸದಲ್ಲಿ ಛಂದಸ್ಸು" ಎಂಬ ಲೇಖನವು ಸಂಶೋಧನ ಮೌಲ್ಯದಿಂದ

ಕೂಡಿದೆ. ಮುಮ್ಮಡಿ ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಮಾನಸೋಲ್ಲಾಸದಲ್ಲಿಯ ಚತುರ್ಥವಿಂಶತಿಯ ೧೬ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಛಂದಸ್ಸಿನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳು ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದ್ದು, ಅಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತ, ಪ್ರಾಕೃತ, ಕನ್ನಡ ಛಂದಸ್ಸುಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವೃತ್ತ ಛಂದಸ್ಸುಗಳ ಪ್ರಭೇದವು ಯಾವ ರೀತಿ ವರ್ಣಮಾತ್ರಾದಿ ಸಂಖ್ಯೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಉದಾಹರಣೆ ಸಹಿತ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕರ್ಣಾಟಕ ವಿಷಯಜಾತಿಗಳ ಉಲ್ಲೇಖ ಇದರಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ಮೊದಲಬಾರಿಗೆ ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಚ್ಚಕನ್ನಡ ಛಂದೋರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ತ್ರಿಪದಿಯ ಲಕ್ಷಣ ಹಾಗೂ ಪ್ರಯೋಗ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮಾನಸೋಲ್ಲಾಸದಲ್ಲಿ ಅಂಶಷಟ್ಪದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೋಲುವ ಪ್ರಯೋಗವೊಂದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಆ ಪದ್ಯದ ಪಾಠವನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ ಅಂಶ ಷಟ್ಪದ ಲಕ್ಷಣಾನ್ವಿತವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಗಡಣದಿಂದುರಗನ
ಪೆಡೆವಣಿಗಳ ದೀಪ್ತಿ
ಗೆಡೆಗೊಂಡು ತಮಗೆತ್ತುವಾರತಿಯಾ
ಸೊಡರ್ಗಳ ಪೋಲೆಪಾ
ಲ್ಗಡಲೊಳಿರ್ದಾ ವಿಷ್ಣು
ಕುಡುತಿಕ್ಕಿನಮಗಿಷ್ಟ ಸಂಸಿದ್ಧಿಯಂ

ಈ ಷಟ್ಪದಿಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮುಮ್ಮಡಿ ಸೋಮೇಶ್ವರನು ಇದು ಕರ್ಣಾಟ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಡತಕ್ಕದ್ದು, ಪ್ರಾಸಗಳನ್ನುಳ್ಳದ್ದು, ತಾಳರಹಿತವಾದದ್ದು, ಅನುಪ್ರಾಸಾತ್ಮಕವಾದದ್ದು, ಕಥೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ತ್ರಿಪದಿಯನ್ನು ಧಾನ್ಯವನ್ನು ಒರಳಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಕುಟ್ಟುವಾಗಲೂ ಶೃಂಗಾರ ವಿಪ್ರಲಂಭಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವಾಗಲೂ ಹಾಡಬೇಕು. ಕಥನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಷಟ್ಪದಿಯನ್ನು ಬಳಸಬೇಕು ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಅವುಗಳ ಬಳಕೆಯ ಸಂದರ್ಭ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಾನಸೋಲ್ಲಾಸದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾದ ಅಂಶಷಟ್ಪದದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಸೋಮೇಶ್ವರನ (೧೧೨೬-೧೧೩೯) ಕಾಲಕ್ಕಾಗಲೇ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಷಟ್ಪದೀ ನಿಬದ್ಧವಾದ ಕಥನಕಾವ್ಯಗಳು ರಚಿತವಾಗಿದ್ದವೆಂಬ ನೂತನ ಅಂಶವನ್ನು ಈ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಿರುವುದು ಮಹತ್ತರವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅವು ಯಾವುವೂ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಶೋಧಿತಗೊಂಡಿಲ್ಲ.

ಛಂದೋಂಬುಧಿಕಾರನು ತನ್ನ ಛಂದೋಬುಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರಾಲಯದ ಆರು ಷಟ್ಪದಿಗಳಿಗಿಂತ ಮೊದಲಿಗೆ ಅಂಶಲಯದ ಷಟ್ಪದ ಇದ್ದಿತು ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿ ಅದರ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಅಂಶ ಷಟ್ಪದಿಯ ಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳ ಪದ್ಯದ ಪಾಠ ಕೆಟ್ಟಿದ್ದಿತು. ತೀ.ನಂ.ಶ್ರೀ. ಯವರು ಅಂಶಷಟ್ಪದದ ಲಕ್ಷಣದ ಪಾಠವನ್ನು ಪುನರ್ರಚಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಮೇಲೆ ಅಂಶಷಟ್ಪದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೋಲುವ ಪದ್ಯಗಳ ಶಾಸನಗಳು ಹಾಗೂ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿರಳವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಡಿ.ಎಲ್.ಎನ್. ಒಬ್ಬರು. ಮೂರು ಷಟ್ಪದಗಳು ಲೇಖನದಲ್ಲಿ, ಡಾ॥ ಜಿ.ಎಸ್. ಗಾಯ್ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೬೭ರ ಬಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಇಂಡಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಚಡಚಣ ಗ್ರಾಮದ ೧೩೩ನೆಯ

ಸಂಖ್ಯೆಯ ಶಾಸನದ ೧೭ರಿಂದ ೨೨ರ ಪಂಕ್ತಿಗಳು ಗದ್ಯದಂತೆ ಅಚ್ಚಾಗಿದ್ದವು. ಡಿ.ಎಲ್.ಎನ್. ಅವರು ಈ ಶಾಸನದ ಪಂಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಓದಿ ಅಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾಸಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಅವು ಪದ್ಯ ರೂಪಗಳಾಗಿವೆ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿ ಗದ್ಯದ ಸಾಲುಗಳನ್ನು ೩ ಪದ್ಯಗಳನ್ನಾಗಿ ಪುನರ್ರಚಿಸಿದರು. ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ:

ರಾಜಿತ ಭುವನಕ್ಕೆ
ವಾಜಿಗಾಗರವಲ್ಲಿ
ರಾಜಧಾನಿಯವೆನಿಪ ಚಟಿತಾಣ
ರಾಜ ಸೇವ್ಯ ಪ್ರಭು
ರಾಜ ಚಟ್ಟನ ಪುತ್ರ
ರಾಜಿತ ಕೀರ್ತಿ ವಿಳಾಸಂ ದಾಸ

ಈ ಮೂರು ಪದ್ಯಗಳ ಛಂದಸ್ಸನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ ಅಂಶ ಛಂದಸ್ಸಿನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಮಾರ್ಪಾಡು ಮಾಡಿ ಇವು ಅಂಶ ಷಟ್ಪದದ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೋಲುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ವಿದ್ವಾಂಸರು ಪರಿಶೋಧಿಸಿದ ಅಂಶ ಷಟ್ಪದಿಯ ಪ್ರಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಇವರೇ ಶೋಧಿಸಿದ್ದಾರೆಂಬುದು ಗಮನಿಸತಕ್ಕ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ.

ಕುಮುದೇಂದು ರಾಮಾಯಣದ ಪರಿಷ್ಕರಣದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥದೊಳಗೆ ಪರಿವರ್ಧಿನಿ ಷಟ್ಪದಿ ಸಂಧಿಗಳು ಬಂದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಅಶುದ್ಧವಾಗಿರುವುದು. ಪದ್ಯದ ಆರನೆಯ ಚರಣವು ೨, ೩, ೪, ೫, ೬ ಮಾತ್ರೆಗಳಿಂದ ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಹೋಗಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯ ಮುಖ್ಯ ಸಮಸ್ಯೆಯಾದ ಪರಿವರ್ಧಿನಿ ಷಟ್ಪದಿಯ ಲಕ್ಷಣವೇನು? ಎಂಬುದರ ಬಗೆಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕುಮದೇಂದುವಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಂಶಗಣ ಮಾತ್ರಾಗಣಕ್ಕೆ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ತಿರುಗಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವನು ಆರನೆಯ ಪಾದದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಗಣವನ್ನಿಟ್ಟರೆ ಪದ್ಯ ಹೇಗೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ಈ ತೆರನಾದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನಿದರ್ಶನ ಸಹಿತ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಳೆಯ ಅಂಶಗಣಪದ್ಧತಿ ರೂಪಾಂತರವನ್ನು ಹೊಂದುವ ಸಂಧಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕುಮದೇಂದುವಿನ ಕಾವ್ಯ ರಚನೆ ನಡೆಯಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ರಾಘವಾಂಕ ಕುಮಾರ ಪದ್ಮರಸ ಷಟ್ಪದಿಗಳಲ್ಲಿಯ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಮಾತ್ರಾಗಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಹಾಗೆ ಕುಮದೇಂದು ರಾಮಾಯಣದ ಷಟ್ಪದಿಯ ಕೊನೆಯ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಮಾತ್ರಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಪರಿವರ್ಧಿನಿ ಷಟ್ಪದಿಯನ್ನು ಮೊದಲಿಗೆ ಕುಮದೇಂದುವೇ ಬಳಸಿರುವುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಆಧಾರ ಸಹಿತವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ತಳಂಗೆರೆ ಶಾಸನದ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಮಹತ್ವದ ಬಗ್ಗೆ ವಿದ್ವತ್ಪೂರ್ಣವಾದ ಲೇಖನವನ್ನು ಎನ್. ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣರಾವ್ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಬರೆದಿದ್ದು ಎಪಿಗ್ರಾಫಿಯಾ ಇಂಡಿಕಾ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಶಾಸನವು ಉತ್ಸಾಹ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿದ್ದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಟಿ.ವಿ. ವೆಂಕಟಾಚಲಶಾಸ್ತ್ರೀಗಳ ಕನ್ನಡ ಛಂದಸ್ಸು ಪುಸ್ತಕಕ್ಕೆ ಬರೆದಿರುವ ಬೆಲೆಬಾಳುವ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಛಂದಸ್ಸಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹಲವು ನೂತನ ಸಂಗತಿಗಳ ಸುಳುಹುಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಛಂದಸ್ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಂಡ ಪಂಡಿತರಾಗಿದ್ದ ಡಿ.ಎಲ್.ಎನ್. ಅವರಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಛಂದೋ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಅವರ ತುದಿನಾಲಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನರ್ತಿಡುತ್ತಿದ್ದವಂತೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಜಿ. ಬ್ರಹ್ಮಪ್ಪನವರು ಒಂದೆಡೆ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಎಂ.ಎ. ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಛಂದಸ್ಸನ್ನು ಕುರಿತು ಪಾಠ ಹೇಳಿದ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳೇ ಆಕರಗ್ರಂಥಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಛಂದಸ್ಸಿನ ಬಗೆಗೆ ಅವರು ತಯಾರಿಸಿದ್ದ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಪೂರ್ಣ ವಿಶ್ವಾಸವಿದ್ದಿತಂತೆ. ಕೆಲವನ್ನು ತಿದ್ದಿ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಬರೆದು ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕೆನ್ನುವ ಉದ್ದೇಶ ಅವರಿಗಿದ್ದಿತು. ಪೀಠಿಕೆಗಳು ಲೇಖನಗಳು ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಕಟವಾದ ತಕ್ಷಣ ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಅವರು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಇದ್ದರಂತೆ. ಆದರೆ ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ವಿಧಿವಶರಾದುದು ಕನ್ನಡ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ತುಂಬಲಾರದ ನಷ್ಟವೇ ಸರಿ.

ಛಂದಸ್ಸನ್ನು ಕುರಿತಾದ ಇವರ ಸಂಶೋಧನಾ ಲೇಖನಗಳು ಕನ್ನಡ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಬಗೆಗೆ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಮುಂದಿನವರು ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಶೋಧನೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು ವಿಸ್ತರಿಸಲು ಸೋಪಾನವಾಗಿದೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕುರಿತ ಸಂಶೋಧನೆ

ಡಿ.ಎಲ್.ಎನ್. ಅವರ ಸಂಶೋಧನೆಯು ಮಾಹಿತಿಯ ಹಾಗೂ ವರ್ಣನೆಯ ನೆಲೆಯನ್ನು ದಾಟಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ – ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯ ನೆಲೆಯನ್ನು ಕೆಲವೆಡೆ ತಲುಪಿದೆ. ಅನೇಕ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಆಕರಗಳನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡು ಕಣ್ಣೆದುರು ಹರಡಿಕೊಂಡು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಬಿಡಿಯಾಗಿ ಕಟ್ಟಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿರುವುದನ್ನು ಇವರ ಲೇಖನಗಳು ಸಾಬೀತು ಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ವಿವಿಧ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಆಕರಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ರೀತಿ, ಪಟ್ಟ ಪರಿಶ್ರಮ, ರೂಪಿಸಿದ ಸಂಯೋಜನ ಕ್ರಮ, ಮಾಡಿದ ತರ್ಕ, ಎತ್ತಿದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಮುಂದಿನ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನು ನೀಡಿದವು.

ಡಿ.ಎಲ್.ಎನ್. ಅವರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಕುರಿತಾದ ಸಂಶೋಧನಾ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಎರಡು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

೧) ಚರಿತ್ರೆಯ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿ ರಚಿಸಿದ ಅರಸು ಮನೆತನಗಳ ಕಾಲದ ಧರ್ಮ–ಸಾಹಿತ್ಯ–ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಕುರಿತಾದ ಲೇಖನಗಳು.

೨) ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ವಿವಿಧ ರೂಪಗಳಾದ ಭಾಷಿಕ ಸಂಕೇತಗಳು, ದೈವಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಸಂಕೇತನಿಷ್ಠ ಪರಿಭಾಷೆ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಆಚರಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕೆಲವು ವಿಶಿಷ್ಟ ಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥ ಹಾಗೂ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯ ಕುರಿತಾದ ಲೇಖನಗಳು.

ಕರ್ನಾಟಕ ಪರಂಪರೆ ಭಾಗ – ೨ರಲ್ಲಿಯ ಇವರ ಶಾತವಾಹನರ ಕಾಲದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಸಮಾಜ ಲೇಖನವು ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಸು. ೪೫೦ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಆಳಿದ ಶಾತವಾಹನರ ಕಾಲದ ವಿರಳವಾಗಿ ದೊರೆತಿರುವ ಶಾಸನಗಳು, ನಾಣ್ಯಗಳು, ಸ್ಮಾರಕಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ ಸಾಕ್ಷ್ಯಾಧಾರಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಆ ಕಾಲದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಶಾತವಾಹನರ ಕಾಲದ

ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚರಿತ್ರೆಯೆಂದರೆ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ನೂರಾರು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಸ್ಥಳೀಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹರಡುತ್ತಿದ್ದ ಆರ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು ಎಂದು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಕಾಲದ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮ, ವೈದಿಕಧರ್ಮ, ಜೈನಧರ್ಮ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಕುರಿತು ಪರಿಚಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶಾಸನಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರಾಕೃತಭಾಷೆಯಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ ಪ್ರಾಕೃತವು ರಾಜ್ಯದ ಅಧಿಕೃತ ಭಾಷೆಯಾಗಿತ್ತೆಂದೂ, ಕನ್ನಡ ಅಥವಾ ತೆಲುಗು ಎಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾದ ಯಾವುದೇ ಶಬ್ದ, ಸ್ಥಳನಾಮ, ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮಗಳು ಯಾವುವೂ ಆ ಕಾಲದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ನಿಲುವು ಈಗಲೂ ಸ್ವೀಕರಾರ್ಹವಾಗಿದೆ.

ವಿಜಯನಗರ ಅರಸರ ಕಾಲದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಎರಡೂವರೆ ಶತಮಾನಗಳ ಕಾಲದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿತವಾದ ಅಂಶಗಳು ವಿಜಯನಗರದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕಲೆಗಳ ಉಚ್ಚ ಹಾಗೂ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಗುರುತಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕವಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆಂಗ್ಲಭಾಷೆಯಲ್ಲಿರುವ ಇಮ್ಮಡಿ ಅರಕೇಸರಿಯ ವಂಶಾವಳಿ ಲೇಖನವು ವೇಮುಲವಾಡದ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಕಾಲದ ಚರಿತ್ರೆಯ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಜಯಕರ್ನಾಟಕ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ ಲಿಂಗಾರ್ಚನೆ ಮತ್ತು ಲಿಂಗಾರಾಧನೆ ಲೇಖನವು ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಸೀಮಿತ ಆಕರಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ವೀರಶೈವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವಂತಾಗಿದೆ.

ಜಕ್ಕಣಾಚಾರ್ಯ ಎಂಬ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಹೊಯ್ಸಳ ದೇವಾಲಯಗಳ ಕಟ್ಟಿದ ಶಿಲ್ಪಿಯೆಂದು ಐತಿಹ್ಯವಿರುವ ಜಕ್ಕಣಾಚಾರ್ಯರ ಬಗೆಗೆ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಾ ಜಕ್ಕಣ್ಣ, ಜಕ್ಕಣಾಚಾರ್ಯ, ಜಕ್ಕಪ್ಪ ಎಂಬುವು ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವ ಹೆಸರುಗಳು. ಈ ಹೆಸರಿನ ಶಿಲ್ಪಿಗಳು ಇದ್ದಾರೆಂಬುದನ್ನು ಶಾಸನಗಳ ಉಲ್ಲೇಖದಿಂದ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಜಕ್ಕಣ್ಣ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದೆಂದೂ ಆ ಹೆಸರುಗಳುಳ್ಳವರಲ್ಲಿ ಹಲವರು ಶಿಲ್ಪಿಗಳು ಆಗಿದ್ದರು ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜಕಣಾಚಾರಿ ಹೆಸರಿನ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಇದ್ದು ಒಂದೆರಡು ಚೆನ್ನಕೇಶವ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ ನಂತರ ಅದೇ ಜನರ ಬಾಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಕಥೆಗಳ ಐತಿಹ್ಯಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಜಕಣಾಚಾರಿ ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಾಚೀನ ಪರಂಪರೆಯ ದ್ಯೋತಕವಾದ 'ಇಸಿಲ' ಶಬ್ದವನ್ನು ತಮಿಳು ಮುಂತಾದ ಭಾಷಾಕೋಶಗಳ ಆಧಾರದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಗನ್ನಡದ ಸ್ಥಳವಾಚಿ ಎಂಬುದಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿದ್ದು, ಕ್ಷೌರದಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ಷೌರಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ಇಸಿಲ' ಅಚ್ಚಗನ್ನಡ ಸ್ಥಳವಾಚಿ ಪದ ಎಂಬ ಸೂಚನೆ ಅವರಿಗೆ ಹೊಳೆಯಿತಂತೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇಂದು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯ ಬಗೆಗೆ ಚರ್ಚಿಸುವಾಗ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಇಸಿಲ' ಶಬ್ದ ಕನ್ನಡದ ತೇದಿಯುಳ್ಳ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನತಮ ಪದವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ ಎಂದು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತೇವೆ.

ಕನ್ನಡ ಪದಗಳ ಭಾವಕೋಶ, ಅರ್ಥಕೋಶ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡು ಬಹುಕಾಲ

ಅರ್ಥವಾಗದೆ ಉಳಿದಿದ್ದ ಕೆಲವು ವಿಶಿಷ್ಟ ಪದಗಳಿಗೆ ಜನತೆಯೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆತ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಅನುಭವಗಳ ಮೂಲಕ ಅರ್ಥವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ರಾಘವಾಂಕನ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೇಗಾಳಿ, ಕಿಗ್ಗಾಳಿ ಎಂಬ ಪದಗಳ ಬಳಕೆ ಇತ್ತು. ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿದ್ದ ಈ ಪದಗಳಿಗೆ ಯಾವ ನಿಘಂಟಿನಲ್ಲಿಯೂ ಅರ್ಥ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅರ್ಥ ತಿಳಿಯದ ಕಗ್ಗಂಟಾಗಿದ್ದ ಈ ಪದಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಬೇಸಿಗೆ ರಜದಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಉಂಟಾದ ಅನುಭವದ ಮೂಲಕ ಪರಿಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಪಟ್ಟಣ ಬಿಟ್ಟು ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾದ ಅವಕಾಶ ಒದಗಿದಾಗ (೧೯೪೧) ಆ ಹಳ್ಳಿಯ ಸುತ್ತಲೂ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಸಾಲು, ಕಣಿವೆಗಳಲ್ಲಿ ದಟ್ಟವಾದ ಕಾಡು ಇದ್ದಿತು, ನಾಲ್ಕಾರು ಬಂಧುಗಳೊಡನೆ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಸುತ್ತಾಡಿ ಒಂದೆಡೆ ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಅವರ ನಂಟರೊಬ್ಬರು ತಮ್ಮ ಬೇಟೆಯ ಅನುಭವವನ್ನು ಹೇಳುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ಹುಲಿ ಹೊಂಚು ಕಾದು ಹಸುವನ್ನು ಹೇಗೆ ಹಿಡಿದು ಕೊಲ್ಲುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ಮೈದುಂಬಿ ವರ್ಣಿಸುತ್ತ ಹುಲಿ ಕಿಗ್ಗಾಳಿಗೆ ಬಂತು' ಎಂದು ಅಭಿನಯಿಸಿ ತೋರಿಸಿದರಂತೆ. ಬಹುಕಾಲದಿಂದಲೂ ಡಿ.ಎಲ್.ಎನ್. ಅವರನ್ನು ಪೀಡಿಸುತ್ತ ಈ ಪದ ನಂಟರೊಬ್ಬರ ಬೇಟೆಯ ಅನುಭವದ ಸಂದರ್ಭ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಾಗ ಎದ್ದು ಕುಣಿದಾಡುತ್ತ ಅವರ ಕೈ ಹಿಡಿದು ಸ್ವಾಮಿ ಕೊಂಚ ತಾಳಿ ಕಿಗ್ಗಾಳಿ ಎಂದರೆ ಏನು? ಎಂದು ಕೇಳಿದರಂತೆ. ಅವರು ನಕ್ಷೆ ಬರೆದು ಅದನ್ನು ವಿವರಿಸಿದರಂತೆ. ಅರ್ಥ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದ ಈ ಪದಗಳಿಗೆ ಡಿ.ಎಲ್.ಎನ್. ಅವರು ನಂತರ ವಿವರಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ನೀಡಿದರು. ಬೇಟೆಯಾಡುವ ಮೃಗದ ಮೇಲಿಂದ ಬೇಟೆಗೆ ಗುರಿಯಾದ ಪ್ರಾಣಿಯ ಕಡೆಗೆ ಬೀಸುವ ಗಾಳಿಗೆ ಮೇಗಾಳಿಯೆಂದೂ, ಪ್ರಾಣಿಯ ಕಡೆಯಿಂದ ಆ ಮೃಗದ ಕಡೆಗೆ ಬೀಸುವ ಗಾಳಿಗೆ ಕಿಗ್ಗಾಳಿಯೆಂದೂ ಎಂಬ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ, ಪಂಪಭಾರತ ಹಾಗೂ ಸಮಯ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸಲ್ಪಟ್ಟಂತಹ 'ಒಲ್ಲಣಿಗೆ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಬೇರೊಬ್ಬ ವಿದ್ವಾಂಸರು 'ಆದ್ರವಸ್ತ್ರ' ಎಂದು ಊಹಿಸಿದ್ದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ತುಳುಭಾಷೆಯ ನಿಘಂಟಿನ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆದು 'ಮೀಯುವಾಗ ಉಡುವ ಜಾಳು ಜಾಳಾದ ಬಟ್ಟೆ' ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಬಾದುಬ್ಬೆ ಶಬ್ದವು ಗ್ರಾಮದೇವತೆಯ ಹೆಸರು ಎಂಬುದನ್ನು ಶಾಸನಗಳು ಹಾಗೂ ಹಳಗನ್ನಡ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿಯ ಉಲ್ಲೇಖಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೯೭೨ರ ಅಮೋಘವರ್ಷದ ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯ 'ಬಾದುಬ್ಬೆಯ ಪರ್ವ', ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೯೯ರ ಕಂದಮರಸನ ಬಳ್ಳಿಗಾವೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯ 'ಬಾದುಂಬೆಯ ನೀಂ ಬಡಗಲ್', ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೮೫ರ ಕುರಗೋಡು ಶಾಸನದ ಬಾದುಂಬೆಯ ನೀಂ ಬಡಗಣ' ಎಂಬ ಹಾಗೂ ಸಮಯಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿಯ ಬಾದುಂಬೆಗೆ ಸಾವಿರವಂ ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನಾಧರಿಸಿ ಬಾದುಬೆ ದೇವತೆಯ ಹೆಸರು, ಆ ದೇವತೆಗಾಗಿ ಬಿಟ್ಟ ಭೂದಾನಗಳು ಬಾದುಂಬೆಯ ಪಾಳು ಎಂಬುದಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದವು ಎಂದು ಹೇಳಲಾದ ಜನಪದ ದೇವತೆಗಳಾದ ಬಳಾರಿ, ಮಾರಿ, ಕಾಳಿ ಮುಂತಾದ ದೇವತೆಗಳು ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ಪೂಜಾ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ನಯಸೇನನ ಧರ್ಮಾಮೃತ ಕೃತಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅಗ್ರಹಾರ ಶಬ್ದವನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸುವಾಗ ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿಯ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನಾಧರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಗ್ರಹಾರ ಶಬ್ದವು ಅಗ್ರ + ಆಹಾರ ಎಂಬ ಎರಡು ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಮಸ್ತ ಪದವೆಂದು ಆಹಾರ ಎಂಬುದು ವಿಷಯ ವಾಚಕವೆಂದೂ ಆಹಾರದ ಸವೆದ ರೂಪ ಹಾರವೆಂದೂ ಆ ಸಮಸ್ತರೂಪ ಸೌಲಭ್ಯಾಕಾಂಕ್ಷೆಯ ಮೂಲಕ ಅಗ್ರಾಹಾರ ಎಂಬುದು ಅಗ್ರಹಾರ ಎಂಬ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿದೆಯೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ನಿಲುವನ್ನು ನಂತರದ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಒಪ್ಪದೆ ಬೇರೆ ನಿಲುವನ್ನು ತಾಳಿದ್ದಾರೆ. ಅಗ್ರಹಾರ ಸಮಾಸವನ್ನು ಅಗ್ರ + ಹಾರ ಎಂದು ಬಿಡಿಸಿದ್ದು (ಹಾಗ>ಹೃ>ಕೊಡು, ತೆಗೆದು ಕೊ) (ಅಗ್ರ – ಶ್ರೇಷ್ಠ) ಅಗ್ರಹಾರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಮದನಾವತಾರ ಎಂಬ ಪದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುವಾಗ ಅದು ಒಂದು ಬಗೆಯ ಛತ್ರಿಯ ಹೆಸರೆಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಅರಸರು ತಮ್ಮ ಆಸ್ಥಾನಕವಿಗಳಿಗೆ ಗೌರವ ಸೂಚಕವಾಗಿ ಅದನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬುದಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವ ಕಾರೋಹಣದ ಪಟೆಯ ಬಗೆಗೆ ವಿವೇಚಿಸುತ್ತ ಕಾರೋಹಣ ಎಂಬ ಊರಿನಲ್ಲಿ ತಯಾರಾದ ವಸ್ತ್ರವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕಾರೋಹಣ ಎಂಬ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಗುಣಮಟ್ಟದ ಬಟ್ಟೆಗಳು ತಯಾರಾಗುತ್ತಿದ್ದಿರಬೇಕು ಎಂಬುದು ಇದರಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಬರಡಗೆ' ಅಪೂರ್ವ ಶಬ್ದದ ಬಗೆಗೆ ಹೇಳುತ್ತ ಬರಡಗೆ ಎಂದರೆ ಮರದ ದಿಮ್ಮಿಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ ಕೋಟೆ ಎಂತಲೂ, ಪಟಂಗಾಸು ಎಂಬುದು ನಾಣ್ಯಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಚಿನ್ನ ಎಂಬುದನ್ನು ಆಧಾರಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಶಾಸನ ಹಾಗೂ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಸಲ ಉಲ್ಲೇಖಗೊಂಡಿರುವ ವಡ್ಡವಾರ ಪದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಶನಿವಾರ ದಿವಸ ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡಲು ಬಂದ ಹಳ್ಳಿಯ ಹೆಂಗಸೊಬ್ಬಳು ಇವರ ಮನೆಯ ಹತ್ತಿರ ಬಂದು ಬುದ್ಧಿ ಇವತ್ತು ವಡ್ಡವಾರ ಅಕ್ಕಿಕೊಡಿ ಎಂದು ಕೇಳಿದ ಹೇಳಿಕೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ವಡ್ಡವಾರಕ್ಕೆ ಶನಿವಾರ ಎಂದು ಅರ್ಥೈಸುತ್ತಾರೆ.

ಗೋವಿನ ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಬರುವ

> ಉದಯಕಾಲದೊಳೆದ್ದು ಗೊಲ್ಲನು
> ಮುದದಿ ತಿಲಕವ ಹಣೆಯೊಳಿಟ್ಟು
> ಚದುರ ಶಿಖೆಯನು ಹಾಕಿದ

ಎಂಬ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿಯ ಚದುರ ಶಿಖೆಯನು ಹಾಕಿದ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಚದುರಸಿಗೆಯನು ಹಾಸಿದ ಎಂದು ಪುನರ್ರಚಿಸಿರುವುದು ಜನಪದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಚಿತ್ರಣದಲ್ಲಿಯ ಅವರ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಜನಪದ ಕಾವ್ಯವಾದ ಗೋವಿನ ಹಾಡಿನ ಚದುರಸಿಗೆ ಪದ ಅರ್ಥವಾಗದೆ ಚದುರ ಶಿಖೆಯನ್ನು ಹಾಕಿದ ಎಂದು ಪಾಠ ಬದಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಉದಯ ಕಾಲ ದಲ್ಲೆದ್ದ ಗೊಲ್ಲ ಹಣೆಗೆ ತಿಲಕವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಗೋವುಗಳನ್ನು ಮೇಯುವುದಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟು ತಾನು ನಾಲ್ಕು ಮೂಲೆಗಳನ್ನುಳ್ಳದ್ದು ಅಂದರೆ ಚೌಕವಾದ ವಸ್ತ್ರವೊಂದನ್ನು ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಹಾಸಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡ ಎಂಬ ಅರ್ಥಬರುವ ಚದುರಸಿಗೆ ಪದವನ್ನು ಪುನರ್ರಚನೆಯ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬಗೆಗಿನ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯನ್ನು ಇದು ಸಾಬೀತು ಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಪೊರಸು ಶಬ್ದದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಇವರು ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ, ಪಂಪಭಾರತ, ಗದಾಯುದ್ಧ, ಸೂಕ್ತಿಸುಧಾರ್ಣವ, ಧರ್ಮಾಮೃತ, ಪಂಚತಂತ್ರ, ಜಗನ್ನಾಥ ವಿಜಯ, ಯಶೋಧರ ಚರಿತೆ, ಸಮಯಪರೀಕ್ಷೆ ಮುಂತಾದ ಚಂಪೂಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ವಿಭಿನ್ನ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ರೇಫೆಯುಕ್ತವಾದ ಪೊರಸು ಪದ ಪಾರಿವಾಳ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆಂದೂ ಪಾರಿವಾಳವು ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಅಪಶಕುನದ ಹಕ್ಕಿಯೆಂದು ಜನತೆಯ ನಂಬಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದಿತು ಎಂದು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶಕಟರೇಫೆಯುಕ್ತ 'ಪೊಱಸು' ಶಬ್ದ ಹಗ್ಗದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಮಂಚ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರತೀಕಗಳಾದ ಕೆಲವು ಶಬ್ದಗಳ ಮೂಲವನ್ನು ಕೆದಕಿ, ಬೆದಕಿ, ಸಿಕ್ಕು ಬಿಡಿಸಿ ತಲಸ್ಪರ್ಶಿಯಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಅವುಗಳ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಅವುಗಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಸಾಬೀತು ಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಶಬ್ದಗಳು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ಜನಜೀವನದ ಪ್ರತೀಕಗಳಾಗಿರುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಅವು ಯಾವ ರೀತಿ ಕನ್ನಡಿಗರ ಆಚಾರ, ವಿಚಾರ ನಂಬಿಕೆಗಳ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಸಹಾಯಕವಾಗಿವೆ. ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನೆಲೆಗಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕೊಡಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿರುವ ಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥ – ನಿಷ್ಪತ್ತಿಗಳು ದಿಢೀರನೆ ನಿರ್ಧರಿತವಾದವುಗಳಲ್ಲ. ಯಾವಾಗಲೋ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿ ಕಾಡಿದ ಅವರ ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಸುಪ್ತವಾಗಿದ್ದು ಅವಕಾಶ ದೊರಕಿದಾಗ ರೂಪಿತವಾದವುಗಳು. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಪದಗಳ ಅರ್ಥನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ವರ್ಷಗಳು ಸಂದಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ.

ಮೈಸೂರಿನ ಪ್ರಾಚ್ಯಸಂಶೋಧನಾ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯ ಸಿದ್ಧರಾಮನ ಸಾಂಗತ್ಯ ಎಂಬ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಅದನ್ನು ರಾಘವಾಂಕನ ಸಿದ್ಧರಾಮನ ಚರಿತೆಯೊಂದಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿ ಈ ಸಾಂಗತ್ಯ ಪ್ರಕಾರದ ಕೃತಿಯು ಹಾಲುಮತದ ಉತ್ಪತ್ತಿ ನಿರೂಪಣಾರ್ಥವಾಗಿದ್ದು ಇದನ್ನು ಮಂಕಯ್ಯನ ಚರಿತೆಯೆಂದು ಕರೆಯಬಹುದಾಗಿದೆಯೆಂಬ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ಮರುಳಮಂಕಯ್ಯನೇ ಹಾಲುಮತ ಸಮುದಾಯದ ಗೌಡಕುಲಕ್ಕೆ ಆದ್ಯನೆಂಬುದು ಮತ್ತು ಇದೇ ಆ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಸಂಗತಿ ಎಂಬುದನ್ನು ೧೯೬೭ರಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮುಂದೆ ಹಾಲುಮತ ಪುರಾಣಗಳಾದ ಸಿದ್ಧಮಂಕ ಚರಿತೆ ಮತ್ತು ತಗರಪವಾಡ ಕೃತಿಗಳು ಸಂಪಾದನೆಗೊಂಡು ಪ್ರಕಟಗೊಳ್ಳಲು ಕಾರಣೀಭೂತರಾದರು.

ಡಿ.ಎಲ್.ಎನ್. ಅವರು ಪಂಪಕವಿಯ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ ವಿಜಯವನ್ನು ತಲಸ್ಪರ್ಶಿಯಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದ ಪಂಪ ಭಾರತ ದೀಪಿಕೆ ಅವರ ಪಾಂಡಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಒರೆಗಲ್ಲಾಗಿದೆ. ಈ ದೀಪಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಡಮಾಡಿರುವ ಶಬ್ದಾರ್ಥನಿರ್ಣಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಪಂಪನು ಜೀವಿಸಿದ್ದ ಯುಗಧರ್ಮದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಕುರಿತಾದ ಅವರ ಬರೆಹಗಳು ಸ್ವಲ್ಪವೇ ಆದರೂ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಚೊಕ್ಕವೂ ಚಿಕ್ಕವೂ ಆಗಿವೆ. ಸತತವಾದ ಚಿಂತನೆ, ಅಭ್ಯಾಸಗಳ ದೀರ್ಘ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಫಲವಾಗಿ ಹೊರ ಹೊಮ್ಮಿದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಒಂದೊಂದೂ ಶಬ್ದ ಯಾವ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಯಾವ ಊರಿನ ಯಾವ ಸ್ಥಳದ ಶಾಸನದಲ್ಲಿದೆ, ಯಾವ ಕಾವ್ಯದ

ಯಾವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿದೆ ಎಂಬುದು ನಾಲಿಗೆಯ ತುದಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದುದು ಅವರ ಸ್ಮರಣಶಕ್ತಿಯ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿದೆ.

ಇವತ್ತಿನ ದಿನಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಡಿ.ಎಲ್.ಎನ್. ಅವರ ಸಂಶೋಧನೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡುವಾಗ ಕೆಲವರು ಇವರು ನಡೆಸಿದ ಶೋಧಗಳು ತೀರ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರತಕ್ಕವು ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಡಿ.ಎಲ್.ಎನ್. ಅವರು ಉಪೇಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿರುವ ಅಲಕ್ಷಿತ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಜ್ಞಾನಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿದ ಚಿಂತನೆ – ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗಳು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ – ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅನನ್ಯತೆಯನ್ನು, ಅಂತಃಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಶೋಧಿಸುವಂತಹವು. ಇವರ ಶೋಧನೆಗಳು ಕೇವಲ ತಾರ್ಕಿಕ, ಶಬ್ದಾಡಂಬರಗಳಾಗಿರದೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವಂತಹವುಗಳು. ಇವರ ಬಹುಪಾಲು ಸಂಶೋಧನೆಯು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ – ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಒಡಲೊಳಗಿಂದಲೇ ರೂಪುಗೊಂಡಿರುವುಗಳಾಗಿವೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆ ಡಿ.ಎಲ್.ಎನ್. ಸಾಹಿತ್ಯ – ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕುರಿತಾದ ಪರಂಪರೆಯ ಮಹಾಮಾರ್ಗವೊಂದನ್ನು ರೂಪಿಸಿದವರು. ಸತತ ಅಭ್ಯಾಸದ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಾಗಿ ಬಹುಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡ ಇವರು ಕನ್ನಡಭಾಷೆ – ಸಾಹಿತ್ಯ – ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅಧ್ಯಯನದ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ರೂಪಿಸಿಕೊಟ್ಟವರು. ಶಿಷ್ಯಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿ ಕನ್ನಡ ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ದುರ್ದೈವದ ಸಂಗತಿ ಎಂದರೆ ಇಂದು ಅವರ ಆಸಕ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವಿರಳವಾಗಿ ಸಂಶೋಧನೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿರುವವರನ್ನು ಅನಾದರಣೆ, ಅಸಡ್ಡೆಯಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದು. ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಎಂಟನೆಯ ದಶಕದವರೆಗೂ ಶ್ರೀಮಂತವಾಗಿದ್ದ ಇವರ ಮೆಚ್ಚಿನ ಸಂಶೋಧನಾಕ್ಷೇತ್ರವು ಪ್ರಶಿಷ್ಯ ಪರಂಪರೆಯ ಕೊರತೆಯಿಂದಾಗಿ ಬರಡಾಗಿದೆ.

ಗ್ರಂಥಋಣ

೧) ಪೀಠಿಕೆಗಳು – ಲೇಖನಗಳು (ಸಂಶೋಧನಾ ಲೇಖನಗಳ ಸಂಗ್ರಹ) ಡಿ.ವಿ.ಕೆ. ಮೂರ್ತಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಪುರಂ, ಮೈಸೂರು ೧೯೭೧

೨) ಶಬ್ದವಿಹಾರ, ಶಾರದಾಮಂದಿರ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೫೬

೩) ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಸಂಪಾದನೆ, ಶಾರದಾಮಂದಿರ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೬೪

೪) ಕನ್ನಡ ನುಡಿ (ಡಿ.ಎಲ್.ಎನ್. ಸ್ಮರಣ ಸಂಚಿಕೆ) ಸಂ. ೩೪, ಸಂ. ೧೫ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ಆಗಸ್ಟ್ ೧೯೭೧

೫) ಡಿ.ಎಲ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ ಶತಮಾನ ಸ್ಮರಣೆ ಸಂ.: ಎಫ್.ಟಿ. ಹಳ್ಳಿಕೇರಿ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ, ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ, ೨೦೦೫

ಶತಮಾನ ಕಂಡ ಶಿವನಸಮುದ್ರದ ಜಲವಿದ್ಯುದಾಗಾರ

• *ಆರ್. ವೆಂಕಟೇಶಮೂರ್ತಿ*

ಕೋಲಾರದ ಚಿನ್ನದ ಗಣಿಗೆ ವಿದ್ಯುತ್ತನ್ನು ಒದಗಿಸಲು ಶಿವನಸಮುದ್ರ ವಿದ್ಯುತ್ ಉತ್ಪಾದನಾ ಕೇಂದ್ರದ ಯೋಜನೆಯು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೦೦ರ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೬ರಂದು ಗುದ್ದಲಿ ಪೂಜೆಯೊಂದಿಗೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲರಾ ಬೇನೆಯ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಕೆಲವು ದಿನಗಳು ಕೆಲಸ ಸ್ಥಗಿತಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದೂ ಸೇರಿದಂತೆ, ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಹಾಗೂ ಸ್ಥಳೀಯ ಮತ್ತು ದೂರದ ಊರುಗಳಿಂದ ಬಂದ ಕೆಲಸಗಾರರ ೨೨-೨೩ ತಿಂಗಳ ಸತತವಾದ ಶ್ರಮದ ಫಲವಾಗಿ ೩೦ನೆಯ ಜೂನ್ ೧೯೦೨ ಅನ್ನು ಭಾರತದ ವಿದ್ಯುತ್ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣಾಕ್ಷರಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದಿಡುವಂತಾಯಿತು. ಆ ಶುಭ ದಿನದಂದು, ಮೈಸೂರು ದರ್ಬಾರಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ರೆಸಿಡೆಂಟರಾಗಿದ್ದ ಜನರಲ್ ಡೊನಲ್ಡ್ ರಾಬರ್ಟ್‌ಸನ್ನರು ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರಿ ನಿಯೋಗದೊಂದಿಗೆ ಶಿವನ ಸುಮದ್ರಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿ, ಅದರ ಪ್ರಾರಂಭೋತ್ಸವವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿದರು. ಶ್ರೀಮತಿ ರಾಬರ್ಟ್‌ಸನ್ನರು ಕೆ.ಜಿ.ಎಫ್.ಗೆ ವಿದ್ಯುತ್ ಹರಿಸುವ ಗುಂಡಿಯನ್ನು ಒತ್ತುವುದರೊಂದಿಗೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯುತ್ ಪ್ರಸರಣದ ಮೊದಲ ಅಕ್ಷರವನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದರು. ಈ ದಿನದಂದು ಶಿವನಸಮುದ್ರ ವಿದ್ಯುದಾಗಾರವು ಭಾರತದ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಜಲ ವಿದ್ಯುದಾಗಾರ ಎಂಬ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಯಿತು. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ವಿದ್ಯುತ್ ಕೇಂದ್ರವು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೦೫ರ ಆಗಸ್ಟ್ ೫ರಂದು ಬೆಂಗಳೂರಿಗೂ, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೦೮ರ ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ ೨೬ರಂದು ಮೈಸೂರಿಗೂ ಪ್ರಥಮವಾಗಿ ವಿದ್ಯುತ್ ಬೆಳಕನ್ನು ನೀಡಿತು ಎಂಬುದನ್ನು ನೆನೆದಾಗ ಸಂತೋಷವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೨೦೦೨ರಲ್ಲಿ ಶತಮಾನವನ್ನು ಕಂಡ ಈ ಶಿವನಸಮುದ್ರ ವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗೆ ಅಂಕಿತ ನೀಡಿದ ಮೈಸೂರು ಅರಸ ಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಅವರ ಧರ್ಮಪತ್ನಿ ಕೆಂಪನಂಜಮ್ಮಣ್ಣಿಯವರನ್ನೂ, ಈ ಮಂಜೂರಾತಿಗಾಗಿ ಗಮನಾರ್ಹ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿ ಮುಂಚೂಣಿ ಯಲ್ಲಿದ್ದ ದಿವಾನ್ ಕೆ. ಶೇಷಾದ್ರಿ ಅಯ್ಯರ್ ಅವರನ್ನೂ ಹಾಗೂ ವಿದ್ಯುದಾಗಾರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವಲ್ಲಿ ಆರಂಭದಿಂದ ಅಂತ್ಯದವರೆಗೆ ಬಂದೊದಗಿದ ಕಷ್ಟವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ಶ್ರಮಿಸಿದ ಎಲ್ಲಾ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಸಾವಿರಾರು ಜನ ಕಾರ್ಮಿಕರನ್ನೂ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಎಲ್ಲರ ಆದ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದು.

ಶಿವನಸಮುದ್ರ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿರುವ ಈ ಜಲ ವಿದ್ಯುದಾಗಾರಕ್ಕೆ ಬ್ಲಫ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಬ್ಲಫ್ ಎಂದರೆ ಕಡಿದಾದ ಕಣಿವೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿದೆ. ಈ ಜಾಗವು ಬೆಟ್ಟ ಗುಡ್ಡಗಳಿಂದ ಆವೃತವಾಗಿದ್ದು ಇವುಗಳ ನಡುವಣ ಆಳವಾದ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣಕಾರ್ಯ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ, ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬ್ಲಫ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದ್ದು, ಈಗಲೂ ಅದೇ ಹೆಸರು ಉಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಸ್ಥಳೀಯ ಹಾಗೂ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಜನರಿಗೆ ಶಿವನಸಮುದ್ರ ಎಂದರೆ ಗ್ರಾಮವೆಂದೇ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಬ್ಲಫ್ ಎಂದರೆ ವಿದ್ಯುತ್ ಕೇಂದ್ರದ ಸ್ಥಳವೆಂದು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಶಿವನಸಮುದ್ರವು ಕಾವೇರಿ ನದಿಯ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಗ್ರಾಮ. ಈ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿರುವ ಸೋಮೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿನ ಗರ್ಭಗೃಹದ ಕುಮುದದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಅಧಿಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುವ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲಿರುವ ತಮಿಳು ಮತ್ತು ಗ್ರಂಥ ಲಿಪಿಯು, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಎರಡು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ, ಒಂದು ಶಾಸನವು ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಉಲಗಾಮುಣ್ಡೀಶ್ವರ, ತಿಲ್ಲೈಯಾಳೀಶ್ವರ ಮತ್ತು ತಿಲ್ಲೈಕ್ಕೂತ್ತವಿಟಜಿರ್ ದೇವರುಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಲಾಯಿತೆಂದೂ, ಮತ್ತೊಂದು ಶಾಸನವು ಮುಡಿಗೊಂಡಶೋಳಪುರಂ ಉರುಫ್ ದೇಶೀ ಉಯ್ಯಕೊಂಡಶೋಳಪಟ್ಟಣಂನಲ್ಲಿರುವ ಉಲಗಾಮುಣ್ಡೀಶ್ವರ ದೇವರ ನಂದಾದೀಪಕ್ಕಾಗಿ ೩ ಹೊನ್ನು ದಾನವಾಗಿ ನೀಡಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನಗಳ ದಾಖಲೆಯಂತೆ ೮೦೦ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೂ ಈ ಗ್ರಾಮವು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿತ್ತು ಎಂದೂ ಈ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಮುಡಿಗೊಂಡಶೋಳಪುರಂ ಉರುಫ್ ದೇಶೀ ಉಯ್ಯಕೊಂಡಶೋಳಪಟ್ಟಣ ಎಂಬ ನಾಮಧೇಯವಿತ್ತು ಎಂದೂ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜರು, ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮುಂತಾದವರು ತಮ್ಮ ಅಥವಾ ತಮ್ಮ ವಂಶಜರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದಾಗ ತಮ್ಮ ಅಥವಾ ತಮ್ಮ ವಂಶಜರ ಹೆಸರಿನ ಮುಂದೆ ಸಮುದ್ರ ಎಂದು ಸೇರಿಸಿ ಕೆರೆಯನ್ನು ಆ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕರೆದಿರುವುದು ಮತ್ತು ಕೆರೆಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅಲ್ಲಿನ ಗ್ರಾಮವನ್ನೂ ಕರೆದಿರುವುದು ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರನ ದೇವಾಲಯವೂ ಇರುವುದಲ್ಲದೆ ಈ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿದಂತೆ ಒಂದು ಕೆರೆಯೂ ಇದೆ. ಬಹುಶಃ ಈ ಕೆರೆಯು ಯಾವುದಾದರೂ ಅರಸನಿಂದಲೋ ಅಥವಾ ಅಧಿಕಾರಿಯಿಂದಲೊ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡು ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದಾಗಿದ್ದು, ಕಾಲಾನಂತರ ಈಶ್ವರನು ಜನರ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಶಿವನಾಗಿ, ಕೆರೆ ಸಮುದ್ರವಾಗಿ

ಶಿವನೊಂದಿಗೆ ಸಮುದ್ರವು ಸೇರಿ, ಈ ಸ್ಥಳವು ಶಿವನಸಮುದ್ರ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದಿರಬಹುದು. ಹೆಸರು ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಗೊಂಡಿತು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ದಾಖಲೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹದಿನಾಡ ಸೀಮೆಯ ಶಿವನ ಸಮುದ್ರ ಸ್ಥಳ ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವು ಕೊಳ್ಳೇಗಾಲದ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೫೯ ಮತ್ತು ಶಿವನಸಮುದ್ರದ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೦೪ರ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗಿದೆ.

ಈಗ ಶಿವನಸಮುದ್ರ ಎಂದೊಡನೆ ನಮ್ಮ ನೆನಪಿನಾಳದಿಂದ ಕಣ್ಣುಗಳ ಮುಂದೆ ಕಾಣಿಸುವ ಚಿತ್ರ ಪ್ರಕೃತಿಯೊಂದಿಗೆ ಸರಸವಾಡುತ್ತ ಧುಮ್ಮಿಕ್ಕುವ ಗಗನಚುಕ್ಕಿ ಮತ್ತು ಭರದಿಂದ ಸಾಗುವ ಭರಚುಕ್ಕಿ ಜಲಪಾತಗಳು. ಈ ಜಲಪಾತಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣ ದಕ್ಷಿಣ ಗಂಗೆ ಎಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಕಾವೇರಿ ನದಿ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಯನ ಮನೋಹರವಾಗಿ, ಮನಸ್ಸಿನ ಉಲ್ಲಾಸವನ್ನು ಚಿಮ್ಮಿಸುವಂತೆ ಧುಮುಕುತ್ತ ಇಲ್ಲಿನ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಸವಿಯುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿರುವ ಈ ಕಾವೇರಿಯ ಬಗೆಗೆ ಒಂದು ಸಿಂಹಾವಲೋಕನವು ಅಗತ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಕೃತಿಯ ಚೆಲುವು ಸೂರೆಯಾಗಿರುವ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಸಾಲು, ನಿತ್ಯ ಹರಿದ್ವರ್ಣದ ವೃಕ್ಷ ರಾಶಿಯಿಂದ, ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯ ಮಡಿಲಲ್ಲಿ ರಾರಾಜಿಸುವ ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕೊಡಗು ಕಾವೇರಿಯ ತವರು.

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ನದಿಗಳು ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ನದಿಗಳಿಗಿಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಎಂಬ ಭೂವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಾವೇರಿ, ಗಂಗೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಚೀನ ಎನ್ನಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ಸ್ಕಾಂದಪುರಾಣದ ಕತೆಯೂ ಪೌರಾಣಿಕ ಸಾಕ್ಷಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ.

ತ್ರಿಗುಣಿ ಎಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ – 'ಕಾವೇರಿ ಪವಿತ್ರಳು, ದಿವ್ಯಳು, ಅವಳ ದರ್ಶನದಿಂದ ಪಾಪ ಪರಿಹಾರವಾಗುತ್ತದೆ, ಅವಳಲ್ಲಿ ಮಿಂದು ಬಾ' ಎಂದು ಕಾವೇರಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಗಂಗೆಯು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ.

ಯಮುನೆಯು ಗಂಗೆಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು – ಆಕೆಯ ಒದ್ದೆಯಾದ ವಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಕೂದಲನ್ನು ಕಂಡು, 'ಏಕೆ ನೆನೆದಿರುವೆ?' ಎಂದು ಕೇಳಲಾಗಿ –

'ಸರಿದ್ಭಿರಹ ಮಾರ್ಮಾಯಾಃಕಾವೇರ್ಯಾಸ್ತೀರ್ಥ ಮಾದರಾತ್

ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಪುಣ್ಯಾಂಭಸಿ ಸ್ನಾತ್ವಾಪುನರತ್ರಾಗತಾವಯಮ್' ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ. ಅಂದರೆ,

'ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಕಾವೇರಿ ತೀರ್ಥವನ್ನು ನದಿಗಳೊಡನೆ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿ ಪವಿತ್ರವಾದ ಆ ಕಾವೇರಿಯಲ್ಲಿ ಮಿಂದು ಪುನಃ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಬಂದೆವು. ಆದ ಕಾರಣ ವಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಕೂದಲು ಒದ್ದೆ ಆಗಿವೆ' ಎಂದು ಗಂಗೆ ನುಡಿದಳಂತೆ.

ಅಗ್ನಿಪುರಾಣದ ಪ್ರಕಾರ ಕವೇರ ಎನ್ನುವ ಋಷಿಯು ಸಂತಾನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದಾಗ, ಬ್ರಹ್ಮನು ಅವನ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ತನ್ನ ಸಾಕುಮಗಳಾದ ಲೋಪಾಮುದ್ರೆಯನ್ನು

ಅವನಿಗೆ ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಕವೇರ ಮುನಿಯ ಮಗಳು ಕಾವೇರಿ ಅಗುತ್ತಾಳೆ. ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿಯಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅಗಸ್ತ್ಯ ಮುನಿಯ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಈ ಚೆಲುವೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಮೋಹಿತ ನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅಗಸ್ತ್ಯನೊಡನೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಕಾವೇರಿಯು ತನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಎಂಥ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೂ ಆಚೆ ಈಚೆ ಹೋಗಕೂಡದು ಎಂಬ ನಿರ್ಬಂಧ ಹಾಕುತ್ತಾಳೆ. ಒಂದು ದಿನ ಅಗಸ್ತ್ಯನು ಕಾವೇರಿಯನ್ನು ಜಲರೂಪ ಮಾಡಿ ತನ್ನ ಕಮಂಡಲುವಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ನದಿಗೆ ಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ, ಪತಿ ತನ್ನ ಮಾತಿಗೆ ತಪ್ಪಿದನೆಂದು ಕಮಂಡಲುವಿನಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ಧುಮಿಕಿದ ಕಾವೇರಿಯು ನದಿಯಾಗಿ ಹರಿಯತೊಡಗಿದಳು. ಈ ಕತೆಯು ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ ಕಾವೇರಿಯ ಚಿಮ್ಮುವಿಕೆ ಹಾಗೂ ಕೊಡಗಿನಿಂದ ರಭಸವಾಗಿ ಹರಿದು ಬರುವ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂತಿದೆ.

ಕಾವೇರಿಯು ದೊಡ್ಡದು, ಸಣ್ಣದು ಹಾಗೂ ಮತ್ತೂ ಸಣ್ಣವೂ ಸೇರಿದಂತೆ ೨೧ ಉಪನದಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದುವು ಕಬಿನಿ, ಹೇಮಾವತಿ, ಸುವರ್ಣಾವತಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣತೀರ್ಥ, ಲೋಕಪಾವನಿ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ಅಲಂಕಾರ ಗ್ರಂಥವಾದ ಕವಿರಾಜ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ,

'ಕಾವೇರಿಯೆಂದಮಾ ಗೋ
ದಾವರಿ ವರಮಿರ್ದ ನಾಡದಾ ಕನ್ನಡದೊಳ್
ಭಾವಿಸಿದ ಜನಪದಂ ವಸು
ಧಾವಲಯ ವಿಲೀನ ವಿಶದ ವಿಷಯ ವಿಶೇಷಂ

ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸುವಾಗ 'ಕಾವೇರಿಯಿಂದಮಾ ಗೋದಾವರಿಯವರೆಗೆ' ಎಂದು ಈ ನದಿಯನ್ನು ಮೇರೆಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ ಕವಿ.

ಕಾವೇರಿಯು ತಲಕಾವೇರಿಯಿಂದ ಚಿಮ್ಮುತ್ತ ಕೊಡಗು ಬಿಟ್ಟನಂತರ ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮೂಲಕ ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಚುಂಚನಕಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಜಲಪಾತವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜನಗರದ ಮುಖಾಂತರ ಕೃಷ್ಣರಾಜಸಾಗರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತದೆ. ನಂತರ ರಂಗನತಿಟ್ಟನ್ನು ದಾಟಿ, ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ದ್ವೀಪವನ್ನು ಬಳಸಿ ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯತ್ತ ಸಾಗಿ ಆಗ್ನೇಯ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ಮಳವಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಕೊಳ್ಳೇಗಾಲ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳ ಗಡಿಯಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ.

ಇದರ ಉಪನದಿಯಾದ ಹೇಮಾವತಿಯು ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮೂಡಿಗೆರೆಯ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮೂಲಕ ಹರಿದು ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೆ.ಆರ್. ಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕಿಕ್ಕೇರಿ ಹೋಬಳಿಯ ಗುಡ್ಡೆಹೊಸಳ್ಳಿ ಬಳಿ ಕಾವೇರಿಯನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ. ಲೋಕಪಾವನಿಯು ನಾಗಮಂಗಲ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಹೊನಕೆರೆ ಹೋಬಳಿ ಸಾತೇನಹಳ್ಳಿ ಬೆಟ್ಟದ ಜೌಗು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಪಾಂಡವಪುರ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹರಿಯುವಾಗ ಹಲವಾರು ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ತೊರೆಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕರಿಘಟ್ಟ ತಪ್ಪಲಲ್ಲಿ ಕಾವೇರಿ ನದಿಯನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ.

ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಆಗ್ನೇಯ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ಸಾಗುತ್ತ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಒಂದು

ವಿಶಿಷ್ಟ ದ್ವೀಪವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ತಾನೇ ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಂಡ ಸಂಗಮದ ಮೂಲಕ ಹರಿಯುವ ಕಾವೇರಿ ನದಿಯು ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಳವಳ್ಳಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಮಲ್ಲಿಕ್ಯಾತನಹಳ್ಳಿಯ ಬಳಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಯಿಂದ ತಮಿಳುನಾಡು ಮೈದಾನ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವಾಗ ಎರಡು ಕವಲುಗಳಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ದ್ವೀಪ ಎಡನೆಯ ಬೃಹತ್ ದ್ವೀಪ. ಕಾವೇರಿಯು ಮೂರನೆಯ ದ್ವೀಪವನ್ನು ಶ್ರೀರಂಗದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದೆ. ಶಿವನಸಮುದ್ರದ ದ್ವೀಪವನ್ನು ಹೆಗ್ಗೂರು ಎಂಬುದಾಗಿ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೩೩೦ ಅಡಿ ಎತ್ತರದಿಂದ ಧುಮುಕುವ ಪಶ್ಚಿಮ ಜಲಧಾರೆಗೆ ಗಗನಚುಕ್ಕಿ ಎಂದೂ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಸುಮಾರು ಒಂದೂವರೆ ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿನ ಪೂರ್ವದ ಜಲಧಾರೆಗೆ ಭರಚುಕ್ಕಿ ಎಂದೂ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೦೦ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಕೆ. ಶೇಷಾದ್ರಿ ಅಯ್ಯರ್ ಅವರು ಮೈಸೂರಿನ ದಿವಾನರಾಗಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ಎರಡೂ ಜಲಧಾರೆಗಳನ್ನು ಮೇಲಿನ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ.

ನದಿಯ ಪಾವಿತ್ರತೆಯನ್ನು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಲು ದೇವಸ್ಥಾನಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ ಸಹಾಯಕ ಹಾಗೂ ಪೋಷಕ. ಇದು ಸ್ಥಳದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆ. ಕಾವೇರಿ ನದಿ ತೀರದ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ರಂಗನಾಥ ದೇವಾಲಯ, ತಲಕಾಡು ವೈದ್ಯನಾಥೇಶ್ವರ, ಕೀರ್ತಿನಾರಾಯಣ ದೇವಾಲಯಗಳು, ಶಿವನ ಸಮುದ್ರದ ಜಗನ್ಮೋಹನ ರಂಗನಾಥ, ಶ್ರೀರಂಗದಲ್ಲಿನ ರಂಗನಾಥ ದೇವಾಲಯ ಇತ್ಯಾದಿ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದು. ಕಾವೇರಿಯು ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವ ಮೂರು ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರೀರಂಗನಾಥನ ದೇವಾಲಯಗಳಿವೆ. ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ರಂಗನಾಥನು ಆದಿರಂಗ ಎಂತಲೂ, ಶಿವನಸಮುದ್ರದ ರಂಗನಾಥನು ಮಧ್ಯರಂಗ ಎಂತಲೂ, ಶ್ರೀರಂಗದ ರಂಗನಾಥನು ಅಂತ್ಯರಂಗ ಎಂತಲೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಮರ, ಗಿಡ, ಗಿರಿ ಕಂದರಗಳು, ಪ್ರಾಣಿಗಳು, ದೇವಾಲಯಗಳು, ಕೆರೆ, ಕುಂಟೆಗಳು, ಹೊಲ ಗದ್ದೆಗಳು ಹೀಗೆ ಆಯಾ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ವಸ್ತುವಾದರೂ ನಿಸರ್ಗ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಬಹುದು.

ಕಾವೇರಿ ನದಿಯು ಇಬ್ಭಾಗವಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವ ಶಿವನಸಮುದ್ರದ ದ್ವೀಪದ ದಕ್ಷಿಣ ಕಾವೇರಿಗೆ ಅಡ್ಡವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದ ಕೊಳ್ಳೇಗಾಲ ಸೇತುವೆಯು ಅಂದಿನ ಮದ್ರಾಸು ಪ್ರಾಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಪರ್ಕ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಉತ್ತರ ಕಾವೇರಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದ ಶಿವನಸಮುದ್ರ ಸೇತುವೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ಸುತ್ತಲೂ ಒಮ್ಮೆ ಕಣ್ಣು ಹಾಯಿಸಿದರೆ ಸಿಕ್ಕುವ ನೋಟ ಆಹ್ಲಾದಕರ. ಈ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕೆಳಕಂಡ ಎರಡು ಶಾಸನಗಳು ದಾಖಲೆಗಳಾಗಿ ಸಿಗುತ್ತವೆ.

ಮಾರಮ್ಮನ ಗುಡಿ ಬಳಿ ಇರುವ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೨೧ರ ಶಾಸನ

೧) ....ದ್ರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಬಾಟಾ ಮಾರ್ಗದ......
೨) ಗಾಯನ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಕಾವೇರಿ ನದಿ (ಗೆ)
೩) .ಗಿನ ಹಳಕೆ ಪಶ್ಚಿಮ ಯಿ ಮಧ್ಯದ
೪) .ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಭಹಳ ಗಿಡಗಳು

೫)   ಹಾಉಗಳು ಶೇರಿಕೊಂಡು ಜನಗಳಿಗೆ ಜಿ.
೬)   ...ಬಹಳ ಉಪದ್ರವಾಗಿಉ
೭)   .ಥಾ ಯಿ ಬಗೆ ಅಡವಿಭೂಮಿ ಯೆಂ.
೮)   ...ಸಮುದ್ರದ ದರಖಾಸ್ತುದಾರರು ರಾ.
೯)   ..ಮೊದಲಿಯಾರಿಗೆ ಕೊಟು ಯಿಧೇ (ಶಾ)
೧೦)   ..ಹನಶಕ ೧೭೪೩ನೆ ವಿಷುನಾ
೧೧)   ...ಆ(ಶ್ವಿ)ಜ ಶು ೧೦ಲ್ಲೂ.

ಈ ಶಾಸನದ ಪ್ರಕಾರ ಬಾಟಾಮಾರ್ಗ (ಕಾಡುದಾರಿ) ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಗಿಡಮರಗಳು ಮತ್ತು ಹಾವುಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಇದ್ದು ಜನಗಳಿಗೆ ಅಪಾಯಕರವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ದರಖಾಸ್ತುದಾರರಾಗಿದ್ದ ಮೊದಲಿಯಾರ್ ಅವರಿಗೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಧರಖಾಸ್ತುದಾರನಾಗಿ ಕಾಣಬರುವ ಮೊದಲಿಯಾರನು ಶಿವನಸಮುದ್ರ, ಸತ್ಯಗಾಲ ಮತ್ತು ಬೆಳಕವಾಡಿಗಳ ಜಹಗೀರ್‌ದಾರನೂ, ಮುಳ್ಳೂರು ಮತ್ತು ಉಘ್ನೈ ಗ್ರಾಮಗಳ ಶ್ರೋತಿಯಂದಾರನೂ ಆದ ಟಿ. ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಮುದಲಿಯಾರ್ ಎಂಬುದಾಗಿ ಶಿವನಸಮುದ್ರದ ಕೆಳಕಂಡ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೩೨ರ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಶಾಸನದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಬಹುಶಃ ಈತನು ಇಲ್ಲಿನ ಕಾಡನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಡಿಸಿ ಸಾಗುವಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದಂಥ ಭೂಮಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಕೆಲ ಕಾಲಾನಂತರ ಒಂದು ಸೇತುವೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿರುವುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಶಾಸನ ಇಂತಿದೆ.

The Lushington Bridge
dedicated to
The Rt. H.E. Honorable Stephen Rumbold Lushington
Governor of Fort Saint George
by
Triplicany Ramaswamy Moodeliar
Jaghirdar of Seevasamoodrum Sathgal and Belikwaudy
and
Shortriumdar of Mooloor and Oghanah
as a public testimony of his personal gratitude
and
as a lasting monument of the benefits
conferred on the Public and Commerce
of the Country
Begum February 1830
Finished and surveyed by Lieftenant Colonel Maclean
Augutst 1832
by under the care of
T. Ramaswamy Moodeliar.

ಈ ಶಾಸನದಂತೆ ಉತ್ತರ ಕಾವೇರಿಯ (ಶಿವನಸಮುದ್ರ) ಸೇತುವೆಯನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೩೦ರಲ್ಲಿ ಆರಂಭ ಮಾಡಿ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣಕಾರ್ಯ ಮುಗಿಸಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೩೨ರಲ್ಲಿ

ಪ್ರಜೆಗಳ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೋಸ್ಕರ ತೆರೆಯಲಾಯಿತು. ಲುಷಿಂಗ್‌ಟನ್ ಸೇತುವೆ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಈ ಸೇತುವೆಯು ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡ ೯೨ನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ೧೯೨೪ನೆಯ ಜುಲೈ ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ಕಾವೇರಿಯ ತುಂಬು ಪ್ರವಾಹದಿಂದ ಕೊಚ್ಚಿ ಹೋಗಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕುರುಹಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗ ಮಾತ್ರ ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ತೋರುತ್ತಿದೆ.

ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕುರುಹಾಗಿ ಉಳಿದಿರುವ ಸೇತುವೆಯನ್ನು ಮಂಟಪದ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ, ಇದನ್ನು ದೂರದಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ ಸಾಲು ಮಂಟಪಗಳಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇದರ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ಸುತ್ತಲೂ ಕಣ್ಣು ಹಾಯಿಸಿದಾಗ ಕಾಣುವ ಹಸಿರು ಗಿಡ ಮರಗಳಿಂದ ರಾರಾಜಿಸುವ ಬೆಟ್ಟ, ಗುಡ್ಡಗಳು, ಭೂಮಿಗೆ ಹಸಿರು ಹಾಸನ್ನು ಹೊದಿಸಿದಂತೆ ಕಂಡುಬರುವ ಭತ್ತದ ಗದ್ದೆಗಳು ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹಬ್ಬವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಮುಂಗಾರಿನ ಮಳೆಯ ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯುತ್ ಕೇಂದ್ರದ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮೂರು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿನ ಬೆಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಹಸಿರಿನ ಮಧ್ಯೆ ಕಾವೇರಿಯು ಮೈದುಂಬಿ ಭೋರ್ಗರೆಯುತ್ತ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವಾಗ ನೋಡಿದಷ್ಟೂ ನೋಡಬೇಕೆನ್ನುವ ಆಸೆ ಹಿಂಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿನ ಹಸಿರು ವನರಾಶಿಯಿಂದ ತುಂಬಿ ತುಳುಕಾಡುವ ಏರು ತಗ್ಗಿನ ಬೆಟ್ಟದ ಸಾಲುಗಳ ಮುಂಭಾಗ ಹಾಗೂ ಅಕ್ಕ ಪಕ್ಕದ ಸಮತಟ್ಟಾದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕುರುಚಲು ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಮ ಎತ್ತರದ ಗಿಡ ಮರಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೩೩೦ ಅಡಿಗಳ ಎತ್ತರದಿಂದ ಧುಮುಕುವ ಗಗನಚುಕ್ಕಿ ಜಲಪಾತವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಸದಳ. ಮುಂಜಾನೆಯ ನೀಲಿಯಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮೋಡಗಳ ಮರೆಯಿಂದ ಹೊರಸೂಸುವ ಸೂರ್ಯನ ಹೊಂಬಣ್ಣದ ಕಿರಣಗಳು, ವಿಧ ವಿಧವಾದ ಹಕ್ಕಿಗಳಿಂಚರ, ಮೆಲ್ಲಗೆ ಮೈ ನಡುಗಿಸುವ ತಂಗಾಳಿಯೊಂದಿಗೆ, ನಿಸರ್ಗದ ಹಸಿರಿನ ವನಸಿರಿಯ ಮಧ್ಯೆ ಜಲಪಾತವನ್ನು ಆಸ್ವಾದಿಸುವಾಗ, ಜಲಪಾತದ ಧುಮ್ಮಿಕ್ಕುವ ರಭಸ, ಆ ರಭಸದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಸಪ್ತ ಸ್ವರಗಳ ನಿನಾದವು ಕಿವಿಗಳಿಗೆ ಇಂಪನ್ನು ನೀಡಿದರೆ, ಧುಮ್ಮಿಕ್ಕುವಾಗ ಅಕ್ಕ ಪಕ್ಕದ ಚೂಪಾದ ಕಲ್ಲು ಮೊನಚಿಗೆ ತಾಗಿ ಚಿಲ್ಲನೆ ಚಿಮ್ಮುವ ಮುತ್ತಿನ ಹನಿಗಳ ಸಿಂಚನ ಮೈಗೆ ಹಿತ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಆ ೩೩೦ ಅಡಿಗಳ ಎತ್ತರದಿಂದ ಜಲಪಾತದ ಬಟ್ಟಲಿಗೆ ಹಾಲಿನ ನೊರೆಯಂತೆ ಬೀಳುವ ಜಲಧಾರೆ, ಮಧ್ಯೆ ಮಧ್ಯೆ ಉಂಟಾಗುವ ಸಪ್ತ ವರ್ಣದ ಕಾಮನಬಿಲ್ಲು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹಬ್ಬವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿ, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಮುದ ನೀಡಿ ರೋಮಾಂಚನ ಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಮುಸ್ಸಂಜೆ ಮಸುಕು ಬೆಳಕಿನ ಬೆಟ್ಟ ಗುಡ್ಡಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿನ ದೃಶ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತಮಾನದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರವಿಯು ಮೋಡಗಳೊಂದಿಗೆ ಆಟವಾಡುತ್ತ ಒಮ್ಮೆ ರಕ್ತವರ್ಣ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಹೊನ್ನಬಣ್ಣ ಚೆಲುವ ಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿಯಂತೂ ಜಲಪಾತವನ್ನು ಕಂಡ ಕಣ್ಣು ಮತ್ತೇನನ್ನೂ ನೋಡಲಾಗದೆ ತನ್ನ ಸ್ಮೃತಿಪಟಲದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚೊತ್ತಿಕೊಳ್ಳಲು ತೆರೆಯಲಾರದೆ ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಎಂತಹ ಅರಸಿಕನನ್ನೂ ರಸಿಕನನ್ನಾಗಿಸುವ ಈ ನಿಸರ್ಗ ನಿರ್ಮಿತ ಸೌಂದರ್ಯ ತಾಣದಲ್ಲಿ ಪಡೆಯುವ ಸುಂದರ ಅನುಭವ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮರೆಯಲಾಗದ ನೆನಪು.

ರುಧಿರೋದ್ಗಾರಿ ಸಂವತ್ಸರ, ಆಶ್ವಯುಜ ಶುದ್ಧ ೧೦, ೧೯ನೆಯ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೧೯೨೩ರಲ್ಲಿ

ಶ್ರೀ ಡಿ.ವಿ. ಗುಂಡಪ್ಪನವರು ಈ ಸೌಂದರ್ಯ ತಾಣವಾದ ಶಿವನಸಮುದ್ರವನ್ನು ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಶಿವನ ಸಮುದ್ರ

ತರಗುಲ್ಮಾವೃತ ಶೈಲಮೆ
ಮರಕತ ಶಿವಲಿಂಗಮೆನುತೆ ಕಾವೇರಿಯದಂ
ಪರಿಚರಿಸಿ ಲೋಕಕೆಲ್ಲಂ
ದೊರೆಯಿಪ ತೀರ್ಥಾಂಬುವಲ್ತೆ ಶಿವನ ಸಮುದ್ರಂ ೧

ಒಂದೆಡೆಯೊಳಾದಿಶಕ್ತಿಯ
ಸಂಧಾನಾದ್ಭುತ ವಿಶೇಷಮಾರ್ಭಟಿಸಲ್ ಮೇ
ಣೊಂದೆಡೆ ಮೆರೆವುದು ಮನುಜನ
ಸಂಧಾನಾದ್ಭುತ ವಿಶೇಷಮಾ ಮಂಡಲದೊಳ್ ೨

ಮೊರೆಯುತೆ ಸರಿಯುತೆ ಭರದಿಂ
ಪರಿದೋಡುತೆ ಜಾರಿ ಪಾರಿ ಮುಕ್ತಾಂಜಲಿಯಂ
ಎರಚುತಲೆರಗುತೆ ರಭಸದಿ
ಬರುತಿರ್ಪಾ ಜಲವಿಲಾಸಮೇನತಿಶಯಮೋ ೩

ಶಿವನೊಡಲ ಹಾರಮೇಂ ನಿಜ
ಭವನಕೆ ಸರಿವಾದಿಶೇಷ ಸಂತತಿಯೇನಾ
ಧವಳತರ ಧಾರೆ ಮಾಡುವು
ದವಲೋಕನಕೊಂದು ಭೀಷ್ಮ ಸಂಮೋಹನಮಂ ೪

ಒಲವೇಂ ಸಂಭ್ರಮವೇಂ ಪ್ರಿಯಾಭಿಸರಮೇಂ ಲಾವಣ್ಯಮೇಂ ಲೀಲೆಯೇಂ
ಮುಳಿಸೇಂ ಸಾಹಸಮೇಂ ಮಹಾಗರುವಮೇಂ ಯಾತ್ರಾವ್ರತೋತ್ಸಾಹಮೇಂ
ಬಲಮಂ ತೋರುವ ಠೀವಿಯೇಂ ಚಪಲಮೇಂ ಮಂದಾತ್ಮರಂ ನಿಂದಿಪಾ
ಚಲಮೇನೀಪರಿ ಧಾವಿಸುತ್ತಲಿಹುದೇಂ ಕಾವೇರಿ ರಾಜ್ಯೇಶ್ವರೀ ೫

ಧೂಮಸ್ತೋಮದ ಮೂಲದತ್ತ ಮೊರೆಗುಂ ಶೀತಾಂಬುಪಾತಂ ಸರಿ
ದ್ರಾಮಾನೇತ್ರದಪಾಂಗಮೆತ್ತಲೆನೆ ವಿದ್ಯುಜ್ಜ್ವಾಲೆಯುಜ್ಜೃಂಭಿಕುಂ
ಈ ಮಾಚಿತ್ರದಿ ಕಾಣ್ಗುಮಲ್ತೆ ದಿಟಮಲ್ಲಂ ತೋರ್ಕೆಯೆಂದೆಂಬುದಾ
ಭೀಮಾಕಾರವ ತಾಳ್ದೊಡೇಂ ಸದಯೆ ನೀಂ ಕಾವೇರಿ ಭದ್ರಂಕರಿ ೬

ಗತಿಯಿಂದದ್ಭುತಮಂ ಜನೋಪಕೃತಿಯಿಂದೌದಾರ್ಯಮಂ ನಿತ್ಯ ಶು
ದ್ಧತೆಯಿಂ ಶಾಂತಿಯನುಗ್ರಭಾವವ ಶಿಲಾನಿರ್ಭೇದದಿಂ ಪರ್ವತ
ಚ್ಯುತಿಯಿಂ ರೌದ್ರವ ತಪ್ಪಿನಿಂ ಪ್ರಯತೆಯಂ ಗಾಂಭೀರ್ಯಮಂ ಘೋಷದಿಂ
ಸತತಂ ಬೋಧಿಸುತಿರ್ಪೆ ದೇವಿ ಸರಸೇ ಕಾವೇರಿ ಕಾವ್ಯಾಶ್ರಯೇ ೭

ಗಿರಿಯ ಕೆಲದಿ ಬನದ ನಡುವೆ ಝುರಿಯ ತೆರದಿ ಸುಳಿದು ಬರುತೆ
ತಲದ ಶಿಲೆಯನಿರಿದು ಕೊರೆದು ಕೆಲದ ನೆಲವನರೆದು ಮುರಿದು ೮

ವಿಮಲ ಜಲದ ವಿಪುಲ ಧಾರೆಯಮೃತ ಲಹರಿಯಂತೆ ತೋರೆ
ದಣಿವ ಕಳೆಯುವೆಲರ ಬೀರಿ ಮೃದುಲ ರವದಿ ಮುಂದೆ ಸಾರಿ ೯

ಅತ್ತಲತ್ತ ಸುಳಿದು ಸುತ್ತಿ ಇತ್ತಲಿತ್ತ ಮೆಲ್ಲನೊತ್ತಿ
ಅಲ್ಲಿ ಬಳುಕುತಿಲ್ಲಿ ಬಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಬಳಸುತಿಲ್ಲಿ ಸಾಗಿ ೧೦

ನೊರೆಯ ಸೇಸೆಗಳನು ಸೂಸಿ ತೆರೆಯ ಚವರಗಳನು ಬೀಸಿ
ಬಾಲೆಯಂತೆ ನಲಿದು ಕುಣಿದು ಕಾಳಿಯಂತೆ ಕನಲಿ ಮೊರೆದು ೧೧

ಉರಗಿಯಂತೆಯುರುಗಿ ತಿರುಗಿ ಛಲದ ಭರದಿ ಸರಿದು ಮಸಗಿ
ಬೆಟ್ಟದಿಂದಲುರುಳಿ ಹೊರಳಿ ದಿಟ್ಟತನದಿ ತೊಳಗಿ ಮೊಳಗಿ ೧೨

ಘೋರ ವೇಗದಿಂದ ನೆಗೆದು ಭೋರೆನುತ್ತೆ ಮಂಜನೆಸೆದು
ಪನಿಯ ಮುಗಿಲ ಕವಿಸಿ ಸರಿದು ಮನುಜ ಸೇವೆಯಿಂದಲೊಲಿದು ೧೩

ಬಲವ ಬೆಳಕ ನೀಡುತುಂ ನಿಲದೆ ನಾಟ್ಯವಾಡುತುಂ
ನುಗ್ಗಿ ಬೀಳುತೇಳುತುಂ ನೆಗೆದು ಪಾರುತೋಡುತುಂ ೧೪

ಭುವನ ರಚನೆಯೆನಿತು ಕುತುಕಮೆನುತ ಜನಕೆ ಸಾರುತಂ
ಭುವನ ಜನನಿಯೆನಿತು ಚತುರಳೆನುತ ಕಣ್ಗೆ ತೋರುತಂ ೧೫

ಪುರುಷ ಬಲವ ಬೆಳಗಿರೆನುತ ಜಡರ ಪಳಿದು ಮೊಳಗುತುಂ
ಪರಿವಳೀ ಕವೇರತನಯೆ ಧೀರಜನನಿಯೆನಿಸುತುಂ ೧೬

ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಕುತುಕಂ
ಕನ್ನಡಿಗರ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡೀ ಮೇಣೀ
ಕನ್ನಡಿಗರ ಭಾಗ್ಯದ ನಿಧಿ
ಯುನ್ನತಿಯಂ ಪಡೆದು ಬಾಳ್ಗೆ ಶಿವನ ಸಮುದ್ರಂ ೧೭

ಶಿವನಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯುತ್ತನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತ, ಅಲ್ಲಿನ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಜೀವನದಿಯಾಗಿರುವ ಕಾವೇರಿಗೆ ನಮೋ ನಮಃ.

ಆಕರಗಳು:

೧) ಇತಿಹಾಸ ದರ್ಶನ – ಸಂಪುಟ ೧೦, ಎಂ.ಜಿ. ನಾಗರಾಜ್, ಭೂ ಇತಿಹಾಸದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಕೊಡಗಿನ ಕಾವೇರಿ ಮತ್ತು ಗಂಗೆ – ಕರ್ನಾಟಕ ಇತಿಹಾಸ ಅಕಾದೆಮಿ, ೧೯೯೫, ಬೆಂಗಳೂರು.
೨) ಎಪಿಗ್ರಾಫಿಯಾ ಕರ್ನಾಟಿಕಾ – ಸಂಪುಟ ೪, ಕೊಳ್ಳೇಗಾಲ, ಶಿವನಸಮುದ್ರ ಶಾಸನಗಳು, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ.
೩) ಬೆಳಕಾಯಿತು ಕರ್ನಾಟಕ (ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿಯ ಉಗಮ ಮತ್ತು ವಿಕಾಸ) – ಗಜಾನನ ಶರ್ಮ, ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ, ಹೆಗ್ಗೋಡು – ೨೦೦೩

ಅರ್ಕಾವೊತ್ತಿನ ಬಳಕೆ ಮತ್ತು ಸ್ಥಾನ

• ಜಿ.ವಿ. ಶ್ರೀನಾಥ ಶಾಸ್ತ್ರಿ

ಗಣಕೀಕರಣದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಬಳಕೆಯ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಿದ ಕನ್ನಡ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿನ ಕೆಲವು ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕ ಮತ್ತು ಪ್ರಮುಖವಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ವ್ಯಂಜನಗಳು ಸೇರಿ ಅಗುವ ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರವನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ ಉಚ್ಚಾರಣೆಯ ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಲಿಪಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಸ್ತ್ರೀ ಎಂಬ ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರದ ವ್ಯಂಜನಗಳು ಕ್ರಮವಾಗಿ 'ಸ್ ತ್ ರ್' ಮತ್ತು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವರ 'ಈ'. ಇವುಗಳ ಉಚ್ಚಾರಣೆಗಳು, ಬದಲಾದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವ ಕ್ರಮ ಹಾಗೂ ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರದ ಉಚ್ಚಾರಣೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಪರಸ್ಪರ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ಮೊದಲ ವ್ಯಂಜನದ ಮೂಲಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಉಚ್ಚಾರಣೆಯ ಅನುಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ವ್ಯಂಜನಗಳ ಒತ್ತುಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವುದು ಮತ್ತು ಸ್ವರವನ್ನು ಮೊದಲ ವ್ಯಂಜನದೊಡನೆ ಸೇರಿಸುವುದು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರವನ್ನು ಬರೆಯುವ ಕ್ರಮ.

ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ 'ರ' ವ್ಯಂಜನವು ಮೊದಲ ವ್ಯಂಜನವಾಗಿರುವ ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ 'ರ್'ಗೆ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ '೯' ಚಿಹ್ನೆಯನ್ನು ಬಳಸುವ, ಅದರ ಉಚ್ಚಾರಣೆ ಮೊದಲೇ ಇದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಮುಂದೆ ಬರೆಯುವ ಪರಿಪಾಠ ಬೆಳೆದು ಬಂದು ಕ್ರಮೇಣ ರೂಢಿಯಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ,

೧) ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಯಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ರ್, ಯ್ ಮತ್ತು ಅ ಅಕ್ಷರಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರದ ರೂಪ 'ರ್ಯ' ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಕರ್ರನೆ, ರ್‍ಯಾಂಕ್, ಪರ್‍ಯಾಂಕ, ಕರ್‍ಮಃ,

ಸೂರ್ಯ, ಕರ್ಮ, ಜರ್ಬ್ಬು, ಬೋರ್ಡ್ಡು, ಭರ್ಜರಿ, ನಿರ್ದೇಶ, ಸೂರ್ಯೋದಯ ಇತ್ಯಾದಿ ಪದಗಳಲ್ಲಿನ ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರಗಳು ಈ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

೨) ಸಂಸ್ಕೃತದ ಬರವಣಿಗೆ ಅನುಕರಣೆಯಿಂದ ಅರ್ಕಾವೊತ್ತು (ೱ) ಚಿಹ್ನೆ ಬಳಸಿದಾಗ ಈ ಪದಗಳು ತಾಳುವ ಇನ್ನೊಂದು ರೂಪವೆಂದರೆ ಕರ್ರನೆ, ರ್ಯಾಂಕ್. ಪರ್ಯಾಂಕ. ಕರ್ಮಃ, ಸೂರ್ಯ, ಸರ್ಕಾರ, ಕರ್ಮ, ಜರ್ಬು, ಬೋರ್ಡು, ಭರ್ಜರಿ, ನಿರ್ದೇಶ, ಸೂರ್ಯೋದಯ, ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು.

ಆದರೆ ಮೇಲ್ಕಂಡ ಉದಾಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿನ ಮೊದಲ ಎರಡು ಪದಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ. ಈ ಎರಡೂ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಕಾವೊತ್ತು ಚಿಹ್ನೆಯ ಬಳಕೆಯನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಬಹುಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಅಂದರೆ 'ರ' ಮತ್ತು 'ರ' ಸೇರಿದ ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರವನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ ಅರ್ಕಾವೊತ್ತು ಪದ್ಧತಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ 'ಕರ್ರನೆ', 'ಮರ್ರೋ' ಎಂದು ಬರೆಯಬಹುದೇ ಹೊರತು 'ಕರ್ರನೆ', 'ಮರ್ರೋ' ಮುಂತಾಗಿ ಬರೆಯುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಯಾವುದೇ ಪದದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ 'ರ' ಅಕ್ಷರದಿಂದ ಆರಂಭವಾಗುವ ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಆಗ ಆ ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರವನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ 'ೱ' ಚಿಹ್ನೆಯನ್ನು ಬಳಸಲಾಗದು. ಅಂದರೆ 'ರ್ಯಾಂಕ್' ಪದವನ್ನು ಒಪ್ಪಲಾಗುತ್ತದೆಯೇ ಹೊರತು 'ರ್ಯಾಂಕ್' ಪದ ಅಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಪದದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಅರ್ಕಾವೊತ್ತು ಚಿಹ್ನೆಯನ್ನು ಬಳಸಿ ಬರೆಯುವ ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರವು ಇರಕೂಡದು.

ಮುಂದುವರೆದು, ರ ಅಕ್ಷರದಿಂದ ಆರಂಭವಾಗುವ ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರಕ್ಕೆ 'ಏ' ಮತ್ತು 'ಓ' ಸ್ವರಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸುವಾಗ 'ೱ' ಚಿಹ್ನೆಯನ್ನು ಸರಿಯಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಬೇಕು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ 'ನಿರ್‌ದೇಶಕ (ನಿರ್ದೇಶಕ)', ಸೂರ್‌ಯೋದಯ (ಸೂರ್ಯೋದಯ)' ಮುಂತಾದ ಪದಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲು 'ೱ' ಚಿಹ್ನೆಯನ್ನು ಬಳಸಿದಾಗ ಆ ಪದಗಳನ್ನು 'ನಿರ್ದೇಶಕ', 'ಸೂರ್ಯೋದಯ', ಎಂದು ಬರೆಯಬೇಕೇ ಹೊರತು 'ನಿರ್ದೇಶಕ', 'ಸೂರ್ಯೋದಯ' ಎಂದು ಬರೆಯಬಾರದು. ಅಂದರೆ 'ೱ' ಚಿಹ್ನೆಯು ಉಳಿದ ಸ್ವರಚಿಹ್ನೆಗಳ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಬದಲಿಸಬಾರದು. ಈ ಉದಾಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿನ ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರಗಳಲ್ಲಿ ಏ ಮತ್ತು ಓ ಸ್ವರಗಳು ಕ್ರಮವಾಗಿ ದ ಮತ್ತು ಯ ವ್ಯಂಜನಗಳೊಡನೆ ಸೇರುವುದರಿಂದ ೀ ಸ್ವರಚಿಹ್ನೆಯನ್ನು ೆ ಮತ್ತು ೊ ಚಿಹ್ನೆಗಳಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಲಾಗದು. ೀ ಚಿಹ್ನೆಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಇಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಅಂದರೆ 'ದೇ', ಣೇ', 'ಯೋ' ಎಂದು ಬರೆದಾಗ 'ೱ' ಚಿಹ್ನೆಯು ಏ ಸ್ವರದ ಚಿಹ್ನೆಯ (ೇ) ಎರಡು ಭಾಗಗಳ ಮತ್ತು ಓ ಸ್ವರಚಿಹ್ನೆಯ (ೋ) ಮೂರು ಭಾಗಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ತಪ್ಪಾಗುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ರ್ದೇ, ರ್ಣೇ, ರ್ಯೋ ಎಂದೇ ಬರೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ರ ಅಕ್ಷರದಿಂದ ಆರಂಭವಾಗುವ ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರಕ್ಕೆ ಅನುಸ್ವಾರ ಮತ್ತು ವಿಸರ್ಗದ

ಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನು (ಂ ಮತ್ತು ಃ) ಸೇರಿಸುವಾಗ ಅವುಗಳನ್ನು ಅರ್ಕಾವೊತ್ತು ಚಿಹ್ನೆಯ ನಂತರವೇ ಮೂಡಬೇಕು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ 'ಪರ್ಯಾಂಕ', 'ಕರ್ಮಃ' ಪದಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲು 'ೱ' ಚಿಹ್ನೆಯನ್ನು ಬಳಸಿದಾಗ ಅವುಗಳನ್ನು 'ಪರ್ಯಾಂಕ', 'ಕರ್ಮಃ' ಎಂದೇ ಬರೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು 'ಪರ್ಯಾಂೱಕ', 'ಕರ್ಮಃೱ' ಎಂದು ಬರೆದರೆ ತಪ್ಪಾಗುತ್ತದೆ.

ಗಣಕಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಯನ್ನು ಮೂಡಿಸಬಲ್ಲ ಎಲ್ಲ ತಂತ್ರಾಂಶ ಪರಿಕರಗಳಲ್ಲೂ ಬಳಕೆದಾರರು 'ರ' ಅಕ್ಷರದಿಂದ ಆರಂಭವಾಗುವ ಯಾವುದೇ ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರವನ್ನು ಎರಡು (ಅಂದರೆ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಕ ಹಾಗೂ ಅರ್ಕಾವೊತ್ತು) ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಾದರೂ ಮೂಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡುವಂತೆ, 'ರ' ಅಕ್ಷರದಿಂದ ಆರಂಭವಾಗುವ ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರಕ್ಕೆ 'ಏ' ಮತ್ತು 'ಓ' ಸ್ವರಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸುವಾಗ 'ೱ' ಚಿಹ್ನೆಯನ್ನು ಸರಿಯಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಮೂಡಲು ಅಗತ್ಯವಾದ ತಾಂತ್ರಿಕತೆಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಲು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವರು ಸೂಕ್ತಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿ ವಿನಂತಿ.

ಮೈಕ್ರೋಸಾಫ್ಟ್ ಸೇರಿದಂತೆ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಮೂಡಿಸುವ ಹಲವಾರು ತಂತ್ರಾಂಶ ಪರಿಕರಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ಕಂಡ ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿ ಸಂಬಂಧದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆಂದು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಬಳಕೆದಾರರ ಕೈಗೆಟುಕಿದರೆ ಗಣಕಗಳಲ್ಲಿ ತಪ್ಪುಮಾಡಲು ಹೊರಟರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡದಿರುವ ತಾಂತ್ರಿಕತೆಯನ್ನೂ ಅಳವಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಕಾವೊತ್ತಿನ ಬಳಕೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವ ಕೊರತೆಗಳೂ ಇಲ್ಲವಾಗುತ್ತವೆ.

ಮುಂದುವರೆದು, ಕನ್ನಡವನ್ನು ಕಲಿಸುವ, ಕಲಿಯುವ ಹಾಗೂ ಬಳಸುವ ಎಲ್ಲರೂ ಈ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಬರವಣಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ತಪ್ಪುಗಳಾಗದಂತೆ ಸೂಕ್ತಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳ ಬೇಕಾಗಿ ವಿನಂತಿ.

ಅಭಿಧಾನ ವಸ್ತುಕೋಶದ ತ್ರಿಪದಿಗಳ ಪಾಠ ಪರಿಷ್ಕರಣ ವಿಚಾರ[೧]

• ಸ. ಕಾರ್ತೀಕ್

ಇಮ್ಮಡಿ ನಾಗವರ್ಮನು (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೪೨) ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಆಧಾರಭೂತವಾದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಮಹೋಪಕಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಅಲಂಕಾರ, ವ್ಯಾಕರಣ, ಛಂದಸ್ಸು, ನಿಘಂಟು, ಚಂಪೂಕಾವ್ಯ ಇವು ಈತನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃಷಿಯ ಫಲಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಉಪಯೋಗಕಾರಿಯಾದ ನಿಘಂಟು 'ಅಭಿಧಾನ ವಸ್ತುಕೋಶ'ವೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಮನ್ನಣೆ ಪಡೆದಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ನಿಘಂಟುಗಳು ರಚಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ಇಮ್ಮಡಿ ನಾಗವರ್ಮ ಮತ್ತು ಇಮ್ಮಡಿ ಮಂಗರಾಜ ಇವರುಗಳ ಸಂಸ್ಕೃತಿ-ಕನ್ನಡ ನಿಘಂಟುಗಳೇ ದೊಡ್ಡಗಾತ್ರದವು ಮತ್ತು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದವು. ಮಿಕ್ಕವು ಮಿತವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ನಿಘಂಟುಗಳು. ಹೀಗಾಗಿ ಈತನ ನಿಘಂಟಿಗಿಂತ ಮೊದಲೇ ರನ್ನಕವಿಯ ರನ್ನಕಂದವೆಂಬ ನಿಘಂಟು ರಚಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ಗಾತ್ರ, ಗುಣದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇಮ್ಮಡಿ ನಾಗವರ್ಮನ ನಿಘಂಟೇ ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ನಿಘಂಟಿಗೆ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಪೂರ್ಣ ಸ್ಥಾನವಿದೆ.

ಅಭಿಧಾನ ವಸ್ತುಕೋಶಕ್ಕೆ ಮೂಲ ಆಕರ ಹಲಾಯುಧನ ಅಭಿಧಾನ ರತ್ನಮಾಲೆಯೆಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಿಘಂಟು. ಆದರೂ ವರರುಚಿ, ಹಲಾಯುಧ, ಭಾಗುರಿ, ಶಾಶ್ವತ್, ಅಮರಸಿಂಹ ಮುಂತಾದವರ ಕೋಶಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಷಯ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಈ ನಿಘಂಟನ್ನು ರಚಿಸಿರುವಂತೆ ಕರ್ತೃ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಹಲಾಯುಧ, ಅಮರಸಿಂಹರ ಕೋಶಗಳ ಹೊರತು ಮಿಕ್ಕವರ ಕೋಶಗಳು ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಸ್ವೀಕಾರದ ಪ್ರಮಾಣವೆಷ್ಟೆಂದು

---

೧. ನಾಗವರ್ಮನ ವಸ್ತುಕೋಶ - ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ ೫-೨. ಪಂಡಿತ ಎಚ್. ಶೇಷಯ್ಯಂಗಾರ್

ತಿಳಿಯುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಪಂಡಿತ ಎಚ್. ಶೇಷಯ್ಯಂಗಾರರು "ಈತನು ಎಲ್ಲ ನಿಘಂಟುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ್ದರೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಮರಕೋಶವನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿರುವನು. ಪ್ರಾಯಶಃ ಅಮರದಲ್ಲಿರುವ ಪದಗಳೆಲ್ಲವೂ ಇಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುವುವು"[೧] ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಕೃತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಯಿಂದ ಹಲಾಯುಧನ ಅಭಿಧಾನ ರತ್ನಮಾಲೆಯನ್ನೇ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅನುಸರಿಸಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಅಭಿಧಾನ ರತ್ನಮಾಲೆಗೂ ಅಭಿಧಾನ ವಸ್ತುಕೋಶಕ್ಕೂ ಇರುವ ಸಾಮ್ಯತೆ ಅಭಿಧಾನ ವಸ್ತುಕೋಶಕ್ಕೂ ಅಮರಕೋಶಕ್ಕೂ ಇಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಅಭಿಧಾನ ರತ್ನಮಾಲೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಯೂ ಇಮ್ಮಡಿ ನಾಗವರ್ಮನು ತನ್ನ ಸ್ವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಮೆರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಇಂತಹ ಉದ್ದಾಮ ನಿಘಂಟನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ, ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ ನಾಡಿಗೆ ನೀಡಿದ ಕೀರ್ತಿ ಶ್ರೀ ಎ. ವೆಂಕಟರಾವ್ ಮತ್ತು ಪಂಡಿತ ಎಚ್. ಶೇಷಯ್ಯಂಗಾರ್ ಅವರದು. ೧೯೩೩ರಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ ಮೂರನೆಯ ಪುಸ್ತಕವಾಗಿ ಈ ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಪರಿಷ್ಕರಣಕ್ಕೆ ಜನಕ–ಜನ್ಯ ಸಂಬಂಧವಿರುವ ಎರಡು ತಾಳಪ್ರತಿಗಳು ಆಧಾರ ಎಂದು ಸಂಪಾದಕರು ತಿಳಿಸಿ, ಅವುಗಳಿಗೆ ಕ, ಖ ಎಂದು ಸಂಕೇತಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅವುಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಕ, ಖ ಪ್ರತಿಗಳು ಬಹಳ ಅಶುದ್ಧವೆಂದೂ, ಶುದ್ಧ ಪಾಠವುಳ್ಳ ಪದ್ಯಗಳು ಒಂದಾದರೂ ಇಲ್ಲವೆಂದೂ ತಿಳಿಸಿರುತ್ತಾರೆಯೇ ಹೊರತು ಯಾವ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಣೆಯನ್ನೂ ನೀಡಿಲ್ಲ. ಪಾಠಾಂತರಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿಲ್ಲ. ಜೊತೆಗೆ ನಾಗವರ್ಮನು ತನ್ನ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಕೋಶಕಾರರ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದಲೂ ಸಹಾಯ ಪಡೆದು ಗ್ರಂಥದ ಶೋಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿ ವಸ್ತುಕೋಶವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಬರೆದ ಇಮ್ಮಡಿ ಮಂಗರಾಜನ ಭಾಮಿನೀ ಷಟ್ಪದಿಯ ಮಂಗರಾಜ ನಿಘಂಟು, ಹೇಮಚಂದ್ರನ ಹೈಮಕೋಶದಿಂದಲೂ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆಯಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಸಂಪಾದಕರು ತಿಳಿಸಿರುವಂತೆ ಮಂಗರಾಜ ನಿಘಂಟು ಭಾಮಿನೀ ಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿರದೆ ವಾರ್ಧಕ ಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿದೆ. ಗ್ರಂಥದ ಮುದ್ರಣವೆಲ್ಲ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಟೀಕೆಯೊಡಗೂಡಿದ ತಾಳಪ್ರತಿಯೊಂದು ಡಿ.ಎಲ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ ಅವರಿಂದ ಲಭಿಸಿದ ಕಾರಣ ಆ ಪ್ರತಿಗೆ 'ಗ' ಎಂದು ಸಂಕೇತಿಸಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರತಿಯ ಪಾಠಾಂತರಗಳನ್ನು ನೀಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥದ ಬಗೆಗೆ, ಕರ್ತೃವಿನ ಬಗೆಗೆ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿ, ನಂತರ ವಿಷಯಸೂಚಿಕೆಯನ್ನು ನೀಡಿ ಪಠ್ಯವನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ನಂತರ ಇರುವ ಎರಡು ಪರಿಶಿಷ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಶಬ್ದಗಳ ಅಕಾರಾದಿ ಮತ್ತು ಗ ಪ್ರತಿಯ ಪಾಠಾಂತರಗಳಿವೆ. ಆನಂತರ ಶುದ್ಧಾಶುದ್ಧ ಪತ್ರಿಕೆಯಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ನಿಘಂಟಿನಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಣ ದೋಷಗಳು ಇದ್ದು, ಪದಚ್ಛೇದ ದೋಷಗಳು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿವೆ. ಅನೇಕ ಕಡೆ ಗ್ರಂಥಪಾತವಿದೆ. ಕೆಲವು ಕಡೆಯ ಪಾಠಗಳಂತೂ ತುಂಬಾ ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿವೆ. ಹಲವು ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಛಂದೋಭಂಗ ಹಾಗೂ ನ್ಯೂನಗಣಗಳು, ಇತರ ವಿಧದ ಪಾಠಕ್ಲೇಶಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿವೆ. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಮತ್ತೊಂದು ಸಾರ್ಥಕ ಪರಿಷ್ಕರಣದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಇರುವ ಅಂಶಗಣಬದ್ಧ ತ್ರಿಪದಿಗಳ ಪಾಠ ಪರಿಷ್ಕರಣದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

[೧]ಶಾ ಚತುಷ್ಕಂ ಪರಿವಿಡಿಯಿಂದ[೨]
ವಾ ಚ [ತುಃ] ಪ್ರದಿಶ ವಿದಿಶೆಗಳ್ ॥

ಅವಿಭಿನ್ನಾರ್ಥ ಕಾಂಡ, ಸ್ವರ್ಗವರ್ಗ-೪೯, ಪುಟ-೯

೧. ದಿ(೧). ೨. ಸಾ ಚತುಸ್ಕಕ್ಕೆ ಪರಿವಿಧಿಯೆನಿಕುಂ (ಗ)

ಇದು ಮುದ್ರಿತ ಪ್ರತಿಯ ಪಾಠ ಮತ್ತು ಪಾಠಾಂತರ. ಇದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಪಾದ ಸಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ. ದ್ವಿತೀಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗಣ ಲೋಪವಾಗಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಗಣದ ಸಂಪಾದಕೀಯ ಪಾಠದೊಂದಿಗೆ ತೃತೀಯ ಪಾದ ಸಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ. ಗ-ಪ್ರತಿಯ ಪಾಠಾಂತರದ ಸಹಾಯದಿಂದ ಈ ತ್ರಿಪದಿಯನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಪರಿಷ್ಕರಿಸಬಹುದು.

ಪ್ರಾಚಿಯವಾಚಿ ಪ್ರತೀಚಿಯುದೀಚಿಯಾ
ಶಾ ಚತುಷ್ಕಕ್ಕೆ ಪರಿವಿಡಿಯೆನಿಕುಂ
[ಅ] ಚ [ತುಃ] ಪ್ರದಿಶೆ ವಿದಿಶೆಗಳ್

ಗ. ಪ್ರತಿಯ ಪಾಠದಲ್ಲಿರುವ ಸಾ, ಸ್ಕ, ಧಿ ಇವುಗಳು ಲಿಪಿಕಾರ ಸ್ಖಾಲಿತ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ದ್ವಿತೀಯ ಪಾದದ ನಾಲ್ಕನೇ ಗಣ ಬ್ರಹ್ಮವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ರೀತಿ ವಿಷ್ಣುಗಣಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಗಣ ಬರುವುದು ಅಂಶವೃತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ. ಜೊತೆಗೆ ದ್ವಿತೀಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಪರಿವಿಡಿಯೆನಿ [ಸುಗುಂ] ಎಂದಿರುವುದೂ ಅಸಂಭವವೇನಲ್ಲ. ಆಗ ವಿಷ್ಣುಗಣವೇ ಬಂದು ಲಕ್ಷಣಾನುಸಾರಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ತೃತೀಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆ ಅಕ್ಷರ 'ವಾ' ಎಂದು ಇದ್ದು ಅರ್ಥದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಯಾವುದೇ ಸಾರ್ಥಕತೆ ಇಲ್ಲವಾಗಿದೆ. ಆದ ಕಾರಣ ತಿದ್ದುಪಾಟನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದೆ. ಆಗ ಈ ತ್ರಿಪದಿಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಬಹುದು :

ಪ್ರಾಚಿ (ಪೂರ್ವ), ಅವಾಚಿ (ದಕ್ಷಿಣ), ಪ್ರತೀಚಿ (ಪಶ್ಚಿಮ), ಉದೀಚಿ (ಉತ್ತರ) ಈ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಆಗ್ನೇಯ, ನೈಋತ್ಯ, ವಾಯವ್ಯ, ಈಶಾನ್ಯ ಈ ಉಪದಿಕ್ಕುಗಳು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಬರುತ್ತವೆ. ಹಲಾಯುಧನ 'ಅಭಿಧಾನ ರತ್ನಮಾಲೆಯ ಕನ್ನಡ ಟೀಕೆ'ಯಲ್ಲಿ ಪ್ರದಿಶೆ, ವಿದಿಶೆಗಳಿಗೆ 'ಗೊಂಟು' ಎಂದು ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಕನ್ನಡ ನಿಘಂಟಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರದಿಶೆಗೆ (೧) ಸೂಚನೆ, ಆಜ್ಞೆ, ನಿರ್ದೇಶನ (೨) ದಿಕ್‌ಪ್ರದೇಶ, ದಿಕ್ಕು (೩) ಆಗ್ನೇಯ, ನೈಋತ್ಯ, ವಾಯವ್ಯ, ಈಶಾನ್ಯವೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ಮೂಲೆ ದಿಕ್ಕು ಎಂದು ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ನೀಡಿದೆ. ವಿದಿಶೆಗೆ=ವಿದಿಕ್ಕು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅಭಿಧಾನ ರತ್ನಮಾಲೆಯ ಕನ್ನಡ ಟೀಕೆಯ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ನೀಡಿದೆ. ಇನ್ನು ಈ ತ್ರಿಪದಿಗೆ ಮೂಲ ಆಕರ 'ಅಭಿಧಾನ ರತ್ನಮಾಲೆ' ಅಲ್ಲಿನ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿವೆ.

ಐಂದ್ರೀ ಪೂರ್ವಾ ಪ್ರಾಚೀಯಾಮ್ಯಾದಿಕ್ ದಕ್ಷಿಣಾ ತಥಾವಾಚೀ
ಸ್ಯಾದ್ವಾರುಣೀ ಪ್ರತೀಚಿ ಕೌಬೇರಿ ಚೋತ್ತರೋದೀಚೀ ॥ ೧೦೧ ॥

ಅಂತರಾಳದಿಶಶ್ಚಾನ್ಯಾ ವಿದಿಶಃ ಪ್ರದಿಶಸ್ಸ್ಮೃತಾಃ
ಉಪರಿಷ್ಟಾದುಪಯೂರ್ಧ್ವಂ ತಥಾಧಸ್ತಾದ ವಾಗಧಃ ॥ ೧೦೨ ॥

ಅಭಿಧಾನ ರತ್ನಮಾಲಾ ಕರ್ಣಾಟಕ ಟೀಕೆ ಸ್ವರ್ಗಕಾಂಡಂ, ಪುಟ-೧೭

ಹಲಾಯುಧ-ನಾಗವರ್ಮರನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿ ರಚಿತವಾದ ಇಮ್ಮಡಿ ಮಂಗರಾಜನ ಅಭಿನವಾಭಿಧಾನದ ಸಂವಾದಿ ಪದ್ಯ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಾಚಿಯೆನೆ ಪೂರ್ವ ಮೈಂದ್ರಿಯೆನೆ ಮೂಡಲೆನಿಕ್ಕ
ವಾಚಿ ದಕ್ಷಿಣಮೆನಲು ತೆಂಕಲಾಪ್ರತ್ಯಚ್ ಪ್ರ
ತೀಚಿಯೆನೆ ಪಡುವಲಾ ಕೌಬೇರಿಯುತ್ತರ ಮುದಿಚೀಯೆನೆ ಬಡಗಲಕ್ಕುಂ
ಪ್ರಾಚೀನಮೆನೆ ಮೂಡಲಾದುದಕೆ ಪೆಸರಕ್ಕ
ವಾಚೀನಮೆನೆ ತೆಂಕಲಾದುದೆನಿಸಿಕ್ಕುಂ ಪ್ರ
ತೀಚೀನಮೆನೆ ಪಡುವಲಾದುದುವುದೀಚೀನಮೆನೆ ಬಡಗಲಾದುದಕ್ಕುಂ[೨] ॥ ೧೯ ॥

ಇದರ ಮುಂದಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟದಿಗ್ಗಜಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸುವಾಗ ಪ್ರದಿಶೆ ವಿದಿಶೆಯೆನೆ ಗೊಂಟೆನಿಕ್ಕುಂ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿರುತ್ತಾನೆ.[೩] ಆದರೆ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ತೃತೀಯ ಮತ್ತು ಚತುರ್ಥ ಪಾದದ ಛಂದಸ್ಸು ಕೆಟ್ಟಿದೆ.

೨. [೧]ಐರಣಿಕಂ ಕುರುಕುರುಕಾರಂ[೧] ತದಧ್ಯಕ್ಷಂ
ಭೌರಿಕನೆನಿ[೨]ಕುಂ[೨] ಕುಶೀಲವರ್[೩]
ಚಾರಣರಪ್ಪರ್ ಪೆಸರಿಂ[೪]ದಂ[೪] ॥

ಅವಿಭಿನ್ನಾರ್ಥ ಕಾಂಡಂ–ಮನುಷ್ಯವರ್ಗಂ–೮೦, ಪುಟ–೬೫

೧. ಏರಣಿಗಂ ರುಕ್ಮಕಾರಂ(ಗ) ೨. ಸುಗುಮಜಿಗೆ (ಗ) ೩. ಕುಶಲವರ್(ಗ) ೪. ದೆ(ಗ)

ಇದು ಮುದ್ರಿತ ಪ್ರತಿಯ ಪಾಠ ಮತ್ತು ಪಾಠಾಂತರವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಪಾದ ಅರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸಂಪಾದಕರು ಇದರ ಕ್ಲೇಶಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಪ್ರತ್ಯಂತರಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ ಶುದ್ಧಾಶುದ್ಧ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಂತೆ ಇದರ ಪಾಠ ಹೀಗಿದೆ.

ಏರಣಿಗಂ ರುಕ್ಮಕಾರಂ ತದಧ್ಯಕ್ಷಂ
ಭೌರಿಕನೆನಿಸುಗುಮಜಿಗೆ ಕುಶೀಲವರ್
ಚಾರಣರಪ್ಪರ್ ಪೆಸರಿಂದ

ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ದ್ವಿತೀಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಕುಶೀಲವರ್ ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥವೇನೋ ತೃಪ್ತಿಕರ. ಆದರೆ ಗಣರಚನೆ ಕೆಡುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಗ. ಪ್ರತಿಯ ಪಾಠಾಂತರ ಮತ್ತು ಮುದ್ರಿತ ಪ್ರತಿಯ ಪಾಠದ ಸಹಾಯದಿಂದ ಈ ರೀತಿ ಪರಿಷ್ಕರಿಸಬಹುದು.

ಏರಣಿಗಂ ರುಕ್ಮಕಾರಂ ತದಧ್ಯಕ್ಷಂ
ಬೌರಿಕನೆನಿ[ಕು]ಮಱುಗೆ ಕುಶೀಲವರ್
ಚಾರಣರಪ್ಪರ್ ಪೆಸರಿಂದೆ.

ಈಗ ಈ ತ್ರಿಪದಿಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಬಹುದು :

ಅಕ್ಕಸಾಲಿಗ, ಭಂಡಾರಿ ಇವರುಗಳ ಮುಖ್ಯಸ್ಥ ಸುವರ್ಣಾಧಿಕಾರಿ ನಟರು, ಸ್ತುತಿಪಾಠಕರು ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ, ತಿಳಿವಿಗೆ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ತ್ರಿಪದಿಗೆ ಹಲಾಯುಧನ ನಿಘಂಟಿನಲ್ಲಿ ಆಕರ ದೊರೆಯದ ಕಾರಣ ಆಕರ ಸೂಚಿಸಿಲ್ಲ.

---

೨. ಅಭಿನವಾಭಿಧನಂ – ಸ್ವರ್ಗಕಾಂಡ – ದಿಗ್ವರ್ಗಂ
೩. ಸ್ವರ್ಗಕಾಂಡ – ದಿಗ್ವರ್ಗಂ – ಪುಟ–೧೭–೧೮, ಪದ್ಯ–೨೦

೩. ಪಾ[೧]ನಂ[೧] ಗೋಷ್ಠಿಕೆಯದಾ ಪಾ[೨]ನಂ[೨] ಶುಂಡಾಪ್ರ
ಪಾನಂ [೩]ಕಳ್ಳುಡಿಹ ಕಡುಸೊರ್ಕು ಚರ್ಕ್ಕಣಂ[೩]
ತಾನದು ಪೆಸರೊ[೪]ಳದುಂ[೪] ॥
ಅವಿಭಿನ್ನಾರ್ಥಕಾಂಡಂ-ಧಾನ್ಯವರ್ಗಂ-೬, ಪುಟ ೯೩
೧. ನ(ಗ), ೨. ನಕಂ(ಗ), ೩. ನಾಣ್ಗೆಡಿಪ ಕಡುಸೊಕ್ಕು ಭಕ್ತಣಂ(ಗ),
೪.ಳುಪದಂಶಂ (ಗ)

ಇದು ಮುದ್ರಿತ ಪ್ರತಿಯ ಪಾಠ ಮತ್ತು ಪಾಠಾಂತರವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮಪಾದದಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಗಣ ಬ್ರಹ್ಮಗಣವಾಗಿದೆ. ಪರ್ಯಾಯ ಗಣದ ನಿಯಮಾನುಸಾರ ಪ್ರಥಮ ಪಾದದ ಪಾಠ ಸರಿಯಾಗಿದೆ. ದ್ವಿತೀಯ ಪಾದದ ಪಾಠವೂ ಸರಿಯಾಗಿದೆ. ದ್ವಿತೀಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಚರ್ಕ್ಕಣಂ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಗ-ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಣಂ ಎಂದಿದೆ. ಸಂಪಾದಕರು ಶುದ್ಧಾಶುದ್ಧ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಚರ್ಕ್ಕಣಂ ಪಾಠಕ್ಕೆ ಭಿಕ್ಷಣಂ ಎಂದು ತಿದ್ದುಪಾಟನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಗ-ಪ್ರತಿಯ ಭಕ್ಷಣ ಪಾಠಕ್ಕೆ ಚ, ಭಗಳ ಅಕ್ಷರ ಸಾದೃಶ್ಯ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಸಂಪಾದಕರ ತಿದ್ದುಪಡಿಯೂ ಸಾಧುವಾಗಿಲ್ಲ. ಚಕ್ಕಣ ಎಂದರೆ ನಂಜಿಕೊಳ್ಳುವ ಪದಾರ್ಥ. ಚರ್ಕ್ಕಣ ಎಂಬುದರ ರೂಪ ಚಿಂತನೀಯ. ವಸ್ತುಕೋಶದ ಚರ್ಕ್ಕಣ ಎಂಬಲ್ಲಿಯ ರಕಾರ ಕಡುಸೊರ್ಕು ಎಂಬಲ್ಲಿಯ ರಕಾರದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಘಟಿಸಿರಬಹುದೆಂದೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಿಘಂಟುಕಾರರು ತೋರಿಸಿರುವ ಖಾದನಾರ್ಥದ 'ಚಕ್ಷಣ' ಎಂಬುದರ ತದ್ಭವ ಶಬ್ದವೇ 'ಚಕ್ಕಣಂ' ಆಗಿದೆಯೆಂದೂ ತಿಳಿಯುವುದು ಬಹುಶಃ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು; ಚಕ್ಷಣಂ>ಚಕ್ಕಣಂ ಎಂದು ಡಾ॥ ಟಿ.ವಿ. ವೆಂಕಟಾಚಲಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.[೪] ತೃತೀಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗಣ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ಗ-ಪ್ರತಿಯ ಪಾಠವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದರೆ ಛಂದಸ್ಸು ಮತ್ತು ಅರ್ಥ ಎರಡೂ ಸರಿಬರುತ್ತದೆ. ಆಗ ತ್ರಿಪದಿಯ ಪರಿಷ್ಕೃತ ಪಾಠ ಹೀಗಿರುತ್ತದೆ :

ಪಾನಂ ಗೋಷ್ಠಕೆಯದಾಪಾನಂ ಶುಂಡಾಪ್ರ
ಪಾನಂ ಕಳ್ಳುಡಿಹ ಕಡುಸೊರ್ಕು ಚರ್ಕ್ಕಣಂ
ತಾನದು ಪೆಸರೊಳುಪದಂಶಂ.

ಈಗ ತ್ರಿಪದಿಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಬಹುದು.

ಪಾನ ಎಂದೂ, ಶುಂಡಾಪ್ರಪಾನ ಎಂದೂ ಕಳ್ಳು ಎಂದೂ ಪಾನಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿದೆ. ಇವಕ್ಕೆ ನಂಜಿಕೊಳ್ಳಲು ಚಕ್ಕಣ ಎಂಬ ಪದಾರ್ಥ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಹಲಾಯುಧ ನಿಘಂಟಿನ ಕನ್ನಡ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಶುಂಡಾ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ೨೪ ಬಗೆಯ ಕಳ್ಳುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಎಂದರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ.

ಈ ಪದ್ಯದ ಮೂಲ ಆಕರ ಹಲಾಯುಧನ ನಿಘಂಟು, ಅಲ್ಲಿನ ಶ್ಲೋಕ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿದೆ.

ಆ ಪಾನಂ ಪಾನಗೋಷ್ಠೀಸ್ಯಾತ್ಸ ಪೀತಿಃ ಸಹಪಾನಕಂ
ಉಪದಂಶಾವದಂಶೌ ಚ ಚಕ್ಷಣಂ ಸಂಪ್ರಚಕ್ಷತೇ
॥ ೧೭೩ ॥

---

೪. ಪಂಪ ಭಾರತದ ಕೆಲವು ಪದಪಾಠಗಳು - ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ-೧, ಸಪ್ನ ಬುಕ್‌ಹೌಸ್. ಬೆಂಗಳೂರು - ೧೯೯೯

ಟೀಕೆ ॥ ಆಪಾನಂ, ಪಾನಗೋಷ್ಠೀ–ಈ ಎರಡು ಕಳ್ಳುಡಿವುದು
ಸಪೀತಿಃ, ಸಹಪಾನಕಂ–ಈ ಎರಡು ಗೊಟ್ಟಿಗಳ್ಳುಡಿವುದು
ಉಪದಂಶಃ, ಅವದಂಶಃ, ಚಕ್ಷಣಂ–
ಈ ಮೂರು ಕುಡುವುತ್ತೆ ಬಾಡಿಸುವುದು.

ಅಭಿಧಾನ ರತ್ನಮಾಲಾ ಕರ್ಣಾಟಕ ಟೀಕೆ – ಭೂಮಿಕಾಂಡಂ, ಪುಟ–೫೪.

ಇದಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿಯಾದ ಇಮ್ಮಡಿ ಮಂಗರಾಜನ ಅಭಿನವಾಭಿಧಾನದ ಪದ್ಯ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿದೆ.

ಮೈರೇಯಮಾಸವಂ ಮಧು ಮಾಧವಂ ಸೀಧು
ಸೀರೆಸುರೆ ಮದಿರೆ ಮದ್ಯಂ ಕಾಪಿಶಾಯನಂ
ವಾರುಣಿ ಮದಿಷ್ಠೆ ಕಾದಂಬರಿ ಪರಿಸ್ರವಣಿ ಕಲ್ಯಮೆನೆ ಕಳ್ಳೆನಿಕ್ಕುಂ.
ಮೀಱುಕುಡಿವುದಾಪಾನಂ ಪಾನಗೋಷ್ಠಿಯದು
ಸಾರೆ ಕೆಲಬರ್ ಕೂಡಿ ಕುಡಿಯೆ ಸಹಪಾನಮದು
ವೋರಂತೆ ಬಾಡ ಬಾಡಿಸುತ ಕಳ್ಳುಡಿವುದವದಂಶ ಮುಪದಂಶಮಕ್ಕುಂ ॥
ಭೂಮಿಕಾಂಡ–ಆಹಾರವರ್ಗ–೮

೪. ಕಾರ್ತಾಂತಿಕಂ..... ।
ಹೂರ್ತಿಕ ದೈವಜ್ಞನಾ ದಿಶಿಗಣಕಂ ತಾನಕ್ಕುಂ ॥
....ಮೌ ।
ಹೂರ್ತಿಕ ಜ್ಯೋತಿಷ .... ತಂತ್ರಜ್ಞಂ ?
ಅವಿಭಿನ್ನಾರ್ಥ ಕಾಂಡಂ, ಮನುಷ್ಯವರ್ಗಂ–೫೮, ಪು–೬೧

ಇದು ಮುದ್ರಿತ ಪ್ರತಿಯಪಾಠ, ಆದರೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಇದೊಂದು ತ್ರಿಪದಿಯಾಗಿದೆ. ಸಂಪಾದಕರು ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಪ್ರತ್ಯಂತರಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಇದನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ ತ್ರಿಪದಿಯಾಗಿ ಶುದ್ಧಾಶುದ್ಧ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಗ–ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ತ್ರಿಪದಿ ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಿ ಈ ಪದ್ಯ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ – ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ತ್ರಿಪದಿಯ ಮೂರು ಪಾದಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಾಸ ಕೆಟ್ಟಿರುವ ಕಾರಣ ಸಂಪಾದಕರು ಪ್ರಾಸಾನುಗುಣವಾಗಿ ತ್ರಿಪದಿಯನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ ಅಲ್ಲೇ ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿರುವ ಪಾಠಕ್ಕೂ, ಶುದ್ಧಾಶುದ್ಧ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿನ ಪಾಠಕ್ಕೂ ಯಾವುದೇ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲ. ಸಂಪಾದಕರು ಇದರ ಪಾಠವನ್ನು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ :

ಕಾರ್ತಾಂತಿಕಂ ಜ್ಞಾನಿ ದೈವಜ್ಞಂ ಮೌ
ಹೂರ್ತಿಕನಾದೇಶಿ ಗಣಕಂತಾನಕ್ಕುಂ ಮೌ
ಹೂರ್ತಂ ಜ್ಯೋತಿಷ ತತ್ವಜ್ಞಂ

ಇಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ೪ನೆಯ ಗಣ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿಲ್ಲ. ದ್ವಿತೀಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಕ್ಲೇಶವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಮೊದಲನೆಯ ಗಣವನ್ನು ರುದ್ರವಾಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ತೃತೀಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ೧೧ನೆಯ ಗಣವೂ ಬ್ರಹ್ಮವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಈ ಪರಿಷ್ಕರಣ ಸಾಧುವಾಗಿಲ್ಲ. ಇದರ ಪರಿಷ್ಕೃತ ಪಾಠ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿದೆ :

ಕಾರ್ತಾಂತಿಕಂ ಜ್ಞಾನಿ ದೈವಜ್ಞ[ನಾತಂ] ಮೌ
ಹೂರ್ತಿಕನಾದೇಶಿಗಣಕಂ ತಾನಕ್ಕುಂ ಮೌ
ಹೂರ್ತಂ ಜ್ಯೋತಿ[ಷಿಕಂ] ತತ್ವಜ್ಞಂ

ದ್ವಿತೀಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಗಣ ರುದ್ರವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ತಿದ್ದುಪಾಟು ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವಾಗಿದೆ. ಅರ್ಥವೇನೋ ಸರಿಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಈ ತ್ರಿಪದಿಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಬಹುದು.

ಕಾರ್ತಾಂತಿಕ, ಜ್ಞಾನಿ, ದೈವಜ್ಞ, ಮೌಹೂರ್ತಿಕ, ಆದೇಶಿ, ಗಣಕ, ಜ್ಯೋತಿಷಿಕ – ಈ ಏಳು ಜೋಯಿಸನ ಹೆಸರುಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ತ್ರಿಪದಿಗೆ ಮೂಲವಾದ ಹಲಾಯುಧನ ಅಭಿಧಾನ ರತ್ನಮಾಲೆಯ ಶ್ಲೋಕ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿದೆ :

ಸಾಂವತ್ಸರೋ ಜ್ಯೋತಿಷಿಕೋ ಜ್ಞಾನೀ ಮೌಹೂರ್ತಿಕಸ್ತಥಾ ॥
ಕಾರ್ತಾಂತಿಕಸ್ತು ದೈವಜ್ಞ ಆದೇಶೀ ಗಣಕಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೨೪೯ ॥

ಅಭಿದಾನ ರತ್ನಮಾಲಾ ಕರ್ಣಾಟಕ ಟೀಕೆ – ಭೂಮಿಕಾಂಡಂ – ಪುಟ–೬೭. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿಯಾದ ಇಮ್ಮಡಿ ಮಂಗರಾಜನ ಅಭಿನವಾಭಿಧಾನದ ಪದ್ಯ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿದೆ :

ಕಾರ್ತಾಂತಿಕಂ ಜ್ಞಾನಿಜ್ಯೋತಿವಾನದೇಶಿ ಮೌ
ಹೂರ್ತಿಕಂ ಸಾಂವತ್ಸರಂ ಸುದೈವಜ್ಞನು
ತ್ತಮ ಜ್ಯೋತಿಷನೆನಿಕ್ಕಜಸ್ರಾಗ್ನಿಯಂ ಬಿಟ್ಟವಂ ವೀರಹನೆನಿಕ್ಕುಂ
ವ್ರಾತ್ಯನೆನೆ ಸಂಸ್ಕಾರ ಹೀನನಕ್ಕವ ಕೀರ್ಣಿ
ಯತ್ಯಂತ ಕೆಟ್ಟವನೆನಿಕ್ಕನಾಚಾರಿ ದು
ವೃರ್ತ್ತನುದಾಸೀನನಕ್ಕೋದಿಲ್ಲದಂ ನಿರಾಕೃತಿ ಯನಧ್ಯಾಯನಕ್ಕುಂ ॥ ೬ ॥

ಭೂಮಿಕಾಂಡಂ – ಬ್ರಹ್ಮವರ್ಗಂ – ಪುಟ–೭೫.

ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸ ಛಂದಸ್ಸು ಅರ್ಥ ಎಲ್ಲವೂ ಕೆಟ್ಟಿದೆ. ಆದ ಕಾರಣ ಈ ಪದ್ಯದ ಪರಿಷ್ಕೃತ ಪಾಠ ಹೀಗಿದೆ :

ಕಾರ್ತಾಂತಿಕಂ ಜ್ಞಾನಿ ಜ್ಯೋತಿವಾ[ನ್ದೇ]ಶಿ ಮೌ
ಹೂರ್ತಿಕಂ ಸಾಂವತ್ಸರಂ ಸುದೈವಜ್ಞ[ನ]
[ತ್ತು]ತ್ತಮ ಜ್ಯೋತಿಷನೆನಿಕ್ಕ ಯಂ ಬಿಟ್ಟವಂ ವೀರಹ [ನವಂ]
ವ್ರಾತ್ಯನೆನೆ ಸಂಸ್ಕಾರ ಹೀನನಕ್ಕವ ಕೀರ್ಣಿ
ಯತ್ಯಂತ ಕೆಟ್ಟವನೆನಿಕ್ಕನಾಚಾರಿ ದು
ವೃರ್ತ್ತ [ಕ]ನುದಾ [ಸ]ನಕ್ಕೋದಿಲ್ಲದಂ ನಿರಾಕೃತಿಯನಧ್ಯಾಯನಕ್ಕುಂ.[೫]

ಆದರೆ ಈ ಪರಿಷ್ಕರಣದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಪಾದದ ಛಂದಸ್ಸು ಸರಿಹೊಂದಿದರೂ ಅರ್ಥ ತೃಪ್ತಿಕರವಾಗಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿವಾನಾದೇಶಿ ಎಂದಿರಬೇಕು. ಆಗ ಕೊನೆಯ ಗಣ ಗುರುವಾಗಿ ಉಳಿದು ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಆದೇಶಿ ಎಂಬ ಶಬ್ದ ರೂಪವೇ ಸರಿಯಾದುದು.

೫. ಧ್ರುವಂ ಸನಾತನಂ ನಿತ್ಯಮವಿನಶ್ವ
ರವಪ್ರತಿಚ್ಯವ ಶಾಶ್ವತ ಸ್ಥಾ
ನಮೆಮಗಕ್ಕೆ ನಿರಾಕುಳಂ

ಅವಿಭಿನ್ನಾರ್ಥಕಾಂಡಂ – ಸಂಸರಣ ವರ್ಗಂ–೨೦, ಪುಟ–೨೧

ಈ ತ್ರಿಪದಿಗೆ ಪಾಠಾಂತರಗಳ ಹಾಗೂ ಪ್ರತ್ಯಂತರಗಳ ಬೆಂಬಲವಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಈ

೫. ಈ ಪದ್ಯದ ಪರಿಷ್ಕರಣ ಡಾ॥ ಟಿ.ವಿ. ವೆಂಕಟಾಚಲಶಾಸ್ತ್ರೀಗಳದು

ತ್ರಿಪದಿಯ ಪಾಠ ಪರಿಷ್ಕರಣ ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಈ ತ್ರಿಪದಿಯನ್ನು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಪರಿಷ್ಕರಿಸಬಹುದು :

ಧ್ರುವಂ ಸನಾತಮಂ ನಿತ್ಯಮ [ದ] ವಿನಶ್ವ
ರವ[ಮಂ] ಪ್ರತಿಚ್ಯವಂ ಶಾಶ್ವತ[ರಂ]ಸ್ಥಾ
ನವೆಮಗಕ್ಕೆ[ನೆ] ನಿರಾಕುಳಂ

ಈಗ ಈ ತ್ರಪದಿ ಲಕ್ಷಣಾನುಸಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಈಗ ತ್ರಿಪದಿಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಬಹುದು.

ಧ್ರುವ, ಸನಾತನ, ನಿತ್ಯ, ಅವಿನಶ್ವರ, ಪ್ರತಿಚ್ಯ, ಶಾಶ್ವತ ಇವುಗಳು ಶಾಶ್ವತವೆಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತವೆ. ಈ ಸ್ಥಾನಗಳು ನಮಗೆ ದುಃಖವನ್ನು ನೀಗಿ ನೆಮ್ಮದಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಲಿ. ಇದಕ್ಕೆ ಮೂಲ, ಸಂವಾದಿಯಾಗ ಅಬಿಧಾನ ರತ್ನಮಾಲೆ, ಅಭಿನವಾಭಿಧಾನದ ಶ್ಲೋಕ, ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಕೆಳಗೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಸನಾತನಂ ಧ್ರುವಂ ನಿತ್ಯಂ ಶಾಶ್ವತಂ ಸ್ಯಾದನಶ್ವರಂ
ಧರ್ಮಃ ಪುಣ್ಯಂ ವೃಷಶ್ರೇಯಃ ಸುಕೃತಂಚ ಸಮಂಸ್ಕೃತಂ ॥ ೧೨೫ ॥

ಅಭಿಧಾನ ರತ್ನಮಾಲಾ ಕರ್ಣಾಟಕ ಟೀಕೆ, ಸ್ವರ್ಗಕಾಂಡ, ಪುಟ–೨೧
ಸುಸುಖಮೆನಿಸಿಕ್ಕು ನಿತ್ಯಂ ಧ್ರುವಂ ಶಾಶ್ವತಮ
ದು ಸತಾನಮನಶ್ವರಂ ಸ್ಥಿರಮೆನಿಕ್ಕು ರೋ
ದಸಿರೋದಸ್ಯಮೆನೆ ದಿವ್ಯಭೂಮಿಯೆನೆ ಭೂಮಿಯಾಕಾಶವೆಂದೆನಿಕ್ಕುಂ ॥ ೨೫ ॥

ಸ್ವರ್ಗಕಾಂಡ–ದೇವತಾವರ್ಗಂ–ಪುಟ–೮ (ಉತ್ತರಾರ್ಧದ ಪದ್ಯ ಮಾತ್ರ ಉದಾಹರಿಸ ಲಾಗಿದೆ)

* * *

ಈ ಲೇಖನವನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ ಡಾ॥ ಕೈ.ರಾ. ಗಣೇಶ್ ಅವರೂ, ಡಾ॥ ಟಿ.ವಿ. ವೆಂಕಟಾಚಲ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಅನೇಕ ಅಮೂಲ್ಯ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿ, ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ನಾನು ಅತ್ಯಂತ ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಆಧಾರ ಗ್ರಂಥಗಳು ಮತ್ತು ಲೇಖನಸೂಚಿ

೧. ಅಭಿಧಾನ ವಸ್ತುಕೋಶಂ–(ಸಂ) ಎ.ವೆಂಕಟರಾವ್, ಪಂಡಿತ ಎಚ್. ಶೇಷಯ್ಯಂಗಾರ್, ಮದ್ರಾಸ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ–೧೯೩೩
೨. ನಾಗವರ್ಮ ವಿರಚಿತಮಪ್ಪ ಅಭಿಧಾನ ರತ್ನಮಾಲಾ ಕರ್ಣಾಟಕ ಟೀಕೆ (ಸಂ) ಎ. ವೆಂಕಟರಾವ್, ಪಂಡಿತ ಎಚ್. ಶೇಷಯ್ಯಂಗಾರ್, ಮದ್ರಾಸ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ–೧೯೭೯, ದ್ವಿತೀಯ ಮುದ್ರಣ
೩. ಅಭಿನವಾಭಿಧಾನಂ (ಇಮ್ಮಡಿ ಮಂಗರಾಜ)–(ಸಂ) ಎಂ. ಮರಿಯಪ್ಪ ಭಟ್ಟ ಮದ್ರಾಸ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ–೧೯೫೨
೪. ಕನ್ನಡ ಛಂದಃಸ್ವರೂಪ–ಡಾ॥ ಟಿ.ವಿ. ವೆಂಕಟಾಚಲಶಾಸ್ತ್ರೀ, ಡಿವಿಕೆ ಮೂರ್ತಿ ಮೈಸೂರು–೧೯೭೮
೫. ಪಂಚಭಾರತದ ಕೆಲವು ಪದಪಾಠಗಳು–ಡಾ॥ ಟಿ.ವಿ. ವೆಂಕಟಾಚಲಶಾಸ್ತ್ರೀ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ–೧, ಸಪ್ನ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು–೧೯೯೯
೬. ಮಂಗರಾಜ–II–ಡಾ॥ ಟಿ.ವಿ. ವೆಂಕಟಾಚಲಶಾಸ್ತ್ರೀ–ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ–೧
೭. ನಾಗವರ್ಮನ ಕೃತಿಗಳು–ಡಾ॥ ಟಿ.ವಿ. ವೆಂಕಟಾಚಲ ಶಾಸ್ತ್ರೀ–ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ–೧
೮. ನಾಗವರ್ಮನ ವಸ್ತುಕೋಶ–ಪಂಡಿತ ಎಚ್. ಶೇಷಯ್ಯಂಗಾರ್ ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ–೫–೨

ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆ

• *ಡಾ. ಎಂ. ಚಿದಾನಂದ ಮೂರ್ತಿ*

'ಸೃಜನಾತ್ಮಕ ಸಂಶೋಧನೆ'ಯೆಂಬ ಮಾತನ್ನು ಹಲವಾರು ತಮ್ಮ ಮಾತುಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸುವುದನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೆ ಆ ಮಾತಿನ ಬಳಕೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯೇನು ಎಂಬುದರ ಅರಿವು ಹಾಗೆ ಬಳಸುವವರಲ್ಲೆಲ್ಲ ಇದೆಯೇ ಎಂಬ ಸಂದೇಹ ನನಗಿದೆ. ನಾನು ಜ್ಞಾಪಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಾದರೆ, ಹಾಗೆ ಆ ಮಾತನ್ನು ಬಳಸಿರುವವರೆಲ್ಲ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಭ್ಯಾಸಿಗಳು ಮತ್ತು 'ಸಂಶೋಧನೆ' ಮಾತಿನ ಹಿಂದೆ 'ಸೃಜನಾತ್ಮಕ'ವನ್ನು ತರುವುದರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಸಂತೋಷವುಂಟು; ಆ ಪದದ ಜೋಡಣೆಯ ಮೂಲಕ ಅನೇಕರ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ಮಹತ್ವದ್ದಲ್ಲದ ಚಟುವಟಿಕೆಯಾದ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಏನೋ ಒಂದು ಮಾನ್ಯಸ್ಥಾನವನ್ನು ತಂದುಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಇರುವಂತಿದೆ. ಹೀಗೆ ಅಂದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ನನ್ನ ಕಲ್ಪನೆಯಿರಬಹುದಾದರೂ, 'ಸೃಜನಾತ್ಮಕ' ಮಾತಿನ ಬಳಕೆಯ ಕಾರಣ ತೀರ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೃಜನಾತ್ಮಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆ ಎಂಬ ಎರಡು ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಮೊದಲನೆಯದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಮೊದಲನೆಯದರಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಫಲನಾದವನು ಎರಡನೆಯದಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕುತ್ತಾನೆ ಎಂಬ ಸ್ವಲ್ಪ ನಿಜವಿರಬಹುದಾದ ದಂತಕತೆಯುಂಟು. ಇವೆರಡರ ಜೊತೆಗೆ, ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನೆ ಎಂಬುದೂ ಒಂದು ಉಂಟು ತಾನೆ? ಮೇಲೆ ನೋಡಿದಂತೆ, ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೃಜನಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ಸೃಜನಾತ್ಮಕೇತರ (ಅಥವಾ ವಿಮರ್ಶೆ) ಎಂದು ಎರಡು ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯಜ್ಞರು ಏರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಬಯಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅವೆರಡರಲ್ಲಿ ಸೃಜನಾತ್ಮಕ ಭಾಗವೇ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವೆಂಬ ಭಾವನೆ ಇರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಎಲ್ಲ ಸಂಶೋಧನೆಯೂ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು

ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸೃಜನಾತ್ಮಕವೇ. (ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುವುದರ ಮೂಲಕ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಒಂದು ಸ್ಥಾನ ಅಥವಾ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆಂದು ಯಾರೂ ಭಾವಿಸಬಾರದು) ಕಲೆಗಳ ಹೊರತು ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಶಿಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನೆಯೊಂದೇ ಮಹತ್ವದ ಚಟುವಟಿಕೆ. ಆ ಶಿಸ್ತುಗಳ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೇ ಸಂಶೋಧಕರಿರುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲವೇ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ ಲೇಖಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಂಶೋಧಕರು ಹೊಸದನ್ನು ಕಾಣುವವರು ಮತ್ತು ತನ್ಮೂಲಕ ಪ್ರಚಲಿತ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವವರು. ಆಯಾ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಹೊಂದುತ್ತ ಬಂದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಅದನ್ನು ತಿಳಿಗೊಳಿಸಿ ಹೇಳುವವರು ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ ಲೇಖಕರು. ಇವರಿಬ್ಬರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳೂ ಮಾನ್ಯ ಮತ್ತು ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕಗಳೇ ಆಗಿದ್ದರೂ, ಇವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧಕನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾನ್ಯ ಸ್ಥಾನ ಲಭ್ಯವಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ, ಸಮಾಜ ವಿಜ್ಞಾನ, ಮನೋವಿಜ್ಞಾನಗಳಂತಹ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಜ್ಞಾನಗಳಲ್ಲಿ, ಭೌತವಿಜ್ಞಾನ, ರಸಾಯನ ವಿಜ್ಞಾನಗಳಂತಹ ಭೌತಿಕವಿಜ್ಞಾನಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ, ಸಸ್ಯವಿಜ್ಞಾನದಂತಹ ಜೀವವಿಜ್ಞಾನಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ ಲೇಖನ ವ್ಯವಸಾಯವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವವರು ಎರಡು ಬಗೆಯ ಜನ : ಇಲ್ಲವೇ ಸಂಶೋಧಕರು ಅಥವಾ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ ಲೇಖಕರು. [ಬೇಕಾದರೆ 'ಜನಪ್ರಿಯ ಲೇಖಕರು' ಎಂಬ ಒಂದು ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು] ಎಂದರೆ, ಆ ಶಿಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಪ್ರಬಲ ಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧಿಯ ಮಾತಿರಲಿ, ಪ್ರತಿ ಸ್ಪರ್ಧಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಇದರಿಂದಾಗಿ, ಆ ಶಿಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧಕರು ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನೆಗಳಿಗೆ ಅಗ್ರಸ್ಥಾನವಿದೆ.

ಇದೇ ಮಾತನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯದಂತಹ 'ಸೃಜನಾತ್ಮಕ' ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಕಲಾಮಾಧ್ಯಮ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ತೀವ್ರ ಸ್ಪರ್ಧಿಗಳು (ಈ ಮಾತಿನ ಬಗ್ಗೆ ಆಕ್ಷೇಪಿಸುವವರು ಮುಂದೆ ಬರುವ ನನ್ನ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ನೋಡಬೇಕು) ಸೃಜನಾತ್ಮಕ ಸಾಹಿತ್ಯ (ಕಾವ್ಯ, ನಾಟಕ, ಕಾದಂಬರಿ, ಸಣ್ಣಕತೆ ಇತ್ಯಾದಿ) ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆ. ಸೃಜನಾತ್ಮಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಂತರಂಗದ ಮೂಲ ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಜನಿಸಿ ಬಂದುದಾಗಿದ್ದು, ಅದನ್ನು ಸೃಜಿಸಿದ ಸಾಹಿತಿ ತನ್ನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗೆ ತನ್ನಿಂದ ಹೊರಗೆ ಏನು ಆಧಾರವೆಂದು ತೋರಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಸಣ್ಣಕತೆಯೊಂದನ್ನು ಬರೆದ ಕತೆಗಾರ ತಾನು ಕಂಡ ಜಗತ್ತಿನ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಘಟನೆ ಅಥವಾ ಘಟನೆಗಳನ್ನೇ ಆಧರಿಸಿದ್ದರೂ, ಅವನ ಕೃತಿ ಆ ಘಟನೆಗೆ 'ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ'ವಾಗಿರಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ, ಮತ್ತು ಅವನ ಕೃತಿಯ ನಿರ್ಮಿತಿಗೆ ಪ್ರೇರಕವಾದ ಘಟನೆಯನ್ನು ಅವನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ದಾಖಲು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ದಾಖಲು ಮಾಡಿದರೂ ಆ ಒಂದು ಘಟನೆ ಒಂದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಯಾಗಿ ಹೊರಬರುವಾಗ ಏನು ರೂಪಾಂತರವನ್ನು ತಾಳಬಹುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಕುರಿತು ಚಿಂತಿಸುವವನಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಸಾಮಗ್ರಿಯಾಗಬಹುದೇ ಹೊರತು ಆ ಸಾಹಿತ್ಯಕೃತಿಯ ಮೌಲ್ಯ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಕೃತಿಯ ಆಸ್ವಾದನಕ್ಕಂತೂ ಅದು ತೀರ ಅನಗತ್ಯ. (ಮೂಲ ಕೃತಿಯೊಂದರ ವಸ್ತುವಿನ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ರಚಿತವಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಕೃತಿಯ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಇದು ಅನ್ವಯಿಸಲಾರದು). ಒಟ್ಟು ಈ ಚರ್ಚೆಯ ಸಾರಾಂಶವೆಂದರೆ, ಸೃಜನಾತ್ಮಕ ಕಲೆಯನ್ನು ಅದರದೇ ರೀತಿ ನೀತಿಗಳಿಂದ ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತೇವೆಯೇ ಹೊರತು, ಅದಕ್ಕೆ ಹೊರಗೆ ನಿಲ್ಲುವ ಅಂಶಗಳ ಜೊತೆ ಅದನ್ನು ಸಂಬಂಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ವಿಮರ್ಶೆ ಸೃಜನಾತ್ಮಕ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದು. ಅಂತಹ ಸಾಹಿತ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ವಿಮರ್ಶೆ ಎಂಬುದೇ ಇರಲಾರದು. ವಿಮರ್ಶೆ ಏಕೆ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಎಂಬ ಉತ್ತರದಲ್ಲೇ ಅದರ ಪರಾವಲಂಬಿತ್ವ ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಯನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ನಿಲುವುಗಳಿಂದ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ ಅದು ಒಂದು ಅನುಭವವನ್ನು ಏಕೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟಿತು (ಅಥವಾ ತಂದುಕೊಡಲಿಲ್ಲ), ಕೃತಿಕಾರನ ಉದ್ದೇಶ ಅದರಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದೆಯೇ ಇಲ್ಲವೇ ಇವುಗಳನ್ನು ವಿಚಾರ ಮಾಡುವುದಾಗಬಹುದು. ಆ ಕೃತಿಯ ಬೆಲೆಗಟ್ಟುವ ಕೆಲಸವೂ ನಡೆಯಬಹುದು. ಏನೇ ಆಗಲಿ ವಿಮರ್ಶೆ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿ ನಡೆಯುವ ಕ್ರಿಯೆ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ. ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ವಿಮರ್ಶೆಗೆ, ವಿಮರ್ಶಕನಿಗೆ ಬೆಲೆಯಿರುವುದಾದರೂ ಯಾರು ಏನೇ ಹೇಳಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಾಹಿತಿಗಳಿಗಿಂತ ಎರಡನೆಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಅವಕ್ಕೆ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನೆಯನ್ನು ನೋಡಬೇಕು. ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉದ್ದೇಶ ರಸಾನುಭವ. (ಇದನ್ನು ಬೇರೆ ಜ್ಞಾನಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಜ್ಞಾನ, 'ಕಲಾತ್ಮಕ ಜ್ಞಾನ' ಎಂದು ಕರೆದರೂ ತಪ್ಪೇನೂ ಕಾಣದು). ವಿಮರ್ಶೆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಸಮೀಪವಾದುದೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗುವುದರಿಂದ ಅವೆರಡೂ ನೇರವಾಗಿ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುವ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳೆಂದೇ ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿದೆ. ಸಂಶೋಧನೆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಬಹುದೂರ ನಿಲ್ಲುವುದೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಬಹುದೂರವೇ ನಿಲ್ಲಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಅಂತಹ ಆದರದ ಸ್ವಾಗತವಿರುವಂತೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಹಿಂದೆ 'ಸ್ಪರ್ಧಿ'ಗಳ ಮಾತು ಹೇಳುವಾಗ, ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆಗಳು ಕ್ರೂರ ಶತ್ರುಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳಿಂದ ಅದು ಸೋಲನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದೆ ಎಂಬ ಧ್ವನಿಯೂ ಅನುದ್ದೇಶಿತವಾಗಿ ಹೊರಟಿತೋ ಏನೋ ಎಂಬ ಅಳುಕು ನನಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುವುದು ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತೇನೆ. ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆಗಳಿಗಿರುವ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಂತೂ ನಿಜ. ಇದು ಸರಿಯೇ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳೇನು, ಆ ಭಾವನೆ ಇರಲು ಸಂಶೋಧಕರು ತಾವೇ ಎಷ್ಟು ಕಾರಣ ಅಥವಾ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಸರಿಯಾದ ತಿಳವಳಿಕೆ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು ಎಷ್ಟು ಕಾರಣ ಎನ್ನುವ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿಚಾರ ಮಾಡಲು ಸಂಶೋಧಿಸಲು ಅವಕಾಶವುಂಟು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ಬಯಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮೊದಲು ಸಾಹಿತಿಯಾಗಲು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ; ವಿಮರ್ಶಕನಾಗಲು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ತಾನೊಬ್ಬ ಸಂಶೋಧಕನಾಗಬೇಕೆಂಬ ಬಯಕೆ ತೀರ ವಿರಳ. ಸಂಶೋಧನೆ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ಪೂರ್ತಿ ಬೇರೆಯಾದ, ಮೂಳೆ ಕಡಿಯುವ ನೀರಸ ಚಟುವಟಿಕೆಯೆಂದೇ ಅನೇಕರ ಕಲ್ಪನೆ. ಸಂಶೋಧನೆ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ತನ್ನೆಡೆಗೆ ಸೆಳೆಯಲು ಅಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಬಹಳ ನಷ್ಟವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದೆ. ಬೇರೆ ಶಿಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಅದ್ವಿತೀಯ ಅತ್ಯಾಧುನಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆ ಎನ್ನಿಸಿಕೊಂಡ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯ ದುರ್ಗತಿ ಒದಗಬಾರದಿತ್ತೆಂದು ಯಾರಿಗಾದರೂ ಅನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಸಮಗ್ರ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ಸಮಾನ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಅರ್ಹವಾದ ಚಟುವಟಿಕೆ ಎಂಬುದು ಒಂದು ಆದರ್ಶ, ಆದರೆ ಇಂದಿನ ವಾಸ್ತವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬೇರೆ.

ಈಗ ವಿಚಾರ ಮಾಡೋಣ. ಸಂಶೋಧನೆ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ಬಹುದೂರ ನಿಲ್ಲುವ ಕ್ರಿಯೆಯೇ? ಅದು ವಿಮರ್ಶೆಯಿಂದ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಬೇರೆಯೇ? ಅದನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವವನು 'ಅ-ಸಾಹಿತಿ'ಯೇ ಆಗಿರಬೇಕೇ? ಅಥವಾ ಕೈಗೊಂಡ 'ಸಾಹಿತಿ'ಯನ್ನು 'ಅ ಸಾಹಿತಿ'ಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವ ಮಾಟಗಾತಿ ಗುಣ ಅದರಲ್ಲಿದೆಯೇ? ಸಾಹಿತ್ಯವಲಯದಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನೆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ದೂರನಿಲ್ಲುತ್ತದೆಯೇ, ಅಥವಾ ಆ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಈಡೇರಿಸುವಲ್ಲಿ ಅದೂ ತನ್ನದೇ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತದೆಯೇ? ಅಥವಾ, ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳೇ ಅನಗತ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಸಂಶೋಧನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ತಪ್ಪು ಕಲ್ಪನೆ ಅಥವಾ ತಪ್ಪು ಅನ್ನಿಸಿಕೆ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾಗಿದೆಯೇ? ಸಂಶೋಧನೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಅಗತ್ಯದ ಗೌರವಾರ್ಹ ಚಟುವಟಿಕೆಯೇ ಎಂದು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಹೇಳುವವರ ಮನಸ್ಸಿನ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಶೋಧನೆ ಯೆಂಬುದು ಆ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಚಟುವಟಿಕೆಯೆಂದು ಒಂದು ಬಗೆಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಅಸಡ್ಡೆ ಇದ್ದೇಯಿದೆ. 'ಅಸಡ್ಡೆ' ಎಂಬುದಕ್ಕಿಂತ ನಯವಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಪದವಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತು. ಸಾಹಿತ್ಯಜ್ಞರಾಗಲಿ, ವಿಮರ್ಶಕರಾಗಲಿ ಸಂಶೋಧಕರನ್ನು ಅಸಡ್ಡೆಯಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ತಪ್ಪಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಅವರಿಗೇ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದಂತೆ ಸಂಶೋಧನೆ ಸಂಶೋಧಕರ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ವಿಮುಖತೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಇದೆಯೆಂಬುದು ನಿಜ. ನನಗೆ ಆ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಹೇಳಲು ಬೇರೆ ಪದ ಸಿಗುತ್ತಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ ನನಗೆ ಯಾವುದೇ ಅಸಮಾಧಾನವಿಲ್ಲ, ಒಂದು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು.

ಮುಂದಿನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಸಂಶೋಧನೆಯ ಪರವಾಗಿ ವಕಾಲತ್ತು ಮಾಡಿ ಅದಕ್ಕೆ ಗೌರವ ಸಂಪಾದಿಸಲು ಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆಂದು ಯಾರೂ ಭಾವಿಸಬಾರದು. ಕೆಲವು ತಪ್ಪು ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಮತ್ತು ನಾನು ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮಾತ್ರ ಎಂಬುದನ್ನು ನೆನಪಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ, ಸಂಶೋಧನೆ ಎಲ್ಲ ಶಿಸ್ತುಗಳಿಗೂ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನಡೆಯುವ ಒಂದು ಚಟುವಟಿಕೆ. ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನೇ ಸಾಮಗ್ರಿಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರತಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವ ಸಂಶೋಧನೆಗಳೂ ಉಂಟು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನಿ, ಜಾನಪದ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ, ಇತಿಹಾಸಕಾರ, ಮನೋವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು ತಮ್ಮದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಕವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಇಂಥ ಅಧ್ಯಯನಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸುವುದರಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಲಾಭವುಂಟು. ಈಗಂತೂ ಯಾವುದೇ ಶಿಸ್ತು ತಾನೇ ಸರ್ವತಂತ್ರ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಉಳಿಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ಸಸ್ಯವಿಜ್ಞಾನಿಗಳೂ ಪಂಪ ಹರಿಹರರನ್ನು ಓದಿ ಲಾಭ ಪಡೆಯಬಲ್ಲರು ಮತ್ತು ಸಸ್ಯ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳ ಬರಹಗಳಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೂ ಲಾಭವುಂಟು. ಅ ಎಲ್ಲ ಮಾತುಗಳು ಹಾಗಿರಲಿ: ನಾನು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿರುವುದೆಂದರೆ ಸಂಶೋಧನೆ ಎಂಬುದು ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನೇ ವಸ್ತುವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನಡೆಯಬಲ್ಲ ಒಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಚಟುವಟಿಕೆ. ಆದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿಯೂ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಹೇಗೆ ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದರ ಕಡೆ ನಾನು ಹೆಚ್ಚು ಗಮನ ಕೊಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆಗಳು ಮೂಲತಃ ಭಿನ್ನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಅವೆರಡೂ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಮತ್ತು ಅರ್ಥೈಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಬಹುತೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಇನ್ನೊಂದರಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಲಾಗದಷ್ಟು ಹೆಣೆದುಕೊಂಡಿರುತ್ತವೆ; ಕೆಲವು ಸಾರಿ ಅವೆರಡೂ ಒಂದೇ ಆಗಿರುತ್ತವೆ. ಒಂದನ್ನೊಂದು ಛೇದಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಎರಡು ವೃತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯದ ಪ್ರದೇಶ ಎರಡೂ ವೃತ್ತಗಳಿಗೆ ಸೇರಿರುವಂತೆ, ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿ ಸೇರುವ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿವೆ. ಒಂದು ಸ್ಪಷ್ಟ ಉದಾಹರಣೆಯೆಂದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ, ಯಾವುದೇ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಚರಿತ್ರೆ ಬರಿಯ ಸಂಶೋಧನೆಯೂ ಅಲ್ಲ, ಬರಿಯ ವಿಮರ್ಶೆಯೂ ಅಲ್ಲ; ಅಥವಾ ಅದು ಸಂಶೋಧನೆಯೂ ಹೌದು, ವಿಮರ್ಶೆಯೂ ಹೌದು. ಅದು ಸಂಶೋಧನೆ; ಏಕೆಂದರೆ, ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾದ ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಮತೀಯ ಶಕ್ತಿಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳು, ಕವಿಕಾಲ ವಿಚಾರಗಳು, ಆಕರಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ವಿವೇಚನೆ ಅಲ್ಲುಂಟು. ಅದು ವಿಮರ್ಶೆ; ಏಕೆಂದರೆ, ಕೃತಿಯ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ, ಮೌಲ್ಯನಿರ್ಣಯ ಅಲ್ಲುಂಟು. ಈ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಟ್ಟು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಖಂಡ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಜೊತೆ ಸಾವಯವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಂತೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿರಲಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿ, ಎಂದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಇದು ಸಂಶೋಧನೆ, ಇದು ವಿಮರ್ಶೆ ಎಂದು ಬೇರ್ಪಡಿಸುವಷ್ಟು ಸಡಿಲವಾಗಿ ಚರ್ಚೆಗಳು ಬಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ ಸಂಶೋಧನೆಯೂ ಹೌದು, ವಿಮರ್ಶೆಯೂ ಹೌದು. ಇಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೃತಿ ಅಥವಾ ಕೃತಿಗಳ ವಿಚಾರಕ್ಕಿಂತ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಮೂಡಿ ಬರುವ ರೀತಿ, ಸಾಹಿತ್ಯದ ಲಕ್ಷಣಗಳು, ಭಾಷಿಕ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ, ಅನುಭವದ ಮನೋವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಚರ್ಚೆ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಸಾಮಾನ್ಯ (general) ಸಂಗತಿಗಳ ವಿಚಾರ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದು ಸಂಶೋಧನೆಯೂ ಹೌದು. ಕಾವ್ಯ ಭಾಷೆಯ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ವಿಮರ್ಶೆಯೂ ಹೌದು ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ, ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ ಒಟ್ಟಾರೆ ಸಂಶೋಧನೆಯೇ ವಿಮರ್ಶೆಯೇ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ತಟಕ್ಕನೆ ಉತ್ತರ ಕೊಡುವುದು ಕಷ್ಟ. ಎರಡೂ ಹೌದು ಅಥವಾ ಎರಡೂ ಅಲ್ಲ ಎಂಬ ಉತ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಅಥವಾ ಎರಡನ್ನೂ ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಅದು ಸಂಶೋಧನೆಯೇ ಸರಿ ಅಥವಾ ವಿಮರ್ಶೆಯೇ ಸರಿ ಎಂಬ ವಾದಗಳ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಮಾತನಾಡಬಹುದು.

ಒಬ್ಬ ಕವಿಯ ಕಾಲ, ದೇಶಗಳ ಚರ್ಚೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸಂಶೋಧನೆ; ಒಂದು ಕೃತಿಯ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವಿಮರ್ಶೆ. ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಗತ್ಯ ಮತ್ತು ತರ್ಕಬದ್ಧ. ಆದರೆ ಅಂತಹ ಬೇರ್ಪಾಟನ್ನು ಬಹು ದೂರ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವುದು ಅಪಾಯಕಾರಿ. ಅವೆರಡೂ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಧಿಸುವ, ಒಂದರ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನೊಂದು ಛೇದಿಸಿಕೊಂದು ಹೋಗುವ, ಎರಡೂ ಬಹಳ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬರುವ ಮತ್ತು ಎರಡೂ ಒಂದಾಗುವ ಸಂಗತಿಯನ್ನಾಗಲೇ ಹಿಂದೆ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಂಶೋಧನೆಯೆಂದರೆ ಕವಿಯ ಕಾಲ ದೇಶ ಮತ, ಶಬ್ದಾರ್ಥ, ಗ್ರಂಥ ಸಂಪಾದನೆ ಇವುಗಳ ಚರ್ಚೆ ಮಾತ್ರ ಎಂಬ ತಪ್ಪು ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡಿರುವ ಹಾವಳಿ ಅನೂಹ್ಯ. ಸಂಶೋಧಕರೆಂದರೆ ಆಧುನಿಕತೆಯಿಂದ ದೂರವಾದ, ಒಣ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೇ ಮೆಲುಕು ಹಾಕುವ ನೀರಸರು ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಇದೆ, ಮೇಲಿನಂತಹ

ತಪ್ಪು ಕಲ್ಪನೆಗಳಿಂದಾಗಿ ಸಂಶೋಧನ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮ ಮನಸ್ಸುಗಳು ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಲು ಬಹಳವಾಗಿ ಹಿಂದೇಟು ಹಾಕುತ್ತಿವೆ. ನಾನು ಆ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರವಾದ ಚರ್ಚೆಗೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಇಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸುಲಭ ಕೀರ್ತ್ಯಪೇಕ್ಷೆ, ಕಡಿಮೆ ಶ್ರಮ ಇತ್ಯಾದಿ. ಆಕರ್ಷಣೆಗಳೂ ಸಂಶೋಧನ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಹಲವರು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ನನ್ನ ಮುಖ್ಯ ವಾದವೆಂದರೆ, ಕಾರಣಗಳು ಏನೇ ಇರಲಿ, ಅನೇಕ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮನಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿರುವ ಸಂಶೋಧನ ಕ್ಷೇತ್ರ ನಷ್ಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದೆ.

ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸರಿಯಾದ ತಿಳುವಳಿಕೆಗೆ ಕಾಲ, ದೇಶ, ಮತಗಳ ಚರ್ಚೆ ತೀರ ಅಗತ್ಯ. ಒಬ್ಬ ಕವಿಯ ಕಾಲ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದೆ ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ಸಾರ್ಥಕ ಚರ್ಚೆಯೂ, ಕೊನೆಗೆ ಸರಿಯಾದ ವಿಮರ್ಶೆಯೂ ಅಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸ್ಪಷ್ಟ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ಹಿಂದಿನ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಪನನ್ನು ಕುರಿತು ನಾವು ಎಷ್ಟೋ ಚರ್ಚೆ ಮಾಡಬಹುದು : ಅವನ ಕಾಲ, ದೇಶ, ಮತ, ರಾಜಾಶ್ರಯ, ವಂಶ, ತಂದೆ ತಾಯಿ ಸೋದರ; ಹುಟ್ಟೂರು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಗೊತ್ತಿವೆ. ಅವನ ಕಾವ್ಯ ಭಾಷೆಯಾದ ಬೆಳ್ವೊಲದ ಕನ್ನಡವು ದೂರದ ಆಂಧ್ರದಲ್ಲಿದ್ದ ಪಂಪನಿಗೆ ಕರಗತವಾದ ಬಗೆ ಹೇಗೆ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಾವಿದ್ದೇವೆ. ಆ ಕವಿಯ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದ ಎಷ್ಟೋ ಸಂಗತಿಗಳು ಇನ್ನೂ ಇವೆ ಎಂಬುದು ನಿಜವಾದರೂ ಪಂಪಕವಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಅದೃಷ್ಟಕ್ಕೆ ಅನಾಥವಾಗಿ ನಿಂತಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ, ಅವನ ಎರಡೂ ಕೃತಿಗಳೂ ಲಭ್ಯವಾಗಿ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಪನ ಸ್ವಕೀಯ ವೃತ್ತಾಂತದ ಒಂದು ಮಾತೂ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳೋಣ. ಆಗ ಪಂಪನ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಮಾತನಾಡುವಾಗ ಎಷ್ಟು ಕೈಕಟ್ಟುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಕವಿಯ ಸ್ವಕೀಯ ಸಂಗತಿಗಳು, ಅವನ ಕಾಲದ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಇವು ಕವಿಯನ್ನು ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿಟ್ಟು ನೋಡಲು ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತವೆ, ಮೀನನ್ನೋ ಕಾಡುಪ್ರಾಣಿಯನ್ನೋ ಅವುಗಳ ವಾಸಸ್ಥಾನಗಳಾದ ನೀರಲ್ಲಿ ಕಾಡಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಬರಿಯ ಕೃತಿ ಸಿಕ್ಕು ಕವಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಏನೂ ಗೊತ್ತಿರದಿದ್ದರೆ ಮೀನನ್ನೂ ಕಾಡುಪ್ರಾಣಿಯನ್ನೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿ ಗಾಜಿನ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಪಂಜರದಲ್ಲಿಟ್ಟು ನೋಡಿದಂತಹ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಒಳ್ಳೆಯ ಉದಾಹರಣೆ, ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ. ಈ ಅತಿಶ್ರೇಷ್ಠ ಪ್ರಾಚೀನ ಗದ್ಯಕೃತಿಯ ಹೆಸರು, ಕವಿ, ಅವನ ಕಾಲ ದೇಶ ಸಮಾಜ ಇವು ಯಾವುವೂ ಸರಿಯಾಗಿ ನಮಗೆ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲವೂ ಸಂದೇಹಾಸ್ಪದ, ದೊರೆತಿರುವ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತು ಕತೆಗಳೊಂದೇ ಖಚಿತ. ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯ ಕಥನ–ಶೈಲಿ, ಗದ್ಯದ ಸೊಗಸಿನ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡಬಹುದು. ಹೆಚ್ಚಿನ ಆಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳಿಗೆ, ಆ ಕೃತಿಯನ್ನು ಅದು ಹುಟ್ಟಿದ ಕಾಲ, ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು ನೋಡಲು ಅವಕಾಶವಾಗದೆ, ದೊರಕಿದ್ದಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನ ಪಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸುಮ್ಮನಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಪಂಪನ ಬಗ್ಗೆ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ವಿಮರ್ಶೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವುದಕ್ಕೆ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅಷ್ಟು ಸಾಧ್ಯವಾಗದ್ದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳಲ್ಲಿ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅರಿವು ನಮಗಿಲ್ಲದೇ ಹೋಗಿರುವುದು. ಇತಿಹಾಸ, ಶಾಸನ ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ಪಂಪನ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿವೆ; ಗ್ರಂಥಸಂಪಾದನೆ ಪಂಪನ ಕೃತಿಗಳ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿನ ಒಳ್ಳೆಯ ಪಾಠಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿದೆ; ಜಿನಸೇನ ವ್ಯಾಸರೊಂದಿಗೆ ಮಾಡಿರುವ ತೌಲನ ಅವನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದೆ.

ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಾಮಗ್ರಿ ದೊರೆತು ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ನಡೆದಲ್ಲಿ ಆ ಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಸಂವಾದ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯ ಒಳ್ಳೆಯ ಪಾಠ ನಮಗೆ ದೊರೆತಿದೆಯೆಂಬ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಉಳಿದಂತೆ ಎಲ್ಲವೂ ಅತೃಪ್ತಿಕರ.

ಅಂಬಿಗರ ಚೌಡಯ್ಯನ ಯಾವುದೇ ವೈಯಕ್ತಿಕ ವಿವರಗಳು ನಮಗೆ ಲಭ್ಯವಾಗದಿರುವುದು, ಕೊನೆಗೆ ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ದಂತಕತೆಗಳೂ ದೊರೆಯದಿರುವುದು ಆ ಗಣ್ಯ ವಚನಕಾರನನ್ನು ಓದುಗರಿಂದ ದೂರವಿಟ್ಟಿರಲು ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ಏನಾದರೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾಹಿತಿ ಸಂಶೋಧನೆಗಳಿಂದ ಲಭ್ಯವಾದುದಾದರೆ, ಅವನ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಒಂದು ಹೊಸ ಚಾಲನೆ, ಒಂದು ಹೊಸ ಆಯಾಮ ಲಭ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆಗಳು ಬೌದ್ಧಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು. ವಿಮರ್ಶೆ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅನುಭವದ ರೂಪೀಕರಣವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಒಂದು ಅನುಭವವಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸುವ, ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಇತರರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವ ಮತ್ತು ಬೆಲೆ ಕಟ್ಟುವ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ ವಿಮರ್ಶೆ ಎಂಬುದು ಇನ್ನೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ; ಎಂದರೆ ಒಂದು ಕೃತಿಯ ಸ್ವರೂಪ, ಬೆಲೆ ಇದೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಸರ್ವಸಮ್ಮತ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವಂತಹ ಸೂತ್ರಗಳು ಇನ್ನೂ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಅಂತಹ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಸಾಧ್ಯವೂ ಹೌದು ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅನಗತ್ಯವೂ ಹೌದೋ ಏನೋ! ಒಂದು ಕಲಾಕೃತಿ ಒಬ್ಬ ಓದುಗ ಅಥವಾ ನೋಟಕನಿಗೇ ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿರುವಾಗ, ಎಂದರೆ ಒಬ್ಬನೇ ವ್ಯಕ್ತಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಭಿನ್ನ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಿರುವಾಗ, ಭಿನ್ನ ಕಾಲದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಅಥವಾ ಒಂದೇ ಕಾಲದ ಭಿನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳೂ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುವುದು ಸಾಧ್ಯ; ಸಾಧ್ಯ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅದೇ ವಾಸ್ತವ ಸಂಗತಿ. ಹೀಗೆ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುವುದು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉದ್ದೇಶದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಒಂದು ಕೊರತೆ ಎನಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಸಂಶೋಧನೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಯನ್ನು ಒಂದು ದಾಖಲೆಯಾಗಿ ನೋಡುತ್ತದೆ. ವಿಮರ್ಶೆಯಂತೆಯೇ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಗುರಿಯೂ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ನಿಲುವುಗಳಿಂದ ದೀಪ್ತವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ, ಅದರ ರೀತಿ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದು ನೀಡುವ ಹೇಳಿಕೆ ಸರ್ವಸಮ್ಮತವಾಗಿರಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಸರ್ವಸಮ್ಮತವಾಗಿರದಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನೂ ಅಲ್ಲೇ ಸೂಚಿಸಬೇಕು. ಎಂದರೆ, ಅದರ ಫಲಿತಾಂಶಗಳನ್ನು ಇತರರು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ತಾಳೆ ನೋಡಲು (verify) ಬರುತ್ತದೆ. ತಾತ್ವಿಕವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಸಾಕ್ಷ್ಯಾಧಾರಗಳು ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬರಲು ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರೆ ಅದೇ ಸಾಕ್ಷ್ಯಾಧಾರಗಳು ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಸಂಶೋಧಕನಿಗೂ ಅದೆ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬರಲು ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತವೆ. (ಸಾಕ್ಷ್ಯಾಧಾರಗಳು ವಿಶ್ವಾಸ ಪಾತ್ರವಾಗಿರಬೇಕು, ಅಷ್ಟೇ). ಎಂದರೆ ಒಂದೇ ಬಗೆಯ ಸಾಕ್ಷ್ಯಾಧಾರಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಇಬ್ಬರು ಸಂಶೋಧಕರು ಎರಡು ಬಗೆಯ ತೀರ್ಮಾನಗಳಿಗೆ ಬರಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದು. ಇದು, ಮೇಲೆ ಸೂಚಿಸಿದಂತೆ ತತ್ವ (theory) ಮತ್ತು ಬಹುತೇಕವಾಗಿ ಸಂಶೋಧನೆಯ ರೀತಿ ಎಂದರೆ ಅದೇ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲೂ

ಅಪವಾದಗಳುಂಟು ಮತ್ತು ಒಂದೇ ಬಗೆಯ ಸಾಕ್ಷ್ಯಾಧಾರಗಳನ್ನು ಭಿನ್ನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುವುದೂ ಸಾಧ್ಯ. ಆದರೆ ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿರುವಂತೆ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾದ ಅನ್ನಿಸಿಕೆಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲ. ಇದು ಆದರ್ಶ ಮತ್ತು ಇದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದಷ್ಟು ಒಬ್ಬನು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಂಶೋಧಕನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಸಂಶೋಧನ ಚಟುವಟಿಕೆ ವಿಮರ್ಶೆಯಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಎಂದರೆ, ಸಂಶೋಧಕನಿಗೆ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಪರಿಚಯ ಇರಬಹುದು, ಇಲ್ಲದಿರಬಹುದು. ಅವನಿಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಪರಿಚಯವಿದ್ದರೆ ಅವನ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಲಾಭವೇ ಸರಿ; ಏಕೆಂದರೆ ಸಂಶೋಧಕನಿಗೆ ಯಾವುದು ಬೇಕು ಬೇಡ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯೇ ಉದ್ಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವನ ಚಟುವಟಿಕೆ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆಯೇ ನಡೆಯಬಲ್ಲುದು. ಆದರೆ, ಸಂಶೋಧನೆಯ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆ ನಡೆಯುವ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಚಟುವಟಿಕೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಒಂದು ಕೃತಿಯ ಶುದ್ಧ ಪಾಠದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಆ ಕೃತಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಸಮಸ್ತದವರೆಗೆ ಆ ಕೃತಿಯ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಎಲ್ಲ ಸಾಮಗ್ರಿಯು ಸಂಶೋಧನೆಯ ಕಾರ್ಖಾನೆಯ ಕಾರ್ಖಾನೆಯಿಂದ ಸರಬರಾಜಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂಶೋಧನೆಯ ಒಂದು ಹೊಸ ಶೋಧವು ವಿಮರ್ಶೆಯ ಒಂದು ಹೊಸನೋಟಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಮೇಲ್ಮೆಯನ್ನು ನಾನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆಂದು ಯಾರಾದರೂ ಭಾವಿಸಿದರೆ ಅದು ತೀರ ತಪ್ಪು. ಮೇಲುಕೀಳುಗಳು ಪ್ರಶ್ನೆಗಿಂತ ಯಾವುದು ಮೊದಲು ಯಾವುದು ಅನಂತರ ಅಥವಾ ಯಾವು ಯಾವುದು ಏನೇನು ಎಂಬುದು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಶ್ನೆ. ವಿಮರ್ಶೆಯ ಹೊಸ ನಿಲುವುಗಳಿಂದ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಚಟುವಟಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಯಾವುದೇ ಪರಿಣಾಮವೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಸಂಶೋಧನೆಯು ವಿಮರ್ಶೆಯಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಚಟುವಟಿಕೆ. ಆದರೆ, ಹೊಸ ಸಂಶೋಧನೆಯು ವಿಮರ್ಶೆಯಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಚಟುವಟಿಕೆ. ಆದರೆ, ಹೊಸ ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ಒಂದು ಕೃತಿಯನ್ನು ನೋಡುವ ನಿಲುವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಬಲ್ಲುವು. ಎಂದರೆ, ಯಾವುದೇ ವಿಮರ್ಶೆ ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನಡೆಯುವ ಶೋಧಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಲಾಭವನ್ನು ಪಡೆದು ಬೆಳೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಕೃತಿಯನ್ನು ಅಥವಾ ಕವಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ವಿಶದವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಲು ಸಂಶೋಧನೆ ಒದಗಿಸುವ ಸಹಾಯವನ್ನು ವಿಮರ್ಶೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೋಗುವುದು ಸಹಜವಾದುದೇ.

ಇದಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ಪಂಪನ ತಮ್ಮ ಜಿನವಲ್ಲಭ ಶಾಸನ ದೊರೆತು, ಪಂಪನ ತಾಯಿ ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅಣ್ಣಿಗೇರಿಯವಳು ಎಂಬ ಅಲ್ಲಿನ ಸಂಗತಿ ನೇರವಾಗಿ ಪಂಪನನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದ ಭಾಷೆ ಪುಲಿಗೆರೆಯ ಕನ್ನಡ ಎಂಬ ಅವನದೇ ಹೇಳಿಕೆ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಪಂಪನ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವವರು ಮೇಲಿನ ಅಂಶವನ್ನು ಗಮನಿಸದಿರಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ, ಅದರಲ್ಲೂ ಆರನೆಯ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಮತ್ತು ಅಗ್ರಹಾರಗಳಿಗೆ ಹಿಂದೆಂದೂ ಇಲ್ಲದಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿನ ದತ್ತಿ, ಅಧಿಕಾರಗಳು, ರಾಜಕೀಯ ಹುದ್ದೆಗಳು ದೊರಕಿದುವು ಎನ್ನುವ ಶೋಧ ಮುಂದಿನ

ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವೀರಶೈವ ಚಳವಳಿಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ! ಅಲ್ಲಮ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನೆತನವೊಂದರಲ್ಲಿ, ಬಹುಶಃ ಶೂದ್ರ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬಂದ ಕಲಾವಿದನೆನ್ನುವ ಸಂಗತಿ ಅವನ ವಚನಗಳನ್ನು ಬೇರೊಂದು ಸ್ತರದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತದೆ; 'ಎನಗೆಯೂ ಗೊಗೇಶ್ವರ ಲಿಂಗಕ್ಕೆಯೂ ಎತ್ತಣಿಂದೆತ್ತಣ ಸಂಬಂಧಯ್ಯಾ' ಎಂಬ ಅವನ ಉದ್ಗಾರ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದುದೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. (ಶೂದ್ರನಾದ ಅವನಿಗೆ ಅನಿಮಿಷನಿಂದ ಇಷ್ಟ ಲಿಂಗಪ್ರಾಪ್ತಿ ಒಂದು ನಂಬಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ ಘಟನೆ!) ದೇವರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಬೇರೆ, ಜೇಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಬೇರೆ, ಜೇಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಬಸವನ ಹಿರಿಯ ಸಮಕಾಲೀನನಾದ ವಚನಕಾರ ಎಂಬ ಈಚಿನ ಶೋಧ ದಾಸಿಮಯ್ಯನನ್ನು ವಚನ ಚಳವಳಿಯ ಕಕ್ಷೆಯೊಳಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತದೆ. 'ಉಳ್ಳವರು ಶಿವಾಲಯದ ಮಾಡುವರು' ಎಂಬ ಬಸವನ ವಚನಕ್ಕೆ ಆ ಶತಮಾನದ ಲಕುಲೀಶ–ಪಾಶುಪತ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಭದ್ರ ಕೋಟೆಯಂತಿದ್ದ ದೇವಾಲಯ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸಹಾಯಲ್ಲವಿದೆ ಅರ್ಥೈಸಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಎಂದರೆ, ಸಂಶೋಧನೆ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ ಬಿಡುಬೆಳಕನ್ನು ಚಲ್ಲುತ್ತಾ ಹೋಗುವುದರಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಹೆಚ್ಚು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಲಿ ಎಂಬ ಉದ್ದೇಶವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಂಶೋಧನೆ ಹೊರಡುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಮಾತನ್ನು ನಾನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸದಿದ್ದರೆ ಅಪಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಎಡೆಮಾಡಿಕೊಡ ಬಹುದು. ಸಂಶೋಧನೆಯ ಉದ್ದೇಶ ಹೊಸ ಜ್ಞಾನ, ಹೊಸ ನೋಟ. ವಾಸ್ತವವನ್ನು ಅದು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ತೋರಿಸುವುದರಿಂದ ಏನು ಪರಿಣಾಮ ಆಗುತ್ತದೆ ಅಥವಾ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಸಂಶೋಧಕನಿಗೆ ಅಪ್ರಸ್ತುತವಾಗುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಸಂಶೋಧನೆಯಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆಗೆ, ಅಥವಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮೆಚ್ಚುಗೆಗೆ ಲಾಭವಾದರೆ ಅವನು ಸಂತೋಷಪಡದಷ್ಟು ದಡ್ಡನೇನೂ ಅವನಲ್ಲ. ಅವನ ಆ ಸಂತೋಷ ಅವನ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಫಲಿತಾಂಶದ ಪರಿಣಾಮದ ಬಳಿಕದ್ದು. ಆದರೆ ಅವನು ಮೊದಲೇ ಅಂತಹ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಉದ್ದೇಶವನ್ನಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಹೊರಡುವುದಿಲ್ಲ; ಅಥವಾ ಹೊರಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಮುಖ್ಯ. ಅವನ ಉದ್ದೇಶ ಸತ್ಯವನ್ನು, ಸತ್ಯವೊಂದನ್ನೇ ಕಾಣುವುದಾಗಿದೆ.

ಸಂಶೋಧನೆಯ ಆರಾಧ್ಯ ದೈವ ಸತ್ಯದ ಸೌಂದರ್ಯ; ವಿಮರ್ಶೆಯ ಆರಾಧ್ಯ ದೈವ ಸೌಂದರ್ಯದ ಸತ್ಯ. ಸತ್ಯದ ಸೌಂದರ್ಯ ಮತ್ತು ಸೌಂದರ್ಯದ ಸತ್ಯಗಳು ಕೇವಲ ಮಾತಿನ ಸ್ತರದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಒಳ ತಿರುಳಿನಲ್ಲೂ ಒಂದರ ಜೊತೆ ಒಂದು ಸೇರಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ವಿಮರ್ಶೆ ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ಮೂಲತಃ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯೇ ಆದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಾಗಿ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವೆರಡಕ್ಕೂ ಇರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ತೋರಿಕೆಯದು ಮತ್ತು ಅನುಕೂಲದ್ದು, ಎರಡರ ವಿಧಾನದಲ್ಲೂ ಮಾಹಿತಿ ಸಂಗ್ರಹ, ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ, ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ನಿಲುವು (Hypothesis), ಪುನಾಪರಿಶೀಲನೆ, ಸಂಯೋಜನೆ (Synthesis) ಉಂಟು. ವಿಮರ್ಶೆ ಒಂದು ಕೃತಿ ಅಥವಾ ಕೃತಿಗಳಿಗೇ ಬದ್ಧವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆಯೆಂದರೂ ಅದೂಕೂಡ ಅವುಗಳಿಂದ ಹೊರತಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವ ಎಷ್ಟೋ ಸಾಮಗ್ರಿಯ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಸಂಶೋಧನೆಯಂತೆಯೇ

ವಿಮರ್ಶೆಯೂ ತನ್ನ ಹೇಳಿಕೆಗಳು ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಸತ್ಯವಾಗಿರಬೇಕೆಂಬ ಬಯಕೆಯನ್ನು, ಅದು ಈಡೇರಲಿ ಬಿಡಲಿ, ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ವಿಮರ್ಶೆ ತನಗೆ ಮಾತ್ರ ನಿಜ, ಅನ್ಯರಿಗೆ ಅಥವಾ ಅನ್ಯಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲ ಎಂದು ಯಾವ ವಿಮರ್ಶಕನೂ ಭಾವಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅತಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವಿಮರ್ಶೆ ಸಂಶೋಧನೆಯಂತೆ ಎಲ್ಲ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಉಳಿಯುವ ಹೇಳಿಕೆಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಳ್ಳಬಲ್ಲುದು. ಆದರೆ ಎಲ್ಲ ಕಾಲಕ್ಕೂ ನಿಜವಾಗಿರಬೇಕೆಂಬುದೇ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಮಾನದಂಡವಲ್ಲ.

ಈ ಮುಂದಿನ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಹಲವರು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ; ಕೆಲವರು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಲೂಬಹುದು: ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು (process) ಗಮನಿಸಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯವಿಮರ್ಶೆ ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ತೀರ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಬಗೆಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು. ವಿಮರ್ಶೆ ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಭವದ ಅಥವಾ ವಸ್ತುವಿನ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ (Analysis), ಒಂದು ಘಟ್ಟ; ಬಳಿಕ ಅವುಗಳ ಸಂಯೋಜನೆ (Synthesis) ಇನ್ನೊಂದು ಘಟ್ಟ. ಈ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮತ್ತು ಸಂಯೋಜನೆಗಳೆರಡೂ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಸ್ತರದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಮೂಲದಿಂದ ಬಂದ ಬಿಡಿ ಘಟಕಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಸಂಯೋಜನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. 'ಸೃಜನಾತ್ಮಕ' ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲೂ ಈ ಕ್ರಿಯೆ ಬೇರೊಂದು ಸ್ತರದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಆಚೆಯ ವಲಯದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟೇ ವ್ಯತ್ಯಾಸ, ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಸಂಯೋಜನೆಗೊಂಡು ಹೊರಬಂದ ಸಿದ್ಧವಸ್ತು ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ; ವಿಮರ್ಶೆ, ಸಂಶೋಧನೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧ ವಸ್ತುವಿನಷ್ಟೇ ಅದು ಸಿದ್ಧವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಬಳಕೆಗೊಂಡ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳೂ ವಿಧಾನವೂ ಗಮನಾರ್ಹವಾಗುತ್ತವೆ.

ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯ, ವಿಮರ್ಶೆ, ಸಂಶೋಧನೆಗಳಿಗೆ ಮೂಲ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರುವುದು ಬಾಹ್ಯದಲ್ಲಿ ಎನ್ನಬಹುದೇ? 'ಸೃಜನಾತ್ಮಕ' ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣ ಮೂರಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತದೆಯೇ? ಉತ್ತರವೇನೋ 'ಹೌದು' ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಕು.

"ಬೆಂಗಳೂರು" ರೂಪ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ - ಹೀಗೊಂದು ಊಹೆ

• *ಕೆ. ರಘುರಾಮ ಭಟ್*

ಸತ್ಯದ - ಹುಡುಕಾಟ, ಸಂಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ, ಊಹೆಯೂ ಒಂದು ಜಾಡು. ಹಾಗೆಂದು ಊಹೆಗಳೆಲ್ಲ ಸತ್ಯವಾಗಬೇಕೆಂದೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಅದು ಸತ್ಯದ ಸಾಮೀಪ್ಯವನ್ನು ತಲುಪದಿದ್ದರೂ, ತೀರ ತಳ್ಳಿಹಾಕುವಂತೆಯೂ ಇಲ್ಲ. 'ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ' ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯ ಬಗೆಗೂ ಈ ಮಾತು ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಜನಾಂಗ, ಪ್ರದೇಶ, ಜೀವನ ಪದ್ಧತಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಬಟ್ಟೆಯ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಿನಂತೆ, ಬೀಜವೃಕ್ಷದಂತೆ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಸಂಬಂಧ. ಕಾಲಚಕ್ರದ ಪರಿಭ್ರಮಣದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಪದಗಳ ನಿಷ್ಕರ್ಷೆ ರೂಪನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಬಿಸಿಲ್ಗುದುರೆಯ ಬೆನ್ನೇರಿದಂತೆಯೇ. ಇವುಗಳ ಇದಮಿತ್ಥಂ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ, ಕಾಲನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ, ಶಾಸನಾದಿಗಳ ಆಧಾರ ಲಭ್ಯವಾದರೆ ಈ ಕೆಲಸ ಬಹು ಹಗುರ. ಅಲ್ಲಿಯ ತನಕ ಊಹೆ ಪೋಹೆಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯ.

ಎಲ್ಲ ರಾಜ್ಯಗಳ ಹಿರಿಯ ನಗರ - ಪಟ್ಟಣ - ಕೇಂದ್ರಗಳು ಇಂದು ಹಲವಾರು ಆಕರ್ಷಣೆಗಳಿಂದ ಜನವಲಸೆ - ವಸತಿಗಳಿಂದ ದಿನದಿನವೂ ಸಾಂದ್ರವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ಸಾಗುತ್ತಿದೆ. 'ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ'ವೇ ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ. ಜನವಸತಿ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ ನಗರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ, ಎಲ್ಲೆ ಮೀರಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗುತ್ತಲೇ ಇದೆ. ಹೀಗೆ ಅದರ ಉದ್ದಗಲ ಅಧಿಕವಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆ, ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲೂ ಸೂಕ್ತ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ - ಮಾರ್ಪಾಡು ಅನಿವಾರ್ಯ. ಇಂಥ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಬಡಾವಣೆ, ಹಂತ, ಗಲ್ಲಿ ರಸ್ತೆ, ವೃತ್ತ, ವರ್ತುಲ, ಚೌಕಿ, ತಿರುವು, ಅಡ್ಡರಸ್ತೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಹೆಚ್ಚಿ, ಅವುಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಅಂಕೆ - ಸಂಖ್ಯೆ, ನಾಮ - ನಿರ್ದೇಶನಗಳು, ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸುಸೂತ್ರ, ಉಸಿರಾಟಕ್ಕೆ ಸಹಜ, ಅನಿವಾರ್ಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಮಹಾನಗರದ ವಿಸ್ತಾರ ಬಹು ವಿಶಾಲವಾಗಿ ಹಮ್ಮುತ್ತಲೇ ಇದೆ. ವರ್ಷದಿಂದ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಈ ನಗರ ತನ್ನೊಡಲಿಗೆ

ಹಲವಾರು ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಲು ಹೊಸ ಬಡಾವಣೆಗಳ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕಾಗಿ, ತನ್ನ ಕಬಂಧ ಹಸ್ತವನ್ನು ಚಾಚುತ್ತಲೇ ಇದೆ. ಹೊಸ ಬಡಾವಣೆಗಳು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆ, ಹಳೆಯ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಸ್ಥಾನವನ್ನು 'ನವೀಕರಣ'ದ ನೆಪದಲ್ಲಿ, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನಾಡು, ನುಡಿ, ವಿಜ್ಞಾನ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ವಿವಿಧ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನೇ ಸಮರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡ, ಹಿರಿಯ ಮೇಧಾವಿಗಳ ನಾಮಕರಣವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ – ಕೆಂಪೇಗೌಡ ನಗರ, ಬಸವೇಶ್ವರ ನಗರ, ಕುವೆಂಪುನಗರ, ರಾಜಾಜಿನಗರ, ಹಂಪಿನಗರ, ವಿಜಯನಗರ, ಡಿ.ವಿ.ಜಿ. ರಸ್ತೆ, ಡಾ॥ ಮುತ್ತುರಾಜ್ ಸರ್ಕಲ್, ಸೀತಾ ಸರ್ಕಲ್, ಶಂಕರನಾಗ್ ವೃತ್ತ, ಇತ್ಯಾದಿ. ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ 'ಅಂಕಿತ'ವಾಗಿ ನಾಮನಿರ್ದೇಶನ, ಬಹುಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ರೂಢವಾಗಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದ ಹಲವು ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಸ್ಥಳನಾಮದಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಕುರುಹು–ಪುರಾವೆಗಳು ಲಭ್ಯವಿದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ, ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಇಂಥ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ದೊರಕುತ್ತವೆ. ಶ್ರವಣ ಬೆಳ್ಗೊಳ, ದ್ವಾರ (ದೋರ) ಸಮುದ್ರ, ತಲಕಾವೇರಿ, ಕೊಡಚಾದ್ರಿ, ಸವಣೂರು, ಕಾರ್ಕಳ ಎಂಬಿತ್ಯಾದಿ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ಪರಿಕಿಸಿ.

ಈ ಮಾತುಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆ (ಬೆಂಬಲ)ಯಲ್ಲಿ 'ಬೆಂಗಳೂರು' ಪದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯ ಕುರಿತು ಒಂದಿಷ್ಟು ಊಹೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಹುದೇನೋ?

೧) ಬೆಳ್ + ಕೊಳ + ಊರು (ಬೆಳ್ + ಕೊಳ > ಬೆಳ್ಗೊಳವಾದಂತೆ) = ಬೆಳ್ಗೊಳೂರು > ಬೆಂಗಳೂರು ಎಂದಾಗಿರಬಹುದೇ?

೨) ಬೆನ್ + ಕುಳ + ಊರು = ಬೆನ್ಕುಳೂರು > ಬೆಂಗುಳೂರು > ಬೆಂಗಳೂರು ಎಂದಾಗಿರಬಹುದೇ?

೩) ಬೆಳ್ + ಕಲ್ + ಊರು = ಬೆಳ್ಗಲೂರು > 'ಬೆಂಗಳೂರು' ಎಂದಾಗುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಬೆಳ್ (ಬಿಳಿ) ಕಲ್ – 'ಬೆಂಗಲ್' ಎಂದಷ್ಟಕ್ಕೆ, ಇಡೀ ಪ್ರದೇಶವೇ 'ಬೆಳಚುಕಲ್ಲಿ'ನಿಂದ ಆವೃತ್ತವಾಗಿ, ಬೆಂಗಾಡಾಗುತ್ತೆಂದು ಊಹಿಸಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ಇಲ್ಲ. ನಗರದ ಭಾಗಶಃ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ಕಲ್ಲುಗಳಿದ್ದು, ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಆ ಸೀಮಿತ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕಷ್ಟೇ, ಈ ಹೆಸರಿದ್ದು ಬಳಿಕ ಅದೇ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಇತರ ಭಾಗಗಳಿಗೂ ಇದೇ ಹೆಸರು ಅನ್ವಯವಾಗುವ ಸಂಭವವೂ ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲ.

ಇವೆಲ್ಲ ಕೇವಲ ಊಹೆಗಳನ್ನಾಧರಿಸಿ ಕಂಡುಕೊಂಡ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಗಳೆಂಬುದನ್ನು ನಾನಿಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ವಿನಯಪೂರ್ವಕ ವಿನಂತಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ಈ ಬಗೆಗೆ ಶಾಸನೋಕ್ತಿಗಳು, ಚಾರಿತ್ರಿಕ ದಾಖಲಾತಿಗಳ, ಪುರಾವೆಗಳ ಮೂಲಕ 'ಇದಮಿತ್ಥಂ ನಿರ್ಣಯ' ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರಬೇಕಾದ್ದು ಅನಿವಾರ್ಯ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಇನ್ನಾದರೂ ಇತಿಹಾಸಗಾರರು, ಶಾಸನ ತಜ್ಞರು ಗಮನಹರಿಸ ಬಹುದೆಂದು ಆಶಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಪೂರಕ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧) ಕಟ್ವಪ್ಪು – ಜೈನರ (ಶ್ರವಣರ) ಉಪಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡ ಬಲುದೊಡ್ಡ ಮಡು (ಸರೋವರ)ವಿನಿಂದ ಶ್ರವಣ ಬೆಳ್ಗೊಳ (ಬೆಳ್+ಕೊಳ)ವಾದಂತೆ. ಕಾವೇರಿ ನದಿಯ ಉಗಮ (ತಲ)ದಿಂದ

'ತಲಕಾವೇರಿ'ಯಾದಂತೆ, ಕೊಡಸಿಗ (ಒಂದು ವಿಧದ ಔಷಧೀಯ ಗುಣವುಳ್ಳ ವೃಕ್ಷಜಾತಿ) ಮರಗಳು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಆವರಿಸಿದ ವನಪ್ರದೇಶವಾದ ಅದ್ರಿ (ಬೆಟ್ಟ)ಯಾಗಿ 'ಕೊಡಚಾದ್ರಿ' ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಂಡತೆ, ಸವಣ (ಶ್ರವಣ (ಸಂ) – ಸವಣ (ತದ್ಭವ)) ರ ಊರು – ಸವಣೂರು ಅದಂತೆ, ಕಾರ್(ಕಪ್ಪಗಿನ) + ಕಲ್ + ಕಳ (ಪ್ರದೇಶ) – 'ಕಾರ್ಕಳ' ಎನಿಸಿಕೊಂಡಂತೆ, ಕಾಡು, ಬೆಟ್ಟ, ಕಾನು, ಹಳ್ಳ, ನದಿ, ಮಡು, ಸಮುದ್ರ, (ಸಾಂದ್ರ; ಸಂದ್ರ), ಜಲಾಶಯ. ಹೀಗೆ ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶ – ಪರಿಸರದ ಭೌಗೋಳಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಅಂಕಿತವಾದರೆ, ಇನ್ನು ಹಲವು ಆಳ ಅರಸರ, ವೀರ ರಮಣ – ರಮಣಿಯರ, ತ್ಯಾಗ, ಬಲಿದಾನಗಳಿಂದ ತಮ್ಮನ್ನೇ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಅರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡ ಹಿರಿಯ ಚೇತನದ ನಾಮಗಳಿಂದಲೂ ಕರೆಸಿಕೊಂಡ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಸುತ್ತಮುತ್ತಣ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯದ ವಿವಿಧ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲೂ ಹೇರಳ ಲಭ್ಯವಿದೆ. ಒಂದಿಷ್ಟು ಉದಹಾರಣೆಗಳು: (ಮಾಸ್ತಿ(<ಮಹಾಸತಿ); ಕಾಕನಕೋಟೆ; ಹೆಗ್ಗಡೆದೇವನಕೋಟೆ) ಹೊಸಕೋಟೆ, ಬೆಟ್ಟರಾಯನಪುರ, ಕೃಷ್ಣರಾಜಪುರ, ಲಿಂಗರಾಜಪುರ, ನಾಗದೇವನಹಳ್ಳಿ, ಚೋಳನಾಯಕನಹಳ್ಳಿ, ಸೋಮಶೆಟ್ಟಿಹಳ್ಳಿ, ನಳಕಾದೇರನಹಳ್ಳಿ, ಈರಣ್ಣಪಾಳ್ಯ, ದಾಸರಹಳ್ಳಿ, ಶೆಟ್ಟಿಹಳ್ಳಿ ಪಾಳ್ಯ, ಸಣ್ಣಪ್ಪನ ಹಳ್ಳಿ, ಬೊಮ್ಮನಹಳ್ಳಿ, ಹಾರೋಹಳ್ಳಿ, ಇತ್ಯಾದಿ (ವಿವರಕ್ಕೆ ವಿಜಯ ಕರ್ನಾಟಕ: 'ಗೃಹವಿಜಯ' ಶನಿವಾರ ೨೮-೧೦-೨೦೦೬ ಪುಟ ೪; ಎರಡನೇ ಕಲಂ ಶೀರ್ಷಿಕೆ: "ಬೆಂಗಳೂರು ಮಹಾನಗರದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಬರಲಿರುವ ಹೊರವಲಯದ ಗ್ರಾಮಗಳು" ಇಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಹಲವು ಗ್ರಾಮಗಳ ಸುದೀರ್ಘ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನೇ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟ ಹೆಸರುಗಳ ಬಗೆಗೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಊಹೆ ನನ್ನದು.)

೨) ಕೆಂಪೇಗೌಡರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಜಲಸಮೃದ್ಧವನ್ನಾಗಿಸುವ ಸದುದ್ದೇಶದಲ್ಲಿ, ಇಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಕ್ಕೂ ಮಿಕ್ಕ ಕೆರೆ, ಹಳ್ಳ, ಮಡು, ಕೊಳಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರೆಂಬ ಪ್ರತೀತಿ ಸರ್ವಜನವಿದಿತ. ಇಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲಿಯ ನಗರ, ಹಳ್ಳಿಗಳ, ಹೆಸರುಗಳಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆ ಲಭ್ಯ ಕೆಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳು: ಹೊಸಕೆರೆಹಳ್ಳಿ, ಪಟ್ಟಣಗೆರೆ, ತಾವರೆಕೆರೆ, ಅಬ್ಬಿಗೆರೆ, ನಾಗರಭಾವಿ, ಇಟ್ಟಮಡು, ಮತ್ತಿಕೆರೆ, ಸಣ್ಣತಮ್ಮನಹಳ್ಳಿ, ಚಿಕ್ಕಲಸಂದ್ರ, ಕರಿಸಂದ್ರ, ತಿಪ್ಪಸಂದ್ರ, ಚಿಕ್ಕಲಸಂದ್ರ, ಚೊಕ್ಕಸಂದ್ರ, ಇತ್ಯಾದಿ (ವಿವರಕ್ಕೆ ಮೇಲಿನ ವಿಜಯ ಕರ್ನಾಟಕ ಪತ್ರಿಕೆ ನೋಡಿರಿ.)

೩) ಬೆನ್ = ಬಲ; ಸಹಾಯ; ಅನು ಎಂಬರ್ಥಗಳಿವೆ. (ಬೆನ್ + ಬಲ = 'ಬೆಂಬಲ' ಪದದಲ್ಲಿ 'ಬೆನ್' ಈ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ನೀಡುತ್ತದೆಯಲ್ಲವೇ?) ಕುಲ = ಜಾತಿ, ವಂಶ, ಸಮೂಹ; ಗುಣ; ಸ್ವಭಾವ, ಹಿರಿತನ, ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ, ಮನೆತನ, (ಹಿರಿಕುಳ, ಕಿರುಕುಳ – ಪದಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ. ಹಿರಿಕುಲ > ಹಿರಿಕುಳ – ಹಿರಿಯ ಮನೆತನದವರು, ನಡೆ, ನುಡಿ, ಆಚಾರ, ವಿಚಾರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯ ಗುಣದಿಂದ ಬಾಳಿದವರು ಎಂದರ್ಥವಾದರೆ; ಕಿರುಕುಳ = ಸಣ್ಣ (ಅಲ್ಪ) ತನ – ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮನೆತನದವರು, ಇಂದು ಈ ಪದಕ್ಕೆ ವಿನಾಕಾರಣ ಉಪಟಳ ಪೀಡೆ ಕೊಡುವವರು ಎಂಬರ್ಥವಾಗಿದೆ. ("ಕುಲವಂ ನಾಲಗೆಯಱುಹಿತು" – ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯ; ಕುಲವಂ ನಾಲಗೆ ತಬ್ಬುವವೋಲ್; "ಕುಲಂ ಕುಲಮಲ್ತು, ಚಲಂಕುಲಂ........ ಅಣ್ಮುಕುಲಂ" ಪಂಪಭಾರತ ದಶಾಮಾಶ್ವಾಸ. ಪದ್ಯ ೨೫ ನೋಡಿ.)

ಮಂಗಳೂರು (ದ.ಕ.) ನವಬಂದರು ಸಮೀಪ 'ಕುಳೂರು'; ಗಡಿನಾಡು ಕಾಸರಗೋಡು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮುಳ್ಳೆರಿಯ – ನಾಟೆಕಲ್ಲು ಪರಿಸರದ ಗ್ರಾಮಾಂತರದ 'ಕುಳೂರು' ಹೆಸರಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳಿವೆ.

ಕುಲ > ಕುಳ + ಊರು = 'ಕುಳೂರು' ಎಂದಾಗಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ.

ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮೌಲ್ಯಾಧಾರಿತ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸಿದ ಮನೆತನಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪ್ರದೇಶ ಎಂಬ ಅರ್ಥ – ಅನ್ವರ್ಥವಾಗಿ ರೂಢವಾದ ಅಂಕಿತವಾಗಿರಬಹುದೇ?

(ಮಹಾಭಾರತದ ಚಂದ್ರವಂಶದ ದೊರ ಶಂತನುವಿನ ಪುತ್ರ (ಗಾಂಗೇಯ) ದೇವವ್ರತ – 'ಭೀಷ್ಮ'; ಸೂರ್ಯವಂಶದ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ತಂದೆ ಸತ್ಯವ್ರತ – 'ತ್ರಿಶಂಕು' – ಅನ್ವರ್ಥನಾಮಗಳಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದಂತೆ; ಚಂದ್ರವಂಶ ಯಯಾತಿಯ ತರುವಾಯ 'ಯಾದವಕುಲ' – 'ಕುರುಕುಲ' ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಂಡ ಇತಿಹಾಸ;

ಇಕ್ಷ್ವಾಕು ಹಾಗೂ ರಘು ಮಹಾರಾಜರಿಂದ – ಸೂರ್ಯವಂಶ – ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶ, ರಘುವಂಶ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳಿಂದಲೂ ಕರೆಸಿಕೊಂಡ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿವೆ. ಕೊಡಗಿನ ಅರಸರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರು ತಮ್ಮ ಅಧಿಪತ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಿದಾಗ, ಕೊಡಗಿನ ನಿಷ್ಠಾವಂತ ಚಮೂಪತಿ ಕಲ್ಯಾಣಪ್ಪ ದಂಗೆಯೆದ್ದು, ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಹೊರಟು, ಕಾಸರಗೋಡಿನ ಕುಂಬಳೆಯ ಸಮೀಪ ತಲುಪುವಷ್ಟರಲ್ಲೇ, ಆಹಾರ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳ ಅಭಾವದಿಂದ ತತ್ತರಿಸಿದಾಗ, ಆ ಹಳ್ಳಿಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ – ಕುಲದವರು ಆತನಿಗೆ (ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಜ್ಞೆಯ ವಿರುದ್ಧ) ಅನ್ನವಿಕ್ಕುತ್ತಾರೆ. ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಹಕರಿಸದಿರುವ ಸಮುದಾಯವನ್ನೆಲ್ಲ ಕಲ್ಯಾಣಪ್ಪ ಎದುರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ 'ತಾನುಂಡ ಮನೆ'ಯವರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಉಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಂದಿನಿಂದ ಆ ಮನೆತನ – ಕುಲದವರಿಗೆ 'ಉಂಡಮನೆ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಅನ್ವರ್ಥವಾಗಿ ಇಂದು ಅದು 'ಉಂಡೆಮನೆ'ಯಾಗಿದೆ. ಜನರ ಆಡುಮಾತಿನಲ್ಲಿ! ('ಕಲ್ಯಾಣಪ್ಪನ ಕಾಟುಕಾಯಿ' ವಿಷಯ ಇಂದಿಗೂ ಕಾಸರಗೋಡು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯ ಜನರ ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಕೊಡಗಿನ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲೂ ದಾಖಲಾಗಿದೆ. ಡಾ॥ ಉಪ್ಪಂಗಳ ರಾಮಭಟ್ (ನಿವೃತ್ತ ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಚಾರ್ಯ, ಎಂ.ಜಿ.ಎಂ. ಕಾಲೇಜು, ಉಡುಪಿ)ಯವರು ಬರೆದ 'ಗಡಿನಾಡು : ಕಾಸರಗೋಡು' ಎಂಬೀ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರ ಲಭ್ಯ.)

ಕಾಸರಗೋಡು ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸೇರಿದ, ಪೆರಡಾಲು – ನೀರ್ಚಾಲು ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ, 'ಕುಳಮರ್ವ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮನೆತನದವರಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ 'ಕುಳ' ಕುಲ; ವಂಶ; ಮನೆತನ ಸೂಚಕವಾಗಿದ್ದರೂ, ಈ ಪದವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದರೆ – 'ಕುಲ ಮರುವ' > ಕುಲಮರ್ಮ > ಕುಳಮರ್ಮ ಆಗಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ. ('ಮರುವ' – ತುಳುಭಾಷೆಗೆ ಸೇರಿದ ಪದವಾಗಿದ್ದು; ವೃಕ್ಷ ಜಾತಿಯೊಂದರ ಅಂಕಿತ ನಾಮವಾಗಿದೆ. 'ಮರವ' ವೃಕ್ಷ ಸಂಕುಲ (ಕುಲ = ಸಮೂಹ)ಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶ ಎಂಬ ಸೂಚನೆಯಿರಬಹುದೇನೋ? ('ಮರುವಳ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ವಂಶಸ್ಥರೂ ಪುತ್ತೂರು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ.)

'ಕುಳ' ಪದ ಹವ್ಯಕ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ (ಕುಂಬಳ ಸೀಮೆಯ ಹವ್ಯಕದಲ್ಲಿ) ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಹಿಂದೆ ಶ್ರೀಗಂಧಮರದ ಹೊರ ತೊಗಟೆಯನ್ನು ನೀರಿನೊಂದಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕುದಿಸಿ ಬಂದ ರಸ (ಕಂದು ಬಣ್ಣ)ವನ್ನು ತೆಂಗಿನ ಗರಟೆ (ಚಿಪ್ಪಿ)ಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಬಿಸಿಲಲ್ಲಿಟ್ಟು ಒಣಗಿಸಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದಕ್ಕೆ 'ಕುಳ'ವೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದನ್ನು ಅವಿವಾಹಿತ ಯುವಕ/ಯುವತಿಯರು – ಮಕ್ಕಳು ತಿಲಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಇಂದು ಅದರ ಬಳಕೆ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿದೆ. ಅದರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಆವಿಷ್ಕಾರಗಳು – ಫ್ಯಾಶನ್ ತಿಲಕಗಳು ಬಂದಿವೆ.

'ಕುಳ'> ಗುಳವಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿದೆ. ಹಣ್ಣಿನ 'ತಿರುಳು' ಸತ್ವಯುತವಾದ ಭಾಗವನ್ನು 'ಗುಳ'ವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆಯುರ್ವೇದ ಔಷಧಗಳಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ತೆಗೆದ ಹಣ್ಣಿನ ಸತ್ವ – ಲೇಹಗಳಿಗೂ ಈ 'ಗುಳ'ವೆನ್ನುವ ಪದ ಪ್ರಯೋಗ ('ಶತಾವರಿಗುಳಂ') ದಲ್ಲಿರುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಣೀಯ. ಈ ಎಲ್ಲ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೆನ್ + ಕುಳ + ಊರು = ಬೆನ್ಕುಳೂರು = ಬೆಂಗಳೂರು (ಸಾಹಸ – ತ್ಯಾಗ – ಕ್ಷಾತ್ರೇಯತ್ವ – ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಗುಣಗಳನ್ನು ಮೆರೆದ) ಸತ್ವವೇತ್ತರ ಜನ್ಮಭೂಮಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಈ ಪದದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಆಗಿರುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಈ ಬಗೆಗೆ ಇತಿಹಾಸ ಬಲ್ಲವರು ಚರ್ಚಿಸಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಬೇಕಾಗಿ ಕೋರಿಕೆ.

ಸಮಸ್ಯಾ ಪೂರಣ

ಇದು ಛಂದೋಬದ್ಧ ಕವಿತೆಯೊಂದರ ಒಂದು ಸಾಲು (ಪಾದ) ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಕಾವ್ಯಾಸಕ್ತರು, ಪದ್ಯರಚನಾ ಪರಿಣತರು, ತಮಗೆ ತೋರಿದ ಪದ್ಯ ರಚಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಪಾದಕ್ಕೆ ಸರಿಹೊಂದಿಸಬೇಕು. ಕಂದ, ವೃತ್ತ, ಷಟ್ಪದಿ, ಚೌಪದಿ, ಅಷ್ಟಪದಿ, ತ್ರಿಪದಿ, ರಗಳೆ ಆಧುನಿಕ ಪದ್ಯ–ಹೀಗೆ ಪದ್ಯಜಾತಿಯಾಗಬಹುದು.

ಯಾವುದೇ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಪಾದದ ಪ್ರಾಸ, ಲಯ, ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಛಂದೋಬದ್ಧ ಕವಿತೆಯನ್ನಾಗಿ ರಚಿಸಿದ ಹಿಂದಿನ ಸಂಚಿಕೆಯ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ಪದ್ಯಗಳು ಬಂದಿವೆ.

ಸಮಸ್ಯೆ : ರಾವಣನವನಿಜೆಯಕಾಂತನಿಳೆಯಂ ಪೊರೆವಂ

೧. ಯಾವ ಅರಸಮಾಗಲಿ ಸ
ದ್ಭಾವನೆ ಯಿಂ ಧರ್ಮದಿಂ ನಡೆಯಲಂ ದೇವ
ರ್ದೇವಂ ಮೆಚ್ಚುತ ಪೇಳ್ವಂ
ರಾವಣನವನಿಜೆಯಕಾಂತನಿಳೆಯಂ ಪೊರೆವಂ —*ರಾಮಮೂರ್ತಿ, ಬೆಂಗಳೂರು*

೨. ಅವತರಿಸಿ ಮನುಜ ರೂಪದಿ
ತವಸಿಗಳಂ ಕಾಯುದುರುಳ ಸಂಕುಲದಾ ದಾ
ನವಂ ಬಡಿದುರೆ ಕೊಂದಾ
ರಾವಣನವನಿಜೆಯಕಾಂತ ನಿಳೆಯಂ ಪೊರೆವಂ – *ಕೆ. ರಘುರಾಮಭಟ್, ಬೆಂಗಳೂರು*

೩. ಭುವಿಯ ಭಾರವನಿಳುಹೆದಿವದಿಂ ।
ಭವಕವತರಿಸಿ ದಾಶರಥಿಯಾ ।
ತವಸಿಗಳ ಜನ್ನವ ಸಲೆಕಾದು ಮಿಥಿಲೆಯಲಿ ತಾನು ॥
ಶಿವಧನುವ ಖಂಡಿಸಿ ದುರುಳ ದಾ ।
ನವಕುಲವ ಲಂಕೆಯಲಿ ಕೊಂದಾ ।
ರಾವಣನವನಿಜೆಯಕಾಂತನಿಳೆಯಂ ಪೊರೆವಂ ರಮೇಶನು ॥
– *ಕುಸುಮ ಆರ್. ಉಡುಪಮಾಲೆ, ಬೆಂಗಳ*

೪. ಆ ವಾತಾತ್ಮಜನ ಹೃದಯ
ದೇವಾಲಯದೊಳಗೆ ಆವಗಂ ವಾಸಿಸಿದಾ ।
ಕಾವಾದಿ ರಿಪುಗಣ ಕೊಲ್ವ
ರಾವಣನವನಿಜೆಯಕಾಂತನಿಳೆಯಂ ಪೊರೆವಂ ॥ – *ನಾರಸಂದ್ರ ರಾಮಚಂದ್ರಯ್ಯ*

೫. ಅವನೀಭಾರವನಿಟಿಪ
ಲ್ಕವತರಿಸಿದಾ ಭುವನಾಭಿರಾಮಂ ರಾಮಂ
ಅವನೀಕಂಟಕ ರಾವಣ
ರಾವಣನವನಿಜೆಯ ಕಾಂತನಿಳೆಯಂ ಪೊರೆವಂ –*ಚೌಕಾರು ಪರಮೇಶ್ವರ ಭಟ್ಟ, ತಿಂಗಳಾಡಿ*

ವಿಳಾಸಗಳು

ಸಂಪಾದಕರ ವಿಳಾಸಗಳು:

೧) ಪ್ರೊ॥ ಜಿ. ಅಬ್ದುಲ್ ಬಷೀರ್
ನಿವೃತ್ತ ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು
ನಂ. ೫, ೮ನೆಯ ಅಡ್ಡರಸ್ತೆ, ಬೈರಸಂದ್ರ
ಜಯನಗರ ೧ನೆಯ ವಿಭಾಗ
ಬೆಂಗಳೂರು – ೫೬೦ ೦೧೧.
ದೂರವಾಣಿ: ೨೨೪೫೦೪೨೫.
೯೪೫೩೨೬೫೩೨

೨) ಡಾ॥ ಎಚ್. ಶಶಿಕಲಾ,
'ಬೆಳಕು' ನಂ. ೧೮೯
೫ನೆಯ 'ಎ' ಮುಖ್ಯರಸ್ತೆ
ಆರ್.ಪಿ.ಸಿ. ಬಡಾವಣೆ
ವಿಜಯನಗರ ೨ನೆಯ ಹಂತ
ಬೆಂಗಳೂರು – ೫೬೦ ೦೪೦
ದೂರವಾಣಿ: ೨೩೩೫೨೨೮೮

ಲೇಖಕರ ವಿಳಾಸಗಳು

೧) ಶ್ರೀ ಅಪ್ಪಣ್ಣ ಎನ್. ಹಂಜೆ
ಸಂಶೋಧನಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ
ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು
ಶಾಸನ ವಿಜ್ಞಾನ ವಿಭಾಗ
ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ
ಧಾರವಾಡ – ೫೮೦ ೦೦೩

೨) ಶ್ರೀ ಮುತ್ತುರಾಜು
ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು,
ಜವಹರ ನವೋದಯ ವಿದ್ಯಾಲಯ
ಉಡುವಳ್ಳಿ – ೫೭೨೧೪೩
ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆ.

೩) ಶ್ರೀ ಎಂ.ಆರ್. ನರಸಿಂಹನ್
ನಂ. ೫/೧೧, 'ತಿರುವೆಂಗಡಂ'
ಮಹಂತ ಲೇಔಟ್
ಬುಲ್ ಟೆಂಪಲ್ ರಸ್ತೆ, ಬಸವನಗುಡಿ
ಬೆಂಗಳೂರು – ೫೬೦ ೦೧೯.

೪) ಪ್ರೊ॥ ಜಿ. ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಯ್ಯ
ನಂ. ೫೮, ೩೧ನೆಯ ಅಡ್ಡರಸ್ತೆ,
ಜಯನಗರ
ಬೆಂಗಳೂರು – ೫೬೦ ೦೭೦

೫) ಡಾ॥ ಸಿ. ನಾಗಭೂಷಣ
ಪ್ರವಾಚಕರು, ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ
ಗುಲ್ಬರ್ಗ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ
ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಕೇಂದ್ರ
ಜ್ಞಾನತುಂಗ – ರಾಯಚೂರು.

೬) ಶ್ರೀ ಆರ್. ವೆಂಕಟೇಶಮೂರ್ತಿ
ನಂ. ೨೭/೧, 'ನವಸುಮ'
ಮುನೇಶ್ವರ ಬ್ಲಾಕ್,
ಬೆಂಗಳೂರು – ೫೬೦ ೦೮೧.

೭) ಶ್ರೀ ಜಿ.ವಿ. ಶ್ರೀನಾಥಶಾಸ್ತ್ರೀ
ಪ್ರಧಾನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ
ಕನ್ನಡ ಗಣಕ ಪರಿಷತ್ತು
೩ನೇ ಅಡ್ಡರಸ್ತೆ, ಚಾಮರಾಜಪೇಟೆ
ಬೆಂಗಳೂರು – ೫೬೦ ೦೧೮

೮) ಸ. ಕಾರ್ತೀಕ್
ತೃತೀಯ ಬಿ.ಎ., ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ
ಆಚಾರ್ಯ ಪಾಠಶಾಲೆ ಕಾಲೇಜು
ನರಸಿಂಹರಾಜ ಕಾಲೋನಿ
ಬೆಂಗಳೂರು – ೫೬೦ ೦೧೯

೯) ಡಾ॥ ಎಂ. ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ
೬/ಎ, 'ಮಿಂಚು'
೪ನೇ ಕ್ರಾಸ್, ೧ನೇ ಮೇನ್
ಹಂಪಿನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು – ೫೬೦ ೦೪೦

೮) ಶ್ರೀ ಕೆ. ರಘುರಾಮ ಭಟ್
ನಂ. ೧೫, "ಶ್ರೀಗಣೇಶ"
ನೆಲ ಅಂತಸ್ತು, ೪ನೆಯ ಅಡ್ಡರಸ್ತೆ
ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ದೇವಾಲಯ ಮುಖ್ಯರಸ್ತೆ
ಬನಶಂಕರಿ ೨ನೆಯ ಹಂತ
ಹೊಸಕೆರೆಹಳ್ಳಿ, ದ್ವಾರಕಾನಗರ
ಬೆಂಗಳೂರು – ೫೬೦ ೦೮೫.

ಕರ್ನಾಟಕ ಲೋಚನ

ಷಾಣ್ಮಾಸಿಕ ವಿದ್ವತ್ ಪತ್ರಿಕೆ

ನಮ್ಮ ಲೇಖಕರು

ಅಪ್ಪಣ್ಣ ಎನ್. ಹಂಜೆ

ಮುತ್ತುರಾಜು

ಎಂ.ಆರ್. ನರಸಿಂಹನ್

ಜಿ. ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಯ್ಯ

ಸಿ. ನಾಗಭೂಷಣ

ಆರ್. ವೆಂಕಟೇಶಮೂರ್ತಿ

ಜಿ.ವಿ. ಶ್ರೀನಾಥಶಾಸ್ತ್ರಿ

ಸ. ಕಾರ್ತೀಕ್

ಎಂ. ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ

ಕೆ. ರಘುರಾಮ ಭಟ್

ರಾಮಮೂರ್ತಿ • ಕೆ. ರಘುರಾಮಭಟ್ • ಆರ್. ಕುಸುಮ
ನಾರಸಂದ್ರ ರಾಮ ಚಂದ್ರಯ್ಯ • ಚೌಕಾರು ಪರಮೇಶ್ವರ ಭಟ್ಟ